

Kazalo

stran

*Dr Marjan Odar***UVODNIK****3***Ema Čad***BONITETE IN DRUGI DOHODKI FIZIČNIH OSEB Z VIDIKA
OBREMENTIVE Z DAJATVAMI****5***Fringe benefits and other income of natural persons from the perspective of tax burdens**Karmen Demšar***STALNA POSLOVNA ENOTA V SLOVENIJI IN PROBLEMATIKA
OBRAČUNAVANJA DDV-JA****34***Fixed establishment in Slovenia and the issue of VAT accounting**Brigita Franc***DOLOČANJE ENOTNE KONSOLIDIRANE DAVČNE OSNOVE –
IZZIV EU NA DAVČNEM PODROČJU****46***Determination of Common Consolidated Corporate Tax Base – A Challenge for the EU in the Tax Field**Saša Jerman***PROBLEMATIKA OBRAČUNAVANJA DDV-JA PRI CESIJI IN
ODKUPU TERJATEV (NEPRAVI IN PRAVI FAKTORING)****75***The issue of VAT treatment of cession and purchase of debts (quasi and true factoring)**Darija Šinkovec***UČINKOVITO OBVLADOVANJE DAVČNIH TVEGANJ V
GOSPODARSKIH DRUŽBAH****97***Effective Tax Risk Management in Companies*

Dr. Clemens Nowotny

DETERMINATION OF THE TAX BASIS OF A PE 126

The New OECD-Approach

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

REVIZIJA V INVALIDSKIH PODJETJIH 146

REVIDIRANJE KONSOLIDIRANIH RAČUNOVODSKIH IZKAZOV 149

VLOGA POOBLAŠČENIH OCENJEVALCEV V POSTOPKIH
REVIDIRANJA 151

NEGOTOVOSTI, POVEZANE Z OCENJEVANJEM VREDNOSTI 156

VLOGA NOTRANJEGA REVIZORJA PRI VZPOSTAVITVI IN
ZAGOTAVLJANJU PROCESA UPRAVLJANJA, TVEGANJ IN
USKLAJENOSTI V DRUŽBI 161

REVIZIJSKE SLEDI V APLIKATIVNI PROGRAMSKI OPREMI 165

DAVČNA OBRAVNAVA VLAGANJ V OPREDMETENA OSNOVNA
SREDSTVA V TUJI LASTI 169

PRIPOZNAVANJE SREDSTEV V POSLOVNIH KNJIGAH
SAMOSTOJNEGA PODJETNIKA POSAMEZNIKA 174

VREDNOTENJE FINANČNIH NALOŽB PRI SESTAVITVI LETNEGA
POROČILA ZA 2012 179

OBVESTILA

Dr. Meta Duhovnik

KAJ JE NOVEGA PRI IFAC? 191

KANDIDATI, KI SO USPEŠNO ZAKLJUČILI
IZOBRAŽEVANJE PRI INŠTITUTU 198

Dr. Marjan Odar

Uvodnik

Editorial

*Pred vami je prvi SIR*IUS. Od kod in zakaj tako ime? Ime je sestavljeno iz kratice SIR za Slovenski inštitut za revizijo in IUS (latinsko, množina iura), ki etimološko pomeni, "da je zavezujoče"; torej gre za pravo, pravna načela, pravila. V povezavi naj bi to poenostavljeno pomenilo, da gre za pravila Inštituta. Ve pa se tudi, katera je najsvetlejša zvezda na nebu. Sirius, ki naj bi bil 23-krat svetlejši od našega sonca! In ko smo oba pomena združili ter ju povezali z idejo o potrebi seznanjanja javnosti z dosežki strok in njihovega uveljavljanja v praksi, se je Strokovni svet Slovenskega inštituta za revizijo odločil, da bo Inštitut začel izdajati SIR*IUS.*

*SIR*IUS – Revija za teorijo in prakso revizije, računovodstva, davkov, financ in ocenjevanja vrednosti ter tudi drugih sorodnih področij bo izhajala le v elektronski različici. V njej bodo prvenstveno objavljeni prispevki iz teorije in tudi prakse vseh navedenih strok, to je strok, ki se združujejo v Inštitut. Vsaka številka bo tematska (davki, računovodstvo, ocenjevanje vrednosti, zunanja revizija, revizija informacijskih sistemov, notranja revizija), v vsaki bo objavljenih 3–5 strokovnih člankov, ki bodo seveda recenzirani in tudi predstavljeni na strokovni konferenci, ki jo organizira Slovenski inštitut za revizijo. Poleg tematsko usmerjenih člankov bomo objavljali tudi druge znanstvene in strokovne članke z raznih strokovnih področij. SIR*IUS bo revija odprtega tipa tako za pisce kot bralce, saj bomo v njej objavljali prispevke z vseh poslovnih področij, na primer tudi iz poslovnih financ, prava*

V drugem delu revije bodo objavljeni kratki prispevki z vseh strokovnih področij, ki jih pokriva Inštitut. V vsaki številki naj bi bil objavljen najmanj en prispevek z vsakega strokovnega področja (revizija, notranja revizija, revizija informacijskih sistemov, davki, računovodstvo in ocenjevanje vrednosti). To bodo prispevki, ki bodo obravnavali priporočila in stališča za izvajanje in iz uporabe "dobre prakse". Oblikovali jih bodo predvsem odbori sekcij na podlagi poglobljene strokovne razprave o posameznih vprašanjih. Prepričan sem, da bodo marsikomu pomagali pri vsakdanjem delu in razrešitvi marsikaterega trdega strokovnega oreha.

*Naš cilj je, da SIR*IUS postane vodilna slovenska revija za teorijo in prakso revizije, računovodstva, davkov, financ in ocenjevanja vrednosti ter tudi drugih sorodnih področij. Z njim želimo odgovoriti na strokovne zagate, dajati strokovne napotke za strokovno poenoteno ravnanje ter objavljati strokovna stališča o posameznih vprašanjih, nejasnostih in zagotavljati informacije, ki jih bodo pri svojem delu uporabljali tako člani Inštituta kot druga strokovna javnost.*

*Kot glavni in odgovorni urednik lahko le obljubim, da se bodo vsi organi Inštituta, tudi vsi strokovni sodelavci Inštituta, ter tudi vsi ostali, ki bomo ustvarjali novo revijo, potrudili, da bo SIR*IUS res zadovoljil vaša pričakovanja. Ali nam bo to uspelo ali ne, pa boste seveda ocenili vi, naši bralci. Pogumno, z nekaj "porodnih težav", predstavljamo prvo številko, ki jo promocijsko ponujamo v branje vsem, naslednje številke pa le naročnikom.*

Ema Čad*

Bonitete in drugi dohodki fizičnih oseb z vidika obremenitve z dajatvami

Fringe benefits and other income of natural persons from the perspective of tax burdens

POVZETEK ● *Prispevek obravnava razlike v davčnih obremenitvah fizične osebe na prejete ugodnosti v naravi ali v denarju, če je fizična oseba v delovnem razmerju ali prejema ugodnosti v naravi v obliki drugega dohodka. V analitičnem prikazu obračuna bonitete je predstavljena tudi možnost, da motorno vozilo, na katerem temelji celotni prispevek, nabavi zaposlenec, delodajalec pa mu za znesek bonitete dvigne bruto plačo. V drugem delu so analitično prikazani obračun dajatev na drugi dohodek, problematika vrednotenja drugega dohodka in vpliv vrednotenja drugih dohodkov, prejetih v naravi, na dajatve. S finančno metodo dobe povračila je prikazan izračun, koliko časa bi prejemnik ugodnosti potreboval, da bi dobil povrnjeno investicijo, če bi se odločil sam nabaviti motorno vozilo.*

Ključne besede ● *boniteta, fizična oseba, doba povračila, dajatve, prispevki, dohodnina, ugodnosti, prejete v naravi, bruto plača, zaposlenec, doba povračila, dajatve*

SUMMARY ● *The paper deals with differences in tax burdens for natural persons for the received fringe benefits in kind or in cash, if a person is employed or receives fringe benefits in kind through other income. In the analytical presentation of fringe benefit accounting, the paper also includes the case that the employee himself purchases the motor vehicle on which the entire paper is based, while the employer raises his gross salary by the amount of the fringe benefit. The second part of the paper analytically presents the accounting for taxes on other income, the issue of other income valuation and the impact of the valuation of other income received as fringe benefits in kind. The financial payback method has been applied to show the calculation of how long the benefit recipient would need to get the return on the investment should he have decided to purchase the motor vehicle himself.*

Key words ● *fringe benefit, natural person, payback period, taxes, contributions, personal income tax, fringe benefits in kind, gross salary, employee, financial payback method.*

* Ema Čad, mag. poslovnih ved, preizkušena davčnica, Beta is d.o.o., Študljanska c. 38, 1230 Domžale. Elektronski naslov: ema.prijatelji.cad@betais.si.

1. UVOD

Gospodarske družbe se pri svojem poslovanju srečujejo z izplačilom ugodnosti v denarju ali v naravi fizičnim osebam, ki so v delovnem razmerju z gospodarsko družbo, in tistim, ki niso v delovnem razmerju ter poslovno sodelujejo z gospodarsko družbo na drugih pravnih podlagah, oziroma prejemajo določene ugodnosti v denarju ali v naravi od gospodarske družbe, ne da bi zato imeli dogovorjeno obligacijsko pogodbeno razmerje. Namen tovrstnih izplačil gospodarskih družb, ki nudijo fizični osebi ugodnosti v naravi ali v denarju za zasebne namene je različen, praviloma pa je opredeljen z osnovnim temeljnim namenom, to je fizični osebi dati dodano vrednost nad dogovorjenim plačilom v delovnem razmerju ali na drugi pravni podlagi.

Prispevek ne obravnava izogibanja davčnim obveznostim gospodarskih družb pri izplačilu ugodnosti v denarju ali v naravi fizičnim osebam, čeprav se tovrstne kršitve dogajajo in so pogosto predmet proučevanja v inšpekcijskih postopkih. Namen prispevka je proučiti in raziskati različne obremenitve gospodarske družbe z vidika davkov in prispevkov pri nudenju ugodnosti v denarju ali v naravi v obliki bonitet, drugih dohodkov ter prikazati obravnavo tovrstnih izplačil pri fizični osebi z vidika davčnih obremenitev in obremenitve z vidika prispevkov ter izražanje teh učinkov na neto izplačilo pri fizični osebi do dokončne davčne obravnave na letni ravni.

Glavno vprašanje je, ali so obremenitve gospodarskih družb z davki in prispevki pri izplačilu ugodnosti v denarju ali v naravi fizičnim osebam primerljive z izplačili, pri katerih bi bila pogodba iz delovnopravnega razmerja oziroma iz drugega obligacijskega razmerja podlaga za izplačilo fizični osebi. Analitična primerjava prikazuje finančne obremenitve pri gospodarskih družbah kot izplačevalcih tovrstnih ugodnosti in finančne učinke pri prejemnikih tovrstnih ugodnosti v naravi in denarju. Prispevek v končni fazi analitično prikazuje dajatve prejetih ugodnosti po obračunu. Analitični izračuni so v prispevku prikazani v skladu z Zakonom o dohodnini (odslej ZDah-2), Zakonom o davku od dohodkov pravnih oseb (odslej ZDDPO-2), Zakonom o davčnem postopku (odslej ZDavP-2), Slovenskimi računovodskimi standardi (odslej SRS), Zakonom o posebnem davku na določene prejemke, Zakonom o prispevkih za socialno varnost.

2. IZPLAČILO BONITET FIZIČNIM OSEBAM

Boniteta je vsaka ugodnost v obliki proizvoda, storitve ali druge ugodnosti v naravi, ki jo delojemalcu ali njegovemu družinskemu članu zagotovi delodajalec

ali druga oseba v zvezi z zaposlitvijo (39. člen Zdoh-2). Zdoh-2 našteva ugodnosti v naravi in denarju, ki predstavljajo boniteto, in jih prejema fizična oseba v delovnem razmerju ali njen družinski član. Tako pravi, da boniteta vključuje zlasti (2. točka 39. člena Zdoh-2):

- uporabo osebnega vozila za zasebne namene,
- nastanitev,
- posojilo brez obresti ali z obrestno mero, ki je nižja od tržne,
- popust pri prodaji blaga in storitev,
- izobraževanje delojemalca ali njegovega družinskega člana,
- zavarovalne premije in podobna plačila,
- darila, ki jih zagotovi delodajalec na podlagi ali zaradi zaposlitve nekdanjemu, sedanjemu ali bodočemu delojemalcu ali njegovemu družinskemu članu,
- pravico delojemalcev do nakupa delnic.

Zdoh-2 ne našteva vsega, kar je lahko boniteta, temveč v nadaljevanju izrecno izključuje določene ugodnosti iz obravnave bonitet. Tako po zakonu niso bonitete (3., 4., 5. točka 39. člena Zdoh-2):

- ugodnosti manjših vrednosti, ki jih delodajalec zagotavlja vsem delojemalcem pod enakimi pogoji, kamor spadajo zlasti regresirana prehrana med delom, uporaba prostorov za oddih in rekreacijo, pogostitve ob praznovanjih in v drugih podobnih primerih zagotavljanja običajnih ugodnosti;
- plačila delodajalca za dopolnilno izobraževanje in usposabljanje delojemalcev, ki je v zvezi s poslovanjem delodajalca;
- plačila delodajalca za zdravstvene preglede delojemalcev, ki jih je delodajalec dolžan zagotoviti na podlagi zakona, ki ureja varnost in zdravje pri delu;
- plačila delodajalca za cepljenje delojemalcev, pod pogojem, da iz izjave o varnosti z oceno tveganja delovnega mesta delojemalca skladno s predpisi, ki urejajo varnost in zdravje pri delu;
- plačila delodajalca za zavarovanje delojemalcev za nesreče pri delu, ki ga je delodajalec dolžan zagotoviti na podlagi zakona in bi opustitev zavarovanja oziroma plačila pomenila kršitev zakona;
- uporaba parkirnega prostora, ki ga delodajalec zagotovi delojemalcu;
- uporaba računalniške in telekomunikacijske opreme, ki jo delodajalec zagotovi delojemalcu;
- če delodajalec podari otroku delojemalca darilo v decembru, se vrednost darila ne všteva v davčno osnovo delojemalca, če njegova vrednost ne presega 42 evrov (navedeno velja za darilo otroku do 15. leta starosti);
- bonitete, ki jih delodajalec delojemalcu ne zagotavlja redno ali pogosto, se ne vključujejo v davčno osnovo delojemalca, če vrednost vseh bonitet v mesecu ne presega 13 evrov. Ta določba velja le za bonitete iz delovnega razmerja.

Kot boniteta se razume vse, kar fizična oseba prejme kot ugodnost v denarju ali naravi od delodajalca, če zakon tega izrecno ne izvzema in ne našteva v zakonskih določbah, ter vse ostalo, kar ni nujno potrebno za delovanje delodajalca. Namen prispevka ni pregled vsebinske obravnave bonitet v ZDoh-2, temveč prikaz obračuna bonitete s stroškovnega vidika izplačevalca bonitet ter vpliv obračuna bonitet na fizično osebo kot prejemnika bonitet.

2.1. Vrednotenje bonitete

Bonitete so lahko izplačane v denarju ali v naravi. Če so bonitete izplačane v naravi oziroma jih delodajalec zagotavlja v naravi, postane ključnega pomena njihovo vrednotenje. Znesek bonitete se določa na podlagi primerljive tržne cene, če pa te ni mogoče določiti, se določi na podlagi stroška, ki je nastal pri delodajalcu v zvezi z zagotavljanjem bonitete, razen če ZDoh-2 v 43. členu za posamezno boniteto ne določa drugače. Vrednost bonitete se zmanjša za plačila, ki jih delojemalec plača delodajalcu v zvezi z zagotavljanjem te bonitete (1. točka 43. člena ZDoh-2). V prispevku se bomo podrobneje dotaknili bonitete motornega vozila, ki jo delodajalec zagotavlja delojemalcu tudi za zasebne namene.

2.1.1. UPORABA MOTORNEGA VOZILA

Če delodajalec zagotovi delojemalcu osebno motorno vozilo za zasebne namene, se ne glede na dejansko uporabo vozila za zasebne namene in ne glede na način, kako je delodajalec pridobil vozilo, v davčno osnovo delojemalca všteva 1,5 % nabavne vrednosti vozila mesečno za vsak začetni koledarski mesec uporabe vozila. Nabavna vrednost vozila, ki se upošteva pri izračunu davčne osnove, se v drugem letu zniža za 15 % in v naslednjih letih do vključno četrtega leta še vsako leto za 15 %, v petem letu se zniža še za 10 % in v naslednjih letih do vključno osmega leta še vsako leto za 10 %, v vseh naslednjih letih je enaka 10 %. Če delojemalec mesečno prevozi manj kot 500 km v zasebne namene, se nabavna vrednost, ugotovljena na način, določen v prejšnjem stavku, zmanjša za 50 %. Če delodajalec zagotovi gorivo za zasebno uporabo vozila, se davčna osnova mesečno poveča za 25 % (2. točka 43. člena ZDoh-2).

Pomembno je, da delojemalec pri dokazovanju prevoženih kilometrov za zasebne namene manj kot 500 km na mesec vodi ustrezne predpisane evidence, saj so le-te lahko podlaga za vrednotenje bonitet in posledično njihovo obračunavanje s strani delodajalca.

Tabela 1: Vrednost mesečne bonitete glede na starost vozila, vrednost ob nabavi, število prevoženih kilometrov za zasebne namene in glede na podatke o plačniku stroška goriva

Podatki so v evrih.

Nabavna vrednost motornega vozila	%	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00
Starost – izpolnjena leta		–	1	2	3	4
Vrednost motornega vozila glede na starost za namene obračuna bonitet		50.000,00	42.500,00	35.000,00	27.500,00	22.500,00
Delojemalec za osebne potrebe prevozi več kot 500 km, gorivo plača zaposleni	1,50	750,00	637,50	525,00	412,50	337,50
Delojemalec za osebne potrebe prevozi več kot 500 km, gorivo plača delodajalec	1,875	937,50	796,88	656,25	515,63	421,88
Delojemalec za osebne potrebe prevozi manj kot 500 km, gorivo plača zaposleni	0,75	375,00	318,75	262,50	206,25	168,75
Delojemalec za osebne potrebe prevozi manj kot 500 km, gorivo plača delodajalec	0,9375	468,75	398,44	328,13	257,81	210,94

Tabela 1 prikazuje izračun v absolutnih številih, ki bodo podlaga za kasnejšo analizo. Iz nje je razvidno spreminjanje mesečne bonitete zaposlenca glede na starost motornega vozila in glede na število prevoženih kilometrov za osebno potrebo ter glede na plačnika goriva za motorno vozilo ob upoštevanju vseh zahtevanih zakonskih določb ZDoh-2. Iz tabele je razvidno, da višina vrednosti bonitet pada s starostjo motornega vozila, številom prevoženih kilometrov za zasebne potrebe, odvisna je tudi od tega, kdo dejansko plača gorivo.

2.1.2. NASTANITEV

Če delodajalec delojemalcu zagotovi nastanitev (s plačilom ali brez plačila najemnine), se vrednost bonitete določi v višini tržne vrednosti ali v višini stroškov delodajalca. Če navedeni način vrednotenja ni mogoč, se vrednost bonitete določi mesečno v višini 0,6 % tržne vrednosti premoženja, s katerim se zagotavlja nastanitev delojemalca, na dan obračuna bonitete. Pri tem ni pomembno, ali je delodajalec lastnik nepremičnine.

2.1.3. NAKUP DELNIC

Če delodajalec delojemalcu zagotovi pravico do nakupa oziroma pridobitve delnic po znižani vrednosti ali pravico do pridobitve drugega premoženja, se boniteta ugotavlja na dan, ko je pravica izvršena, oziroma na dan, ko je delojemalec pridobil delnice ali kakšno drugo vrsto premoženja. Če delojemalec odsvoji pravico do nakupa delnic ali do pridobitve drugega premoženja, se boniteta ugotavlja na dan odsvojitve navedene pravice.

2.1.4. POSOJILO

Če delodajalec delojemalcu zagotovi posojilo brez obresti ali z obrestno mero, ki je nižja od tržne, se boniteta določi na podlagi tržne obrestne mere, ki je določena v Pravilniku o priznani obrestni meri (Uradni list RS, št. 141/06, 52/07).

2.2. Obračun bonitete

Akontacijo dohodnine plačnik davka izračuna in odtegne v obračunu davčnega odtegljaja praviloma ob:

- izplačilu dohodka iz zaposlitve oziroma dohodka iz delovnega razmerja ali
- ob izplačilu dohodka iz drugega pogodbenega razmerja.

Če zavezanec ne prejema drugega dohodka iz zaposlitve, od katerega bi se odtegnila akontacija dohodnine, se pri obračunu zneska bonitete uporabi pravilo brutenja dohodka v naravi. Dohodek, prejet v naravi, se poveča s koeficientom davčnega odtegljaja ob kumulativnem izpolnjevanju pogojev (9. odstavek 16. člena ZDoh-2UPB7):

- skladno z ZDoh-2 in ZDavP-2 obstaja obveznost obračuna, odtegnitve in plačila davčnega odtegljaja od tega dohodka;
- ni drugega dohodka zavezanca, prejetega v denarju pri izplačevalcu dohodka v naravi, ali ta ni zadosten, da bi se od tega dohodka lahko odtegnil in plačal davčni odtegljaj od dohodka v naravi.

V obravnavanem primeru v prispevku je prejemnik ugodnosti zaposlen pri dajalcu ugodnosti, zato v našem primeru brutenje s koeficientom ni potrebno.

2.2.1. OBDAVČITEV BONITETE, KI IZHAJA IZ DELOVNEGA RAZMERJA

Bonitete, ki izhajajo iz delovnega razmerja, se davčno obravnavajo enako kot dohodki iz delovnega razmerja. To pomeni, da se od ugotovljene vrednosti bonitete v skladu z ZDoh-2, oziroma kadar le-ta napotuje za ugotavljanje vrednosti bonitete na Zakon od davka od dohodkov pravnih oseb (odslej ZDDPO-2), obračuna akontacija dohodnine glede na prejeta višino mesečnega dohodka iz delovnega razmerja z vsemi pripadajočimi prispevki, ki se obračunavajo na

dohodek iz delovnega razmerja. Veljata enaka kalkulacija izračunavanja neto plače zaposlenca in enak postopek ugotavljanja obveznosti za plačilo dohodnine in prispevkov iz delovnega razmerja.

Tabela 2 prikazuje obračun plače brez bonitete in z obračunom bonitete ob upoštevanju zakonskih zahtev ZDoh-2, ki so vezane na vrednotenje bonitete. Obračun dohodnine je opravljen na podlagi aktualnega obdavčitvenega dohodninskega razreda brez upoštevanja posebnih olajšav, temveč izračun upošteva le splošno olajšavo.

Tako tabela 2 v povezavi s tabelo 1 prikazuje v:

- četrti koloni obračun plače brez bonitete;
- peti koloni obračun plače z boniteto za uporabo motornega vozila, ko delojemalec uporablja vozilo za zasebne namene več kot 500 km na mesec in gorivo plača sam;
- šesti koloni obračun plače z boniteto za uporabo motornega vozila, ko delojemalec uporablja vozilo za zasebne namene več kot 500 km na mesec in gorivo plača delodajalec;
- sedmi koloni obračun plače z boniteto za uporabo motornega vozila, ko delojemalec uporablja vozilo za zasebne namene manj kot 500 km na mesec in gorivo plača sam;
- osmi koloni obračun plače z boniteto za uporabo motornega vozila, ko delojemalec uporablja vozilo za zasebne namene manj kot 500 km na mesec in gorivo plača delodajalec.

Tabela 2: Obračun plače z upoštevanjem bonitete

Zap. št.	Opis vsebine	%	€	€	€	€	€
1.	Plača		5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00
2.	Boniteta		–	750,00	937,50	375,00	468,75
3 = 1 + 2	Osnova za obračun dajatev		5.000,00	5.750,00	5.937,50	5.375,00	5.468,75
4.	Splošna davčna olajšava		269,04	269,04	269,04	269,04	269,04
5.	Zdravstveno zavarovanje	6,36	318,00	365,70	377,63	341,85	347,81
6.	Pokojninsko zavarovanje	15,5	775,00	891,25	920,31	833,13	847,66
7.	zaposlovanje	0,14	7,00	8,05	8,31	7,53	7,66
8.	Starševsko varstvo	0,10	5,00	5,75	5,94	5,38	5,47
9 = 5 + 6 + 7 + 8	Prispevki od plače	22,1	1.105,00	1.270,75	1.312,19	1.187,88	1.208,59
10 = 3 – 4 – 9	Osnova za dohodnino		3.625,96	4.210,21	4.356,27	3.918,09	3.991,12
11 ¹	Akontacija dohodnine²		1.231,83	1.471,37	1.531,25	1.351,60	1.381,54
12 = 3 – 9 – 11	Neto izplačilo		2.663,17	2.257,88	2.156,56	2.460,53	2.409,87
13.	Zdravstveno zavarovanje	6,56	328,00	377,20	389,50	352,60	358,75
14.	Pokojninsko zavarovanje	8,85	442,50	508,88	525,47	475,69	483,98
15.	Zaposlovanje	0,06	3,00	3,45	3,56	3,23	3,28
16.	Starševsko varstvo	0,10	5,00	5,75	5,94	5,38	5,47
17.	Poškodbe pri delu	0,53	26,50	30,48	31,47	28,49	28,98
18 = 13 + 14 + 15 + 16 + 17	Prispevki delodajalca	16,1	805,00	925,75	955,94	865,38	880,47

Iz tabele 2 je razvidno, da obračunana boniteta za uporabo motornega vozila, katere vrednotenje upošteva in prikazuje vse zahtevane zakonske parametre v skladu z ZDoh-2, povečuje osnovo za izračun prispevkov in dohodnine. Zaradi tega

¹ Osnova za dohodnino od dohodka iz delovnega razmerja je dohodek iz delovnega razmerja (37. člen ZDoh-2UPB7), zmanjšan za obvezne prispevke za socialno varnost, ki jih je na podlagi posebnih predpisov dolžan plačevati delojemalec.

² Akontacija je izračunana za december 2012 ob povprečni plači v Republiki Sloveniji predpreteklega meseca 2012.

obračunana boniteta vpliva tudi na neto izplačilo dohodka zaposlenca, ki je hkrati prejemnik bonitete. V našem primeru je boniteta obdavčena v celoti z 41-% dohodninsko stopnjo zaradi višine bruto plače.

Tabela 3 prikazuje primerjavo gibanja osnove za obračun prispevkov in davkov (bruto plača in boniteta) zaposlenca z indeksi, vezane na bruto plačo brez obračunane bonitete, ter gibanje neto plače zaposlenca z indeksi, ki imajo osnovo v neto plači brez obračunane bonitete. Iz tabele je razvidno, da se bruto osnova, ki predstavlja osnovo za obdavčitev s prispevki in davki, dviguje, kar posledično negativno vpliva na neto izplačilo in je vezano na višino obračunane bonitete³.

Tabela 3: Indeks rasti plače z obračunom bonitete in indeks rasti neto plače na plačo brez obračunane bonitete

Podatki so v evrih.

Plača	1.	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00
Boniteta	2.	-	750,00	937,50	375,00	468,75
Osnova za obračun dajatev	3 = 1 + 2	5.000,00	5.750,00	5.937,50	5.375,00	5.468,75
Indeks gibanja osnove za obdavčitev na plačo brez obračunane bonitete	4.	1,00	1,15	1,19	1,08	1,09
Neto izplačilo	12.	2.663,17	2.257,88	2.156,56	2.460,53	2.409,87
Indeks gibanja neto plače na osnovno plačo brez obračunane bonitete	5.	1,00	0,85	0,81	0,92	0,90

Iz tabele 3 je razvidno, da neto plače padajo ne glede na višino obračunane bonitete. Prav tako lahko ugotovimo, da je njihovo gibanje v obratnem sorazmerju z gibanjem osnove za obračun prispevkov in davkov.

³ Prispevek v obračunu plače upošteva aktualne dohodninske razrede, vendar jih ne proučuje in ne razlaga.

Tabela 4: Indeks rasti plače z obračunom bonitete in indeks rasti neto plače na plačo brez obračunane bonitete in njuna primerjava

Podatki so v evrih.

Plača	1.	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00
Boniteta	2.	–	750,00	937,50	375,00	468,75
Osnova za obračun dajatev	3 = 1 + 2	5.000,00	5.750,00	5.937,50	5.375,00	5.468,75
Indeks gibanja osnove za obdavčitev na obračun brez bonitete	4.	1,00	1,15	1,19	1,08	1,09
Indeks gibanja neto plače na osnovno plačo brez obračunane bonitete	5.	1,00	0,85	0,81	0,92	0,90
Delež indeksa gibanja neto plače v indeksu gibanja osnove za obdavčitev	6 = 5/4	100,00 %	73,72 %	68,19 %	85,94 %	82,73 %

Tabela 4 kaže, da se neto plača ne giblje popolnoma sorazmerno glede na višino osnove za obračun dajatev, kamor spadajo v našem primeru prispevki in dohodnina. Jasno je, da višja je vrednost bonitete v obračunu plače, nižje je neto izplačilo. Pri razlagi dobljenih podatkov lahko ugotovimo, da se je pri obračunani boniteti v znesku 750,00 evrov v obračunu plače v znesku 5.000,00 evrov povečala osnova za obračun dajatev za 15 %, medtem ko se je neto izplačilo zmanjšalo za 15 %, kar pa predstavlja 73,72 % neto plače pri obračunu bonitet za 750,00 evrov na neto plačo, če boniteta ne bi bila obračunana. V našem primeru se giblje delež neto plače v osnovi za obdavčitev, ki nima obračunanih bonitet, med 68,19 % in 85,94 %.

V tabeli 4 prikazan izračun lahko ponazorimo tudi z naslednjimi podatki na drugačen način v tabeli 5. Mogoče je tovrstni prikaz lažje razumljiv za vse tiste, ki uporabljajo absolutna števila.

Tabela 5: Delež neto plače v osnovi za obdavčitev ob upoštevanju različnih vrednosti bonitet v osnovi za obračun dajatev in delež neto izplačila v primerjavi z neto izplačilom brez obračunanih bonitet

Podatki so v evrih.

Plača	1.	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00
Boniteta	2.	–	750,00	937,50	375,00	468,75
Osnova za obračun dajatev	3 = 1 + 2	5.000,00	5.750,00	5.937,50	5.375,00	5.468,75
Neto izplačilo	4	2.663,17	2.257,88	2.156,56	2.460,53	2.409,87
Delež, ki ga predstavlja neto izplačilo v osnovi za obračun dajatev	5 = 4/3	$I_o = 53,26 \%$	39,27 %	36,32 %	45,78 %	44,07 %
Delež neto izplačila po obračunu bonitete na "I _o "			73,72 %	68,19 %	85,94 %	82,73 %

Dobili smo enak rezultat kot v tabeli 4, le da smo v tem primeru v tabeli 5 izračunali delež, ki predstavlja neto izplačilo v osnovi za obračun dajatev in v nadaljevanju uporabili ta podatek. Izračunali smo, da pri obračunani boniteti v znesku 937,50 evra v obračunu plače ugotovimo, da se delež neto plače zmanjšuje na osnovo za obračun dajatev, ki upoštevajo obračun bonitete, in sicer znaša pri obračunani boniteti 937,50 evra delež neto plače v osnovi za obračun dajatev le 36,32 %, kar je najmanj od vseh prikazanih primerov. To seveda ne preseneča, saj je boniteta v znesku 937,50 evra najvišja možna vrednost v teh obračunih. Hkrati pa zadnja vrstica v tej tabeli pri boniteti 937,50 evra pove, da zaposleni prejme na dano povečano osnovo za obračun dajatev le še 68,19 % neto plače, ki bi jo imel, če ne bi imel bonitete.

Koliko prejemnika bonitete dejansko stane prejeta boniteta, si lahko ogledamo tudi z vidika dajatev v primerjavi z neto izplačilom. V tabeli 6 so prikazane razlike pri obračunu posamičnih dajatev (8. do 14. člen ZPSV), kot so prispevki od plače (odslej P1), prispevki na plačo (odslej P2) in obračun dohodnine, pri katerem upoštevamo aktualni obdavčitveni razred brez upoštevanja posebnih olajšav, temveč izračun upošteva le splošno olajšavo.

Tabela 6: Prikaz razlik v dajatvah in v neto izplačilu pri plači brez obračunanih bonitet in z obračunanimi bonitetami

Podatki so evrih.

Plača	%	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00
Boniteta		–	750,00	937,50	375,00	468,75
Prispevki od plače skupaj 22,10 %	22,10	1.105,00	1.270,75	1.312,19	1.187,88	1.208,59
Razlika med P1 pri obračunu bonitete in obračunu brez bonitete			165,75	207,19	82,88	103,59
Akontacija dohodnine		1.231,83	1.471,37	1.531,25	1.351,60	1.381,54
Razlika med akontacijo doh. pri obračunu bonitete in obračunu brez bonitete			239,54	299,42	119,77	149,71
Skupaj P1 in dohodnina			<u>405,29</u>	<u>506,61</u>	<u>202,65</u>	<u>253,30</u>
Prispevki delodajalca	16,10	805,00	925,75	955,94	865,38	880,47
Razlika med P2 pri obračunu bonitete in obračunu brez bonitete			120,75	150,94	60,38	75,47
Vse dajatve skupaj		3.141,83	3.667,87	3.799,38	3.404,85	3.470,60
Razlika med dajatvami pri obračunu bonitete in obračunu brez bonitete			526,04	657,55	263,02	328,77
Neto izplačilo		2.663,17	2.257,88	2.156,56	2.460,53	2.409,87
Razlika v neto izplačilu			<u>405,29</u>	<u>506,61</u>	<u>202,65</u>	<u>253,30</u>

Tabela 6 prikazuje gibanje posamičnih dajatev in neto izplačila plače glede na višino bonitete v obračunu plač oziroma izplačilo plače, ko v obračun plač boniteta ni vključena. Vidimo, da dajatve z višjo boniteto naraščajo, medtem ko se neto izplačilo znižuje. V tabeli se jasno vidi, da se neto izplačilo zmanjša točno za toliko, kolikor znašajo prispevki od plače, in je dohodnina povečana zaradi obračunane bonitete. Poleg povečanega obsega obračuna prispevkov od plače in dohodnine pa je izplačevalec dohodka, ki hkrati tudi daje boniteto zaposlencu, dolžan obračunati in plačati tudi prispevke na plačo (odslej P2). Iz tabele je razvidno, da znašajo dajatve pri obračunu bonitete v vrednosti 750,00 evrov za 526,04 evra več, kot če te bonitete ne bi bilo, zaposlencu se iz naslova višjih dajatev zmanjša neto izplačilo za 405,29 evra. Pri vrednosti bonitet za 937,50 evra so dajatve od obračuna višje za 657,55 evra, neto izplačilo zaposlencu pa se zmanjša za 506,61 evra. Zaradi obračuna bonitete delodajalec oziroma plačnik

bonitete plačuje povečane dajatve, prejemnik bonitete pa prejema nižje neto izplačilo, kot bi ga, če te bonitete ne bi imel. Na obračun bonitet je treba pogledati z vidika celote in z več vidikov, da si lahko ustvarimo pravo in celovito sliko, ki bo pomagala prejemniku bonitete pri odločanju, ali naj ima motorno vozilo kot prejem bonitete ali nabavi lastno motorno vozilo ter ali naj dajalec bonitete raje poveča bruto plačo zaposlencu za znesek bonitete.

Tabela 7: Prikaz razlik v dajatvah in neto izplačilu pri plači brez obračunanih bonitet in z obračunanimi bonitetami

Podatki so v evrih.

Boniteta	750,00	937,50	375,00	468,75
	100 %	100 %	100 %	100 %
Razlika med dajatvami pri obračunu bonitete in obračunu brez bonitete	526,04	657,55	263,02	328,77
Delež dodatnih dajatev v boniteti	70,14 %	70,14 %	70,14 %	70,14 %
Razlika v neto izplačilu	405,29	506,61	202,65	253,30
Skupaj razlike	931,33	1.164,15	465,67	582,08

Tabeli 6 in 7 prikazujeta, da 70,14 % od vrednosti bonitete v obračunu pripada za nakazilo dajatev, in sicer prispevke od plače in dohodnino plača zaposleni oziroma prejemnik bonitete z nižjim neto izplačilom, medtem ko prispevke na plačo plača delodajalec oziroma tisti, ki to boniteto nudi v naravi, v našem primeru nudi uporabo službenega vozila za zasebne namene zaposlencu. 70,14 % dajatev je v našem primeru sestavljeno:

- boniteta,
- minus 22,1 % prispevkov od plače P2,
- osnova za dohodnino,
- 41 % dohodnine od osnove za dohodnino oziroma 31,94 % od vrednosti bonitete,
- 16,10 % prispevkov na bruto plačo P2.

Uporabljen je 41-% dohodninski razred, ker prejemnik bonitete sodi v najvišji razred dohodninske obdavčitve. Tako prejme državni proračun iz naslova bonitete 70,14 % dajatev pri boniteti, ki je obdavčena v najvišjem dohodninskem razredu, prejemnik bonitete pa prejme od tega za 54,04 % manj neto plače.

2.2.2. OBRAČUN POVEČANE PLAČE ZA VREDNOST BONITETE

Prispevek v nadaljevanju obravnava obračun povečane plače za vrednost bonitete ob predpostavki, da se delojemalec in delodajalec dogovorita, da zaposleni ni upravičen do bonitete, temveč prejema višjo plačo za vrednost bonitete. Prikazan

obračun omogoča primerjavo in analizo prejemkov zaposlenca in izdatkov izplačevalca povečane plače za vrednost bonitete v primerjavi z obračunano plačo z boniteto.

Tabela 8 prikazuje obračun bruto plače brez bonitete, povečane za znesek, kot bi ga prinesla obračunana boniteta.

Tabela 8: Povečan obračun plače pri povečanju le-te za znesek bonitete brez obračuna bonitete

	Opis vsebine	%	€	€	€	€	€
1	Plača		5.000,00	5.750,00	5.937,50	5.375,00	5.468,75
4	Splošna davčna olajšava 269,04 €		269,04	269,04	269,04	269,04	269,04
5	Zdravstveno zavarovanje	6,36	318,00	365,70	377,63	341,85	347,81
6	Pokojninsko zavarovanje	15,50	775,00	891,25	920,31	833,13	847,66
7	zaposlovanje	0,14	7,00	8,05	8,31	7,53	7,66
8	Starševsko varstvo	0,10	5,00	5,75	5,94	5,38	5,47
9 = 5 + 6 + 7 + 8	Skupaj prispevki od plače	22,10	1.105,00	1.270,75	1.312,19	1.187,88	1.208,59
10 = 3 - 4 - 9	Osnova za dohodnino		3.625,96	4.210,21	4.356,27	3.918,09	3.991,12
11	Akontacija dohodnine		1.231,83	1.471,37	1.531,25	1.351,60	1.381,54
12 = 3 - 9 - 11	Neto izplačilo		2.663,17	3.007,88	3.094,06	2.835,53	2.878,62
	Zdravstveno zavarovanje	6,56	328,00	377,20	389,50	352,60	358,75
	Pokojninsko zavarovanje	8,85	442,50	508,88	525,47	475,69	483,98
	Zaposlovanje	0,06	3,00	3,45	3,56	3,23	3,28
	Starševsko varstvo	0,10	5,00	5,75	5,94	5,38	5,47
	Poškodbe pri delu	0,53	26,50	30,48	31,47	28,49	28,98
	Prispevki delodajalca	16,10	805,00	925,75	955,94	865,38	880,47
	Skupaj stroški delodajalca		5.805,00	6.675,75	6.893,44	6.240,38	6.349,22
	Skupaj stroški dajatev		3.141,83	3.667,87	3.799,38	3.404,85	3.470,60

Iz tabele je razvidno, da se s povečano plačo povečuje tudi neto plača oziroma neto izplačilo zaposlencu, medtem ko se dajatve obračunavajo od enake osnove kot pri obračunu bonitete in tako vrednosti dajatev ostajajo enake. Nastane pa bistvena razlika, kdo je tisti, ki dejansko v tem primeru plača dajatve. Pri obračunu bonitete je nosilec dajatev za prispevke od plače in dohodnine zaposleni z nižjim neto izplačilom, prispevki na plačo pa bremenijo izplačevalca, medtem ko pri povečani bruto plači vse dajatve bremenijo izplačevalca in hkrati tudi povečano neto izplačilo zaposlenca.

Tabela 9: Prikaz razlik v dajtvah in neto izplačilu pri plači brez obračunanih bonitet in z obračunanimi bonitetami

Podatki so v evrih.

Neto izplačilo na plačo z obračunano boniteto (glej tabelo 1)	2.257,88	2.156,56	2.460,53	2.409,87
Neto izplačilo na povečano plačo za vrednost bonitete (glej tabelo 8)	3.007,88	3.094,06	2.835,53	2.878,62
Razlika (vrednost bonitete)	750,00	937,50	375,00	468,75
Skupaj dajatve na povečano plačo za vrednost bonite (glej tabelo 8)	3.667,87	3.799,38	3.404,85	3.470,60
Skupaj dajatve na plačo z obračunano boniteto (glej tabelo 1)	3.667,87	3.799,38	3.404,85	3.470,60
Skupaj stroški delodajalca pri obračunani boniteti	5.925,75	5.955,94	5.865,38	5.880,47
Skupaj stroški delodajalca pri povečani plači za boniteto	6.675,75	6.893,44	6.240,38	6.349,22
Razlika v stroških delodajalca, če plačuje boniteto oziroma če poveča plačo za vrednost bonitete	-750,00	-937,50	-375,00	-468,75

Tabela 9 prikazuje, da je obračun višine dajatev enak pri obračunu bonitete in pri povečani plači za vrednost bonitete. Vidimo, da boniteta in povečana bruto plača povečuje prihodke državnega proračuna, razlika je le, v čigavo breme gredo obračunane dajatve.

Ne glede na to, ali izplačevalec v obračunu plače prikaže bruto plačo, povečano z boniteto, ali v obračunu plače prikaže povečano plačo za vrednost bonitete, se višina dajatev poveča enako. Razlika je le v tem, kdo nosi stroške obračunanih dajatev. To razliko moramo razumeti s štirih zornih kotov v razširjenem pogledu:

- I. Prvi vidik je pogled na obračun s strani delojemalca, ki nam pove, da delojemalec prejme pri povečani bruto plači večje neto izplačilo namesto prejete ugodnosti s strani izplačevalca, kar za njega širše pomeni, da:
 - povečana bruto plača v vrednosti bonitete (glej tabelo 9), tj. v vrednosti 750,00 evrov, pomeni za zaposlenca 750,00 evrov več neto izplačila, kot če bi si obračunal boniteto v tem znesku;
 - strošek goriva za zasebne namene zaposlencu ostaja kot pri obračunu bonitete⁴;
 - investicijo v nabavo motornega vozila opravi zaposlenec;
 - zaposlenec ima stroške vzdrževanja motornega vozila;
 - zaposlenec ima pravico do obračuna potnih nalogov za službene poti, ker uporablja lastno vozilo za službene poti.
- II. Drugi vidik je pogled s strani delojemalca na obračun pri obračunu bonitete in nam pove, da delojemalec prejme nižje neto izplačilo, kar za njega širše pomeni, da:
 - zaposlenec prejme ugodnost v naravi tudi za zasebne namene, zato ne potrebuje svojega motornega vozila;
 - finančni vpliv na prejemnika bonitete v vrednosti 750,00 evrov zmanjšuje neto izplačilo v znesku 405,29 evra (znesek P1 in dohodnine);
 - zaposlenec nima stroškov vzdrževanja motornega vozila;
 - nima pravice do obračuna potnih nalogov za službene poti, ker ima službeno vozilo.
- III. Tretji vidik predstavlja vidik ugodnosti izplačevalca oziroma delodajalca, ki namesto da nudi zaposlencu boniteto oziroma ugodnost, v našem primeru motorno vozilo tudi za zasebno uporabo, plača zaposlencu v znesku vrednosti bonitete višje neto izplačilo, obračunano v bruto izplačilu v skladu z zakonodajo:
 - delodajalec poravnava povečane stroške iz obračuna povečane plače v celotnem bruto znesku povečane plače in dajatve na povečano bruto plačo v znesku 16,1 %;
 - delodajalec ne kupi motornega vozila, zato nima stroška amortizacije niti stroška morebitnega financiranja in nima stroškov vzdrževanja vozila;
 - zaposlencu plačuje potne stroške za službene poti.

⁴ Primer vrednosti bonitete za 750,00 evrov je napravljen ob predpostavki, da strošek goriva za zasebne namene plača zaposlenec sam.

IV. Četrty vidik predstavlja vidik izplačevalca oziroma delodajalca, ki nudi zaposlencu boniteto oziroma ugodnost, v našem primeru motorno vozilo tudi za zasebno uporabo:

- finančni vpliv dajatev pri obračunu bonitete za delodajalca znašajo prispevki na plačo (odslej P2) 16,10 %;
- delodajalec plača motorno vozilo in njegovo vzdrževanje, kar predstavlja strošek iz poslovanja;
- delodajalec obračunava amortizacijo, ki je strošek poslovanja oziroma najema, če je motorno vozilo nabavljeno preko operativnega lizinga;
- pri financiranju s tujimi viri delodajalec poravnava stroške financiranja in amortizacije.

V tem poglavju prispevka smo prikazali zakonsko obravnavo danih ugodnosti fizičnim osebam, ki so v delovnem razmerju, ali njihovim družinskim članom, ki prejemajo določeno ugodnost, boniteto, z vidika ZDoh-2. Obračun bonitete je prikazan z uporabo motornega vozila tudi za zasebne namene, ki ga delodajalec nudi zaposlencu in mora v skladu z zakonodajo obračunati boniteto z dajatvami. Drugo poglavje analitično prikazuje vpliv obračuna bonitete na neto izplačilo zaposlenca ter finančni vpliv na izplačevalca bonitete. V zadnjem delu je prikazan obračun povečane bruto plače za vrednost bonitete in finančni vpliv v primerjavi z obračunano boniteto za izplačevalca in prejemnika bonitete.

Tako dajalec bonitete, ki je zavezan k obračunu in plačilu dajatev, odvede iz naslova bonitet 70,14 % dajatev od vrednosti bonitete, ki je obdavčena v najvišjem dohodninskem razredu, od tega prejme zaposlenec oziroma prejemnik bonitete manj neto plače za 54,04 %, 16,10 % gre v breme dajalca bonitete. Če plačnik plače za znesek bonitete poveča bruto plačo in nima investicije s pripadajočimi stroški v motorno vozilo, so dajatve na povečano plačo enake kot pri obračunu bonitete, torej 70,14 %, s tem da gredo vse dajatve v breme delodajalca in zaposleni prejme neto izplačilo, povečano za znesek bonitete. Delodajalec ima pri povečanju bruto plače za znesek bonitete dodatni strošek, to je znesek bonitete, ki povečuje neto izplačilo zaposlencu. Pri tem ne nosi investicije v motorno vozilo s pripadajočimi stroški, ki tej investiciji pripadajo. Poudariti je treba, da se z leti strošek delodajalca spreminja v skladu z vrednotenjem bonitete.

Tretje poglavje bo na podlagi zakonskih določil prikazalo analitično obravnavo obračunanih drugih dohodkov, danih fizični osebi v denarju ali naravi, z vidika dajatev in vrednotenja drugih dohodkov, kadar so le-ti dani fizični osebi v naravi.

3. IZPLAČILA DRUGIH DOHODKOV FIZIČNIM OSEBAM

Namen prispevka v tem poglavju je opredeliti druge dohodke in pojasniti, kdaj govorimo o drugih dohodkih v skladu z ZDoh, ter prikazati problematiko vrednotenja drugih dohodkov v povezavi z davčnimi obremenitvami, ki bremenijo tako fizične osebe kot prejemnika drugih dohodkov kot izplačevalce oziroma tiste, ki nudijo druge dohodke fizični osebi.

Drugi dohodki (105. člen ZDoh-2UPB7) so vsi dohodki, ki se v skladu s tem zakonom ne upoštevajo za dohodke fizične osebe (1.–5. točke 18. člena ZDoh-2UPB7):

1. dohodek iz zaposlitve,
2. dohodek iz dejavnosti,
3. dohodek iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti,
4. dohodek iz oddajanja premoženja v najem in iz prenosa premoženske pravice,
5. dohodek iz kapitala.

Sem spadajo tudi dohodki, ki so v skladu s tem zakonom oproščeni plačila dohodnine ali se ne vštevajo v davčno osnovo.

Tako kot zakon na eni strani našteva, kaj vse ne sodi med druge dohodke, pa na drugi strani natančno navaja, kaj vse sodi med druge dohodke (105. člen ZDoh-2UPB7). Drugi dohodki vključujejo:

1. nagrade;
2. darila;
3. dobitke v nagradnih igrah;
4. priznavalnine po Zakonu o republiških priznavalninah in Zakonu o uresničevanju javnega interesa na področju kulture;
5. kadrovske in druge štipendije;
6. družinske invalidnine in družinski dodatek po Zakonu o vojnih invalidih;
7. nadomestila, prejeta v zvezi z ustanovitvijo ali obremenitvijo pravice, in drugi dohodki, doseženi s prenosom oziroma odstopom pravice na premoženju, ki je prenosljiva in katere vrednost je mogoče izraziti v denarju;
8. aro, ki jo je prejel zavezanec ob sklenitvi pogodbe in ki je ne vrne stranki, ki ni izpolnila pogodbe, razen are, ki jo zavezanec zadrži v zvezi z opravljanjem dejavnosti, kot je določena v 46. členu tega zakona;
9. izplačila odkupne vrednosti v skladu z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in Zakonom o prvem pokojninskem skladu Republike Slovenije in preoblikovanju pooblaščenih investicijskih družb;

10. vsako nadomestilo, ki ga imetnik deleža prejme na podlagi lastniškega deleža v plačniku, ki ne predstavlja zmanjšanja njegovega lastniškega deleža; nadomestilo je vsak proizvod, storitev ali druga ugodnost, ki jo imetniku deleža ali njegovemu družinskemu članu na podlagi lastniškega deleža zagotovi plačnik ali povezana oseba plačnika (po tem zakonu ali zakonu, ki ureja davek od dohodkov pravnih oseb).

Kaj je drugi dohodek, si lahko pomagamo z zakonsko opredelitvijo, ki pravi, da je davčna osnova doseženi dohodek, če ni s tem zakonom za posamezno vrsto dohodka drugače določeno (108. člen ZDoh-2UPB7)?

Glede na to, da naš prispevek analizira dohodek, prejet v naravi, se le-ta poveča s koeficientom davčnega odtegljaja, če v skladu s tem zakonom in zakonom, ki ureja davčni postopek, obstaja obveznost obračuna, odtegnitve in plačila davčnega odtegljaja od tega dohodka in ni drugega dohodka zavezanca, prejetega v denarju pri izplačevalcu dohodka v naravi, ali ta ni zadosten, da bi se od tega dohodka lahko odtegnil in plačal davčni odtegljaj od dohodka v naravi (9. odstavek 16. člena ZDoh-2UPB7) v povezavi z ZDavP-2 (58. člen ZDavP-2UPB4). Način izračuna določa, da akontacijo dohodnine od drugih dohodkov izračuna plačnik davka kot davčni odtegljaj v obračunu davčnega odtegljaja. Plačnik davka mora davčni odtegljaj izračunati in odtegniti hkrati z obračunom drugega dohodka (321. člen ZDavP-2UPB4).

3.1. Obračun in vrednotenje drugih dohodkov

Namen prikaza obračuna drugih dohodkov na podlagi zakonskih določil je prikazati analitično obravnavo obračunanih drugih dohodkov, danih fizični osebi v denarju ali v naravi z vidika dajatev, in problematiko vrednotenja drugih dohodkov, kadar so le-ti dani fizični osebi v naravi. Zaradi lažjega pregleda pridobljenih podatkov smo upoštevali enake ugodnosti, kot smo jih vzeli za obračun bonitete. Vzporedno bomo opravili izračun po finančni metodi dobe povračila, ki nam pove, v kolikšnem času bi se povrnila investicija pri prejemniku ugodnosti, če bi se odločil za nakup motornega vozila in ne bi plačevali dajatev.

Drugi dohodki so lahko izplačani v denarju ali v naravi. Če so drugi dohodki izplačani v naravi oziroma so zagotovljeni v naravi, postane ključnega pomena njihovo vrednotenje. Znesek drugih dohodkov se določa na podlagi primerljive tržne cene, če pa te ni mogoče določiti, se določi na podlagi stroška, ki je nastal pri delodajalcu v zvezi z zagotavljanjem drugih dohodkov (1. točka 43. člena ZDoh-2).

3.1.3. PROBLEMATIKA DOLOČANJA VREDNOSTI IN OBRAČUNAVANJE PREJETE UGODNOSTI V NARAVI (MOTORNEGA VOZILA) OB PREDPOSTAVKI, DA PREJEMNIK UGODNOSTI NE PREJEMA DRUGEGA IZPLAČILA V DENARJU PRI DAJALCU UGODNOSTI

Prispevek bo prikazal obračunavanje ugodnosti v naravi, v našem primeru motornega vozila, katerega nabavna vrednost je znašala 50.000,00 evrov. Zakonska dikcija pravi, da se znesek drugih dohodkov določa na podlagi primerljive tržne cene, če pa te ni mogoče določiti, se določi na podlagi stroška, ki je nastal pri delodajalcu v zvezi z zagotavljanjem drugih dohodkov. Tako je zdaj vprašanje, ali je možno pri motornem vozilu, ki ga dnevno uporablja prejemnik te ugodnosti, določiti primerljivo tržno ceno. Podrobnejše zakonske diktije na tem področju ni. Zato smo pripravili nekaj različic z argumenti za in proti, ki se uporabljajo v praksi za vrednotenje prejete ugodnosti (motornega vozila), ki je v praksi tudi najpogostejši predmet spora. Tako v praksi vrednost motornega vozila lahko predstavlja:

1. obrok finančnega lizinga,
2. obrok operativnega lizinga,
3. cena dnevne najema preko rent-a-cara,
4. obračunana amortizacija v skladu z ZDDPO-2 in pripadajoči stroški vzdrževanja,
5. vrednost motornega vozila se izračunava enako kot pri vrednotenju bonitet.

Obrok finančnega lizinga je praviloma izračunan za tri do pet let ob upoštevanju prvega plačila ob nakupu. Doba odplačevanja financiranja, kjer dajalec lizinga dobi povrnjeno kupnino in stroške financiranja, ne predstavlja stroška, ki ga ima lizingojemalec z motornim vozilom. Obrok lizinga je odvisen od:

- vrednosti pologa lizingojemalca,
- dobe vračila lizinga,
- višine obresti, ki jih lizingojemalec plačuje lizingodajalcu.

Če je motorno vozilo financirano s finančnim lizingom, z nabavno vrednostjo 50.000,00 evrov, dobo odplačila 5 let in je EOM⁵ 10,810 %, znaša mesečna anuiteta 1.037,92 evra (<http://www.aleasing.si/informativni-izracun-aleasing/financni-leasing-vozil>, 09. 12. 2012 ob 18.00). Pri dobi odplačila 10 let znaša mesečna anuiteta 683,38 evra in EOM 10,810 %. (<http://www.erstegroupimmorent.si/si/Storitve/FinancniOperativniLeasing>, 9. 12. 2012 ob 19.25).

⁵ EOM ali efektivna obrestna mera je tista obrestna mera, ki poleg deklarirane bančne obrestne mere upošteva tudi vse neposredne stroške kredita, torej stroške odobritve, vodenja, zavarovanja kredita.

Tabela 10: Prikaz obračuna dajatev za ugodnost, prejeto v naravi kot drug dohodek, pri katerem vrednost drugega dohodka predstavlja obrok finančnega lizinga z dobo odplačila 5 in 10 let

Mesečna osnova drugega dohodka v €	Koeficient Davčnega odtegljaja	Mesečna osnova drugega dohodka v €, povečana za koeficient davč. odtegljaja	25-% akontacija dohodnine na mesečni osnovi v €	Izračun mesečne dohodnine pri 41-% obdavčitvi v € ⁶	Skupni izračun dohodnine na podlagi letne davčne odločbe (123. člen ZDoh-2UPB7) v €	Doba odplačila
1.037,92	1,3333	1.383,86	345,96	567,38	6.808,58	5 let ali 60 mesecev
683,38	1,3333	911,15	227,79	373,57	4.482,86	10 let ali 120 mesecev

Tabela prikazuje, da znaša edina mesečna davčna obremenitev plačnika drugega dohodka 25 % akontacije dohodnine, po letni davčni odločbi pa še razlika do 41 %, katere breme nosi prejemnik drugega dohodka na podlagi letne davčne odločbe (123. člen ZDoh-2UPB7). Vidimo, da se pojavi bistvena razlika v višini vrednotenja drugega dohodka za davčne namene, če spremenimo spremenljivko dobo vračila lizinga. Na podlagi tega zaključujemo, da obrok finančnega lizinga ne more biti podlaga za določitev osnove drugega dohodka za vrednotenje motornega vozila v zasebne namene, saj sprememba katere koli našete spremenljivke spremeni mesečno anuiteto in s tem osnovo za vrednotenje drugega dohodka.

Prav tako je treba poudariti, da lizinški obrok lizingojemalcu od finančnega lizinga ne predstavlja stroška, saj gre za vračilo glavnice in obresti, ki so razvidne iz amortizacijskega načrta, ki je priloga lizinške pogodbe. Edina rešitev, ki bi bila sprejemljiva, bi bila določba v zakonu, da velja lizinški obrok lahko kot vrednost drugega dohodka, če bi bili predpisani doba vračila in EOM ter višina pologa.

Pridobitev opredmetenih sredstev s finančnim najemom podjetje evidentira v bilanci stanja med stalnimi sredstvi in med dolgoročnimi obveznostmi. Spodnja tabela, ko podjetje za celotno vrednost opredmetenega sredstva financira nakup preko finančnega najema, prikazuje, da se v bilanci stanja za enak znesek poveča aktivna stran bilance in pasivna stran bilance.

⁶ Kolona prikazuje, koliko bi znašala obračunana dohodnina, če bi se že na mesečni osnovi ugotavljali dokončni zneski dohodnine, ki jih mora plačati prejemnik ugodnosti drugega dohodka ob predpostavki, da spada v dohodninski razred, ki določa 41-% obdavčitev.

Tabela 11: Prikaz bilance stanja pri financiranju s finančnim in poslovnim najemom

	BILANCA STANJA	
	Aktiva (sredstva)	Pasiva (Obveznosti do virov sredstev)
Finančni najem	Povečanje za vrednost opredmetenega sredstva	Povečanje za vrednost financiranja opredmetenega sredstva
Poslovni najem	Ne spreminja	Ne spreminja

Vir: lastni vir

Tabela 10 napeljuje razpravo na poslovni najem, ki se ne evidentira z bilanco stanja, temveč se prikazuje v izkazu poslovnega izida kot strošek najema. Vendar tudi v tem primeru nastaja past za ugotavljanje stroška dajalca motornega vozila v zasebne namene. Poslovni najem se lahko šteje za poslovni najem, če se upošteva temeljna značilnost, ki izhaja iz SRS 1.57 in MRS 17.

Namen prispevka ni podrobno prikazati pravila poslovnega in finančnega najema, temveč le okvirne bistvene razlike, kdaj lahko najem velja kot finančni najem oziroma kdaj kot poslovni najem. V skladu s SRS 1.57, SRS 1.58 in MRS 17 je opredelitev najema odvisna od vsebine transakcije in ne od oblike pogodbe. Pogodbena določila, ki posamično ali skupaj lahko vodijo do razvrstitve najema kot finančnega najema, so:

- z najemom se prenese lastništvo sredstva na najemnika do konca trajanja najema;
- najemnik ima možnost kupiti sredstvo po ceni, ki je po pričakovanju dovolj nižja od poštene vrednosti na dan, ko je to možnost mogoče izkoristiti, ob sklenitvi najema pa je precej gotovo, da jo bo najemnik izkoristil;
- trajanje najema se ujema z večjim delom dobe gospodarne uporabe sredstva, čeprav njegovo lastništvo ni preneseno;
- na začetku najema je sedanja vrednost najmanjše vsote najemnin enaka najmanj pošteni vrednosti najetega sredstva;
- najeta sredstva so tako posebne narave, da jih lahko brez večjih sprememb uporablja samo najemnik;
- če najemnik lahko odpove najem, najemodajalčeve izgube zaradi odpovedi bremenijo najemnika;
- dobički ali izgube zaradi spreminjanja poštene preostale vrednosti pripadajo najemniku (na primer v obliki povračila najemnine, ki je enako večini prihodkov od prodaje ob koncu najema);
- najemnik lahko podaljša najem v naslednje obdobje za najemnino, ki je bistveno nižja od tržne.

Če najem ni finančni, se označi kot poslovni najem. Če se lastništvo sredstva prenese ob izteku najema v zameno za plačilo, enako takratni poštenu vrednosti, ali če gre za najemnine, pri katerih najemnik ne upošteva vseh pomembnih tveganj in koristi.

Pod točko tri je našeta kot vrednost drugega dohodka za uporabo ugodnosti motornega vozila cena dnevnega najema preko rent-a-cara. Tudi pri tej možnosti vrednotenja ugodnosti nastajajo razlogi za in proti. Na prvi pogled lahko rečemo, da je to dejanska tržna vrednost, ki se pojavlja na trgu za enodnevni najem motornega vozila. Podatki na trgu so javni in lahko dostopni. Pomanjkljivosti te različice vrednotenja uporabe motornega vozila kot drugi dohodek, najema preko rent-a-cara, vidimo v sami vsebini omenjenega posla. Praviloma gre pri rent-a-caru za kratkotrajne najeme, pri nujenju ugodnosti uporabe motornega vozila fizični osebi pa gre praviloma za daljše obdobje, ki običajno traja več let. Tako se pojavlja višina cene najema preko rent-a-cara, če bi govorili o nekajletnem najemu ter ali imajo podjetja sploh prakso dajati v najem vozila za več let.

Tabela 12 prikazuje obračun drugega dohodka, prejetega v naravi, pri katerem je osnova vrednotenja cena dnevnega najema motornega vozila z nabavno vrednostjo 50.000,00 evrov.

Tabela 12: Prikaz obračuna dajatev za ugodnost, prejeta v naravi kot drug dohodek, pri katerem je vrednost drugega dohodka cena dnevnega najema vozila preko rent-a-cara

Mesečna osnova drugega dohodka v € na podlagi rent-a-cara, predpostavka cena dnevnega najema 100 evrov	Koeficient Davčnega odtegljaja	Mesečna osnova drugega dohodka v €, povečana za koeficient davčnega odtegljaja	25-% akontacija dohodnine na mesečni osnovi v €	Izračun mesečne dohodnine pri 41-% obdavčitvi v € ⁷	Izračun dohodnine na podlagi letne davčne odločbe (123. člen ZDoh-2UPB7) v €
3.000,00	1,3333	3.999,90	999,98	1.639,96	19.679,51

Tovrstno vrednotenje je izredno nesorazmerno obdavčeno do dejansko prejetih ugodnosti, saj bi prejemnik ugodnosti preko pravne podlage drugega dohodka v enem letu ob predpostavki, da sodi s prejeto ugodnostjo v najvišji 41-% dohodninski razred, plačal 19.679,51 evra dohodnine po letni davčni odločbi, kar predstavlja 39,36 % nabavne vrednosti vozila. Če to pogledamo z vidika preprostega finančnega kazalnika dobe povračila investicije, bi rekli, da bi prejemnik ugodnosti, kateremu bi se drugi dohodek vrednotil po vrednosti cene renta-a-cara, plačal to vozilo, če bi ga nabavil, že v 2 letih, šestih mesecih in 14

⁷ Kolona prikazuje, koliko bi znašala obračunana dohodnina, če bi se že na mesečni osnovi ugotavljali dokončni zneski dohodnine, ki jih mora prejemnik ugodnosti drugega dohodka plačati.

dneh. Doba povračila je enostavna finančna metoda, ki prikaže informacijo o likvidnosti projekta in indikacijo o tveganosti projekta, če bi se prejemnik drugih dohodkov odločil, da bi sam nabavil motorno vozilo in zato ne bi bil zavezan k plačevanju dajatev na druge dohodke. Metoda povračila ne upošteva časovne vrednosti denarja in ne upošteva denarnih tokov po letu povračila. Iz izračunov in prikazov je razvidno, da je doba povračila izredno različna in obratno sorazmerna vrednoteni vrednosti drugih dohodkov.

Pod četrto točko smo navedli obračun ugodnosti z vrednostjo obračunane amortizacije v skladu s SRS in pripadajočimi stroški vzdrževanja, vezanimi na motorno vozilo, ki jih je imel dajalec ugodnosti fizični osebi. SRS pravi, da se pri enakomerni uporabi sredstva uporabi metoda enakomernega časovnega amortiziranja, da se amortizacija, obračunana za vsako obračunsko obdobje, pripozna kot strošek obdobja (SRS 2006, 1.18). Glede na to, da v Sloveniji SRS opredeljujejo način sestave računovodskih izkazov poslovnega izida za gospodarske družbe, medtem ko vsebino davčnih izkazov poslovnega izida predpisuje davčni predpis, se gospodarske družbe odločajo, da tudi za izkaz poslovnega izida uporabljajo za obračun amortizacijske stopnje, ki niti ne presegajo niti niso nižje kot davčno dovoljene amortizacijske stopnje v ZDDPO-2 (Kokotec - Novak 1996, 5). Tako zakon pravi, da se za vozila kot odhodek prizna amortizacija v obračunanem znesku z uporabo metode enakomernega časovnega amortiziranja ter se lahko uporablja kot najvišja amortizacijska stopnja 20 % (1. odstavek in 3. točka 5. odstavka 33. člena ZDDPO-2). Tako gospodarske družbe uporabljajo kot dobo uporabe motornega vozila 20-% amortizacijsko stopnjo tudi za poslovne namene oziroma za izkaz poslovnega izida z namenom optimiranja davčne obveznosti.

V spodnji tabeli je prikazano, kateri stroški se evidentirajo v računovodskem izkazu poslovnega izida in v davčnem izkazu poslovnega izida. Finančni najem prinaša podjetju strošek amortizacije in obresti, medtem ko je pri poslovnem najemu strošek višina najemnine, ki jo podjetje plačuje.

Tabela 13: Prikaz stroškov, ki izvirajo iz različnih načinov pridobivanja osnovnih sredstev

	Amortizacija kot poslovni in davčni strošek obračunana v skladu z ZDDPO-2	Najemnina kot poslovni in davčni strošek
Finančni najem	DA	NE, davčno in poslovno se evidentirajo le stroški financiranja
Poslovni najem	NE	DA

Vir: lastni vir

Dajalec ugodnosti se lahko odloča med različnimi amortizacijskimi stopnjami. V skladu s SRS je doba koristnosti opredmetenega sredstva odvisna od (SRS 2006, 13.8.):

- a) pričakovanega fizičnega izrabljanja,
- b) pričakovanega tehničnega staranja,
- c) pričakovanega gospodarskega staranja ter
- č) pričakovanih zakonskih in drugih omejitev uporabe.

Kot doba koristnosti posameznega sredstva se upošteva tista, ki je glede na posamezni dejavnik izmed naštetih dejavnikov najkrajša. Od priznane dobe koristnosti osnovnega sredstva pa je odvisna amortizacijska stopnja. Ali dajalec ugodnosti realno presoja življenjsko dobo motornega vozila, ali je doba koristnosti določena v skladu z maksimalno priznano amortizacijo z vidika ZDDPO-2 tudi v izkazu poslovnega izida, pa seveda pušča odprte možnosti za določanje vrednosti prejete ugodnosti. Tako lahko ugotovimo, da se višina amortizacije v skladu s SRS in ZDDPO-2 pri dajalcu ugodnosti lahko obračunava različno, zato obračunana amortizacija v izkazu poslovnega izida ne more biti realna podlaga za vrednotenje prejete ugodnosti fizične osebe s strani dajalca ugodnosti. Tudi v tem primeru lahko pravna oseba kot dajalec ugodnosti uporablja različne amortizacijske stopnje, ki so odvisne od poslovnih odločitev. Enako obravnavo bi lahko dosegli le z zakonsko določbo v ZDah-2, kjer bi opredelili pričakovano življenjsko dobo motornega vozila in metode amortiziranja, ki bi se uporabljala za ugotavljanje vrednosti prejetih ugodnosti na pravni podlagi drugega dohodka.

Predpostavljamo, da je uporabna doba motornega vozila 10 let. Pomeni, da ima vozilo letno amortizacijsko stopnjo 10 %. Ker prejemnik ugodnosti ne prejema nobenega drugega dohodka v denarju pri dajalcu ugodnosti, je treba motorno vozilo v skladu z 9. odstavkom 16. člena ZDoh-2UPB7 obrutiti s koeficientom davčnega odtegljaja. Predpostavljamo, da prejemnik ugodnosti sodi v najvišji dohodninski razred 41 % (122. člen ZDoh-2UPB7). Pri tem akontacijo dohodnine v višini 25 % plača dajalec ugodnosti (1. točka 321. člena ZDavP-2UPB4), doplačilo dohodnine pa opravi prejemnik ugodnosti, fizična oseba na podlagi davčne odločbe (123. člen ZDoh-2UPB7).

Tabela 14: Izračun mesečne amortizacije pri enakomernem časovnem amortiziranju in dobi uporabe 10 let, povečane za povprečni strošek motornega vozila pri dajalcu ugodnosti

Osnova za amortiziranje	50.000,00 €
Amortiziranje na 10 let	120 mesecev
Mesečna amortizacija	416,67 €
Ostali povprečni mesečni stroški brez stroškov goriva ⁸	230,00 €
Skupaj	646,67 €

Mesečna amortizacija pri dobi uporabe 10 let znaša 416,67 evra. K strošku amortizacije smo prišteli tudi mesečne povprečne stroške dajalca ugodnosti v obliki motornega vozila za zasebne namene za 230,00 evrov, saj zakon pravi, da se vrednost drugih dohodkov določa na podlagi primerljive tržne cene, če pa te ni mogoče določiti, se določi na podlagi stroška, ki je nastal pri delodajalcu v zvezi z zagotavljanjem drugih dohodkov (1. točka 43. člena ZDoh-2). Tako predstavlja vrednost drugega dohodka 646,67 evra na mesečni osnovi.

Tabela 15: Prikaz obračuna dajatev za ugodnost, prejeto v naravi kot drug dohodek, v katerem vrednost drugega dohodka predstavlja strošek amortizacije in ostali pripadajoči stroški motornega vozila

Letna osnova drugega dohodka v €	Mesečna osnova (mesečna amortizacija) drugega dohodka v €	Koeficient Davčnega odtegljaja	Mesečna osnova drugega dohodka v €, povečana za koeficient davč. odtegljaja	25-% akontacija dohodnine na mesečni osnovi v €	Izračun mesečne dohodnine pri 41-% obdavčitvi v € ⁹	Izračun dohodnine na podlagi letne davčne odločbe v € (123. člen ZDoh-2UPB7)
50.000,00	646,67	1,3333	862,21	215,55	353,50	4.242,05

Letna davčna dajatev fizične osebe kot prejemnika drugega dohodka znaša 4.242,05 evra. S preprosto finančno metodo dobe povračila ugotovimo, da bi fizična oseba, če bi sama nabavila motorno vozilo, dobila povrnjeno investicijo v vrednosti 50.000,00 evrov v 11 letih in 9 mesecih. Doba povračila ne upošteva diskontne vrednosti denarja.

⁸ Gorivo za zasebne namene plača prejemnik ugodnosti sam.

⁹ Kolona prikazuje, koliko bi znašala obračunana dohodnina, če bi se že na mesečni osnovi ugotavljali dokončni zneski dohodnine, ki jih mora plačati prejemnik ugodnosti drugega dohodka.

Po različici v peti točki se vrednost motornega vozila izračunava enako kot pri vrednotenju bonitet. Ta različica bi izenačila vrednost prejetega motornega vozila za obdavčitev zaradi obravnave ugodnosti, prejete v naravi, med tistimi, ki so zaposlenci in zanje veljajo zakonske določbe, ki urejajo bonitete, in tistimi, ki prejemajo druge dohodke kot ugodnosti v naravi. Podrobno je vrednotenje bonitet v povezavi z motornim vozilom opisano in razloženo v 2.1.1. poglavju. V spodnji tabeli je izračun drugih dohodkov na zakonski podlagi, ki ureja boniteto.

Tabela 16: Prikaz obračuna dajatev za ugodnost, prejeto v naravi kot drug dohodek, v katerem je vrednost drugega dohodka osnova za obračun bonitete (2. točka 43. člena ZDoh-2)

Vrednost	Letna osnova drugega dohodka v € ¹⁰	Mesečna osnova drugega dohodka v € ¹¹	Koeficient Davčnega odtegljaja	Mesečna osnova drugega dohodka v €, povečana za koeficient davč. odtegljaja	25-% akontacija dohodnine na mesečni osnovi v €	Izračun mesečne dohodnine pri 41-% obdavčitvi v € ¹²	Izračun dohodnine na podlagi letne davčne odločbe v € (123. člen ZDoh-2UPB7)
1. leto	50.000,00	750,00	1,3333	999,98	249,99	409,99	4.919,88
2. leto	42.500,00	637,50	1,3333	849,98	212,49	348,49	4.181,90
3. leto	35.000,00	525,00	1,3333	699,98	175,00	286,99	3.443,91
4. leto	27.500,00	412,50	1,3333	549,99	137,50	225,49	2.705,93
5. leto	22.500,00	337,50	1,3333	449,99	112,50	184,50	2.213,94
6. leto	17.500,00	262,50	1,3333	349,99	87,50	143,50	1.721,96
7. leto	12.500,00	187,50	1,3333	249,99	62,50	102,50	1.229,97
8. leto	7.500,00	112,50	1,3333	150,00	37,50	61,50	737,98
9. leto	5.000,00	75,00	1,3333	100,00	25,00	41,00	491,99
10. leto	5.000,00	75,00	1,3333	100,00	25,00	41,00	491,99

Po tem vrednotenju ugotavljamo, da bi prejemnik ugodnosti s plačilom dajatev po finančni metodi dobe povračila, ki ne upošteva diskontne stopnje, lahko prejel povrnjeno investicijo v motorno vozilo, če bi se za to odločil, v 66 letih in 9 mesecih.

¹⁰ Vrednotimo drugi dohodek, kot je to določeno za boniteto (2. točka 43. člena ZDoh-2).

¹¹ Vrednotimo drugi dohodek, kot je to določeno za boniteto (2. točka 43. člena ZDoh-2).

¹² Kolona prikazuje, koliko bi znašala obračunana dohodnina, če bi se že na mesečni osnovi ugotavljali dokončni zneski dohodnine, ki jih mora plačati prejemnik ugodnosti drugega dohodka.

V tretjem poglavju je problematika vrednotenja prejetih ugodnosti v naravi z obravnavo teh ugodnosti kot drugih dohodkov. Primerljive tržne vrednosti se lahko določajo na različne načine in na različnih podlagah, tudi kadar vrednotimo druge dohodke, prejete v naravi na podlagi stroška, ki je nastal pri delodajalcu v zvezi z zagotavljanjem drugih dohodkov. Katera različica se najbolj približa dejanski vrednosti prejetega dohodka v naravi po njegovi tržni vrednosti oziroma prejeti ugodnosti s stroškovnega vidika pri dajalcu ugodnosti v naravi, je prepuščeno samim pravnim osebam kot zavezancem k obračunu in plačnikom dajatev iz naslova drugega dohodka.

4. ZAKLJUČEK

Prispevek je prikazal prejete ugodnosti v naravi z obračunom bonitet in drugih dohodkov z vidika dajatev in stroškovnega vpliva na prejemnika ugodnosti ter dajalca ugodnosti v naravi, v našem primeru motornega vozila. Medtem ko je zakonsko vrednotenje bonitete motornega vozila natančno opredeljeno, pa to zagotovo ne velja za vrednotenje motornega vozila kot prejete ugodnosti z vidika drugega dohodka. Z vidika analize dajatev na boniteto je prispevek prikazal več možnih vrednotenj le-teh v skladu z zakonodajo in v primerjavi z izbiro, ki jo imajo dajalci in prejemniki bonitete, da se odločijo za različico, da se za znesek bonitete poveča bruto plača in je nosilec investicije v motorno vozilo zaposlenec sam. Opravljena je bila primerjava med obema možnostma, prikazani so bili pozitivni in negativni vidiki posamičnih možnosti, pri katerih pa ne moremo govoriti o boljših in slabših, temveč gre le za prikaz pozitivnih in negativnih posledic, ki jih prinese posamična odločitev, medtem ko se odločitev, kdo bo financiral motorno vozilo, prepušča udeležencem v delovnopravnem razmerju.

V nadaljevanju so v prispevku prikazani različni načini vrednotenja drugih dohodkov v praksi in preko teh tudi dajatve. Z enostavno finančno metodo dobo povračila, ki prikaže informacijo o likvidnosti projekta in indikacijo o tveganosti projekta, če bi se prejemnik drugih dohodkov odločil, da bi sam nabavil motorno vozilo in zato ne bi bil zavezan k plačevanju dajatev na druge dohodke, smo prikazali, kako lahko z različnimi načini vrednotenja drugih dohodkov, prejetih v naravi, vplivamo na višino dajatev. Iz prikazov je razvidno, da je doba povračila izredno različna in obratno sorazmerna vrednoteni vrednosti drugih dohodkov. Višje kot je vrednotena prejeta ugodnost v naravi, večja je dajatev v absolutnem znesku in manj let bi potrebovali, da se investicija v motorno vozilo povrne, če bi prejemnik ugodnosti sam kupil motorno vozilo.

5. LITERATURA

1. Kokotec - Novak, Majda. 2000. *Davčna politika kot sestavina bilančne politike in vloga davčnih svetovalcev. Gradivo za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva preizkušeni davčnik*, ur. Marjan Odar, 1–26. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
2. *Slovenski računovodski standardi*. 2006. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
3. Turk, Ivan. 2002. *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
4. Zakon o dohodnini (uradno prečiščeno besedilo) (ZDoh-2-UPB7), Uradni list RS, 13/2011. Dostopno na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_ZAKO4697.html.
5. Zakon o prispevkih za socialno varnost (ZPSV), Uradni list RS, 5/1996, *nadaljnje spremembe s podrejenimi predpisi*.
6. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb /ZDDPO-2/, Uradni list RS, 117/2006, 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008, 5/2009, 96/2009, 110/2009-ZDavP-2B (1/2010 popr.), 43/2010, 59/2011, 24/2012, 30/2012-ZDDPO-2H.
7. Zakon o davčnem postopku /ZDavP-2/, Uradni list RS, 117/2006, 24/2008-ZDDKIS, 125/2008, 20/2009-ZDoh-2D, 47/2009 Odl. US: U-I-54/06-32 (48/2009 popr.), 110/2009 (1/2010 popr.), 43/2010, 97/2010, 13/2011-UPB4, 32/2012.
8. Zakon o posebnem davku na določene prejemke /ZPDDP/, Uradni list RS, 72/1993, 22/1994, 45/1995, 12/1996, 82/1997 Odl. US: U-I-296/95.
9. Dostopno na: <http://www.erstegroupimmorent.si/si/Storitve/FinancniOperativniLeasing>.
10. Dostopno na: http://www.aleasing.si/informativni-izracun_aleasing/financni-leasing-vozil.
11. Dostopno na: http://www.durs.gov.si/si/davki_predpisi_in_pojasnila/dohodnina_pojasnila/dohodek_iz_zaposlitve/bonitete/bonitete_splosno_pojasnilo/.

Karmen Demšar*

Stalna poslovna enota v Sloveniji in problematika obračunavanja DDV-ja

Fixed establishment in Slovenia and the issue of VAT accounting

POVZETEK ● *Koncept stalne poslovne enote (v nadaljevanju SPE) za namene DDV-ja se uporablja pri določanju kraja, v katerem so storitve opravljene. Kraj, v katerem so storitve opravljene, je odločilen pri določitvi države, ki ima pravico do plačila DDV-ja od te transakcije. Opredelitev stalne poslovne enote za DDV je določena tako v slovenski zakonodaji kot tudi zakonodaji EU ter v sodni praksi Sodišča EU in tudi (sicer skromni) slovenski sodni praksi. Obstoj SPE je treba presojati v vsakem primeru posebej. V splošnem pa velja, da sama identifikacija tuje družbe v Sloveniji še ne pomeni, da ima ta družba v Sloveniji tudi SPE. Treba je namreč presoditi, ali ima družba v Sloveniji dovolj človeških in tehničnih virov, da lahko storitve prejme in uporabi oziroma jih opravi, pri čemer mora obstajati tudi zadostna stopnja trajnosti. Skladno s sodno prakso pa opravljanje storitev med matičnim podjetjem in stalno poslovno enoto načeloma ni predmet DDV-ja.*

Ključne besede ● *DDV, stalna poslovna enota, sedež, kraj opravljanja storitev, obdavčljiv promet, davčni zavezanec, samostojno opravljanje dejavnosti*

SUMMARY ● *The concept of fixed establishment for the purpose of VAT is used when determining the place, where services are deemed to be rendered. The place of supply of services is decisive for determining the country which is entitled to charge VAT on this transaction. The definition of fixed establishment for VAT purposes is provided in both Slovenian and EU legislation, and also in the case law of the EU Court of Justice and in the, yet modest, Slovenian case law. The existence of a fixed establishment should be determined in each individual case separately. A general rule is that the mere fact that a foreign company is registered for VAT in Slovenia does not necessarily determine a fixed establishment for this company in Slovenia. It should be assessed whether this company has sufficient human and technical resources available to receive and use services or to provide services, characterised by a sufficient degree of permanence. According to case law, the supply of services between a company and its fixed establishment is not subject to VAT.*

Key words ● *VAT, fixed establishment, place of establishment, place of supply of services, taxable supply, taxable person, independent economic activity*

* Karmen Demšar, mag. poslovnih ved, revizorka in preizkušena davčnica, partner pri Leitner + Leitner, d. o. o., Dunajska cesta 159, Ljubljana. Elektronski naslov: karmen.demsar@leitnerleitner.si.

1. STALNA POSLOVNA ENOTA ZA NAMENE DDV-ja

Koncept stalne poslovne enote (v nadaljevanju SPE) za namene DDV-ja se uporablja pri določanju kraja, v katerem so storitve opravljene. Opredelitev stalne poslovne enote za namene DDV-ja je pomembna zaradi tega, ker je kraj obdavčitve določene transakcije pogosto odvisen od tega, kje ima prejemnik ali izvajalec storitve sedež oziroma stalno poslovno enoto. Od tega je tudi odvisno, v kateri državi je treba obračunati in plačati DDV in tudi, kdo je zavezanec za plačilo davka (dobavitelj ali prejemnik storitve).

Davčni zavezanci, plačniki davka v določeni državi, se morajo v tej državi vedno registrirati za namene DDV-ja in s tem pridobiti identifikacijsko številko za DDV. Pogosto imajo mnoge mednarodne družbe identifikacijske številke za DDV v več državah članicah, vendar pa je ob tem treba poudariti, da sama identifikacijska številka še ne pomeni stalne poslovne enote. Obveznost za registracijo za namene DDV-ja in pridobitev ID-številke za DDV v določeni državi lahko nastane tudi, če družba v tej državi nima stalne poslovne enote za namene DDV-ja. Opredelitve, kaj je stalna poslovna enota za namene DDV-ja, pa so se do nedavnega¹, ko je bila sprejeta izvedbena Uredba, razlikovale po posameznih državah članicah EU. Uvodoma velja opozoriti še, da sicer obstaja določena povezava med opredelitvijo stalne poslovne enote za namene posrednih in neposrednih davkov, vendar pa opredelitev nikakor ne moremo enačiti².

1.1. Kraj obdavčitve

Kraj obdavčljive transakcije nam pove, katera država ima v dani transakciji pravico pobrati DDV. Pri dobavah blaga se kraj obdavčitve načeloma določi glede na to, kje se blago nahaja, oziroma če se blago prevaža, glede na pot blaga. Direktiva³ in ZDDV-1 pri pravilih o kraju obdavčitve blaga ne govorita o pojmu stalne poslovne enote, temveč zgolj o dobavi blaga, ki jo opravi davčni zavezanec, ki deluje kot tak. To pomeni, da pri opravljanju dobav blaga ni odločilno, ali se s tem morda ustvari kakšna stalna poslovna enota. Za določitev kraja obdavčitve pri dobavi blaga je pomembno samo, iz katere države v katero državo zavezanec dobavlja blago ter ali se mora v kateri od teh držav identificirati za DDV in pridobiti ID-številko. Seveda lahko s prisotnostjo v tuji državi ustvari stalno poslovno enoto

¹ Izvedbena uredba Sveta (EU) 282/2011 o določitvi izvedbenih ukrepov za Direktivo 2006/112/ES o skupnem sistemu davka na dodano vrednost z dne 15. 3. 2011, v nadaljevanju Uredba.

² Glej sodbo Sodišča ES C-210/04, FCE Bank, kjer je v 39. točki navedeno, da se opredelitev, ki je podana v vzorčnem Sporazumu OECD-ja, ne more upoštevati za namene DDV-ja.

³ Direktiva Sveta 2006/112/ES z dne 28. novembra 2006 o skupnem sistemu davka na dodano vrednost, v nadaljevanju Direktiva.

za namene DDV-ja, vendar le-ta vpliva samo na določitev kraja obdavčitve storitev, kot bo pojasnjeno v nadaljevanju, dobave blaga pa se še vedno obdavčujejo po navedenih pravilih.

Pri opravljanju storitev Direktiva oziroma zakon kraj obdavčitve največkrat določa kot kraj sedeža davčnega zavezanca oziroma kraj *stalne poslovne enote* davčnega zavezanca (bodisi izvajalca bodisi prejemnika storitve). Tako splošno pravilo za obdavčitev storitev med davčnimi zavezanci določa, da so te obdavčene tam, kjer ima sedež naročnik storitve. Če so storitve opravljene stalni poslovni enoti prejemnika, ki ni v kraju, v katerem ima le-ta sedež svoje dejavnosti, je kraj obdavčitve kraj, v katerem ima prejemnik stalno poslovno enoto (prvi odstavek 25. člena ZDDV-1).

Če kupec ni davčni zavezanec, pa splošno pravilo določa, da so storitve obdavčene tam, kjer ima izvajalec storitve sedež svoje dejavnosti. Če so storitve opravljene iz stalne poslovne enote izvajalca, ki ni v kraju, v katerem ima sedež, je kraj obdavčitve tam, kjer ima izvajalec stalno poslovno enoto (drugi odstavek 25. člena ZDDV-1).

Če sta naročnik in kupec ter morebitne stalne poslovne enote znotraj ene države (npr. Slovenije), težav ni, saj je obdavčitev v vsakem primeru v tej državi. Ko pa imamo opravka z mednarodnim ozadjem storitve, se pojavljajo nekatere nejasnosti glede pojma sedeža oz. stalne poslovne enote, saj je od pravilnega pripisa storitve sedežu oz. stalni poslovni enoti odvisno, katera država ima pravico do obdavčitve. Pomembno razlikovanje v tej povezavi je tudi med samo identifikacijo za namene DDV-ja v določeni državi in med obstojem sedeža ali stalne poslovne enote v tej državi.

1.2. SPE v Direktivi in sodbah Sodišča EU

Običajno laično s pojmom sedež dejavnosti razumemo registriran sedež družbe oziroma njene uprave, o stalni poslovni enoti pa govorimo, ko ima družba na neki lokaciji prisotne razne vire, potrebne za opravljanje storitev (podružnica, poslovalnica, gradbišče ...). Niti ZDDV-1 niti Direktiva ne predpisujeta natančnih meril za presojo obstoja stalne poslovne enote. V nacionalnem pravu držav članic sicer obstajajo opredelitve stalne poslovne enote za namene direktnih davkov (vzorčna konvencija OECD-ja o izogibanju dvojnega obdavčevanja), vendar te opredelitve po mnenju Sodišča EU ni mogoče upoštevati za namene DDV-ja, ker se ta opredelitev nanaša na neposredno, DDV pa na posredno obdavčenje (FCE Bank plc, C-210/04). Pri presoji obstoja stalne poslovne enote se moramo tako opreti na sodbe Sodišča EU ter pred kratkim sprejeto Uredbo (glej 4. poglavje), poskus opredelitve pa vsebuje tudi naš Pravilnik (glej 3. poglavje). Iz najpomembnejših sodb v zvezi s stalno poslovno enoto lahko zaključimo, da

stalna poslovna enota za namene DDV-ja obstaja takrat, ko so na nekem kraju stalno prisotni tehnični viri in osebje, pri čemer pa čas "stalnosti" ni določen.

Aro Lease, C-190/95: V tem primeru je šlo za belgijsko podjetje, katerega glavna dejavnost je oddajanje vozil v najem, kar se opravlja prek lizinških pogodb na Nizozemskem. DDV od teh obdavčljivih storitev je zaračunal nizozemski davčni organ, saj naj bi imelo podjetje na Nizozemskem stalno poslovno enoto. Belgija je nato izpodbijala obdavčitev na Nizozemskem z utemeljitvijo sedeža družbe v Belgiji. Postavilo se je vprašanje, kje je kraj opravljanja storitev. Sodišče je v tej sodbi pojasnilo, da je lizing motornih vozil storitev, torej je za obdavčitev odločujoč kraj, v katerem ima sedež tisti, ki storitev opravlja (po takratni ureditvi). Za stalno poslovno enoto za namene DDV-ja so odločujoče stopnja trajnosti in določene materialne okoliščine, ki omogočajo avtonomno izvajanje storitev. Niti zagotavljanje motornih vozil niti njihova uporaba pa tega ne utemeljuje. V konkretni zadevi torej ni obstajala stalna poslovna enota.

Berkholz, C-168/84: Predmet poslovanja nemškega podjetja *Berkholz* so bili avtomati za igre na srečo, ki so se nahajali tudi na krovu ladij, ki potujejo iz Nemčije na Dansko. Davčni urad Hamburg je obdavčil ves promet avtomatov po sedežu izvajalca, torej z nemškim DDV-jem (tudi tisti promet, ki je bil dosežen, ko je bila ladja v danskih državnih vodah in na odprtem morju). Podjetje pa je menilo, da avtomati predstavljajo stalno poslovno enoto na Danskem (tisti čas, ko je ladja v danskih vodah), zato promet, ki je bil doseženi tam, ne more biti obdavčen z nemškim DDV-jem. Sodišče je v tej sodbi pojasnilo, da države članice niso omejene pri obdavčitvi storitev, tudi takšnih, ki so opravljene zunaj njihovega državnega ozemlja, ter da stalna poslovna enota obstaja samo v primeru, če so za opravljanje storitev stalno prisotni tehnični oz. materialni in človeški viri. Opremljanje igralnih avtomatov, ki morajo biti zgolj občasno vzdrževani, pa ne predstavlja tovrstne enote.

ECL Planzer Luksemburg, C-73/06: Luksemburška družba ima prevozno podjetje. Edini družbenik, pri katerem sta zaposleni tudi obe poslovodji luksemburške družbe, ima sedež v Švici. Ko je luksemburška družba želela refundirati DDV v skladu s 13. direktivo v Nemčiji, Nemčija ni želela vrniti DDV-ja, ker naj bi imela družba sedež v Švici. Za namene 13. direktive velja, da davčni zavezanec ni ustanovljen v EU, če davčni zavezanec v državi članici nima svojega sedeža niti stalne poslovne enote, preko katere bi opravljal posel. Glede prevoznih dejavnosti pa pojem sedež za namene izvajanja ureditve Skupnosti glede DDV-ja zahteva vsaj pisarniški prostor, v katerem se lahko pripravijo pogodbe in sprejemajo vsakodnevne poslovne odločitve upravljanja, ter kraj za vmesno parkiranje vozil, povezanih s temi dejavnostmi. Sodošče je odločilo, da stalna baza, ki se uporablja za opravljanje pripravljalnih ali pomožnih dejavnosti, kot sta zaposlovanje ali nakup tehničnih sredstev, potrebnih za opravljanje dejavnosti

podjetja, ne pomeni, da gre za stalno poslovno enoto. Sedež družbe za namene DDV-ja pa je po odločitvi sodišča v Švici, ker se tam sprejemajo bistvene odločitve glede poslovanja družbe in se izvajajo glavne naloge uprave družbe.

1.3. Izvedbena Uredba Sveta št. 282/2011 z dne 15. marca 2011 o določitvi izvedbenih ukrepov za Direktivo 2006/112/ES

Uredba, katere cilj je zagotoviti enotno uporabo sistema DDV v Uniji, se neposredno uporablja v vseh državah članicah, tudi Sloveniji, od 1. 7. 2011. Med drugim Uredba podrobneje pojasnjuje status prejemnika storitve ter pojma sedež in stalna poslovna enota, tako da je še posebej pomembna za določitev kraja obdavčitve pri čezmejnih dobavah storitev. Za kraj sedeža dejavnosti davčnega zavezanca se (za namene določitve kraja opravljanja storitve) v skladu z 10. členom Uredbe šteje kraj, kjer se opravljajo dejavnosti glavne uprave podjetja. Za določitev tega kraja se upoštevajo kraj, v katerem se sprejemajo bistvene odločitve v zvezi s splošnim upravljanjem podjetja, kraj registriranega sedeža podjetja in kraj srečevanja vodstva podjetja. Če se s temi merili ne more zagotovo določiti kraja sedeža dejavnosti, se kot glavno merilo upošteva kraj, v katerem se sprejemajo bistvene odločitve v zvezi s splošnim upravljanjem podjetja. Samo poštni naslov se ne more upoštevati kot kraj sedeža dejavnosti davčnega zavezanca.

Če poslovna enota prejme storitev, je za uporabo splošnega pravila o kraju obdavčitve storitev med zavezanci (obdavčitev po sedežu prejemnika) v skladu z 11. členom Uredbe stalna poslovna enota vsaka enota z dovolj stalnimi in ustrezno strukturiranimi človeškimi in tehničnimi viri, da lahko prejme in uporabi storitve, ki so opravljene za lastne potrebe te poslovne enote. Če je poslovna enota izvajalec storitve, pa govorimo o stalni poslovni enoti (v smislu 45., 58. in 192a. člena Direktive) takrat, ko ima enota dovolj stalnih in ustrezno strukturiranih človeških in tehničnih virov, da lahko opravlja storitve. Razpolaganje z ID-številko za DDV samo po sebi ni dovolj, da bi poslovna enota veljala za stalno poslovno enoto. Za ugotovitev, ali je storitev opravljena za stalno poslovno enoto prejemnika, mora izvajalec storitve v skladu z uredbo proučiti naravo in uporabo opravljene storitve. Izvajalec mora biti še posebej pozoren na to, ali pogodba, naročilnica in s strani prejemnika sporočena ID-številka izkazujejo stalno poslovno enoto kot prejemnika storitve ter ali stalna poslovna enota plača storitev. Če po navedenih merilih ni mogoče določiti, ali je storitev opravljena za stalno poslovno enoto, lahko izvajalec izhaja iz tega, da je storitev uporabljena na sedežu prejemnika. Enako velja, če je za enega prejemnika v okviru ene pogodbe opravljena ena ali več storitev iz 44. člena Direktive (storitve, obdavčene po sedežu prejemnika), ki se uporabijo na način, ki ga ni mogoče določiti ali količinsko izmeriti.

1.4. Pravilnik o izvajanju ZDDV-1

Oprelitev stalne poslovne enote za namene kraja opravljanja storitev je določena v 28. členu Pravilnika o izvajanju ZDDV-1. Ta določa, da se za stalno poslovno enoto davčnega zavezanca, ki v Sloveniji nima sedeža, za namene 25. člena ZDDV-1 šteje poslovna enota (kraj poslovanja), ki trajno razpolaga s človeškimi in materialnimi viri v tolikšni meri, da omogoča prejem in uporabo storitev iz prvega odstavka 25. člena ZDDV-1 ali opravljanje storitev iz drugega odstavka 25. člena ZDDV-1. Tako ima davčni zavezanec s sedežem v drugi državi članici za namene 25. člena ZDDV-1 v Sloveniji stalno poslovno enoto, kadar "enota" razpolaga z ljudmi in tehničnimi sredstvi v tolikšni meri, da omogoča prejem in uporabo storitev iz prvega odstavka 25. člena ZDDV-1 ali opravljanje storitev iz drugega odstavka 25. člena ZDDV-1. Pri tem pa mora biti izpolnjen tudi pogoj zadostne stopnje stalnosti (trajnosti).

Na podlagi presoje vsakega posameznega primera je treba določiti, ali je neka poslovna enota res stalna poslovna enota. Dejstvo, da ima poslovna enota identifikacijsko številko za namene DDV-ja, je pomemben element, vendar pa za presojo ni niti zadosten niti odločilen, zato je treba pri presoji vsakega posameznega primera upoštevati dejansko gospodarsko stanje, ki je temeljno načelo za uporabo skupnega sistema DDV-ja. Tako je treba v vsakem posameznem primeru določiti, ali ima neka poslovna enota sposobnost sprejeti in uporabiti storitve iz prvega odstavka 25. člena ZDDV-1 oziroma jih opravljati (Pojasnilo DURS-a št. 4230-228/2010, 18. 8. 2010).

2. OBRAČUN DDV-ja NA PODLAGI OBRNJENEGA DAVČNEGA BREMENA (reverse charge)

Prevalitev obveznosti obračuna in plačila DDV-ja (obrnjeno davčno breme – reverse charge) na prejemnika storitve je urejena v 76. členu ZDDV-1⁴. V skladu s temi določbami pri opravljanju storitev med davčnimi zavezanci, za katere velja splošno pravilo o kraju opravljanja storitev po prvem odstavku 25. člena ZDDV-1⁵ (kraj obdavčitve je Slovenija), DDV obračuna in plača prejemnik storitve, če:

- davčni zavezanec, ki opravi storitev, v Sloveniji nima SPE ali
- davčni zavezanec, ki opravi storitev, v Sloveniji ima SPE, vendar ta ne sodeluje pri opravljanju teh storitev.

⁴ 3. točka prvega odstavka in četrti odstavek 76. člena ZDDV-1.

⁵ Obdavčitev po kraju sedeža davčnega zavezanca – prejemnika storitve oziroma po kraju stalne poslovne enote tega davčnega zavezanca, za katero je storitev opravljena.

Če ima tuji davčni zavezanec, ki opravlja storitev slovenskemu davčnemu zavezancu, v Sloveniji tudi SPE, ki sodeluje pri opravljanju teh storitev, uporaba mehanizma obrnjenega davčnega bremena ni mogoča. V takem primeru mora tuji davčni zavezanec izstaviti račun pod svojo slovensko ID-številko z obračunanim slovenskim DDV-jem. Na tem mestu se postavlja vprašanje, kdaj se šteje, da SPE, ki jo ima tuji davčni zavezanec v Sloveniji, sodeluje pri opravljanju storitev v Sloveniji. Direktiva 2006/112 glede tega vprašanja ne vsebuje nobene opredelitve. Odgovor pa ponuja Uredba, ki v 53. členu določa, kdaj se za potrebe 192.a člena Direktive (76. člena ZDDV-1) šteje, da SPE sodeluje, in kdaj, da ne sodeluje pri opravljanju storitev.

SPE v Sloveniji sodeluje pri opravljanju storitev:

- če ima SPE dovolj stalnih in ustrezno strukturiranih človeških in tehničnih virov, ki ji omogočajo, da lahko dobavi storitve, pri opravljanju katerih sodeluje, **IN** te vire davčni zavezanec dejansko uporablja za transakcije, povezane z opravljanjem teh storitev pred ali med samim opravljanem teh storitev v Sloveniji;
- če je bil za storitve, opravljene v Sloveniji, izdan račun s slovensko identifikacijsko številko za DDV.

Posledica dejstva, da SPE sodeluje pri opravljanju storitev v Sloveniji, je obveznost izdaje računa pod slovensko ID-številko za DDV in obračunanim slovenskim DDV-jem. Uporaba mehanizma obrnjenega davčnega bremena torej v takem primeru ni mogoča. Za te namene se bo moral torej, če še ni, tuji davčni zavezanec identificirati za namene DDV-ja v Sloveniji.

SPE v Sloveniji NE sodeluje pri opravljanju storitev:

- kadar je treba DDV plačati v Sloveniji in ima davčni zavezanec (dobavitelj storitve) v Sloveniji SPE, načeloma velja, da ta SPE ne sodeluje pri opravljanju teh storitev, **razen** če davčni zavezanec dejansko uporablja tehnične in človeške vire svoje slovenske SPE za transakcije, povezane z opravljanjem svojih storitev pred ali med samim opravljanem teh storitev v Sloveniji;
- kadar se viri stalne ali poslovne enote uporabljajo samo za administrativno podporo (npr. računovodstvo, izdajanje računov, pobiranje dolgov), načeloma velja, da SPE ne sodeluje pri opravljanju storitev, **razen** če se dokaže nasprotno.

Posledica dejstva, da SPE ne sodeluje pri opravljanju storitev, za katere se šteje, da jih tuji davčni zavezanec opravi na ozemlju Slovenije, je torej obračun DDV-ja na podlagi mehanizma obrnjenega davčnega bremena. To pomeni, da bo zavezanec za obračun in plačilo DDV-ja slovenski davčni zavezanec, ki bo prejel to storitev.

3. VRAČILO DDV-ja V POVEZAVI S SPE

Za vračilo vstopnega DDV-ja davčnim zavezancem s sedežem v EU sta predvidena dva postopka, in sicer vračilo DDV-ja na podlagi davčnega obračuna in vračilo DDV-ja na podlagi 8. direktive⁶, ki ureja vračilo DDV-ja za davčne zavezance, ki nimajo sedeža v državi članici, v kateri zahtevajo vračilo DDV-ja. Ta postopek⁷ kot pogoj, da lahko davčni zavezanec zahteva vračilo DDV-ja, predpostavlja, da davčni zavezanec v obdobju vračila v državi članici, od katere zahteva vračilo DDV-ja, ni imel sedeža svoje ekonomske dejavnosti ali stalne poslovne enote, iz katere so se opravljale poslovne transakcije. V zvezi s tem pogojem se zastavlja vprašanje opredelitve stalne poslovne enote za namene 8. direktive. Ali je ta enaka opredelitvi SPE, kot smo jo obravnavali v zgornjih poglavjih, in kako status te SPE (če sodeluje oziroma ne sodeluje pri opravljanju transakcij v Sloveniji) vpliva na pravilno izbiro postopka za vračilo vstopnega DDV-ja? Odgovor ponujata naslednji sodbi Sodišča EU.

Združeni zadevi Daimler AG (C-318/11) in Widex A/S (C-319/11)

Daimler (s sedežem v Nemčiji) izvaja na severu Švedske zimsko testiranje avtomobilov v obratih za testiranje. Na Švedskem nima osebja. Osebje, ki opravlja testiranja, in tehnološka oprema, ki se pri tem uporablja, v obdobju testiranja prispe na Švedsko z letalom. Daimler ima na Švedskem tudi hčerinsko družbo v stoddstotni lasti, ki ji zagotavlja prostore, testne steze in storitve, povezane s testiranjem. Osebje v švedski hčerinski družbi sestavljajo štiri sezonski delavci in direktor. Daimler v obratih na Švedskem ne izvaja nobene dejavnosti, ki bi bila predmet DDV-ja. Edina dejavnost, ki se opravlja na Švedskem, so testiranja, potrebna za dejavnost prodaje avtomobilov, ki se opravlja v Nemčiji. Za namene svojih testiranj je Daimler na Švedskem opravil pridobitve (ki niso bile namenjene nobeni dejavnosti, ki je predmet obdavčitve na Švedskem), na podlagi katerih je zahteval vračilo vstopnega DDV-ja na podlagi 8. direktive.

Widex (s sedežem na Danskem) proizvaja slušne aparate in ima v Stockholmu svoj raziskovalni oddelek. Prostori v Stockholmu niso namenjeni opravljanju prodajnih, trženjskih ali kakršnih koli drugih storitev, tam se opravljajo samo raziskave. Za potrebe raziskovalnega dela v tem oddelku pridobiva blago in storitve, na podlagi katerih je v skladu z 8. direktivo zahteval vračilo vstopnega DDV-ja, plačanega ob navedenih pridobitvah.

⁶ Direktiva Sveta 2008/9/ES z dne 12. 2. 2008 o podrobnih pravilih za vračilo DDV-ja davčnim zavezancem, ki nimajo sedeža v državi članici vračila, ampak v drugi državi članici.

⁷ V ZDDV-1 urejen v 2.2. poglavju.

V obeh zgornjih primerih je Švedska davčna uprava zavrnila zahtevek za vračilo DDV-ja z obrazložitvijo, da imata Daimler in Widex na Švedskem stalno poslovno enoto. Obstoj dobav blaga ali storitev, ki sta jih podjetji opravili na Švedskem, ni navedla. Sodišče je odločilo, da ni mogoče šteti, da ima zavezanec za davek na dodano vrednost s sedežem v državi članici, ki v drugi državi članici izvaja le tehnično testiranje ali raziskovalno delo in ne opravlja obdavčljivih transakcij, v tej drugi državi članici "stalno poslovno enoto, iz katere se opravljajo poslovne transakcije" v smislu 8. direktive. 8. Direktiva vsebuje dva kumulativna pogoja, ki se nanašata na eni strani na obstoj "stalne poslovne enote" in na drugi strani na opravljanje "poslovnih transakcij" iz te poslovne enote. Obstoj aktivnih poslovnih transakcij (dejansko opravljanje obdavčljivih transakcij) v zadevni državi članici je tako odločilni dejavnik za izključitev uporabe 8. direktive. Za izključitev pravice do vračila DDV-ja po 8. direktivi je treba ugotoviti, da je stalna poslovna enota, ki se nahaja v državi članici, v kateri se vlagajo zahteve za vračilo DDV-ja, dejansko opravljala obdavčljive transakcije in ne le, da jih je bila zmožna opravljati (da je imela dovolj stalnih in ustrezno strukturiranih človeških in tehničnih virov, ki ji omogočajo, da lahko dobavi storitve).

Sodišče je ugotovilo, da podjetji nista opravljali obdavčljivih transakcij na Švedskem. Ker eden izmed kumulativno predpisanih pogojev (obstoj poslovnih transakcij) ni bil izpolnjen, je treba v takih okoliščinah priznati pravico do vračila vstopnega DDV-ja na podlagi 8. direktive, ne da bi bilo treba poleg tega proučiti, ali ima vsako od zadevnih podjetij na Švedskem tudi dejansko "stalno poslovno enoto". Zgoraj obravnavana sodba nam pokaže, da je treba pri stalni poslovni enoti za namene DDV-ja ločiti opredelitev SPE, ki se uporablja za določitev SPE za potrebe določitve kraja, v katerem je storitev opravljena (25. člen ZDDV-1), in opredelitev SPE za potrebe 8. direktive. Za potrebe določitve kraja opravljanja storitev ločimo dva primera, in sicer:

1. SPE, ki ima dovolj stalnih in ustrezno strukturiranih človeških in tehničnih virov, da lahko opravlja storitve;
2. SPE, ki ima dovolj stalnih in ustrezno strukturiranih človeških in tehničnih virov, da lahko prejme in uporabi storitve.

Za potrebe 8. direktive pa opredelitev "stalne poslovne enote" vključuje pravilo iz zgornje 1. točke z dodatnim pogojem, da je SPE dejansko opravila obdavčljive transakcije (torej opravi storitve za plačilo tretjim osebam in ne le storitve za svojo matično družbo) na ozemlju države članice, v kateri zahteva vračilo DDV-ja. Če sta oba pogoja izpolnjena, lahko davčni zavezanec zahteva vračilo DDV-ja na podlagi 8. direktive (74. člen ZDDV-1). Če pa SPE opravi tudi obdavčljive transakcije v določenem obdobju, pa za to obdobje ne more zahtevati vračila na

podlagi 8. direktive, temveč mora vračilo DDV-ja uveljavljati na podlagi obračuna DDV-ja (v skladu s 73. členom ZDDV-1).

4. DAVČNA OBRAVNAVA STORITEV MED STALNO POSLOVNO ENOTO IN MATIČNIM PODJETJEM

V primerih, ko se na podlagi zgoraj opisanih pravil ugotovi, da ima družba v drugi državi stalno poslovno enoto za namene DDV-ja, se postavlja vprašanje davčne obravnave storitev, ki jih za matično podjetje v drugi državi članici opravlja stalna poslovna enota. S tem vprašanjem so se ukvarjale spodaj opisane sodbe.

FCE Bank plc, C-210/04: FCE Banka s sedežem v Veliki Britaniji opravlja finančne storitve, ki so oproščene DDV-ja. Svoji podružnici FCE v Italiji je opravila storitve v zvezi s svetovanjem, upravljanjem in izobraževanjem osebja, obdelavo podatkov in nudenje ter upravljanje programske opreme. Vprašanje v tem primeru je bilo, ali stalna poslovna enota družbe s sedežem v drugi državi članici in za katero je družba opravila storitve, velja za davčno zavezanko zaradi stroškov, ki so ji bili pripisani zaradi navedenih opravljenih storitev? Ali se torej storitve, opravljene znotraj ene pravne osebe, štejejo kot promet storitve za plačilo, ki so predmet DDV-ja?

Sodišče je odločilo, da stalna poslovna enota, ki ni različna pravna oseba od družbe, ki ji pripada, s sedežem v drugi državi članici in za katero družba opravlja storitve, ne sme veljati za davčno zavezanko zaradi stroškov, ki so ji bili pripisani za navedene opravljene storitve. Po presoji sodišča in njegovi sodni praksi je dobava storitve predmet DDV-ja izključno takrat, kadar med strankama obstaja pravno razmerje z vzajemnimi dajatvami (torej z opravljeno storitvijo in plačilom za to storitev). Za presojno, ali obstaja takšno pravno razmerje med matično družbo nerezidentko in eno njenih podružnic, zaradi katerega bi bile transakcije med njima predmet DDV-ja, pa je po mnenju sodišča treba ugotoviti, ali podružnica FCB Italija samostojno opravlja dejavnost in ali je mogoče tako podružnico šteti za neodvisno banko, predvsem z vidika ekonomskega tveganja njenega poslovanja. Sodišče je ugotovilo, da podružnica FCB Italija ne nosi sama ekonomska tveganja svojega poslovanja (npr. neplačevanje kreditov), saj to tveganje nosi izključno matično podjetje. Poleg tega za sodišče ni bil bistven dogovor med matičnim podjetjem in podružnico o delitvi stroškov, ker ni bil dosežen s pogajanjem med neodvisnima strankama. Tako podružnica ne more veljati za neodvisno osebo, ki samostojno opravlja svojo dejavnost. Zato podružnica družbe nerezidentke ni neodvisna in zato tudi ni nobene pravne vezi med njima ter ju je treba šteti za enega in enakega davčnega zavezanca.

Sodba Vrhovnega sodišča RS X Ips 342/2008: Gospodarska družba s sedežem na Danskem, ki se ukvarja s proizvodnjo in storitvami na področju farmacije, ima predstavništva v več državah. Na območju Slovenije deluje preko svoje podružnice, ki opravlja storitve, ki so pogoj za nemoteno prodajo proizvodov danske družbe na območju Republike Slovenije. Danska družba pa mesečno nakazuje s svojega transakcijskega računa na transakcijski račun svoje podružnice določena finančna sredstva (dotacije) za kritje stroškov svojega poslovanja. Vrhovno sodišče je odločilo, da storitve, ki jih za tuje (matično) podjetje opravi podružnica v Sloveniji, niso predmet DDV-ja, tudi če tuje podjetje za namene delovanja podružnice na njen transakcijski račun nakazuje določena finančna sredstva (dotacije). Podružnica tujega podjetja po presoji sodišča ni samostojen pravni subjekt. Nastopa namreč v imenu in za račun tujega podjetja, za obveznosti, ki nastanejo s poslovanjem podružnice, pa odgovarja tuje podjetje z vsem svojim premoženjem. Tako je poslovanje med tujim podjetjem in njegovo podružnico poslovanje znotraj enega pravnega subjekta. Zato je promet storitev, ki so predmet DDV-ja, po presoji Vrhovnega sodišča mogoče opraviti samo med dvema subjektoma in ne znotraj ene in iste (pravne) osebe, saj že iz samega pojma stvari izhaja, da oseba sama sebi ne more opraviti storitev. Sodišče je torej presodilo, da je zmoten zaključek prvostopnega sodišča, da je podružnica samostojno opravljala dejavnost tujemu podjetju. To že pojmovno ni mogoče, kajti gre za opravljanje dejavnosti znotraj istega pravnega subjekta. Pri tem ni pomembno, da bi storitve, ki so bile opravljene v podružnici, lahko opravljale tudi tretje osebe, saj je organizacija poslovanja znotraj določene pravne osebe v domeni samega subjekta. Ker davčni zavezanec ne more sam sebi opraviti storitev, plačila, ki jih je tuje podjetje (danska družba) iz svojega transakcijskega računa v tujini nakazalo na svoj (podružničin) transakcijski račun v Republiki Sloveniji, niso plačila za opravljen promet blaga in storitev. To pomeni, da niso predmet obdavčitve v smislu 1. točke 3. člena ZDDV-ja.

Sodba Upravnega sodišča RS U 57/2006: Z zgornjo sodbo Vrhovnega sodišča je bila izpodbita odločitev Upravnega sodišča v tej sodbi, v kateri je Upravno sodišče odločilo ravno obratno, in sicer, da je v obravnavanem primeru šlo za obdavčljiv promet za naročnika – matično družbo nerezidentko, podružnica pa je davčni zavezanec, saj naj bi šlo s strani podružnice za samostojno opravljanje dejavnosti in za obdavčljivo dobavo med podružnico in matično družbo nerezidentko kot prejemnikom. Upravno sodišče je namreč presodilo, da sama statusna oblika podružnice po ZGD-ju ne vpliva na obdavčitev z DDV-jem. Presodilo je, da je podružnica sama nosila ekonomska tveganja iz svojega poslovanja, saj bi te storitve lahko opravljale tudi tretje, zunanje osebe. Poleg tega je podružnica sama razpolagala z rotacijskim kapitalom in sama nosila tveganje v zvezi z gospodarsko dejavnostjo v Sloveniji (registracija zdravil, raziskave trga itd.), kar posledično

pomeni, da je neodvisna od matične družbe, s katero tudi ne sestavlja enotnega davčnega zavezanca in tudi sporazum o porazdelitvi stroškov med matično družbo in podružnico ni bil sklenjen med odvisnima, temveč med neodvisnima strankama. Zato gre pri plačilu stroškov (dotacij) za opravljen promet storitev in ni mogoče šteti, da gre za en subjekt.

Na podlagi zgoraj opisanih sodb je mogoče načeloma zaključiti, da storitve, ki jih za matično podjetje opravlja stalna poslovna enota in obratno, ne predstavljajo obdavčljivega prometa z vidika DDV-ja, saj stalne poslovne enote ni mogoče šteti kot subjekt, ki samostojno opravlja dejavnost in zato ne more biti samostojni davčni zavezanec za DDV. Podružnica skupaj z matičnim podjetjem, ki tudi nosi ekonomsko tveganje poslovanja, predstavlja en subjekt. Opozoriti pa velja, da je šlo v zgoraj opisanih primerih za situacije, ko se tako podružnica kot matično podjetje nahajata znotraj EU. Sodišče se je v primeru **FCE Bank plc** omejilo le na situacijo, ko so vpletene osebe ustanovljene znotraj EU. Tako ostaja še odprto vprašanje, kakšna je pravilna obravnava, kadar je podružnica ustanovljena zunaj EU ali kadar ima družba s sedežem zunaj EU podružnico ali stalno poslovno enoto v EU.

5. LITERATURA

1. Direktiva Sveta 2006/112/ES z dne 28. novembra 2006 o skupnem sistemu davka na dodano vrednost. Uradni list L 347, 2006 s spremembami.
2. Direktiva Sveta 2008/9/ES z dne 12. 2. 2008 o podrobnih pravilih za vračilo DDV davčnim zavezancem, ki nimajo sedeža v državi članici vračila, ampak v drugi državi članici. Uradni list L 44.
3. Izvedbena uredba Sveta (EU) 282/2011 o določitvi izvedbenih ukrepov za Direktivo 2006/112/ES o skupnem sistemu davka na dodano vrednost. Uradni list L 77, 2011.
4. Zakon o davku na dodano vrednost – ZDDV-1. Uradni list RS, 13/11-UPB3 s spremembami.
5. Pravilnik o izvajanju Zakona o davku na dodano vrednost. Uradni list RS, 141/06 s spremembami.
6. Sodna praksa Sodišča Evropske unije (C-210/04, C-190/95, C-168/84, C-73/06, C-244/08, C-318/11, C-319/11).
7. Slovenska sodna praksa (X Ips 342/2008, U 57/2006).
8. Terra, B., Kajus, J. 2011. A Guide to the European VAT Directives. IBFD, Amsterdam.

Brigita Franc*

Določanje enotne konsolidirane davčne osnove – izziv EU na davčnem področju

Determination of Common Consolidated Corporate Tax Base – A Challenge for the EU in the Tax Field

POVZETEK ● *Evropska unija si že več kot 50 let prizadeva za uskladitev sistema davka na dohodek pravnih oseb v državah članicah. Davčne ovire, s katerimi se spopadajo investitorji na skupnem trgu, so še vedno zelo velike. Soobstoje različnih nacionalnih davčnih sistemov v navideznem skupnem notranjem trgu ogroža mobilnost investicij in je v nasprotju s ciljem združenega in konkurenčnega trga. Evropska komisija je zato predlagala uvedbo sistema CCCTB, ki je pri implementaciji že naletel na ovire in ni verjetno, da bo v kratkem zaživel. Zaradi upadanja proračunskih prihodkov v času gospodarske krize so države članice zelo občutljive na proračunske prihodke in se niso pripravljene odreči davčni samostojnosti. Še več, davčni sistemi so postali pomemben konkurenčni dejavnik pri izboru lokacije investiranja. Koristi od davčne konkurence med državami članicami imajo le multinacionalke, ne pa mala in srednje velika podjetja, ki delujejo na lokalnih trgih, ter potrošniki, ki plačujejo ceno v obliki višjih stopenj davka na dodano vrednost in višjih dohodninskih obremenitev.*

Ključne besede ● *Skupna konsolidirana davčna osnova, davek od dohodka pravnih oseb, skupni trg, dvojno obdavčevanje, mednarodna obdavčitev, razporeditev dobička, multinacionalna podjetja*

SUMMARY ● *The European Union have endeavoured for over five decades to harmonise the system of corporate income tax among the member state. Tax impediments faces by investors in the common market, are still considerable. The coexistence of different national corporate tax regimes in the virtual common domestic market threatens the mobility of investments and is in conflict with the aim of fully integrated and competitive market. Therefore, the European Commission has suggested a CCCTB system that has run into obstacles already at its implementation and is not likely to function soon. Due to the decrease in the budget's income in the time of economic crisis the member states have been very sensitive to the budget's income and are not ready to give up the tax independence. Moreover, the tax systems have become*

* Univ. dipl. ekon., pooblaščen revizorka, preizkušena davčnica, Revidicom, d. o. o.

an important competitive factor in the selection of the location of investment. The multinational firms are the only ones that hold the benefits from the tax competition among the member states and not small or middle-sized companies that operate on local markets as well as not the consumers that pay the price in the form of higher added value tax rate and higher personal income tax.

Key words ● *Common Consolidated Corporate Tax Base CCCTB, corporate income tax, common market, double taxation, international taxation, profit allocation, Multinational Enterprise*

1. UVOD

1.1. Stanje na področju neposredne obdavčitve v Evropi

Davčna politika Evropske unije je na razpotju in se mora odločiti, ali bo na področju neposredne obdavčitve pravnih oseb uskladila davčne predpise ali pa bo ohranjala obstoječe stanje kljub težavam z dvojno obdavčitvijo, transfernimi cenami, sodbami Sodišča Evropske unije ter dopuščala davčno konkurenco med državami članicami. Proces usklajevanja neposrednih davkov poteka počasi; tako še vedno ni uresničen predlog, da naj bi bila EU gonilna sila za vzpostavitev sistema davka od dohodka pravnih oseb, ki bi spodbujal tuje naložbe in odpiral delovna mesta, odpravljal neenake pogoje in pospeševal nadaljnje približevanje evropskih sistemov davka od dohodka pravnih oseb (Kostanjevec 2012, 29).

Danes je moč nacionalnih davčnih sistemov in politik obdavčevanja bistveno manjša od transakcij in aktivnosti, ki jih izvajajo multinacionalke. Zaradi teh okoliščin prihaja do razkoraka in neskladnosti med načini mednarodnega poslovanja in mednarodnega obdavčevanja dohodkov iz teh dejavnosti. Predpisi in pravila mednarodnega obdavčevanja so sestavljeni iz neodvisnih predpisov obdavčevanja podjetniških dobičkov posameznih držav, ki jih dopolnjuje vrsta meddržavnih sporazumov, katerih namen je minimiziranje neskladnosti med posameznimi državnimi sistemi (Pernek 2012 a, 25). Trenutni davčni sistem si prizadeva odkrivati in kvalificirati obdavčljive dobičke, ki izvirajo iz vseh držav, v katerih multinacionalka posluje. Za davčne namene je torej vsaka enota, ki je sestavni del multinacionalke, samostojni davčni zavezanec (Pernek 2012 a, 25).

Multinacionalke prehajajo od organizacijske strukture, vezane na posamezne države, k organiziranju svojega poslovanja po proizvodnih linijah in poslovnih funkcijah. Pri tem opravljajo posamezne družbe znotraj multinacionalke dejavnosti upravljanja, poslovanja in financiranja v celotni Evropski uniji ali vsaj v njenem večjem delu in niso teritorialno omejene na ozemlje ene države članice. Optimiranje denarnih tokov znotraj multinacionalk dosežejo z dodeljevanjem posameznega dela poslovnega procesa povezanim družbam v različnih državah

(ne samo znotraj Evropske unije), v katerih izkoriščajo primerjalne prednosti, kar v ustreznih okoliščinah (visoka tehnologija, znanje in nizki stroški dela) povečuje njihovo konkurenčnost (Pernek 2012 a, 25). Zaradi kompleksnosti poslovnih operacij multinacionalk je določen del celotnega dobička multinacionalke težko pripisati točno določeni organizacijski enoti in s tem upravičiti davčne zahteve države, v kateri je ta enota davčna rezidentka (Pernek 2012 a, 25). Zato je razumljivo, da si davčne oblasti prizadevajo preprečiti manipuliranje z multinacionalkami preko transfernih cen. Vendar uporaba pravil obdavčevanja po neodvisnem tržnem načelu (ang. arm's length principle) ni vedno mogoča, saj jo ovira neskončno mnogo notranjih transakcij, ki so večkrat specifične in skoraj neotipljive ter jim ni mogoče najti primerljive cene v transakcijah z nepovezanimi gospodarskimi družbami (Pernek 2012 a, 25).

Prav tako obstajajo nesoglasja med državami članicami, katera metoda določanja transfernih cen je pravilna in kateri davčni organ je pravilno izračunal transferne cene ter davčnemu zavezancu upravičeno popravil davčno osnovo. Popravek davčne osnove v eni državi članici mora sprejeti druga država članica. Navadno prva država članica povečuje svojo davčno osnovo, kar pomeni, da bi morala druga država članica soglašati z zmanjšanjem davčne osnove, kar pa ni v njenem interesu. Davčne uprave tekmujejo med sabo za davčno osnovo in torej drugi državi članici ne prepuščajo zlahka davčnih osnov.

1.2. Učinki obstoja več davčnih sistemov na poslovanje multinacionalk

Obstoj 27 davčnih sistemov ima naslednje učinke na davčne sisteme držav članic Evropske unije (Emmanouilidis, str. 2–3, in Kostanjevec 2012, 28):

- **Stroški:** multinacionalke se morajo prilagoditi 27 različnim davčnim sistemom, od katerih ima vsak svoja pravila za izračun davčne osnove, drugačen pogled na čezmejno poslovanje in lastne administrativne zahteve. Družbe ne smejo pobotati davčnih izgub, nastalih v eni državi članici, s pozitivnimi davčnimi osnovami, ki so nastale v drugi državi članici. Tvegajo spore v zvezi z določanjem transfernih cen, čezmejne transakcije lahko povzročajo odbitke davkov pri viru in dvojno obdavčitev. Čezmejnih poslovnih združitvev, razdelitev in sanacij prav tako ni mogoče izvajati, ne da bi pri tem nastali dodatni davčni odhodki.
- **Nepreglednost:** heterogenost davčnih sistemov zmanjšuje njihovo preglednost in primerljivost. Nepreglednost ter dodatni stroški zagotavljanja skladnosti s tujimi davčnimi sistemi bremenijo predvsem mala in srednje velika podjetja.
- **Omejevanje čezmejne gospodarske dejavnosti:** obstoj 27 davčnih sistemov je pomembna ovira za čezmejni pretok blaga, storitev in kapitala, zavira

uresničevanje pravice do ustanavljanja in čezmejnega investiranja. Ekonomske, tehnične in institucionalne ovire se odpravljajo v okviru projekta skupnega evropskega trga. Vedno izrazitejše postajajo ovire za čezmejne aktivnosti, ki jih povzročajo davčni sistemi, zato prihaja do razlik v konkurenčnosti in do popačenja alokacije kapitala.

- **Davčna konkurenca in erozija davčne osnove:** obstoj 27 davčnih sistemov povzroča med njimi konkurenco za pridobitev investicij ter izkrivlja delovanje enotnega trga. Neenaki davčni predpisi ne zagotavljajo konsistentnega davčnega načrtovanja. Poleg tega multinacionalke, ki se želijo izogniti mednarodnim davčnim oviram, nove dejavnosti prenašajo v države, v katerih že poslujejo in imajo priznano ugodno davčno osnovo; na ta način učinkujejo obstoječa pravila v škodo majhnih držav članic. Obstoj davčne konkurence se odraža v znižanju nominalnih davčnih stopenj. Trend se je pospešil po vstopu novih članic Evropske unije leta 2004, povzročile so ga nove države članice, stare države članice pa so se na trend odzvale prav tako z zniževanjem nominalnih davčnih stopenj.
- **Naraščajoč pomen Sodišča Evropske unije:** razlike med davčnimi sistemi so privedle do obsežne sodne prakse Sodišča Evropske unije, ki je presoјalo, ali je nacionalno davčno pravo skladno z evropskim, predvsem s temeljnimi svoboščinami, zapisanimi v Pogodbi o ustanovitvi Evropske unije. Sodbe Sodišča Evropske unije so v zadnjih 15 letih pomembno omejile manevrski prostor na področju vodenja davčne politike zakonodajalcev v državah članicah. Sodišče Evropske unije vedno pogosteje prevzema vlogo zakonodajalca o pomembnih vprašanih evropske davčne politike.
- **Davčno izogibanje in davčne utaje:** obstoj različnih davčnih sistemov daje priložnost za zakonito izogibanje plačevanju davčnih obveznosti oziroma nelegalnim davčnim zatajitvam.
- **Ustanovitev Evropske delniške družbe:** pri implementaciji evropske delniške družbe nastajajo mnoge težave. Statusnopravna pravila o evropski delniški družbi ne vsebujejo predpisov o davčnem vidiku poslovanja teh družb, kar pomeni da tudi evropska delniška družba uporablja davčne zakonodaje 27 držav članic. Zato je v poslovnih krogih odziv na oblikovanje enotne delniške družbe zelo šibak in povečuje pritiske na dopolnitev Uredbe o statutu evropske delniške družbe z davčnimi predpisi. Na ta način se bo vzpostavil davčni sistem, ki bo nadrejen sistemom posameznih držav članic.

1.3. Obstoj davčne konkurence med državami članicami

Obstoj davčne konkurence med državami članicami glede davčnih stopenj ter izogibanje obdavčevanju oziroma neupravičeno pridobivanje davčnih ugodnosti sodijo med največje izzive prihodnje skupne davčne politike. Poleg njenega

usklajevanja s pravnim redom Evropske unije zahteva urejanje izogibanja obdavčevanju tudi vzpostavitev primerne ravnovesja med dovoljenim davčnim konkuriranjem in prepovedjo zlorabe temeljnih svoboščin (Šumrada 2010, 39).

Predlog Direktive Sveta o skupni konsolidirani davčni osnovi za podjetja (angl. Common Consolidated Corporate Tax Base; v nadaljevanju CCCTB) je politična izpeljava strategije usklajevanja neposrednih davkov pravnih oseb, ki Evropski uniji omogoča, da začne postopke usklajevanja različnih davčnih režimov v enega samega – to je v EU korporativni režim davka od dohodka pravnih oseb (Pernek 2012, 27). Predem analizirano možnost za uspeh predloga direktive CCCTB-ja, je treba poudariti, da evropske države vodijo različno mednarodno davčno politiko in so zato različno naklonjene postopku usklajevanja neposrednih davkov. V prvo skupino sodijo države, ki so naklonjene davčnemu usklajevanju. Gre za zahodno- in srednjeevropske države (Francija, Nemčija, Avstrija, Italija, Nizozemska, Belgija, Luksemburg). V drugo skupino spadajo države, ki so neopredeljene do evropske davčne konkurence in do procesov davčnega usklajevanja (Portugalska, Španija, Slovenija, Danska, Švedska, Finska). V tretjo skupino pa sodijo države, ki so bile glavni povzročitelj davčne konkurence, zato nasprotujejo uskladitvi in prenosu davčne samostojnosti na evropsko raven (Estonija, Litva, Latvija, Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska, Romunija, Bolgarija, Grčija, Malta, Ciper, Irska in Velika Britanija) (Kellermann, Kammer 2009, 9). Nadaljnja usoda predloga direktive CCCTB-ja bo odvisna predvsem od politične volje držav članic, da se odrečejo svoji davčni politiki in jo prepustijo zakonodaji Evropske unije.

2. RAZVOJ USKLADITVE NEPOSREDNIH DAVKOV

Medtem ko so predlogi za splošno usklajevanje davkov žal spodleteli, se prizadevanja od 90. let prejšnjega stoletja osredotočajo na koordiniranje obdavčitve podjetij. V to skupino ukrepov sodi sprejetje direktive "mati - hči", direktive o združitvah ter sprejemu davčnega paketa, ki ga je predlagala Evropska komisija v letu 1997. Vseboval je tri ukrepe za odpravo škodljive davčne konkurence, znotraj tega pa kodeks ravnanja za odpravo škodljive davčne konkurence na področju neposrednega obdavčevanja. Poleg mnogih konkretnih reformnih predlogov je Komisija predlagala štiri obsežne koncepte za usklajevanje obdavčitve pravnih oseb¹:

- **Neobvezna skupna osnova za davek od dohodkov pravnih oseb (neobvezen CCTB):** družbe rezidentke v Evropski uniji (in stalne poslovne enote v Evropski uniji) bi lahko svojo davčno osnovo izračunale na podlagi sklopa skupnih

¹ Povzeto po: Evropska komisija. Predlog Direktive Sveta o skupni konsolidirani osnovi za davek od dohodkov pravnih oseb (CCCTB). COM(2011) 121 konč. stran 7–8.

predpisov, ki bi veljali v celotni Evropski uniji, namesto na podlagi katerega koli od 27 nacionalnih sistemov obdavčevanja pravnih oseb. Za transakcije znotraj skupin bi se še naprej uporabljalo tako imenovano "ločeno računovodenje" (tj. oblikovanje cen po posameznih transakcijah na podlagi neodvisnega tržnega načela), ker sistem ne bi zajemal konsolidacije davčnih osnov.

- **Obvezna skupna osnova za davek od dohodkov pravnih oseb (obvezen CCTB):** vse družbe rezidentke v Evropski uniji (in stalne poslovne enote v Evropski uniji), ki bi izpolnjevale pogoje, bi svojo davčno osnovo morale izračunati na podlagi enotnega sklopa skupnih predpisov, ki bi veljali v celotni Evropski uniji. Novi predpisi bi nadomestili trenutnih 27 nacionalnih sistemov obdavčevanja pravnih oseb. Brez konsolidacije bi se z "ločenim računovodenjem" še naprej določala razporeditev dobička pri transakcijah znotraj skupin.
- **Neobvezna skupna konsolidirana osnova za davek od dohodkov pravnih oseb (neobvezen CCCTB):** sklop skupnih predpisov, ki bi določal konsolidirano davčno osnovo v celotni Evropski uniji, bi bil nadomestna možnost za sedanjih 27 nacionalnih sistemov obdavčevanja pravnih oseb in uporabo "ločenega računovodenja" pri dodelitvi prihodkov povezanim podjetjem. Tako bi se davčni rezultati vsakega člana skupine (npr. družbe rezidentke v Evropski uniji ali stalne poslovne enote v Evropski uniji) združili v konsolidirano davčno osnovo in prerazporedili v skladu s predhodno določenim mehanizmom delitve na podlagi formule. V okviru tega scenarija bi lahko družbe rezidentke v Evropski uniji in/ali stalne poslovne enote v Evropski uniji, ki so v lasti družb, ki so rezidentke zunaj Unije, uporabljale CCCTB, če bi izpolnjevale pogoje za oblikovanje skupine in bi se vsi upravičeni člani iste skupine odločili za uporabo skupnih predpisov (vsi ali nobeden).
- **Obvezna skupna konsolidirana osnova za davek od dohodkov pravnih oseb (obvezen CCCTB):** družbe rezidentke v Evropski uniji in/ali stalne poslovne enote v Evropski uniji, ki so v lasti družb, ki so rezidentke zunaj Unije, bi morale uporabljati predpise CCCTB, če bi izpolnjevale pogoje za oblikovanje skupine.

Čeprav Evropska komisija ocenjuje, da je najbolj smiseln in ekonomsko upravičen četrti predlog, ima zaradi političnih razlogov največ možnosti za sprejetje tretji predlog, ki ga je Evropska komisija tudi vključila v predlog direktive CCCTB².

² Predlog je bil javno objavljen 16. 3. 2011.

3. DAVČNA KONKURENCA MED DRŽAVAMI ČLANICAMI EU

Na področju neposredne obdavčitve pravnih oseb obstaja med državami članicami Evropske unije velika konkurenca, saj je davčna politika sredstvo za pritegnitev tujih investicij, kapitala in s tem davčnih zavezancev in davčnih osnov. Ta konkurenca se izvaja preko davčnih sistemov in sledi logiki najnižjih davčnih odhodkov, saj se davki v konkurenčnem boju obravnavajo kot odhodki. Davčna konkurenca je tako postala konkurenca za izbiro države (lokacije) investiranja. Posledice davčne konkurence se kažejo v zniževanju nominalnih davčnih stopenj, ki so se v 15 letih znižale s 35,3 % na 23,3 %. Trend zniževanja je izrazito opazen pri tako imenovanih novih državah članicah, ki so se Evropski uniji pridružile leta 2004 ali kasneje (Rixen in Uhl 2011, 4).

3.1. Odvisnost investicij od davčnih stopenj

Investitorji pri odločanju o lokaciji investiranja praviloma upoštevajo dejavnike, kot so kakovost javne infrastrukture, stroški dela, stopnja izobraženosti prebivalstva ali razpoložljivost prodajnega in nabavnega trga. Vedno pomembnejši dejavnik pa postajajo tudi davki. Empirične študije so potrdile, da se v državah z nizko obdavčitvijo povečuje število tujih investicij, vendar pa učinek ni izrazit in je odvisen od oblike in sistema merjenja davčnih stopenj (Rixen in Uhl 2011, 4). Obnašanje investorjev pri odločanju o novih investicijah se razlikuje od odločanja glede obstoja in razširitve navzočnosti v določeni državi članici. Pri odločanju o novih investicijah odloča efektivna davčna stopnja. Pri odločitvah o obstoju in širjenju poslovanja na že obstoječih lokacijah pa davčne stopnje niso odločujoč dejavnik. Podjetja tako odpirajo nove obrate v državah z nižjimi davčnimi stopnjami, istočasno pa ostajajo in širijo svojo navzočnost v državah z visoko stopnjo obdavčitve, saj prenašajo obdavčljive (knjigovodske) dobičke v države z nizkimi stopnjami obdavčitve. Empirične študije so še potrdile, da se knjigovodski dobički močno odzivajo na spremembo v davčnih stopnjah med državami. Dokler lahko multinacionalna podjetja znižujejo svoje davčne obveznosti brez prenosa realnih ekonomskih aktivnosti, bo davčna konkurenca dušila investicije (Rixen in Uhl 2011, 5).

Dejansko stanje glede obstoja davčne konkurence se zelo razlikuje od ideala enotnega evropskega trga, na katerem naj ne bi bilo davčnih ovir. Takšno stanje omogoča mednarodnim koncernom, da plačujejo nizko ceno (v obliki nizkih davkov) za prejete kakovostne pogoje za poslovanje (v obliki infrastrukture, znanja, obstoja nabavnih in prodajnih trgov). Izkoriščajo namreč najboljše iz dveh različnih lokacij; v državah z dobro ekonomsko in socialno infrastrukturo imajo organizirane poslovne aktivnosti, z uporabo politike transfernih cen pa prenašajo knjigovodske dobičke v države z nizko stopnjo obdavčitve (Rixen in Uhl 2011, 59).

3.2. Konkurriranje za knjigovodske dobičke

Konkurenčni dejavniki na mednarodnem trgu torej niso samo obstoj in dostop do naravnih bogastev in znanja, razvoj infrastrukture, obstoj nabavnih in prodajnih trgov ter razpoložljivost ustrezne delovne sile, ampak tudi davčnobilančna politika države, njena davčna strategija in delovanje davčnih uprav. Davčne politike prihajajo najbolj do izraza v obliki politike transfernih cen ter davčnega obravnavanja financiranja z dolgovi – pravila, ki urejajo tanko kapitalizacijo (Kellermann in Kammer 2009, 4).

Države članice ne konkurirajo za realne investicije in realne dobičke, ampak za tako imenovane knjigovodske³ dobičke. Znotraj danih pravil mednarodnega obdavčevanja (ločeno knjigovodstvo, transferne cene, določbe o tanki kapitalizaciji) lahko multinacionalke svoje dobičke enostavno prenašajo v države z nizko stopnjo obdavčitve. Z manipuliranjem s transfernimi cenami in nenaravno visoko stopnjo financiranja odvisnih družb s tujimi viri izkazujejo visoke obdavčljive dobičke v državah z nizkimi davčnimi obremenitvami, v državah z visokimi davčnimi obremenitvami pa izkazujejo davčne izgube. Na ta način zmanjšujejo celotno davčno obremenitev multinacionalke, ne da bi morali v države z nizko stopnjo obdavčitve prenesti tudi proizvodnjo in druge poslovne funkcije.

Pri tej politiki igrajo pomembno vlogo tudi banke, ki uporabljajo (za svoje stranke in za lastno poslovanje) kompleksne izvedene finančne inštrumente, podvržene različni davčni obravnavi v posameznih državah in lahko služijo kot mehanizem zniževanja davčnih osnov. Mislimo na tako imenovane hibridne finančne inštrumente, ki se v določenih državah davčno obravnavajo kot kapital, v drugih pa kot dolg. Slednje je pomembno za davčno obravnavo odhodkov iz obresti, ki so odbitna postavka. Uporaba izvedenih finančnih inštrumentov, ki imajo značilnost dolžniškega financiranja, ne vpliva samo na višino odhodkov za davek, ampak povečuje pripravljenost na dolžniško financiranje, kar pomeni, da se podjetja zaradi davčnih učinkov preveč kreditno izpostavljajo. Veliko kompleksnih izvedenih finančnih inštrumentov, ki so jih izumili pred finančno krizo kot inštrumente za varovanje pred tveganji, je bilo v resnici uporabljenih samo za zniževanje davčne osnove, njihov namen pa ni bil varovanje pred tveganji. To pomeni, da so tudi ukrepi, sprejeti predvsem zaradi davčnih razlogov, pripomogli k nastanku dolžniške krize (Rixen in Uhl 2011, 4).

3 S pojmom knjigovodski dobički so mišljeni dobički, izkazani v računovodskih izkazih, ki pa zaradi uporabe davčnobilančnih politik in transfernih cen z namenom načrtovati in optimirati davčno obveznost na ravni multinacionalke ne odražajo dejanskega poslovnega rezultata davčnega zavezanca.

3.3. Vpliv davčne konkurence na potrošnjo, mala in srednja podjetja ter dohodke fizičnih oseb

Glavni učinek strategij zniževanja davčnih obveznosti je zmanjšanje davčnih prihodkov v državah z visoko stopnjo obdavčitve, ki praviloma zagotavljajo tudi infrastrukturo in socialno državo, zato glavne negativne učinke davčne konkurence čutijo države z razvitimi javnimi dobrinami, ki so imele tradicionalno visoke davčne stopnje. V tako imenovanih socialnih državah je vprašanje temeljnega načela pri obdavčevanju, to je obdavčevanje po načelu pravičnosti (Kellermann in Kammer 2009, 4).

Države članice so prisiljene odgovoriti na škodljive davčne politike multinacionalk in na davčne politike držav članic, ki sledijo tej logiki. Na razmere se odzivajo z zniževanjem davčnih stopenj, istočasno pa širijo davčne osnove. Izpade proračunskih prihodkov zaradi uporabe davčnih ugodnosti, ki jih izkoriščajo multinacionalke, morajo nadomestiti drugi davčni zavezanci. Zasledovanje politike zniževanja nominalnih davčnih stopenj pri istočasni širitvi davčne osnove – kar zagovarjajo kot obrambno strategijo na področju davčne konkurence – pomeni, da se davčna obremenitev prenaša z velikih multinacionalk na mala in srednje velika podjetja. Domnevno stabilni proračunski prihodki iz naslova neposrednih davkov v bistvu pomenijo prerazporeditev davčnega bremena z multinacionalk na mala in srednje velika podjetja. Pri kompenzaciji širjenja davčnih osnov na račun zniževanja davčnih stopenj so najbolj pod pritiskom davki, ki se obračunavajo progresivno, to pa so osebne dohodnine. V tem boju največ izgubljajo zaposleni s srednjimi in nizkimi dohodki ter potrošniki, saj se povečujejo davki na potrošnjo (Kellermann in Kammer 2009, 4). Poleg tega prihaja do nenormalno visoke obremenitve dela in razslojevanja na področju davčne obremenitve pravnih oseb. V praksi to pomeni, da so davčno bolj obremenjeni zaposleni in potrošniki, davčna konkurenca pa državam članicam Evropske unije otežuje vodenje progresivne in prerazporeditvene dohodninske politike. Pritisk na znižanje davčnih stopenj za pravne osebe se je tako prenesel na pritisk na povečanje davčnih obremenitev z dohodnino. Vse to pa pomeni, da davčna konkurenca onemogoča vodenje socialno pravične davčne politike (Rixen in Uhl 2011, 6).

4. PREDLOG EVROPSKE UNIJE O CCCTB-ju

Prizadevanja po usklajevanju neposrednih davkov so stara približno toliko kot Evropska unija. V številnih študijah je Evropska komisija večkrat poudarjala, da si prizadeva za uskladitev davka od dohodka pravnih oseb, davčnih osnov in davčnih stopenj, vendar se zaradi politične nepripravljenosti predlogi, žal, niso uresničili.

Ideja o uporabi enotne konsolidirane davčne osnove je politični projekt Evropske komisije in se omejuje izključno na območje Evropske unije. Skupna konsolidirana osnova za davek od dohodkov pravnih oseb je enoten sklop predpisov, ki bi jih lahko družbe, ki poslujejo v Evropski uniji, uporabljale za izračun svojih obdavčljivih dohodkov. Družba ali skupina družb bi za izračun svojih obdavčljivih dohodkov morala upoštevati le en sistem Evropske unije in ne različnih predpisov vseh držav članic, v katerih posluje. Poleg tega bi morale družbe, ki poslujejo v več kot eni državi članici Evropske unije, v okviru CCCTB-ja za svojo celotno dejavnost v Evropski uniji vložiti le eno davčno napoved. CCCTB bi družbam ali skupinam družb omogočila konsolidacijo vseh dobičkov in izgub v celotni Evropski uniji, kar pomeni, da bi upoštevala njihovo čezmejno dejavnost. Enotna konsolidirana davčna napoved bi se uporabljala za določitev davčne osnove družbe, pri čemer bi bile vse države članice, v katerih družba posluje, upravičene do obdavčitve določenega dela te osnove na podlagi posebne formule, ki temelji na treh enako ponderiranih faktorjih (sredstva, delo in prodaja). Vse to bi se izvajalo prek davčnih organov glavne države članice družbe (tj. po sistemu "vse na enem mestu")⁴. Evropska komisija utemeljuje nujnost in utemeljenost sistema z odpravo ovir za delovanje skupnega trga. Tega predloga pa ne postavlja kot rešitev za obstoj davčne konkurence med državami članicami. Izhodišče Evropske komisije je, da se bo koncern obravnaval kot en davčni zavezanec. Na ta način daje predlog priložnost, da se v enem davčnem obdobju pobotajo pozitivne in negativne davčne osnove članic skupine. Tako bi prenosil obdavčljivih dobičkov z mehanizmom transfernih cen izgubili svoj pomen. Davek od dohodka pravnih oseb bi bil odmerjen na podlagi realnih ekonomskih aktivnosti in v državi, v kateri je bil dobiček dejansko ustvarjen (Kellermann in Kammer 2009, 5).

4.1. Značilnosti predlaganega modela

Glavne značilnosti predlaganega modela so:

- **CCCTB ne usklajuje računovodskih pravil za zunanje računovodsko poročanje, ampak usklajuje le izračun davčne osnove:** v prvem predlogu se je Evropska komisija opirala na Mednarodne standarde računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP), vendar so v predlogu direktive CCCTB zapisane bilančne politike, kar pomeni, da predlog predvideva uporabo lastnih pravil ne glede na določbe mednarodnih računovodskih standardov in nacionalnih računovodskih standardov v državah članicah. MSRP-ji se dosledno uporabljajo le za priznavanje in vrednotenje finančnih inštrumentov. Glavni odmik od MSRP-jev je, da ti temeljijo pretežno na ugotavljanju in vrednotenju

⁴ Povzeto po: MEMO/11/171.

postavk po pošteni vrednosti, v predlogu direktive CCCTB pa se uporablja model nabavne vednosti. Zato bo nastal problem dvojnega računovodenja, saj poslovni rezultati, obračunani v skladu s sprejetim okvirom računovodskega poročanja za splošne namene (MSRP ali nacionalni standardi), ne bodo več osnova za ugotovitev davčne osnove. To bo zagotovo povzročilo vodenje vzporednih računovodskih evidenc za davčne namene, kjer se bodo ugotavljale davčne vrednosti sredstev.

- **CCCTB ne usklajuje davčnih stopenj:** države članice bodo še naprej same določale svoje stopnje davka od dohodkov pravnih oseb, vključno s stopnjo za družbe, ki bi delovale v okviru CCCTB-ja. Država članica lahko začne uporabljati drugačno davčno stopnjo za CCCTB, če je njena nacionalna osnova precej drugačna in bi želela ohraniti enako dejansko davčno stopnjo (tj. dejanska raven plačanega davka, ko so že upoštevani stopnja, osnova in različni odbitki).
- **Uporaba CCCTB-ja ne bo obvezna:** s tem bi se družbam, ki bi menile, da imajo lahko od tega usklajenega sistema koristi, omogočilo, da ta sistem izberejo, medtem ko bi lahko druge družbe še naprej delovale v okviru svojih nacionalnih sistemov.
- **Sodelovanje samo z eno davčno upravo:** v okviru CCCTB-ja bi skupine družb po vsej Evropski uniji uporabljale enoten sklop davčnih predpisov in sodelovale le z eno davčno upravo ("vse na enem mestu"). Za družbo, ki bi izbrala CCCTB, bi prenehale veljati nacionalne ureditve obdavčevanja pravnih oseb v vseh zadevah, ki se urejajo s skupnimi predpisi. Za družbo, ki ne bi izpolnjevala pogojev ali ne bi izbrala zadevnega sistema iz direktive CCCTB, bi še naprej veljali nacionalni predpisi o davku od dohodkov pravnih oseb, ki lahko vključujejo posebne sisteme davčnih spodbud v korist raziskavam in razvoju.

4.2. Predstavitev predloga

Predlog direktive CCCTB določa pravila:

- a) določitve davčne osnove vsakega posameznega zavezanca,
- b) konsolidiranja (združevanja) davčne osnove, če gre za skupino več zavezancev, ter
- c) delitve konsolidirane osnove med družbami oziroma državami članicami Evropske unije. Način te delitve je predviden v formuli, po kateri se izračuna delež družbe s kombinacijo spodaj navedenih deležev, vsak prispeva 1/3 k izračunu:
 - delež prihodkov davčnega zavezanca v prihodkih cele skupine zavezancev,
 - delež stroškov plač (1/2) in števila zaposlenih (1/2) v deležu stroškov plač in števila zaposlenih cele skupine zavezancev,
 - delež vrednosti sredstev davčnega zavezanca v vrednosti sredstev cele skupine zavezancev.

Po ureditvi CCCTB-ja bi vsaka družba članica te skupine sprva ločeno izračunala davčno osnovo po pravilih iz 1. koraka. Te ločene davčne osnove bi se nato konsolidirale – 2. korak. Nato bi se konsolidirana davčna osnova porazdelila po delitveni formuli – 3. korak (Pernek 2012, 24). Ta pravila zagotavljajo, da bodo dobički obdavčeni v državi, v kateri so nastajali (Rixen in Uhl 2011, 8).

4.2.1. BILANČNA PRAVILA DOLOČITVE DAVČNE OSNOVE POSAMEZNEGA ZAVEZANCA

V predlogu so zapisana bilančna pravila, po katerih bodo morale vse članice skupine, vključene v CCCTB, ugotavljati davčno osnovo. Ker gre za posebna pravila določanja davčne osnove in bo predlog, če bo sprejet, konkuriral nacionalnim davčnim pravilom, bomo primerjali bilančna pravila v predlogu direktive CCCTB z veljavnim ZDDPO-jem. Namen primerjave je oceniti, ali so bilančna pravila v predlogu direktive ugodnejša za davčne zavezance ali strožja. Če bodo ugodnejša, obstaja večja verjetnost, da se bodo davčni zavezanci odločili sprejeti predlog direktive, če pa bodo pravila v ZDDPO-ju ugodnejša, bodo raje ugotavljali davčno osnovo v skladu z nacionalno davčno zakonodajo, kar pomeni, da bodo poslej nacionalni zakonodajalci tudi na področju določanja davčne osnove konkurirali z evropskim sistemom pravil za ugotavljanja skupne konsolidirane davčne osnove, to pa zmanjšuje manevrski prostor nacionalnim zakonodajalcem. Predvidevamo lahko, da se bodo nacionalna davčna pravila ugotavljanja davčne obveznosti postopoma približevala evropskim pravilom, sicer bodo države tvegale, da se bodo davčni zavezanci odločali ugotavljati davčno osnovo po pravilih CCCTB-ja in bodo tako izgubile pomemben vzvod oblikovanja davčne politike in vplivanja na davčne prihodke.

Tabela 1: Primerjava pravil določanja davčne osnove po CCCTB-ju in v ZDDPO-ju

	Predlog CCCTB-ja		ZDDPO	
	Člen	Določba	Člen	Določba
Opredmetena osnovna sredstva (v nadaljevanju OOS)	4. člen	Za OOS ne veljajo tista, katerih stroški pridobitve, gradnje ali izboljšav so manjši od 1 000 EUR. Amortizacijska osnova podarjenega sredstva je njegova tržna vrednost, kot je vključena v prihodkih. Amortizacijska osnova osnovnega sredstva, ki se amortizira, se zmanjša za vsako subvencijo, neposredno povezano s pridobitvijo, gradnjo ali izboljšavo sredstva.	33. člen	OOS, katerega doba uporabnosti je daljša od enega leta in katerega posamična nabavna vrednost ne presega vrednosti 500 EUR, se upošteva kot odhodek ob prenosu v uporabo.
Neamortizljiva sredstva	40. člen	Neamortizljiva so opredmetena osnovna sredstva, ki se ne obrabijo in ne zastarijo, kot so zemljišča, umetniška dela, starine ali nakit ter finančna sredstva. Stroški, povezani s pridobitvijo, gradnjo ali izboljšavo osnovnih sredstev, ki niso predmet amortizacije, so odbitni v davčnem letu, v katerem se osnovna sredstva odtujijo, če so iztržki od odtujitve vključeni v davčno osnovo.		
Stroški izboljšav		Opredeljeni so kot vsak dodaten izdatek za osnovno sredstvo, ki materialno poveča zmogljivost sredstva ali materialno izboljša njegovo delovanje ali pomeni več kot 10 % začetne amortizacijske osnove sredstva.		Ni posebnih določil, pripoznanje v skladu s SRS-ji ali Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja.
Amortizacija	36. člen	Obračunava jo ekonomski lastnik. Amortizacija se obračunava posamično po metodi enakomerne časovnega amortiziranja. Amortizacijska doba osnovnega sredstva je za: (a) stavbe: 40 let; (b) opredmetena dolgoročna sredstva, razen stavb: 15 let; (c) neopredmetena sredstva: obdobje, v katerem je zagotovljeno pravno varstvo sredstva ali dodeljena pravica ali 15 let, če navedenega obdobja ni mogoče določiti. Rabljene stavbe, rabljena opredmetena dolgoročna sredstva in rabljena neopredmetena sredstva se amortizirajo v skladu z naslednjimi pravili:	33. člen	Najvišja letna amortizacijska stopnja po določbah prvega odstavka tega člena znaša za: 1. gradbene objekte, vključno z naložbenimi nepremičninami, 3 %; 2. dele gradbenih objektov, vključno z deli naložbenih nepremičnin, 6 %; 3. opremo, vozila in mehanizacijo 20 %; 4. dele opreme in opremo za raziskovalne dejavnosti 33,3 %; 5. računalniško, strojno in programsko opremo 50 %; 6. večletne nasade 10 %; 7. osnovno čredo 20 %; 8. druga vlaganja 10 %.

Določanje enotne konsolidirane davčne osnove – izziv EU na davčnem področju

	Predlog CCCTB-ja		ZDDPO	
	Člen	Določba	Člen	Določba
		<p>rabljena stavba se amortizira 40 let⁵,</p> <p>rabljeno opredmeteno dolgoročno sredstvo se amortizira 15 let⁶,</p> <p>rabljeno neopredmeteno sredstvo se amortizira 15 let⁷.</p> <p>Ostala osnovna sredstva se amortizirajo skupaj v eni skupini sredstev po letni stopnji, ki znaša 25 % amortizacijske osnove.</p>		
Zaloge	29. člen	<p>Vrednotene po metodi FIFO ali ponderiranih povprečnih cenah</p> <p>Slabitev zalog na čisto iztržljivo vrednost je davčno priznana.</p>		Ni posebnih določil, pripoznanje v skladu s SRS-ji ali Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja.
Rezervacije	25. člen	100-% odbitne (davčno priznane) v letu oblikovanja	20. člen	50-% odbitne (davčno priznane) v letu oblikovanja
Slabitev terjatev	27. člen	<p>Slabitev terjatev je davčno priznana, če so izpolnjeni naslednji pogoji:</p> <p>(a) davčni zavezanec je ob koncu davčnega leta sprejel vse razumne ukrepe za terjanje plačila in razumno meni, da dolg v celoti ali delno ne bo poravnal; ali pa ima davčni zavezanec veliko enotnih terjatev in lahko zanesljivo oceni znesek terjatve slabih dolgov na podlagi odstotnega deleža, pri čemer se sklicuje na vse pomembne dejavnike, vključno s preteklimi izkušnjami, kjer je primerno;</p> <p>(b) dolžnik ni član iste skupine kot davčni zavezanec.</p> <p>Pri ugotavljanju, ali so bili sprejeti vsi razumni ukrepi za terjanje plačila, je treba upoštevati:</p> <p>(a) ali so stroški izterjave nesorazmerni z dolgom;</p> <p>(b) ali obstaja možnost uspešne izterjave;</p> <p>(c) ali je glede na okoliščine mogoče razumno pričakovati, da bo družba izvajala izterjavo.</p>	21. člen	<p>Odhodki zaradi prevrednotenja terjatev zaradi oslabitve se priznajo v obračunanih zneskih, vendar znesek teh odhodkov v davčnem obdobju ne sme presežati nižjega od naslednjih zneskov:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zneska, ki je enak aritmetični sredini v preteklih treh davčnih obdobjih dejansko odpisanih terjatev pod pogoji iz šestega odstavka tega člena; ali – zneska, ki predstavlja 1 % obdavčljivih prihodkov davčnega obdobja. <p>Odhodki zaradi prevrednotenja terjatev, ki niso priznani kot odhodki ob oblikovanju, se priznajo ob odpisu celote ali dela terjatev, ki niso bile poplačane oziroma poravnane, pod pogoji iz šestega odstavka tega člena.</p> <p>Odpis terjatev je priznan kot odhodek na podlagi pravnomočnega sklepa sodišča o zaključnem stečajnem postopku ali na podlagi pravnomočnega sklepa o potrditvi prisilne</p>

⁵ Razen če davčni zavezanec dokaže, da je ocenjena preostala amortizacijska doba stavbe krajša od 40 let, zato se amortizira v takšnem krajšem obdobju.

⁶ Razen če davčni zavezanec dokaže, da je ocenjena preostala amortizacijska doba sredstva krajša od 15 let, zato se amortizira v takšnem krajšem obdobju.

⁷ Razen če se lahko določi preostalo obdobje, v katerem je zagotovljeno pravno varstvo sredstva ali je dodeljena pravica, zato se amortizira v takšnem obdobju.

	Predlog CCCTB-ja		ZDDPO	
	Člen	Določba	Člen	Določba
				poravnave v delu, v katerem terjatve niso bile poplačane oziroma niso bile poplačane v celoti. Odpis terjatev je priznan kot odhodek tudi na podlagi neuspešno zaključenega izvršilnega postopka sodišča ali brez sodnega postopka za poplačilo terjatev, če zavezanec dokaže, da bi stroški sodnega postopka presegli znesek poplačila terjatev, oziroma če dokaže, da so bila opravljena vsa dejanja, ki bi jih opravil s skrbnostjo dober gospodarstvenik za dosego poplačila terjatev, oziroma da so nadaljnji pravni postopki ekonomsko neupravičeni.
Neobdavčeni prihodki	11. člen	Davka od dohodkov pravnih oseb so oproščeni naslednji prihodki: (a) subvencije, neposredno povezane s pridobitvijo, gradnjo ali izboljšavo osnovnih sredstev; (b) iztržki od odtujitve skupnih sredstev iz 39(2). ⁸ člena, vključno s tržno vrednostjo daril v nedenarni obliki; (c) prejeta izplačila dobička; (d) iztržki od odtujitve delnic; (e) dohodek stalne poslovne enote v tretji državi.	24. in 25. člen	Izvem dividend in dohodkov, ki so podobni dividendam, po določbah 24. člena. Izvem dobičkov iz odsvojitve lastniških deležev po določbah 25. člena.
Davčno priznani odhodki	12. člen	Odbitni izdatki vključujejo vse stroške prodaje in stroške brez odbitnega davka na dodano vrednost, ki jih ima davčni zavezanec zaradi pridobitve ali zavarovanja dohodka, vključno s stroški raziskav in razvoja ter stroški, ki nastanejo pri zbiranju lastniškega kapitala ali nastanku dolga za namene poslovanja.	29. člen	Za ugotavljanje dobička se priznajo odhodki, potrebni za pridobitev prihodkov. Odhodki, ki niso potrebni za pridobitev prihodkov, so odhodki, za katere glede na dejstva in okoliščine izhaja, da: 1. niso neposreden pogoj za opravljanje dejavnosti in niso posledica opravljanja dejavnosti; 2. imajo značaj zasebnosti; 3. niso skladni z običajno poslovno prakso.

⁸ Drugi odstavek 39. člena določa: "Amortizacijska osnova skupine sredstev na koncu davčnega leta je njena vrednost za davčne namene na koncu prejšnjega leta, pri čemer se prilagodi za sredstva, ki so v skupino med tekočim letom dodana, in za sredstva, ki so iz nje odvzeta. Prilagoditve so povezane s stroški pridobitve, gradnje ali izboljšav sredstev (ki se prištejejo) in iztržki od odtujitve sredstev ter kakršnim koli povračilom izgube ali uničenja sredstva (ki se odbijejo)."

Določanje enotne konsolidirane davčne osnove – izziv EU na davčnem področju

	Predlog CCCTB-ja		ZDDPO	
	Člen	Določba	Člen	Določba
Donacije dobrodelnim ustanovam	16. člen	<p>Davčno so priznane, če so dane v denarni obliki, vendar največ do 0,5 % prihodkov v davčnem letu.</p> <p>Organ velja za dobrodelno ustanovo, če:</p> <ul style="list-style-type: none"> (a) je pravna oseba in je priznana dobrodelna ustanova v skladu z zakonodajo države, v kateri je ustanovljena; (b) sta njegov edini ali glavni namen in dejavnost v javno korist; izobraževalni, socialni, zdravstveni, kulturni, znanstveni, človekoljubni, verski, okoljski ali športni nameni se obravnavajo kot javna korist, če so splošnega pomena; (c) so njegova sredstva nepreklicno namenjena podpiranju njegovega namena; (d) zanj veljajo zahteve glede razkritja informacij o njegovih računih in dejavnostih; (e) ni politična stranka, kot jo opredeljuje država članica, v kateri je ustanovljena. 	59. člen	<p>Donacije v denarju in v naravi za humanitarne, invalidske, socialnovarstvene, dobrodelne, znanstvene, vzgojno-izobraževalne, zdravstvene, športne, kulturne, ekološke in religiozne namene, če so dane osebam, ki (če) so po posebnih predpisih ustanovljene za opravljanje navedenih dejavnosti kot nepridobitnih dejavnosti do zneska, ki ustreza 0,3 % obdavčenega prihodka davčnega obdobja zavezanca, vendar največ do višine davčne osnove davčnega obdobja. Poleg tega sme zavezanec dodatno zmanjšati davčno osnovo do zneska, ki ustreza 0,2 % obdavčenega prihodka davčnega obdobja, za znesek izplačil v denarju in v naravi za kulturne namene in za takšna izplačila prostovoljnim društvom, ustanovljenim za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki delujejo v javnem interesu za te namene, vendar največ do višine davčne osnove davčnega obdobja.</p> <p>Zavezanec lahko uveljavlja tudi zmanjšanje davčne osnove za znesek izplačil v denarju in naravi političnim strankam, vendar največ do zneska, ki je enak trikratni povprečni mesečni plači na zaposlenega pri zavezancu, in sicer največ do višine davčne osnove davčnega obdobja.</p>
Davčno nepriznani odhodki	14. člen	<ul style="list-style-type: none"> (a) Izplačila dobička in povračila lastniškega kapitala ali dolga; (b) 50 % izdatkov za reprezentanco; (c) prenos zadržanih dohodkov v sklad, ki je del lastniškega kapitala družbe; (d) davek od dohodkov pravnih oseb; (e) podkupnine; (f) globe in kazni, ki se plačajo javnemu organu za kršitev katere koli zakonodaje; 	30. člen	<p>Davčno nepriznani odhodki so:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. dohodki, ki so podobni dividendam, vključno s prikritim izplačilom dobička; 2. odhodki za pokrivanje izgub iz preteklih let; 3. stroški, ki se nanašajo na zasebno življenje, na primer za zabavo, oddih, šport in rekreacijo, vključno s pripadajočim davkom na dodano vrednost; 4. stroški prisilne izterjave davkov ali drugih dajatev;

	Predlog CCCTB-ja		ZDDPO	
	Člen	Določba	Člen	Določba
		<p>(g) stroški, ki jih ima družba za namene ustvarjanja dohodka, izvzetega v skladu z 11⁹. členom; takšni stroški imajo pavšalno stopnjo 5 % tega dohodka, razen če lahko davčni zavezanec dokaže, da je imel nižje stroške;</p> <p>(h) darila v denarni obliki in donacije, če niso namenjene dobrodelnim ustanovam;</p> <p>(i) stroški, povezani s pridobitvijo, gradnjo ali izboljšavo osnovnih sredstev, razen sredstev v zvezi z raziskavami in razvojem.</p>		<p>5. kazni, ki jih izreče pristojni organ;</p> <p>6. davki, ki jih je plačal družbenik kot fizična oseba;</p> <p>7. davek na dodano vrednost, ki ga zavezanec v skladu z zakonom, ki ureja davek na dodano vrednost, ni uveljavil kot odbitek vstopnega davka, čeprav je imel to pravico po zakonu, ki ureja davek na dodano vrednost;</p> <p>8. obresti:</p> <p>a) od nepravčasno plačanih davkov ali drugih dajatev;</p> <p>b) od posojil, prejetih od oseb, ki imajo sedež, kraj dejanskega delovanja posloводства ali prebivališče v državah, razen držav članic EU, v katerih je splošna oziroma povprečna nominalna stopnja obdavčitve dobička nižja od 12,5 % in je država objavljena na seznamu v skladu z 8. členom tega zakona;</p> <p>9. donacije;</p> <p>10. podkupnine in druge oblike premoženjskih koristi, dane fizičnim ali pravnim osebam zato, da nastane oziroma ne nastane določen dogodek, na primer, da se hitreje ali ugodneje opravi ali opusti določeno dejanje.</p>
Stroški za raziskave in razvoj	12. člen	Odbitni izdatki vključujejo vse stroške prodaje in stroške brez odbitnega davka na dodano vrednost, ki jih ima davčni zavezanec zaradi pridobitve ali zavarovanja dohodka, vključno s stroški raziskav in razvoja.	55. člen	Zavezanec lahko uveljavlja zmanjšanje davčne osnove v višini 100-% zneska, ki predstavlja vlaganja v raziskave in razvoj v tem obdobju, vendar največ v višini davčne osnove.

⁹ 11. člen določa: "Davka od dohodkov pravnih oseb so oproščeni naslednji prihodki:

- (a) subvencije, neposredno povezane s pridobitvijo, gradnjo ali izboljšavo osnovnih sredstev, za katere velja amortizacija v skladu z 32. do 42. členom;
- (b) iztržki od odtujitve skupnih sredstev, vključno s tržno vrednostjo daril v nedenarni obliki;
- (c) prejeta izplačila dobička;
- (d) iztržki od odtujitve delnic;
- (e) dohodek stalne poslovne enote v tretji državi."

Prenos davčnih izgub

Problematika prenosa davčnih izgub med povezanimi osebami je predmet mnogih sporov pred Sodiščem Evropske unije. Davčni sistemi večine držav članic, ki dovoljujejo sestavo konsolidirane davčne osnove, dovoljujejo pobote pozitivnih in negativnih davčnih osnov le med rezidenti te države članice; ni pa dovoljeno upoštevati izgub, ki jih ustvari povezana oseba rezidentka druge države članice. Zaradi te prepovedi mora skupina vseeno plačati davek v državah članicah, v katerih je bil ustvarjen dobiček, čeprav bi bile njene izgube v eni državi članici večje od njenih dobičkov v drugi državi članici Evropske unije. Države članice ne dopuščajo čezmejnega pokrivanja izgube, kar pa bo omogočal sistem CCCTB. V okviru sistema CCCTB bi lahko skupina seštelala svoje dobičke in izgube iz vseh odvisnih družb v vseh državah članicah Evropske unije, da bi dobila neto davčno obveznost. Davek bi potem plačala na neto dobiček skupine.

V povezavi z davčnimi izgubami je smiselno odgovoriti še na vprašanja:

- **Kako v CCCTB-ju upoštevati davčne izgube, ki jih izkazujejo posamezne družbe, preden so se vključile v sistem CCCTB in je bila izguba ugotovljena v skladu z nacionalno davčno zakonodajo?** Če se družba pridruži skupini, je treba davčno izgubo pred konsolidacijo prenesti v prihodnje obdobje, da se odpiše od porazdeljenega deleža davčnega zavezanca. Davčna izguba posameznega davčnega zavezanca se torej ne odšteje od konsolidirane davčne osnove, ampak se odšteje od porazdeljene konsolidirane davčne osnove, ki odpade na tega davčnega zavezanca.
- **Kako obravnavati davčne izgube, ugotovljene v CCCTB-ju?** Predlog dopušča neomejen prenos davčnih izgub, ki jih skupina prenese v prihodnje obdobje, ni pa dopusten prenos izgube v preteklo obdobje.
- **Kako obravnavati davčne izgube, izkazane v CCCTB-ju ob izstopu posameznega podjetja iz skupine?** Če družba izstopi iz skupine, se ji izgube, nastale v obdobju konsolidacije, ne smejo dodeliti.

4.2.2. PRAVILA ZA KONSOLIDACIJO (ZDRUŽEVANJE) DAVČNE OSNOVE, ČE GRE ZA SKUPINO VEČ ZAVEZANCEV

V predlogu direktive je zapisano, da davčni zavezanec rezident oblikuje skupino z¹⁰:

- vsemi svojimi stalnimi poslovnimi enotami v drugih državah članicah,
- vsemi stalnimi poslovnimi enotami v državi članici svojih ustreznih odvisnih družb, ki so rezidentke v tretji državi,

¹⁰ Več o tem glej 55. člen predloga CCCTB.

- vsemi svojimi ustreznimi odvisnimi družbami rezidentkami v eni ali več državah članicah,
- drugimi davčnimi zavezanci rezidenti, ki so ustrezne odvisne družbe iste družbe, ki je rezidentka v tretji državi in izpolnjuje pogoje iz 2., (2)(a). člena¹¹.

Davčni zavezanec nerezident oblikuje skupino z vsemi svojimi stalnimi poslovnimi enotami v državah članicah in vsemi svojimi ustreznimi odvisnimi družbami rezidentkami v eni ali več državah članicah, vključno s stalnimi poslovnimi enotami teh v državah članicah.

Predlog direktive CCCTB predvideva, da se upravičenost do konsolidacije (članstva v skupini) določa v skladu z dvodelnim preskusom na podlagi¹²:

- nadzora (več kot 50 % glasovalnih pravic) in
- lastništva (več kot 75 % lastniškega kapitala) ali pravic do dobička (več kot 75 % pravic, s katerimi se zagotavlja upravičenost do dobička).

Navedena praga morata biti izpolnjena v celotnem davčnem letu, sicer mora družba takoj izstopiti iz skupine. Članstvo v skupini mora trajati vsaj devet mesecev. Družbe morajo sistem CCCTB izbrati za najmanj pet let, saj se samo tako prepreči, da bi se vključevale v sistem in izključevale iz njega zaradi davčnega načrtovanja. Predlog direktive CCCTB prav tako ne dopušča, da bi se v skupni sistem obdavčevanja vključile samo določene družbe, ampak se morajo odvisne družbe obvezno vključiti v sistem, če se za to odloči obvladujoča družba. Na ta način se preprečuje špekulativno vključevanje posameznih članic skupine v sistem CCCTB.

Kritika predloga

Po predlogu Komisije se smejo v sistem CCCTB vključiti le tiste odvisne družbe, v katerih ima obvladujoča družba več kot 50 % glasovalnih pravic in je kapitalska udeležba večja od 75 %; ne bodo pa vključena vsa povezana podjetja, kot jih opredeljujeta MRS 550 in nacionalna zakonodaja v državah članicah, ki urejajo pravila za obstoj povezanih podjetij. V večini držav članic je kriterij za obstoj povezanih podjetij postavljen bistveno nižje, in sicer na 20 % kapitalske udeležbe oziroma glasovalnih pravic. Zato bo povezano podjetje, ki zaradi prenizke kapitalske udeležbe ali glasovalnih pravic ne bo vključeno v sistem CCCTB (tisto, v katerem obstaja od 20- do 75-% kapitalska udeležba), še naprej podvrženo pravilom o transfernih cenah. Možnosti za oblikovanje politike optimiranja

¹¹ Ta direktiva se uporablja za družbe, ustanovljene v skladu z zakonodajo tretje države, če je izpolnjen pogoj, da ima družba obliko, ki je podobna eni od oblik iz Priloge I.

¹² Več o tem glej 54. člen predloga Direktive CCCTB.

davčnih obveznosti bodo tako obstajale še naprej, zato bi bilo smiselno, da se krog podjetij, ki so lahko vključena v CCCTB opredeli širše, in sicer, da se vključijo vsa povezana podjetja (tj., v katerih obstaja več kot 20-% kapitalska udeležba). Nujno bi bilo treba poenotiti kriterije za povezana podjetja, na primer na 20 % glasovalnih pravic in kapitalske udeležbe, kar predlaga OECD v 9. členu vzorčnega modela o izogitvi dvojini obdavčitvi (Rixen in Uhl 2011, 11).

4.2.3. NAČIN ZA DELITEV KONSOLIDIRANE OSNOVE MED DRUŽBAMI OZIROMA DRŽAVAMI ČLANICAMI EU

Kadar je konsolidirana davčna osnova pozitivna, se razdeli v skladu s porazdelitveno formulo. Negativna davčna osnova se ne deli v skladu s porazdelitveno formulo, ampak se prenaša naprej na ravni skupine in ne na ravni držav članic. Pri določitvi porazdeljenega deleža člana skupine je formula naslednja, pri čemer so faktorji prodaje¹³, dela in sredstev¹⁴ enako ponderirani:

$$\text{Delež A} = \left(\frac{1}{3} \frac{\text{Prodaja}^A}{\text{Prodaja}_{\text{skupina}}} + \frac{1}{3} \left(\frac{1}{2} \frac{\text{Plačilo za delo}^A}{\text{Plačilo za delo}_{\text{skupina}}} + \frac{1}{2} \frac{\text{Št. zaposlenih}^A}{\text{Št. zaposlenih}_{\text{skupina}}} \right) + \frac{1}{3} \frac{\text{Sredstva}^A}{\text{Sredstva}_{\text{skupina}}} \right) \times \text{Kons. davčna osnova}$$

Davčna obveznost

Davčna obveznost vsakega člana skupine se izračuna tako, da se nacionalna davčna stopnja uporabi za porazdeljeni delež, ki se prilagodi v skladu s 102. členom¹⁵ in zmanjša za odbitke iz 76. člena¹⁶.

¹³ Izračunala se bo na podlagi tega, kam se blago pošilja/je namenjeno. Pri storitvah se bo upošteval kraj, v katerem se storitev fizično opravi.

¹⁴ Zajeta bodo vsa opredmetena osnovna sredstva, vključno s stavbami, letali in stroji. Stroški za raziskave in razvoj, trženje in oglaševanje v 6 letih pred vključitvijo družbe v sistem CCCTB bodo prav tako vključeni kot približek za neopredmetena sredstva za 5 let. Iz sredstev pa so izključena neopredmetena sredstva in dolgoročne finančne naložbe.

¹⁵ Porazdeljeni delež se prilagodi za naslednje postavke:

- (a) izgube, ki se ne odštejejo in jih je imel davčni zavezanec pred vključitvijo v sistem iz te direktive v skladu s 64. členom;
- (b) izgube, ki se ne odštejejo in jih ima skupina v skladu s 64. členom, skupaj s 66(b). členom in v skladu s 71. členom;
- (c) Zneske, povezane z odtujitvijo osnovnih sredstev, iz 61. člena, prihodke in odhodke, povezane z dolgoročnimi pogodbami, iz 62. člena in prihodnje odhodke iz 63. člena;
- (d) v primeru zavarovalnic neobvezne zavarovalno-tehnične rezervacije iz 30(c). člena;
- (e) davke iz Priloge III, kadar je odbitek določen z nacionalnimi pravili.

¹⁶ Člen določa izzem dohodkov iz obresti in licenčnine ter drugih dohodkov, obdavčenih na viru.

4.3. Prednosti in slabosti predloga

4.3.1. PREDNOSTI PREDLOGA

CCCTB ponuja mnoge priložnosti za povečanje konkurenčnosti Evropske unije kot enotnega trga nasproti tretjim državam (predvsem Kitajski in ZDA) ter nasproti konkurentom, ki delujejo v davčnih okoljih, v katerih pravila obdavčevanja niso pregledna in primerljiva (Niehren 2011, 297–298). Na področju usklajevanja predpisov o ugotavljanju skupne davčne osnove (1. korak) obstajata dve prednosti (Niehren 2011, 298–299):

- **Manjši stroški zagotavljanja skladnosti davčnih sistemov:** projekt zagotavlja podjetjem občutno zmanjševanje stroškov usklajevanja davčnih sistemov, ki se v tem trenutku sestoji iz 27 različnih davčnih sistemov. Iz empiričnih raziskav Evropske komisije izhaja, da znašajo stroški prilagajanja različnim davčnim sistemom pri multinacionalkah 1,9 %, pri srednjih podjetjih pa kar 30,9 % davčnih obveznosti. Preglednost davčnih obveznosti v posameznih državah članicah se tako izboljšuje za podjetja, ki nameravajo vlagati v tujini, tako da je z davčnega vidika edini odločujoč kriterij, ki vpliva na odločitev investitorja, kje investirati, davčna stopnja.
- **Možnost čezmejnega prenašanja davčnih izgub znotraj skupine povezanih oseb:** izboljšave so tudi na področju možnosti čezmejnega prenašanja davčnih izgub znotraj skupine povezanih oseb, kar je zelo pomembno za preprečitev pravnih omejitev in diskriminatornega obnašanja držav članic. Na slednje je večkrat opozorilo Sodišče Evropske unije. V povezavi s tem je treba poudariti, da se bo dokončno rešilo vprašanje, ali je davčna izguba hčerinskih družb in poslovnih enot v tujini ugotovljena na enaki podlagi kot davčna osnova obvladujoče družbe in jih bo torej lahko skupina v takšni višini, kot je ugotovljena, tudi upoštevala v konsolidirani davčni bilanci.

Prednosti drugega in tretjega koraka so (Niehren 2011, 299–302):

- **Čezmejni prenos davčnih izgub:** predlog omogoča povezanim osebam, ki delujejo v različnih državah članicah, čezmejni prenos davčnih izgub. S tem se preprečuje tudi dvakratno upoštevanje davčne izgube ali sploh neupoštevanje davčne izgube. Prenos davčne izgube bo tako pozitivno vplival na davčno nevtralnost ter ne bo favoriziral samo tiste skupine povezanih oseb, ki delujejo znotraj države.
- **Participiranje na davčni osnovi tudi držav članic, katerih družbe poslujejo z izgubo:** zaradi porazdelitvene formule se davčna osnova porazdeli med vse države članice, katerih rezidenti so člani skupine, ne glede na to, ali so posamezne družbe izkazale davčne izgube ali pozitivne davčne osnove. Predlog zmanjšuje možnosti za davčno načrtovanje, s katerim multinacionalke izkazujejo davčne izgube v državah z visokimi davčnimi stopnjami. Prav tako

izgublja pomen optimiranja davčne osnove z uporabo transfernih cen in izkazovanje obdavčljivih dobičkov v državah z nižjimi davčnimi stopnjami, saj se znotraj istega davčnega obdobja pobotajo pozitivne in negativne davčne osnove vseh članov skupine.

- **Tanka kapitalizacija:** pomen izgublja tudi načini financiranja družb v skupini z lastnim kapitalom ali dolgovi, saj le-ti ne vplivajo na davčno osnovo. Medsebojne terjatve in obveznosti ter prihodki in odhodki od zaračunanih obresti se pobotajo. Določbe v nacionalnih zakonodajah, ki se nanašajo na tanko kapitalizacijo, zato niso več pomembne, družbe v skupini, ki opravljajo samo funkcijo financiranja ostalih članov skupine, pa bodo izgubile svojo (davčno) funkcijo.
- **Transferne cene:** predlog predvideva, da se izničijo učinki transfernih cen, saj ne vplivajo na končno obdavčitev, zato ne bodo potrebni izvzemi in popravki v davčnem obračunu, posledično se preprečuje tudi dvojna obdavčitev. Odpade tudi zapleten sistem obračunavanja in dokazovanja transfernih cen, kar bo pomembno olajšalo poslovanje med povezanimi osebami. Zmanjšuje se tveganje dokazovanja pravilnosti določanja transfernih cen pred nacionalnimi davčnimi organi, odpadli bodo spori med davčnimi organi različnih držav članic, katera metodologija izračuna transfernih cen je pravilna.
- **Zmanjševanje težav pri tako imenovani izstopni obdavčitvi:** prenos poslovnih funkcij in čezmejna prestrukturiranja se obravnavajo kot davčno nevtralna, saj v obdobju ugotavljanja konsolidirane davčne osnove ne pride do razkrivanja in obdavčevanja skritih rezerv. Skrite rezerve se v konsolidirani davčni bilanci razkrijejo šele, ko se realizirajo.

Če povzamemo prednosti predloga ugotavljanja skupne konsolidirane davčne osnove, ugotovimo, da lahko sistem izboljša konkurenčnost podjetij v skupini, okrepi Evropsko unijo kot privlačno lokacijo za investitorje ter omeji nepoštene oblike davčne konkurence. Prednosti predloga prikazujemo v tabeli.

Tabela 2: Prednosti uvedbe sistema CCCTB

Odprava ovir, s katerimi se srečujejo podjetja, ki poslujejo v različnih državah članicah	
Stroški skladnosti davčnih sistemov	Izpolnjeno.
Čezmejni prenos in izravnava davčnih izgub	Izpolnjeno (dopustna je tako horizontalna kot tudi vertikalna davčna izravnava).
Načini financiranja podjetij v skupini (financiranje z lastnimi in tujimi viri, problemi tanke kapitalizacije)	Izpolnjeno.
Transferne cene	Izpolnjeno (transferne cene bodo nadomeščene z globalno razdelitvijo).
Odselitev, reorganizacije, prenos sredstev v druge države članice	Izpolnjeno.

(Nehren 2011, 302).

4.3.2. SLABOSTI SISTEMA

Poleg pozitivnih učinkov vsebuje predlog tudi slabosti. Glavni očitki so naslednji (Niehren 2011, 302–309 ter Rixen in Uhl 2011, 9):

- **Administrativna porazdelitev davčne osnove, ki bo pripadla posamezni državi članici:** zaradi pavšalnega, administrativnega razdeljevanja skupne konsolidirane davčne osnove posamezni družbi se lahko samo oceni dejanski prispevek posamezne družbe k celotnemu obdavčljivemu dobičku skupine. Pojavljajo se dvomi, ali se zaradi velikih razlik v davčnih stopnjah ne bo celo povečala davčna konkurenca med državami članicami Evropske unije. Z vidika skupine je skupna davčna obveznost odvisna od povprečja davčnih stopenj v državah članicah, katerih davčne rezidentke so posamezne družbe. S pridobitvijo ključnih dejavnikov iz porazdelitvene formule se ponuja priložnost za davčno načrtovanje. Multinacionalka bo zato zainteresirana investirati v državah z nizko stopnjo obdavčitve, če ta razpolaga z dejavniki iz porazdelitvene formule. Če bo ob upoštevanju porazdelitvene formule obdavčljivi dobiček pripadel državi članici, na primer na podlagi stroškov dela, bodo obstajale težnje, da se stroški dela prerazporedijo in izkažejo v državi članici z nižjo davčno obremenitvijo. To je še toliko bolj verjetno, ker se skrite rezerve ob prestrukturiranju skupine in prenosi poslovnih funkcij znotraj koncerna ne obdavčujejo. Na koncu lahko povzamemo, da ne obstaja formula, s katero se ne bi dalo manipulirati, da ne bo vplivala na davčno konkurenco med državami članicami in na davčno načrtovanje znotraj koncerna. Izračuni kažejo, da bo predlog najbolj prizadel države z visoko stopnjo obdavčitve.
- **Pritisk na zniževanje davčnih stopenj:** zaostritev davčne konkurence med državami članicami lahko povzroči, da se bodo odločale za nadaljnje zniževanje davčnih stopenj, s čimer pa se bo slabšala funkcija skupnega trga. To bo vplivalo na poslovne odločitve o izboru države investiranja ter na prenos poslovnih funkcij v države članice izključno iz davčnih razlogov, kar pa nasprotuje ideji o skupnem evropskem trgu in načelu nevtralnosti obdavčevanja.
- **Odnos do tretjih držav:** predlagani sistem bo povzročil nova tveganja, to je odnos skupine, ki uporablja sistem CCCTB, do tretjih držav. Na zunanjih mejah Evropske unije bo skupina, ki se bo odločila uporabljati sistem CCCTB, naletela na druge davčne sisteme; če razumemo multinacionalke, ki delujejo na območju Evropske unije, kot enega davčnega zavezanca, je treba obravnavati povezane družbe, ki so rezidentke tretjih držav, še naprej, kot da so gospodarsko samostojne in neodvisne pravne osebe. Natančno bo treba razmejiti davčno osnovo, ki se ustvari v Evropski uniji, in davčno osnovo, ustvarjeno v tretjih državah. V odnosu do tretjih držav bo tako še vedno aktualna problematika transfernih cen in tanke kapitalizacije. Teritorialna razdelitev pravil o pripadnosti davčne osnove glede na vir dohodka pa bo še

naprej povzročala vprašanja, kje imajo obdavčljivi dohodki vir. Sporni bodo dohodki, ki jih ustvarijo članice s sedežem v državah članicah Evropske unije in imajo vir v tretjih državah (tako imenovane investicije outbound), in davčna obravnava dohodkov, ki jih ustvarijo članice, rezidentke držav, ki niso članice Evropske unije in imajo vir v državah članicah Evropske unije (tako imenovane investicije inbound). V tem primeru bo treba še naprej upoštevati do sedaj veljavne enostranske in dvostranske davčne sporazume, kar bi bilo koristno tudi z vidika ohranjanja davčne neodvisnosti držav članic ter možnosti dejanske uresničitve predloga v praksi.

- **Položaj osebnih družb:** predlog prepoveduje, da bi se v sistem CCCTB vključile osebne družbe, zato ni ugoden za multinacionalke, pri katerih je obvladujoča družba organizirana kot osebna družba. Tako bo določena skupina pravnih oseb deležna negativnih davčnih učinkov, kar pomeni, da jim bo odvzet mehanizem davčnega načrtovanja, po drugi strani pa bo zaradi tega davčna osnova odvisna od statusnopravne oblike gospodarskih družb, vključenih v koncern. Države članice, ki v nacionalni zakonodaji dopuščajo, da se kot obvladujoče družbe pojavljajo osebne družbe, bodo prisiljene te družbe izključiti iz prednosti obdavčitve koncernov. Koncerni, pri katerih je obvladujoča družba osebna družba, bodo v drugačnem konkurenčnem položaju od koncernov, pri katerih je obvladujoča družba kapitalska družba. Pričakovati je, da bodo v tej zvezi nastali dodatni administrativni stroški, saj bo treba vključiti dodatne odvisne družbe oziroma podružnice v tujini, če bo koncern želel uporabljati prednosti skupnega obdavčevanja.
- **Določanje davčne osnove za lokalne davke:** zaradi uvedbe sistema CCCTB lahko nastanejo težave pri določanju davčne osnove za lokalne davke. Gre za primere, ko je davčna osnova za odmero lokalnih davkov enaka oziroma izhaja iz davčne osnove za davek od dohodka pravnih oseb. Zaradi različnih zgodovinskih ozadij za nastanek lokalnih davkov ni pričakovati, da bi bila problematika lokalnih davkov vključena v določitev enotne konsolidirane davčne osnove.
- **Dvojno računovodenje:** kot osnovo za ugotovitev davčne osnove sistem CCCTB ne uporablja MSRP-jev ali lokalnih računovodskih standardov, ampak se davčna osnova ugotavlja v skladu s pravili, zapisanimi v predlogu direktiv. Subjekti, ki se bodo odločili za uporabo sistema CCCTB, bodo v tem primeru prisiljeni voditi dvojno računovodstvo: enega za ugotavljanje davčne osnove, drugega pa za računovodsko poročanje, kar pa ni niti funkcionalno niti poceni.
- **Neobvezen sistem:** ocene kažejo, da bo neobvezen sistem CCCTB povečal pritisk na davčno konkurenco. Koncerni bodo tako tehtali, ali uporabljati obstoječe davčne sisteme ali sistem CCCTB. Za zadnjega se bodo odločili le, če bodo ocenili, da bodo davčni odhodki nižji od seštevka davčnih odhodkov, kot

jih v skladu z nacionalno zakonodajo ugotovijo obvladujoča družba in njene članice. Sistem daje priložnost, da se politika oblikovanja davčnih osnov in optimiranja davčnih obveznosti še zaostri, namesto da bi to preprečeval, saj sistem CCCTB konkurira nacionalnim davčnim sistemom.

- **Večji stroški skladnosti pri davčnih zavezancih:** obstajajo visoki stroški usklajevanja s tujimi davčnimi sistemi v primerjavi z enotnimi pravili obdavčevanja, kar bo terjalo od multinacionalk, da za transakcije, ki se nanašajo na članice zunaj Evropske unije, pri davčnem načrtovanju ponovno vključujejo in usklajujejo različne davčne sisteme. Razen različnih pravil obdavčevanja spodbudijo multinacionalke, da transakcije s tretjimi državami oblikujejo tako, da jih izvajajo v državah z ugodnim davčnimi režimi. To pa pomeni, da države članice zaradi možnosti davčnega načrtovanja v odnosu do tretjih držav ne bodo neodvisno druga od druge izvajale svojih davčnih predpisov.
- **Večji administrativni stroški davčnih uprav:** možnost izbire sistema obdavčitve bo pomenila, da bodo morale davčne uprave držav članic uporabljati dva različna davčna sistema (CCCTB in nacionalni sistem davka od dohodkov pravnih oseb). Delo davčnih uprav se bo tako še bolj zapletlo, namesto da bi se racionaliziralo.
- **Posledica nepoenotenja davčnih stopenj:** Evropska komisija spodbuja konkurenco med državami članicami na segmentu davčnih stopenj. Želeni učinek od preprečevanja prenosa obdavčljivih dobičkov iz ene v drugo državo članico pa ima tudi neželene učinke. Pri uporabi sistema enotne konsolidirane davčne osnove se davčna konkurenca ne bi mogla več vzpostavljati samo s knjigovodskimi dobički, ampak bi morale države kandidirati za realne investicije, zato obstaja tveganje, da bodo začele države članice konkurirati na področju realnih investicij.

Model ki ga je pripravila Evropska komisija, kaže, da bi se v primerjavi z današnjim stanjem davčna osnova povečala v državah srednje in vzhodne Evrope ter tudi v Nemčiji, Španiji, Franciji, Grčiji in Italiji. Davčne osnove (in s tem davčne prihodke) pa bi izgubili Irska in Luksemburg. Te ocene se ne interpretirajo kot negativne, saj so predvsem te države znane kot države, ki so izvajale škodljivo davčno prakso in vzpodbujale davčno konkurenco.

5. OCENA POLITIČNE VOLJE ZA UVEDBO PREDLOGA V PRAKSI

Nedvomno je treba na področju neposredne obdavčitve pravnih oseb storiti korak naprej, ker samo upravno sodelovanje davčnih uprav ter izmenjava informacij v davčnih zadevah ne zadoščata. Za optimalno uporabo tega sistema je

treba poleg soglasja vseh držav članic okrepiti funkcijo evropskega trga (Niehren 2011, 310).

Zaradi sovpadanja oziroma prepletanja več davčnih sistemov, tudi v sistemu CCCTB, možnost zlorab ali neupravičenega pridobivanja davčnih ugodnosti z izkoriščanjem temeljnih svoboščin ni zmanjšana, v nekaterih pogledih je celo večja kot v zdajšnjem sistemu nacionalnih davčnih ureditev (Šumrada 2010, 39). Prizadevati si moramo, da se možnosti oblikovanja davčnih politik z izogibanjem plačila davkov omejijo, treba je omejiti tudi davčno konkurenco med državami članicami. Vprašanje je, ali je zgolj poenotenje bilančnih pravil za ugotavljanje skupne konsolidirane davčne osnove zadovoljiv ukrep z učinkovitimi posledicami. Sistem CCCTB zahteva dodatna usklajevanja, sodelovanje in izmenjavo informacij med državami članicami, kar je spet povezano z administrativnimi stroški. Prav tako je zelo težko izračunati učinke sistema za določeno skupino povezanih oseb, saj ta v letu odločitve, da bo uporabljala sistem CCCTB, ne ve oziroma ne more vedeti, kaj se bo zgodilo v naslednjih petih letih (Niehren 2011, 312). Treba se je zavedati, da bo moral predlog Komisije podpreti parlament vsake države članice Evropske unije, kar ni verjetno. Tako so že v letu 2011 Nizozemska, Danska, Švedska in Velika Britanija zavrnil predlog z argumentom, da krši načelo sorazmernosti. Evropska komisija temu očitku nasprotuje, saj je v spremnem besedilu k predlogu Direktive CCCTB zapisano, da načelo sorazmernosti ni kršeno, ker:

- **predlog ni obvezen:** družbam, ki se ne nameravajo seliti v tujino, ne nalaga nepotrebnih upravnih stroškov izvajanja skupnih predpisov, če od teh nimajo dejanskih koristi;
- **se zaradi njega ne poenotijo davčne stopnje niti se ne določajo najnižje davčne stopnje:** določitev stopenj spada pod davčno neodvisnost držav članic in se bo zato še naprej obravnavala v okviru nacionalne zakonodaje.

Slovenija se je na predlog odzvala zadržano in izpostavila naslednja tveganja¹⁷:

- obstoj dveh sistemov ugotavljanja davčne osnove (nacionalni in "evropski") bi povečal administrativne stroške države (implementacija direktive, obstoj dveh vzporednih sistemov, povečani stroški za izvajanje in nadzor novega sistema pri davčnem organu);
- izbor med dvema sistemoma ugotavljanja davčne osnove bi lahko pomenil določeno nepredvidljivost za javnofinančne prihodke, saj je predlagani sistem ugotavljanja davčne osnove drugačen od trenutno veljavnega;

¹⁷ Povzeto po: Republika Slovenija. Vlada Republike Slovenije. Predlog stališča Republike Slovenije do predloga Direktive Sveta o skupni konsolidirani osnovi za davek od dohodkov pravnih oseb (CCCTB) št. 54924-12/2011/4 z dne 9. 6. 2011.

- ni nujno, da bi imela podjetja manjše administrativne stroške; predlagana pravila skupne davčne osnove pomenijo, da bi podjetja morala ugotavljati davčno osnovo neodvisno od pravil za ugotavljanje poslovnega izida, kar bi administrativne stroške podjetij najverjetneje povečalo;
- Slovenija bi izgubila še en mehanizem določanja fiskalne politike, saj bi se davčna osnova "evropskega" sistema obdavčitve dohodkov pravnih oseb (sistem CCTB) določala na ravni Evropske unije, tu pa ima Slovenija omejeno možnost uveljavljanja svojih interesov.

Pri odločanju o predlogu Evropske komisije se bo torej odločalo, ali so se države članice pripravljene odpovedati svoji davčni neodvisnosti. Napovedi niso optimistične. V tem trenutku so politična prihodnost in proračunski prihodki držav članic tako negotovi, da predlog Evropske komisije nima veliko možnosti za uspeh. S političnega vidika bi država članica s sprejetjem sistema CCCTB prenesla del svoje nacionalne neodvisnosti na Evropsko unijo. CCCTB se lahko izkaže tudi kot inštrument, ki ga države članice ne bi mogle nadzorovati in spreminjati (Pernek 2012, 24).

Dejansko možnost oblikovanja davčne politike v smislu zagotavljanja socialno pravične in učinkovite davčne politike bodo lahko države članice ponovno pridobile, ko se bodo pripravljene odreči delu svoje formalne davčne neodvisnosti in jo prenesti na Evropsko unijo. Največji izziv bo, kako ob močnem nezaupanju prepričati države članice, da se odrečejo nacionalnim pristojnostim, preventivnim ukrepom, ki varujejo nacionalne davčne politike, v dobro skupnih ciljev, pri čemer postavljajo jasne meje evropska integracija in politični cilji skupnega evropskega trga (Niehren 2011, 315). Za Evropsko komisijo bo zato glavni izziv, da bo sistem CCCTB pripravila na način, da države članice ne bodo imele občutka, da preveč vpliva na njihovo davčno avtonomijo in da bodo države članice prepoznale pozitivne lastnosti sistema.

6. ZAKLJUČEK

Kljub ambicioznim trditvam Evropske komisije, da bi sistem CCCTB zmanjšal stroške usklajevanja davčnih sistemov, stroške davčne administracije, probleme transfernih cen, tanke kapitalizacije in dvojne obdavčitve in bi se uspešno spopadala z davčnimi ovirami na notranjem trgu, ugotavljamo, da implementacija ne bo potekala gladko. Predlog Direktive CCCTB pušča veliko odprtih vprašanj, kot na primer odnos do tretjih držav ter odnos do povezanih podjetij, ki ne dosegajo meril za vključitev v skupino. Če so multinacionalke načeloma naklonjene predlogu, saj se bodo v sistem vključevale le, če bodo imele od tega koristi, je naklonjenost držav članic dosti manjša. Države članice se zavedajo, da se bodo s potrditvijo predloga odrekle delu svoje davčne neodvisnosti in bodo tem rešitvam

morale prilagajati tudi svoje nacionalne davčne sisteme, sicer bodo ti postali nekonkurenčni.

Glavni razlog nenaklonjenosti in previdnosti držav članic je v tem, da je zelo težko oceniti učinke sistema CCCTB na proračune držav članic, prostovoljna vključitev pa pomeni, da bo na trgih Evropske unije od zdaj obstajalo ne samo 27 nacionalnih davčnih sistemov, ampak 28 davčnih sistemov, kar bo povzročalo davčnim upravam dodatne administrativne stroške.

7. LITERATURA IN VIRI

1. Emmanouilidis A., Janis. Harmonisierung und Differenzierung in der Steuerpolitik. Bertelsmann Forschungsgruppe Politik. Zentrum für angewandte Politikforschung (C*A*P). München. Dostopno na: http://www.emmanouilidis.eu/download/Emmanouilidis_AA-Steuerharmonisierung_final.pdf [29. 11. 2012].
2. Evropska komisija. Delovni dokument služb komisije. Povzetek ocene učinka. Spremeni dokument k predlogu Direktive sveta o skupni konsolidirani osnovi za davek od dohodkov pravnih oseb (CCCTB) {COM(2011) 121 konč.} {SEC(2011) 315 konč.} SEC(2011) 316 konč. Bruselj, 16. 3. 2011.
3. Evropska komisija. Predlog Direktive Sveta o skupni konsolidirani osnovi za davek od dohodkov pravnih oseb (CCCTB). COM(2011) 121 konč. Bruselj, 16. 3. 2011.
4. Kellermann, C., Kammer, A. 2009. Stillstande in der europäischen Steuerpolitik. Welche Wege aus dem Wettbewerb um die niedrigsten Steuern. Internationale Politikanalyse. Friedrich Ebert Stiftung. Dostopno na: <library.fes.de/pdf-files/id/ipa/06258.pdf> [29. 11. 2012].
5. Kostanjevec, B. 2012. Obdavčitev gospodarskih družb v Evropski uniji. Denar, letnik 2012, št. 413, 20. junij 2012, str. 28–31.
6. MEMO 11/171. Vprašanja in odgovori o skupni konsolidirani osnovi za davek od dohodkov pravnih oseb (CCCTB). Bruselj, 16. marca 2011. Dostopno na: [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-11-171_sl.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-171_sl.htm) [29. 11. 2012].
7. Niehren, C. 2011. Perspektiven der körperschaftsteuerlichen Organschaft. Fortentwicklung zu einer Gruppenbesteuerung vor europäischen Hintergrund. Berlin, Erich Schmidt Verlag.
8. Pernek, F. 2012. Nujnost enotne obdavčitve v EU. Denar, letnik 2012, št. 412, 20. maj 2012, str. 23–27.
9. Pernek, F. 2012a. Različni razlogi za obdavčitev gospodarskih družb. Denar, letnik 2012, št. 414, 20. julij 2012, str. 25–30.
10. Republika Slovenija. Vlada Republike Slovenije. Predlog stališča Republike Slovenije do predloga Direktive Sveta o skupni konsolidirani osnovi za davek od dohodkov pravnih oseb (CCCTB), št. 54924-12/2011/4 z dne 9. 6. 2011.
11. Rixen Thomas in Susanne Uhl. 2011. Unternehmensbesteuerung europäisch harmonisieren! Was zur Eindämmung des Steuerwettbewerbs in der EU nötig ist. Internationale Politikanalyse. Friedrich Ebert Stiftung. Dostopno na: <library.fes.de/pdf-files/id/ipa/08462.pdf> [29. 11. 2012].

12. Šumrada, N. 2010. Izogibanje obdavčevanju s strani družb v evropskem pravu. Pravna praksa, št. 12, str. 39.
13. Zakon o davku od dohodka pravnih oseb. Uradni list RS, št. 117/2006, 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008, 5/2009, 96/2009, 110/2009-ZDavP-2B (1/2010 popr.), 43/2010, 59/2011, 24/2012, 30/2012-ZDDPO-2H.

Saša Jerman*

Problematika obračunavanja DDV-ja pri cesiji in odkupu terjatev (nepravi in pravi faktoring)

The issue of VAT treatment of cession and purchase of debts (quasi and true factoring)

POVZETEK ● Odkup terjatev je obdavčena storitev, za katero ni mogoče uveljavljati oprostitve DDV-ja, določenih za finančne storitve. Sodišče evropskih skupnosti je v ključni sodbi v zadevi Case C-305/01 MKG GmbH pojasnilo, da sodi odkup terjatev, vključno s pravim faktoringom, med obdavčene storitve, ker izpolnjuje vse lastnosti koncepta opravljanja storitev zavezanca v okviru ekonomske dejavnosti za plačilo. Pri pravem faktoringu se te lastnosti kažejo v razbremenitvi odstopnika njegovega kreditnega tveganja ter v prevzemu aktivnosti izterjave terjatve, za kar odstopnik faktorju plača sorazmerno nadomestilo. V prispevku utemeljujemo, da obstoječa ureditev v Pravilniku o izvajanju ZDDV-1, po kateri je tudi odkup zapadlih terjatev ne glede na njihovo kakovost obdavčen z DDV-jem, ni skladna z Direktivo Sveta 2006/112/ES. Sodišče evropskih skupnosti je v zadevi Case C-93/10 pojasnilo, da je treba 2. člen 1. in 4. točke Šeste direktive Sveta (sedaj alineja c 1. točke 2. člena Direktive ES 2006/112/ES) razlagati tako, da gospodarski subjekt, ki na svoje tveganje odkupi terjatve po ceni, ki je nižja od njihove nominalne vrednosti, ne opravi storitve za plačilo v smislu 2. člena 1. točke, in ne opravlja gospodarske dejavnosti, ki je predmet obdavčitve po direktivi, če je razlika med nominalno vrednostjo navedenih terjatev in njihovo odkupno ceno odraz dejanske ekonomske vrednosti zadevnih terjatev ob odstopu (odkup slabih terjatev). Končno je v prispevku utemeljeno tudi, kakšna je obravnava DDV-ja pri naknadni spremembi davčne osnove, če so bile terjatve, nastale na temelju obdavčene dobave blaga ali storitev prenesene oziroma cedirane. V prispevku utemeljujemo, zakaj naknadno spremembo davčne osnove lahko izvede odstopnik terjatve oziroma davčni zavezanec, ki je opravil prvotno obdavčeno dobavo blaga ali storitev.

Ključne besede ● DDV, ekonomska dejavnost, opravljanje storitev, izkoriščanje premoženja z namenom trajnega doseganja dohodka, odkup terjatev, cesija, davčna osnova, prenos slabih terjatev, naknadno znižanje davčne osnove

* Saša Jerman, univ. dipl. ekon., spec. rev., pooblaščenka revizorka, preizkušena davčnica, JERMAN&BAJUK SI, d. o. o.

SUMMARY ● *Purchase of debts is supply of services, which is not entitled to VAT exemption for financial services. According to settled case-law, the ECJ in Case C-305/01 MKG GmbH concluded that factoring, including true factoring, meets the concept of supply of services as an economic activity under the VAT Directive. The ECJ concluded that by assuming the risk of the debtors' default and, in return for which, by invoicing its clients in respect of commission (true factoring), the factor pursues an economic activity for the purposes of Articles 2 and 4 of VAT Directive. The article also analyses and explains that the provisions of implementing regulations are not in line with the EU VAT Directive. In another case, the ECJ concluded that a purchaser who, at his own risk, purchased defaulted debts at a price below their face value did not effect a supply of services for consideration and did not carry out an economic activity falling within the scope of VAT Directive when the difference between the face value of those debts and their purchase price reflected the actual economic value of the debts at the time of their assignment. Finally, the article also considers what is the proper VAT treatment of any subsequent change in the taxable amount due to non-payment of defaulted debts. The author concludes that only taxable persons who perform taxable supply of goods or services are entitled for subsequent reduction of the taxable amount.*

Key words ● *VAT, economic activity, supply of services, exploitation of property for the purposes of obtaining income there from on a continuing basis, debt purchase, cession, taxable amount, transfer of defaulted debts, subsequent reduction of the taxable amount*

1. OPREDELITEV PROBLEMATIKE

Upravljanje terjatev kot pomembnih premoženjskih kategorij je pomembna finančna funkcija podjetja. V aktualnem času je eden od ključnih elementov upravljanja terjatev obvladovanje kreditnega tveganja. Podjetja v okviru finančne funkcije sprejemajo tudi odločitve o tem, ali terjatve, ki izvirajo iz različnih pogodbenih razmerij, na primer iz prodaje proizvodov, blaga, opravljenih storitev, terjatve za dana posojila itd., izterjajo sama, ali pa se odločijo, da terjatve pred zapadlostjo ali po zapadlosti prodajo oziroma odplačno prenesejo in na ta način dosežejo predčasno izpolnitev plačila (praviloma pri tako imenovanem globalnem faktoringu, kjer je prodaja terjatev dogovorjena vnaprej), ali pa s prodajo po njihovi zapadlosti želijo prenesti kreditno tveganje ob praviloma večjem diskontu, sorazmernem ocenjenem kreditnem tveganju (pravi faktoring).

Pravna teorija in stroka **pogodbo o odkupu terjatev** ali **pogodbo o odplačnem prenosu terjatev** imenuje **pogodba o faktoringu**, pri čemer prevzemnika poimenuje **faktor** in hkrati poudarja, da ne gre za pogodbo, ki bi jo zakonodaja izrecno urejala.

S prodajo nezapadlih ali zapadlih terjatev odstopniki terjatev faktorju v zameno za odplačen prevzem terjatev dolgujejo ustrezno plačilo, praviloma v obliki provizije ali diskonta ali znižanja vrednosti terjatve. Poleg že omenjenih možnosti v smislu prodaje a) nezapadlih ali b) zapadlih terjatev znotraj le-teh obstaja tudi razlikovanje med odkupom terjatev z regresno pravico ali brez nje (faktorja) v razmerju do odstopnika terjatev. V pravni teoriji in stroki se pogodba, pri kateri faktor do odstopnika nima regresne pravice, imenuje **pravi faktoring**, medtem ko se pogodba, pri kateri prevzemnik terjatev v primeru nezmožnosti izterjave terjatev lahko od odstopnika zahteva regresno poplačilo, imenuje **nepravi faktoring**.

V tem prispevku avtorica analizira problematiko obračunavanja DDV-ja pri odkupu terjatev in cesiji z vidika odstopnika in faktorja. V zvezi z navedeno problematiko je davčna analiza usmerjena v opredelitev transakcije z vidika DDV-ja, zlasti, ali je cesijo in odkup terjatev mogoče opredeliti kot z DDV-jem obdavčljivo transakcijo ali je zanjo predpisana davčna oprostitvev in katera pogodbeni stranka, odstopnik ali faktor opravi obdavčljivo transakcijo.

Nadaljnja analiza je usmerjena v opredelitev davčne osnove ter nastanek davčne obveznosti, prav tako pa v aktualna vprašanja naknadne spremembe davčne osnove za že izvedene cesije in odkupe terjatev. V sklepu bo posebej izpostavljena posebnost pri odkupu "slabih" terjatev. Za analizo DDV-ja je potrebna predhodna opredelitev pogodbe o odkupu terjatev ter cesije.

2. OPREDELITEV POGODBE O ODKUPU TERJATEV IN POGODBE O CESIJI

Izpostavljene so le tiste opredelitve, pogoji in posledice pogodbe o odkupu terjatev in pogodbe o cesiji, ki so ključne za nadaljnjo analizo pogodbe z vidika DDV-ja.

2.1. Pogodba o odkupu terjatev (pogodbe o faktoringu)

Factoring je formalno omenjen v Zakonu o bančništvu (10. člen), kjer se "*odkup terjatev z regresom ali brez njega (faktoring)*" šteje med vzajemno priznane finančne storitve. Pravna stroka pogodbo o odkupu terjatev ali pogodbo o faktoringu opredeljuje kot mešano pogodbo. V slovenski pravni ureditvi pogodba zakonsko ni formalno urejena. Obligacijski zakonik (odslej OZ) v 417. do 426. členu ureja zgolj odstop terjatev s pogodbo (cesija), ne pa tudi pogodbe o faktoringu. Teoretiki pogodbo o faktoringu označujejo kot atipično oziroma kot inominatno pogodbo (B. Jerman, 2003).

Pri iskanju pravne narave pogodbe o faktoringu je teorija poleg prodajnih ter posojilnih značilnosti opozorila tudi na številne druge. Gotovo ne bi preveč

zgrešili, če bi zapisali, da je pravi faktoring v osnovi prodaja, nepravi faktoring pa posojilno oziroma kreditno razmerje (R. Vrenčur, 2001). Pri pravem faktoringu je prenosnik terjatev zavezan prenesti na faktorja terjatev (priskrbeti prodano pravico) s stvarnopravno odstopno pogodbo (cesijo), faktor pa je zavezan plačati za odstopljeno terjatev kupnino. Klient nastopa kot prodajalec terjatev ter je odgovoren le za veriteto (resničnost, obstoj) terjatev, če ni drugače dogovorjeno (R. Vrenčur, 2001). Pravega faktoringa ni mogoče opredeliti kot posojila faktorja odstopniku, ker se faktor odreče regresnemu zahtevku do odstopnika, če faktor ne uspe izterjati terjatev. Če se faktor in klient dogovorita za pravi faktoring (za neregresni nakup terjatev), prevzame faktor tveganje neplačila dolžnika. Pri pogodbi o faktoringu pomeni tveganje neplačila dolžnika (*del credere rizik*) nekakšen prevzem odgovornosti za plačilo dolžnika. Obseg tveganja je lahko zelo velik, vendar se običajno nanaša na plačilno nesposobnost dolžnika, ki (če se s pogodbo ne omeji) zajema neplačilo terjatve, neobstoj volje za plačilo in dolžnikovo zamudo. Katero tveganje bo faktor prevzel konkretno (*in concreto*), je stvar pogodbe o faktoringu. Toda sam sporazum o prevzemanju tveganja neplačila dolžnikov ne obvezuje faktorja k prevzemanju vseh mogočih tveganj (R. Vrenčur, D. Ašič, 2011).

Drugače pa nepravi faktoring vključuje vse dejavnike posojilnega razmerja, ker so interesi odstopnika usmerjeni na pridobitev predplačila od faktorja, ki ga potrebuje za opravljanje dejavnosti, je podana tipična kreditna interesna situacija. Plačilo dolžnika je seveda, vsaj z njegovega zornega kota, plačilo kupnine ali plačilo za storitev, medtem ko to isto plačilo pomeni z vidika faktorja in klienta vračilo posojila. Gre torej za atipično posojilno pogodbo s spremljajočo atipično zavarovalno cesijo, pri čemer je najprej dolžnik pozvan k plačilu. Šele če dolžnik ne plača, zahteva faktor (posojilodajalec) regres od odstopnika terjatev. Če dolžnik izpolni obveznost, tako da plača dolgovani znesek faktorju, kateremu je klient odstopil terjatev do dolžnika, gre z vidika izpolnjevanja obveznosti za nadomestno izpolnitev. Klient namreč prejme za prenesene terjatve denar od faktorja kot posojilo, zato je zavezan prejeta posojila kasneje tudi vrniti (R. Vrenčur, 2001).

Faktoring predstavlja tristransko razmerje, v katerem klient oziroma dobavitelj (*cedent*) z globalno cesijo prenese na faktorja (cesionarja) svoje obstoječe in bodoče terjatve, ki jih ima do svojih dolžnikov (cessusov) iz naslova prodaje blaga ali opravljenih storitev. Z vidika pogodbe o faktoringu govorimo o faktorju in klientu, ki ga lahko z vidika pogodbe o prodaji blaga imenujemo tudi dobavitelj, njegovega pogodbenika pa dolžnik oziroma kupec. Ker gre pri faktorinškem razmerju za globalni odstop terjatev, se v razmerje vključijo vse tri pogodbene stranke: faktor (cesionar), klient (*cedent*) in dolžnik (cessus) (R. Vrenčur, D. Ašič, 2011).

Pri faktoringu se cesija sporoči dolžniku. Gre za tako imenovano javno cesijo (*offene Zession*). Klient je običajno celo na podlagi pogodbe o faktoringu zavezan, da na računu opozori dolžnika, da mora obveznost izpolniti faktorju (R. Vrenčur, D. Ašič, 2011).

Funkcije faktoringa so (B. Jerman, 2003):

- opravljanje storitev,
- financiranje in
- jamstvo del credere.

Faktor lahko ponuja klientu različne storitve, pri čemer opravljanje teh storitev za pogodbo o faktoringu ni ključno, gre npr. za upravljanje in izterjavo terjatev. Za faktoring je ključna funkcija financiranja ter prevzemanja kreditnega tveganja. S pogodbo o faktoringu namreč odstopnik predvidljivo uravnava denarne tokove iz naslova terjatev, predčasno razpolaga z denarnimi sredstvi iz še nezapadlih odstopljenih terjatev ter pri pravem faktoringu prenaša tudi kreditno tveganje.

Enako tolmači pogodbo o faktoringu tudi sodna praksa. V sodbi VSL I Cpg 803/2006 z dne 18. 10. 2007 Višje sodišče v Ljubljani v obrazložitvi razlaga, da se pri pogodbi o faktoringu odstopnik zaveže faktorju ponuditi terjatev svojih dolžnikov v zameno za zagotavljanje finančnih sredstev, faktor pa ponudbo sprejeti, če ga zadovoljuje plačilna sposobnost dolžnikov. Hkrati s sprejemom ponudbe se zaveže faktor odstopniku ponuditi **storitve v zvezi z upravljanjem terjatev in morebitne druge storitve, klient pa faktorju plačati določene obresti za nudena finančna sredstva, provizijo za morebitni prevzeti riziko del credere in opravljene storitve**. Če lahko faktor ob neplačilu dolžnika zahteva regres od odstopnika, govorimo o nepravem faktoringu. Pri pravem faktoringu trpi riziko neplačila dolžnika faktor (**prevzem rizika del credere**), pri nepravem pa nosi ta riziko odstopnik. Pri nepravem faktoringu dobi odstopnik takojšnje izplačilo, ob morebitnem neplačilu dolžnika pa mora faktorju vrniti prejeti znesek. Šele tedaj, ko odstopnik prejeti znesek vrne faktorju, mora faktor (prej prenesene) terjatve prenesti nazaj na odstopnika. Faktor zaračunava provizijo za opravljene storitve. *Faktorinška provizija* je po eni strani nadomestilo za prevzem plačilnega tveganja, po drugi strani pa nadomestilo za administrativne stroške, ki jih ima faktor z unovčevanjem terjatev ter vodenjem različnih evidenc odprtih terjatev in prejetih plačil (R. Vrenčur, D. Ašič, 2011).

2.2. Odstop terjatev s pogodbo (cesija)

Kot smo predhodno pojasnili, pa je cesija v nasprotju s faktoringom v OZ izrecno urejena.

Upnik lahko s pogodbo, ki jo sklene s kom tretjim, prenese nanj svojo terjatev, razen tistih terjatev, katerih prenos je z zakonom prepovedan, ter tistih, ki so povezane z osebnostjo upnika ali njihova narava nasprotuje prenosu na drugega (417. člen OZ).

S terjatvijo preidejo na prevzemnika tudi stranske pravice, kot so pravica do prednostnega poplačila, hipoteka, zastava, pravica iz pogodbe s porokom, pravica do obresti, do pogodbene kazni ipd. Domneva se, da so zapadle, pa ne plačane obresti odstopljene z glavno terjatvijo (418. člen OZ).

Za prenos terjatev ni potrebna dolžnikova privolitev, vendar ga mora odstopnik obvestiti o odstopu. Izpolnitev odstopniku pred obvestilom o odstopu je veljavna in je z njo dolžnik prost obveznosti, vendar samo, če ni vedel za odstop, sicer obveznost ostane in jo mora izpolniti prevzemniku (419. člen OZ).

Prevzemnik ima nasproti dolžniku enake pravice, kot jih je imel do odstopa nasproti njemu odstopnik (421. člen OZ).

Kadar je terjatev odstopljena z odplačno pogodbo, odgovarja odstopnik za obstoj terjatve takrat, ko jo je odstopil (423. člen OZ).

Odstopnik odgovarja za izterljivost odstopljene terjatve, če je bilo to dogovorjeno, vendar le do višine tistega, kar je prejel od prevzemnika, ter za izterljivost obresti in stroškov v zvezi z odstopom in stroškov v postopku zoper dolžnika (424. člen OZ).

Cesija je pogodba, s katero odstopnik (cedent, stari upnik) prenese svojo terjatev na prevzemnika (secionarja, novega upnika), pri čemer sta pogodbeni stranki zgolj stari in novi upnik, zato sodelovanje dolžnika ni potrebno. Pogodba ima naravo **zgolj razpolagalnega posla**, s katerim prehaja terjatev s premoženja starega upnika k novemu upniku. M. Juhart razlaga, da vsebina volje prevzemnika terjatev v cesiji, ki je potrebna za nastanek pogodbe, **ni nič drugega kot to, da sprejme terjatev, ki se prenaša nanj**. Takšen rezultat ne velja samo za cesijo. Do podobnih zaključkov bi prišli tudi ob razčlenitvi preostalih razpolagalnih poslov civilnega prava (M. Juhart, 2003). Samo na temelju cesije ne nastane nova pravica (kar je značilno za druge obligacijske pogodbe), temveč se spreminja le pripadnost premoženjske pravice kot take. V komentarju OZ avtor primerja pridobitev obligacijske pravice na dva načina, s čimer pojasnjuje bistvo cesije:

- obligacijsko pravico je mogoče pridobiti na temelju zavezovalnega posla med upnikom in dolžniko¹;
- obligacijsko pravico je mogoče pridobiti na temelju razpolagalnega posla med starim in novim upnikom (na temelju cesije).

¹ Npr. na temelju prodajne pogodbe, po kateri prodajalec z izpolnitvijo pogodbene obveze (dobavo) pridobi obligacijsko pravico (terjatev) terjati plačilo od kupca.

Iz navedenega je mogoče zaključiti naslednje:

Če je cesija zgolj razpolagalni posel, odstopnik terjatev s cesijo ne pridobi nove obligacijske pravice do prevzemnika, tj. pravice terjati od prevzemnika plačilo v zameno za prenos terjatev, prevzemniku pa ne nastane nasprotna obveznost.

Da bi stari upnik lahko v zameno za prenos terjatev od novega upnika zahteval plačilo, je treba cesijo nujno "nadgraditi" v pogodbo, ki bo staremu upniku v zameno za prenos terjatev zagotavljala protidajatev. Taka zavezovalna pogodba je lahko rezultat različnih razmerij. Npr., gre lahko za pogodbo v okviru statusnega preoblikovanja, če so npr. predmet prenosa po pogodbi o pripojitvi tudi terjatve, ali pa pogodbo o stvarnem vložku, če so predmet stvarnega vložka tudi terjatve, ali pa pogodbo o odplačnem prenosu terjatev.

Pogodba o odplačnem prenosu terjatev je torej širša kot cesija, saj pogodba o odplačnem prenosu terjatev vključuje tudi zavezo prevzemnika, da plača za prenos terjatev odstopniku. Pogodba o odplačnem prenosu terjatev ustvarja zavezo pri obeh pogodbenih strankah: prevzemnik se v zameno za prevzem terjatev zaveže odstopniku plačati kupnino za terjatev, hkrati pa se stari upnik (odstopnik) zaveže novemu upniku (prevzemniku) plačati določeno nadomestilo v obliki provizije ali diskonta za odplačni prevzem terjatev. Znotraj tega je cesija le razpolagalni posel pogodbe o odplačnem prenosu terjatev, torej posel, s katerim se terjatev prenese iz premoženjske sfere prenosnika k prevzemniku.

Iz zgoraj povzetih pravnih značilnosti in komentarjev je razvidno, da cesija nima sestavin obligacijske pogodbe, iz katere bi izhajala vzajemna neposredna zaveza pogodbenih strank, v kateri se vsaka od pogodbenih strank **nasproti drugi zaveže opraviti določeno dejanje za plačilo**, kar pa je temeljni pogoj, da bi bila določena transakcija lahko obdavčljiva z DDV-jem.

Izvedeno razlikovanje med cesijo kot razpolagalnim poslom ter pogodbo o odplačnem prenosu terjatev ali pogodbo o faktoringu je pomembno zaradi nadaljnje obravnave DDV-ja obeh pogodb.

3. TEMELJNE OPREDELITVE V ZAKONODAJI O DDV-JU

Za analizo DDV-ja pogodbe o odkupu terjatev ter cesije izpostavljamo še pravne podlage v Direktivi Sveta 2006/112/ES, v ZDDV-1 ter podzakonskem aktu.

Predmet DDV-ja je: *dobava blaga, ki jo davčni zavezanec oziroma zavezanka opravi v okviru opravljanja svoje ekonomske dejavnosti na ozemlju Republike Slovenije za plačilo* (3. člen ZDDV-1). Ker je dobava blaga opredeljena kot *prenos pravice do razpolaganja z opredmetenimi stvarmi kot da bi bil prejemnik lastnik*, lahko nesporno zaključimo, da prodaja terjatev ne more biti opredeljena kot

dobava blaga, saj ne gre za prodajo opredmetene stvari, temveč obligacijske pravice. Predmet DDV-ja so tudi: *opravljanje storitev, ki jih davčni zavezanec opravi v okviru opravljanja svoje ekonomske dejavnosti na ozemlju Slovenije za plačilo* (3. člen ZDDV-1, 2. člen Direktive Sveta 2006/112/ES).

Pri tem se za opravljanje storitev upošteva (14. člen ZDDV-1, 24. člen Direktive Sveta 2006/112/ES) *vsaka transakcija, ki ni dobava blaga. Opravljanje storitev lahko med drugim vključuje naslednje transakcije (14. člen ZDDV-1, 25. člen Direktive Sveta 2006/112/ES):*

- a) *odstop premoženjskih pravic²,*
- b) *obveznost opustitve dejanja ali dopustitve dejanja ali stanja,*
- c) *opravljanje storitev na podlagi zakona ali odločbe državnega organa.*

Transakcije, ki so predmet DDV-ja, so obdavčene s splošno ali znižano davčno stopnjo, razen če zanje v ZDDV-1 ni določena oprostitvev. Plačila DDV-ja so oproščene (med drugim) tudi naslednje transakcije (44. člen ZDDV-1, 135. člen Direktive Sveta 2006/112/ES):

"... ..

4. *finančne transakcije, in sicer:*

- a) *dajanje kreditov oziroma posojil v denarni obliki in posredovanje pri sklepanju teh poslov ter upravljanje kreditov oziroma posojil v denarni obliki, ko te storitve opravlja kreditodajalec oziroma posojilodajalec;*

... ..

- c) *transakcije, vključno s posredovanjem, v zvezi z depoziti in tekočimi oziroma transakcijskimi računi, plačili, nakazili, **dolgovi**, čeki in drugimi plačilnimi instrumenti, **razen izterjave dolgov in faktoringa.**"*

Angleško besedilo zadnje oprostitve se glasi: *transactions, including negotiation, concerning deposit and current accounts, payments, transfers, debts, cheques and other negotiable instruments, **but excluding debt collection.***

Davčna osnova pri opravljanju storitev *vključuje vse, kar predstavlja plačilo (v denarju, stvareh ali storitvah), ki ga je prejel ali ga bo prejel izvajalec od naročnika ali tretje osebe za te storitve, vključno s subvencijami, ki so neposredno povezane s ceno takih dobav* (39. člen ZDDV-1, 73. člen Direktive Sveta 2006/112/ES).

Pravilnik o izvajanju ZDDV-1 posebej ureja davčno osnovo pri izterjavi dolgov, faktoringu ter odkupu zapadlih terjatev (39. člen Pravilnika):

- *Davčna osnova za obračun DDV od storitev izterjave dolgov je vse, kar davčni zavezanec, ki opravi izterjavo, prejme za plačilo.*

² V Direktivi Sveta 2006/112/ES je uporabljen izraz intangible property, zato bi bil primernejši prevod odstop neopredmetenega premoženja.

- *Davčna osnova za obračun DDV od storitev faktoringa (pravi in nepravi faktoring) je enaka znesku (diskont, stroški, provizija), ki ga davčni zavezanec, prevzemnik terjatev (faktor), zaračuna upniku, razen zamudnih obresti.*
- *Davčna osnova za obračun DDV od storitev odkupa zapadlih terjatev z regresno pravico ali brez nje je enaka znesku, ki ga davčni zavezanec, ki je prevzemnik terjatev, izterja nad zneskom, plačanim upniku, razen zneska, ki ustreza višini zakonitih zamudnih obresti.*

Obdavčljivi dogodek in s tem obveznost obračuna DDV nastane, ko so storitve opravljene (33. člen ZDDV-1, 63. člen Direktive Sveta 2006/112).

Pravilnik o izvajanju ZDDV-1 posebej ureja nastanek obveznosti za obračun DDV-ja pri odkupu zapadlih terjatev: *Rok plačila, odlog plačila ali kreditiranje dobave ne vplivajo na nastanek obveznosti obračuna DDV-ja. Obveznost obračuna DDV-ja pri odkupu zapadlih terjatev z regresno pravico ali brez nje nastane v trenutku, ko prevzemnik terjatev prejme znesek, ki ga je izterjal nad zneskom, plačanim upniku, razen zneska, ki ustreza višini zakonitih zamudnih obresti (30. člen).*

4. OBRAVNAVA POGODBE O ODKUPU TERJATEV IN POGODBE O CESIJI Z VIDIKA DDV-ja

4.1. Sodna praksa Sodišča evropskih skupnosti

Za razumevanje obravnave DDV-ja pri prodaji terjatev je bila ključna sodba Sodišča evropskih skupnosti v zadevi Case C-305/01 *MKG GmbH* z dne 26. junija 2003. Spor v navedeni zadevi je potekal med nemškim davčnim organom ter družbo *MKG GmbH*. Družba *MKG GmbH* je opravljala storitve faktoringa tako, da je od druge družbe *MMC-Auto*, uvoznice in prodajalke vozil distributerjem, tedensko odkupovala terjatve *MMC-Auto* do trgovcev na drobno, in če ti terjatev niso plačali v 150 dneh po zapadlosti, nase prevzela tudi tveganje neplačila terjatev. *MKG GmbH* je torej financiral *MMC-Auto* za obdobje do 150 dni po zapadlosti terjatev (v tem delu je izvajal nepravi faktoring), ter po 150 dneh terjatev odkupil in prevzel tveganje morebitnega neplačila terjatev, kar pomeni, da je z odkupi terjatev izvajal storitve pravega faktoringa. V zameno je od *MMC-Auto* plačal nadomestilo v obliki *del credere fee*, faktorinško provizijo ter obresti od posojila, ki je ustrezalo nominalni vrednosti odkupljene terjatve za 150 dni. Dodatno je *MKG GmbH* za *MMC-Auto* izvajal določene druge storitve, povezane s faktoringom.

Nemško sodišče je v okviru postavljenega preliminarnega vprašanja na Sodišče evropskih skupnosti dodatno pojasnilo, da je faktoring pojem, ki se nanaša na različno strukturo storitev, ki jih faktor izvaja upnikom v povezavi z upravljanjem

njihovih terjatev. Pravi faktoring je po navedbah nemškega sodišča transakcija, pri kateri faktor kupi terjatev od klienta (upnika) in s tem prevzame tveganje neplačila dolžnika. S tem se razlikuje od nepravega faktoringa, pri katerem faktor opravlja storitve v zvezi z administriranjem in izterjavo dolgov brez prevzema kreditnega tveganja. Nemško sodišče je postavilo vprašanja:

1. Ali je pravi faktoring sploh mogoče opredeliti kot ekonomsko dejavnost, ki vključuje opravljanje storitev, ali pa je pravi faktoring neobdavčljiva transakcija?
2. Če je pravi faktoring obdavčljiva transakcija, ali je oproščena finančna storitev?

Nemški davčni organ je v postopku proti *MHG GmbH* pojasnil, da pravi faktoring ni obdavčljiva transakcija (je zunaj predmeta obdavčitve z DDV-jem), zato *MKG GmbH* nima pravice do odbitka vstopnega DDV-ja od nabav blaga in storitev, povezanih s temi transakcijami³.

Tudi nemško sodišče je v sodnem postopku menilo, da pravi faktoring ni ekonomska dejavnost, ki bi vključevala opravljanje storitev za plačilo, kar je utemeljevalo s predhodno sodbo Sodišča evropskih skupnosti v zadevi *Polysar Investment Netherlands*⁴. Sodišče je sprejelo sodbo, da holdinška družba, ki zgolj prevzema udeležbo v kapitalu v drugih družbah brez hkratnega prevzemanja neposrednega ali posrednega upravljanja prevzetih družb ne glede na pravice, ki jih ima kot holdinška družba, nima položaja davčnega zavezanca skladno z direktivo ter zato nima pravice do odbitka vstopnega DDV-ja. Nemško sodišče je svoje stališče dodatno argumentiralo s tem, da faktor ne opravi nikakršne storitve in da je edina transakcija prodaja terjatev, v kateri pa je faktor kupec – torej ne oseba, ki opravi dobavo ali storitev, zato faktor ne more biti oseba, ki opravlja storitve.

Po mnenju generalnega pravobranilca⁵ stališča nemškega sodišča ter davčnega organa niso pravilna, pri tem pa svojo obrazložitev utemeljuje:

- Koncept "opravljanja storitev" je treba razlagati široko, saj so kot opravljanje storitev opredeljene "*vse transakcije, ki niso dobave blaga*", ki jih davčni zavezanec opravlja v okviru svoje ekonomske dejavnosti (23. točka).
- Ekonomska realnost pravega faktoringa je taka, da ustreza opravljanju storitev, ker faktor z odkupom storitev opravi storitev, ko **razbremenil odstopnika kreditnega tveganja**. Odstopnik v zameno za razbremenitev zagotovi faktorju plačilo, običajno v obliki provizije (25. točka).

³ Takšno stališče sta nemški davčni organ ter tudi nemška sodna praksa zavzela v predhodnih davčnih in sodnih postopkih.

⁴ Case C-60/90. Sodba Sodišča evropskih skupnosti z dne 20. junija 2001– Polysar Investments Netherlands BV.

⁵ Sklepni govori pravobranilca o zadevi C-305/01 MKG GmbH z dne 6. marca 2003.

- Pri pravem faktoringu, v nasprotju s prevzemanjem deležev v kapitalu **prodajalec terjatev pridobi korist**, kar je temeljna razlika v primerjavi s prodajalcem, ki zgolj proda premoženje (25. točka).
- Pravobranilec vsebino pravega faktoring primerja s položajem, v katerem izdajatelj kreditne kartice opravlja storitve trgovcu, ki sprejme kreditno kartico od imetnikov kot plačilno sredstvo za nakup blaga in storitev, o čemer je Sodišče evropskih skupnosti odločalo v zadevi *Bally*⁶. V tej zadevi je sodišče odločilo, da storitev izdajatelja kreditne kartice (pravobranilec ga primerja s faktorjem) ustreza storitvi dajanja garancije plačila prodajalcu. Nadomestilo, ki ga plača prodajalec blaga ali storitev (pravobranilec ga primerja z odstopnikom terjatev), ustreza določenemu odstotku prodajne cene blaga ali storitev. Pravobranilec utemeljuje, da je storitev izdajatelja kreditne kartice zelo podobna storitvi faktorja. Faktor daje garancijo s prevzemanjem kreditnega tveganja, povezanega z morebitnim neplačilom terjatev. V zameno odstopnik plača provizijo, ki se praviloma odšteje od nominalnega zneska odkupljenih terjatev (26. in 27. točka).

Sodišče evropskih skupnosti je sledilo zaključkom generalnega pravobranilca v celoti in jih deloma nadgradilo.

Ključni odločitvi sodišča sta: i) da pravi faktoring velja za storitev, ki jo faktor izvede v okviru opravljanja svoje ekonomske dejavnosti za plačilo, in ii) da se tudi pravi faktoring izključuje iz oproščenih finančnih storitev, kar pomeni, da je obdavčen z DDV-jem, faktor pa ima posledično pravico do odbitka vstopnega DDV-ja, povezanega z dejavnostjo pravega faktoringa. V sklepu odločbe je sodišče oprlo svojo odločitev, ne le na dejstvo, da faktor razbremeni odstopnika terjatev kreditnega tveganja neplačila terjatev, temveč tudi, da ga razbremeni aktivnosti, vezanih na izterjavo dolga. V zameno za to mu odstopnik dolguje plačilo, sorazmerno razbremenitvi odstopnika kreditnega tveganja ter izterjave dolgov (49. točka). Iz obrazložitve sodbe Sodišča evropskih skupnosti je mogoče izluščiti še nekatere dodatne poudarke, ki so pomembni za razumevanje sistema DDV-ja in tudi za razumevanje DDV-ja glede obravnave faktoringa:

- Sodišče je posebej poudarilo, da ni nobenega dvoma, da "nepravi faktoring" sodi med opravljanje storitev v okviru ekonomske dejavnosti za plačilo in da je "izterjava dolgov", ki se po direktivi izključuje iz nabora oprostitev za finančne storitve, vsebinsko enaka kot faktoring, ker sta prav poplačilo dolgov ter izterjava dolgov ne glede na poimenovanje bistveni sestavini "izterjave dolgov". Na to ne more vplivati dejstvo, da je v nekaterih jezikovnih različicah direktive izraz faktoring izpuščen (77. in 88. točka). Iz tega sledi, kar je

⁶ Case C-18/92. Sodba Sodišča evropskih skupnosti z dne 25. maja 1993 – Bally SA.

poudarilo sodišče, da je treba oprostitve DDV-ja razlagati ozko, medtem ko se izključitve iz oprostitev razlagajo široko.

- Sodišče je ponovno pojasnilo koncept ekonomske dejavnosti, ki je nujen predpogoj ali način izvajanja transakcij, da bi določena transakcija sploh lahko veljala za obdavčljivo. Na splošno je za ekonomsko dejavnost treba upoštevati vsako proizvodno, predelovalno, trgovsko in storitveno dejavnost, vključno z rudarsko, kmetijsko in poklicno dejavnostjo. Ekonomska dejavnost obsega tudi izkoriščanje premoženja in premoženjskih pravic, če je namenjeno trajnemu *doseganju dohodka*. Sodišče se je sklicevalo na že ustaljeno sodno prakso (*Case C-333/91 Sofitam*, *Case C-306/94 Regie Dauphinoise* in *Case C-80/95 Harnas & Helm*), po kateri zgolj prevzem finančne udeležbe v kapitalu drugih družb ni mogoče imeti za izkoriščanje premoženja za doseganje dobička iz tega premoženja. Dividende (plačila), ki izhajajo iz tega premoženja, so **zgolj posledica lastništva tega premoženja in se ne kvalificirajo za ekonomsko dejavnost** (45. točka).
- V povezavi s pravim factoringom je sodišče pojasnilo, da plačilo, ki ga odstopnik plača faktorju, **ni zgolj plačilo za prenos terjatev iz premoženja prenosnika v premoženje faktorja**, temveč je plačilo nadomestilo za ekonomsko dejavnost faktorja, to je za storitve, ki jih faktor opravi za odstopnika terjatev. Zato obstaja neposredna povezava med aktivnostjo faktorja in plačilom, ki ga faktor v zameno za te aktivnosti prejme od odstopnika terjatev. Jamstvo faktorja odstopniku terjatev za plačilo (prevzem kreditnega tveganja) je zato treba šteti za izkoriščanje premoženja za doseganje dohodka iz tega premoženja v smislu ekonomske dejavnosti faktorja (50. točka).

4.2. Ureditev faktoringa v ZDDV-1 in v Pravilniku o izvajanju ZDDV-1

4.2.1. ODKUP TERJATEV ALI FAKTORING JE OBDAVČENA STORITEV, KI JO OPRAVLJA FAKTOR ODSSTOPNIKU TERJATEV

Ključno za obravnavo DDV-ja pri odkupu terjatev je zaključek, da odkup terjatev sodi med opravljanje ekonomske dejavnosti za plačilo. Čeprav niti ZDDV-1 niti Pravilnik nimata izrecnih zapisov glede obravnave DDV-ja v pogodbi o odkupu terjatev ali factoringu, je iz obstoječe sodne prakse Sodišča evropskih skupnosti trditev, da je poleg nepravlega tudi pravi factoring z DDV-jem obdavčena storitev, treba prevzeti tudi v davčni sistem Slovenije. V ZDDV-1 je namreč prevzeta enaka splošna opredelitev ekonomske dejavnosti za plačilo. Kot je bilo analizirano v sodbah Sodišča evropske skupnosti, je treba vsako obdavčljivo transakcijo, torej tudi opravljanje storitev, proučiti z vidika vprašanja, ali se transakcija opravi kot

ekonomska dejavnost za plačilo. V tej povezavi je zato ključna razmejitev, katera pogodbeni stranka po pogodbi o odkupu terjatev opravi obdavčeno transakcijo:

- ali je to faktor, ki je kupec terjatev, ki odstopniku terjatev plača terjatev (s čimer ga financira), prevzame izterjavo terjatev in pri pravem faktoringu odstopnika tudi razbremeni kreditnega tveganja, s tem ko prevzame tveganje, da terjatev ne bo poravnana;
- ali je to odstopnik terjatev, ki opravi prenos terjatev za plačilo, če upoštevamo, da je po ZDDV-1 in po Direktivi Sveta 2006/112/ES opravljanje storitev opredeljeno med drugim tudi kot *odstop premoženjskih pravic* (v direktivi odstop neopredmetenega premoženja).

Kot je bilo že pojasnjeno, je Sodišče evropskih skupnosti zaključilo, da pri faktoringu oziroma izterjavi dolgov storitev opravi faktor (prevzemnik terjatev), in utemeljilo tudi, v čem so dane sestavine njegove ekonomske dejavnosti za plačilo.

Posredno je to povzeto tudi v Pravilniku o izvajanju ZDDV-1 v okviru določb o davčni osnovi, kjer je določeno, da je *davčna osnova za obračun DDV od storitev izterjave dolgov vse, kar davčni zavezanec, ki opravi izterjavo, prejme za plačilo, davčna osnova za obračun DDV od storitev faktoringa (pravi in nepravi faktoring) pa je enaka znesku (diskont, stroški, provizija), ki ga davčni zavezanec, prevzemnik terjatev (faktor), zaračuna upniku, razen zamudnih obresti.*

Niti v ZDDV-1 niti v Pravilniku o izvajanju ZDDV-1 niti v slovenski sodni praksi ali v sodni praksi Sodišča evropskih skupnosti pa ni pojasnjen vidik odstopnika oziroma prodajalca terjatev. Še zlasti je ta vidik treba analizirati iz razlogov, ker je pri odstopu terjatev vendarle prodajalec tisti, ki opravi prenos premoženjskih pravic za plačilo, kar sodi med opredelitev storitev po ZDDV-1. Menim, da je tudi nemško sodišče v okviru zadeve *MKG GmbH* izpostavilo prav to, ko je imelo v mislih neobdavčljivo transakcijo pravega faktoringa. Nemško sodišče je namreč zagovarjalo stališče, da pravi faktoring ni transakcija, ki jo opravi davčni zavezanec v okviru ekonomske dejavnosti, da je faktor zgolj kupec in ne tisti, ki prenese premoženje, in da bi bilo podredno tako transakcijo mogoče kvalificirati zgolj kot *transakcije z dolgi*, ki pa so po direktivi in po ZDDV-1 (4.c. točka 44. člena ZDDV-1) oproščene.

Sodišče na to vprašanje ni odgovorilo, niti v nobeni drugi sodni praksi ni zaslediti analize DDV-ja z vidika prodajalca terjatev, zato bom v nadaljevanju poskušala utemeljiti, zakaj z vidika prodajalca prodaja terjatev ni obdavčljiva transakcija. Kot prvi formalni razlog navajam dejstvo, da je v sodni praksi sprejeto stališče, da pri odkupu terjatev ali faktoringu storitev opravi oseba, ki terjatev kupi, torej faktor. Nenavadno bi bilo zato znotraj iste transakcije, to je pogodbe o odkupu terjatev, za obe pogodbeni stranki trditi, da opravita obdavčljivo storitev pri isti transakciji

– odstopnik za odstop premoženjskih pravic (terjatev) za plačilo, faktor pa za storitve prevzema in izterjave, za kar prejme plačilo v višini diskonta ali provizije.

Iz 10. člena ZBan-1 je mogoče razbrati, da za vzajemne finančne storitve velja **odkup terjatev** z regresom ali brez njega ali faktoring. ZBan-1 torej že v zapisu finančne storitve nakazuje na odkup terjatev, ki jo izvaja faktor in ne odstopnik terjatev. ZDDV-1 v 146. členu določa, da se za razvrstitev dejavnosti (storitev) za namene DDV-ja uporablja Standardna klasifikacija dejavnosti, ki faktoring uvršča pod šifro: 64.990 Druge nerazvrščene dejavnosti finančnih storitev, razen zavarovalništva in dejavnosti pokojninskih skladov. Sem spada:

"•

- *druge dejavnosti finančnih storitev, ki obsegajo predvsem distribucijo sredstev, različno od kreditiranja:*
 - **dejavnost odkupa terjatev (faktoring)**
 - *vpisovanje zamenjav (swapov), opcij in drugih instrumentov zavarovanja pred tveganjem*
 - *dejavnost družb, ki prodajajo police življenjskega zavarovanja drugih oseb."*

Tudi Standardna klasifikacija dejavnosti faktoring pripisuje osebi, ki odkupuje terjatev, in ne osebi, ki prodaja terjatev. Poleg tega mora obstajati tudi vsebinski razlog, zakaj prodajalec terjatev, ki opravi prenos terjatev, ki so premoženjske pravice, ne opravi obdavčljive storitve, če ZDDV-1 v 14. členu prenos premoženjskih pravic izrecno opredeljuje kot opravljanje storitev. Menim, da je odgovor treba utemeljiti z naslednjimi dejstvi:

- **Prodajalec zgolj s prodajo terjatev ne opravlja ekonomske dejavnosti z namenom izkoriščanja premoženja ali premoženjskih pravic.** Z drugimi besedami, prenos premoženjskih pravic bi lahko kvalificirali kot storitev, ki jo mora opraviti davčni zavezanec, ki transakcijo opravi kot ekonomsko dejavnost, to je kot izkoriščanje premoženja ali premoženjskih pravic zaradi trajnega doseganja dohodka (drugi odstavek 5. člena ZDDV-1).
- Če omejimo analizo na poslovne terjatve, ki izvirajo iz predhodne ekonomske dejavnosti zavezanca, moramo zaključiti, da so **terjatve finančna sredstva, s katerimi zavezanec razpolaga zaradi že izvedene druge ekonomske dejavnosti zavezanca za plačilo**, npr. iz predhodne prodaje blaga ali opravljenih storitev.
- S prodajo terjatev **zavezanec prejme zgolj izpolnitev terjatev**, zato s prodajo terjatev prodajalec ne opravlja nove ekonomske dejavnosti, temveč sklene samo posel za izpolnitev že obstoječe terjatve, ki izvira iz druge ekonomske dejavnosti.
- Odstopnik terjatev ne prejema plačila zaradi ekonomskih dejavnosti s terjatvami, temveč iz lastništva in unovčitve terjatev kot takih.

Če utemeljimo, da prodajalec terjatev pri odkupu le-teh ne opravlja nobene ekonomske dejavnosti, ne izkorišča premoženja (terjatev) zaradi doseganja dohodka, potem tak prenos terjatev ne pomeni izkoriščanja premoženja za plačilo, temveč le prejem plačila za obstoječe premoženje. Prodajalec s prodajo terjatev v bistvu na drug način zagotovi izpolnitev terjatev. Terjatve so sicer del finančnega premoženja prodajalca, vendar pa ni sporno, da niso premoženje, ki bi zavezancu omogočalo samo zase izkoriščanje premoženja zaradi trajnega doseganja dohodka.

Drugače je pri faktorju, ki kupuje terjatve prav zaradi doseganja dohodka. Faktor v posel odkupa terjatev ne bi vstopil, če iz njihovega nakupa in izterjave ali morda ponovne nadaljnje prodaje ne bi pričakoval zaslужka. V tem se torej razlikujeta faktor in prodajalec terjatev, ki proda terjatve, nastale zaradi določene druge ekonomske dejavnosti, za plačilo.

Ključni argument, zakaj prodaja terjatev za plačilo z vidika prodajalca ni obdavčljiva transakcija, je po mojem mnenju treba utemeljiti **z dejstvom, da prodajalec terjatev ne proda zaradi izkoriščanja premoženja v okviru ekonomske dejavnosti za plačilo zaradi doseganja dohodka, temveč da je prodaja terjatev le način njihove izpolnitve (unovčitve), plačilo pa je posledica imetništva premoženja (terjatev) in ne ekonomskih dejavnosti v zvezi s terjatvami.**

Čeprav ni razpoložljive sodne prakse, ki bi obravnavala vidik prodajalca terjatev, je mogoče smiselno enake zaključke povezati z nekaterimi drugimi sodbami Sodišča evropskih skupnosti. Sodišče je npr. v dosedanji sodni praksi zaključilo, da samo tista plačila, ki so nadomestilo za ekonomske dejavnosti zavezanca, zapadejo pod okvir obdavčljivih transakcij, ko pa plačila izvirajo samo iz lastništva sredstev, ne sodijo pod koncept obdavčljivih transakcij z DDV-jem (Vase C-333/91 *Sofitam*, Case C-80/95 *Harnas & Helm CV*).

4.2.2. POSEBNOSTI PRI ODPLAČNEM PRENOSU DVOMLJIVIH IN SPORNIH TERJATEV Z VIDIKA DDV-JA

V prejšnjem poglavju smo analizirali in utemeljili, da je odplačen prenos terjatev obdavčena storitev z DDV-jem, ki jo opravlja faktor oziroma oseba, ki odplačno odkupuje terjatve. Nadalje smo utemeljili, da je davčna osnova vse, kar oseba, ki odkupuje terjatve, prejema v zameno za odkup terjatev. Plačilo ima največkrat obliko diskonta, provizije ali znižanja plačila za odkup terjatev. Posebna ureditev je v Pravilniku določena glede davčne osnove in nastanka davčne obveznosti od **zapadlih terjatev**, in sicer:

- *Davčna osnova za obračun DDV od storitev odkupa zapadlih terjatev z regresno pravico ali brez nje je enaka **znesku, ki ga davčni zavezanec, ki je prevzemnik terjatev, izterja nad zneskom, plačanim upniku, razen zneska, ki ustreza višini zakonitih zamudnih obresti.***
- *Obveznost obračuna DDV **pri odkupu zapadlih terjatev z regresno pravico ali brez nastane v trenutku, ko prevzemnik terjatev prejme znesek, ki ga je izterjal nad zneskom, plačanim upniku, razen zneska, ki ustreza višini zakonitih zamudnih obresti.***

V slovenski davčni ureditvi imajo zapadle terjatve poseben status. Menim, da izraz zapadle terjatve ni v celoti ustrezen, saj dejstvo, da so terjatve zapadle, še ne pomeni, da terjatev ne bo mogoče izterjati oziroma da gre za "slabe" terjatve. Brez dvoma pa iz zapisane ureditve v Pravilniku o izvajanju ZDDV-1 izhaja, da pri vseh zapadlih terjativah velja, da kupec ali faktor, ki odkupi zapadle terjatve, opravi obdavčeno storitev, davčna osnova pa je znesek, ki ga tak kupec izterja nad zneskom, ki ga plača za odkup. Menim, da navedena ureditev ni skladna s sodno prakso Sodišča evropskih skupnosti. Ne glede na sodbo *MKG GmbH*, ki smo jo podrobno razkrili in skladno s katero je sodišče tudi pravi faktoring v konkretni zadevi, v kateri so bile terjatve v smislu prenosa kreditnega tveganja odkupljene šele 150 dni po zapadlosti, opredelilo kot obdavčeno storitev faktorja, je sodišče v kasnejši sodbi, ki je bila sprejeta za primer odkupa "slabih" (oziroma *defaulted*) terjatev, odločilo, da kupec v takem položaju sploh **ne opravi obdavčljive transakcije**. Gre za sodbo Case C-93/10 v zadevi *GFKL Financial Services AG*.

Sodišče evropskih skupnosti je zagovarjalo stališče, da gre pri prenosu slabih terjatev za transakcijo zunaj ureditve DDV-ja. V bistvu bi obrazložitev v navedeni sodbi lahko povezali tudi z določbami drugega odstavka 5. člena Zakona o davčnem postopku ZDavP-2, po katerih je treba predmet obdavčitve ovrednotiti po gospodarski (ekonomski) vsebini (načelo prednosti vsebine pred obliko). V obravnavanem primeru to pomeni, da se daje prednost ekonomskim posledicam transakcije pred pravno naravo in obliko pogodbe (S. Jerman 2012). Ključno razlikovanje glede na prenos (odkup) terjatev, pri katerih kreditno tveganje še ni izraženo, je naslednje:

- gre za terjatve, kjer je tveganost poplačljivosti že postala očitna,
- obstaja razlika (odbitek) med nominalno vrednostjo odstopljenih terjatev in njihovo odkupno ceno,
- iz načina določitve odkupne cene za prenesene terjatve (oziroma kupnine) izhaja, da odraža odbitek dejansko vrednost prenesenega tveganja, ker so zadevne terjatve slabe,
- posledično je odkupna cena (kupnina) odraz dejanske ekonomske vrednosti zadevnih terjatev ob odstopu,

- jamstvo odstopnika terjatev (*GFKL*) za njihovo izterljivost in ekonomsko vrednost zavarovanj je izključeno, zato prevzemnik prevzema slabe terjatve na svoje tveganje.

Sodišče je pojasnilo, da je treba 2. člen, 1. in 4. točko 6. direktive Sveta (sedaj Direktive ES 2006/112/ES, alineja c, 1. točka 2. člena) razlagati tako, da gospodarski subjekt, ki na svoje tveganje odkupi terjatve po ceni, ki je nižja od njihove nominalne vrednosti, ne opravi storitve za plačilo v smislu 2. člena 1. točke, in ne opravlja gospodarske dejavnosti, ki bi spadala na področje uporabe te direktive, če je razlika med nominalno vrednostjo navedenih terjatev in njihovo odkupno ceno **odraz dejanske ekonomske vrednosti zadevnih terjatev ob odstopu**. V tej povezavi je treba kot neustrezne upoštevati sedaj še veljavne določbe Pravilnika o izvajanju ZDDV-1, ki se nanašajo na odkup zapadlih terjatev, saj je del njih nedvoumno slabih.

4.2.3. POGODBA O ODSTOPU TERJATEV (CESIJA)

V prejšnjem poglavju smo utemeljili, zakaj z vidika upnika, ki prodaja oziroma odplačno prenese terjatve za plačilo, transakcija ni obdavčljiva z DDV-jem. To toliko bolj velja za cesijo v ožjem pomenu, ki je razpolagalni posel za prenos terjatve. Cesija kot razpolagalni posel prenosa terjatve s prenosnika na novega upnika je izpolnitveno ravnanje prenosnika, ki samo zase ne vzpostavlja obveze prejemnika, da v zameno za prevzem terjatve dolguje plačilo odstopniku. Kot smo pojasnili predhodno, je treba za to, da bi stari upnik lahko v zameno za prenos (cesijo) terjatev od novega upnika zahteval plačilo, skleniti pogodbo o odplačnem prenosu (v praksi se pogodba imenuje tudi pogodba odplačni cesiji).

Sodišče evropskih skupnosti je že pripravilo natančnejša merila v zvezi s tem, kdaj je neko storitev mogoče opredeliti kot obdavčljivo (gre za opravljanje storitev za plačilo) in kdaj ne. V skladu s sodno prakso je storitev opravljena za plačilo in je tako obdavčljiva le, če:

- med izvajalcem in prejemnikom storitve obstaja pravno razmerje, v okviru katerega se izmenjajo vzajemne dajatve oziroma storitve, in
- plačilo, ki ga prejme izvajalec, pomeni dejansko protivrednost storitve, opravljene za prejemnika.

Nujen je torej obstoj neposredne povezave med opravljeno storitvijo in prejeto protivrednostjo v denarju ali v nedenarni obliki (npr. sodbo v zadevi R. J. Tolsma, C-16/93, sodbo v zadevi Komisija proti Finski, C-246/08). Če povzamem, je za cesijo terjatev značilno, da se stari upnik zaveže prenesti terjatev, pri čemer pa se novi upnik zaveže sprejeti terjatev in v zameno staremu upniku nima iz te pogodbe zavezujoče protidajatve. Zadnja pa bi bila eden od pogojev za to, da bi lahko z vidika starega upnika prenos terjatev na temelju pogodbe opredelili kot opravljanje storitev za plačilo. Z drugimi besedami, pri cesiji ne moremo govoriti o

odplačnem prenosu premoženjske pravice (prenosu v zameno za nastanek zaveze plačila), temveč samo o prenosu, zato zaključujemo, da prenosnik terjatev (cedent) s pogodbenim prenosom terjatev po pogodbi o cesiji na cesionarja ne opravlja obdavčljivih storitev z DDV-jem.

Iz vseh razlogov, utemeljenih v prejšnjem poglavju, odplačni prenos terjatve z vidika odstopnika ni predmet DDV-ja, še manj pa je mogoče kot obdavčljivo transakcijo kvalificirati cesijo, ki je izpolnitveno dejanje, zato sama zase niti za odstopnika niti za prevzemnika ni predmet DDV-ja. V konceptu opredelitve "opravljanja storitev za plačilo", ki se zahteva kot pogoj, da bi transakcijo smeli obravnavati kot predmet obdavčitev z DDV-jem, prenosa terjatev (cesije) s pogodbo ni dopustno opredeliti kot obdavčljivo storitev za plačilo, obdavčljivo z DDV.

4.3. Naknadna sprememba davčne osnove po izvedenem odkupu terjatev

V prispevku obravnavamo še položaj, ko pride po odkupu terjatev do naknadne spremembe davčne osnove zaradi nezmožnosti plačila. Ker so v aktualnem finančnem položaju neplačila terjatev precej pogost pojav, je to vprašanje prav tako zanimivo. Vprašanje je, kdo je oseba, ki sme ob izpolnitvi zakonskih pogojev za naknadno znižanje davčne osnove opraviti naknadno znižanje predhodno obračunanega DDV-ja: ali odstopnik terjatev (stari upnik) ali faktor (aktualni upnik), ki ni uspel izterjati terjatev. Če gre za nepravi faktoring, to vprašanje ni posebej aktualno, saj je oseba, ki "trpi" izgubo iz neplačila terjatev vedno odstopnik oziroma stari upnik. On je opravil dobavo blaga ali storitev, na temelju katere so terjatve tudi nastale in na temelju katere je bil tudi prvotno obračunan in plačan DDV. Vprašanje postane zanimivejše pri pravem faktoringu, ko kupec ali faktor nase prevzame tudi kreditno tveganje. Če ne pride do plačila terjatve, trpi izgubo iz neplačila faktor. Kdo je torej v takem položaju oseba, ki sme izvesti naknadno znižanje davčne osnove in naknadno znižanje obračunanega DDV-ja?

V zvezi z naknadnim znižanjem DDV-ja v 39. členu določa:

- *Davčni zavezanec lahko popravi (zmanjša) znesek obračunanega DDV, če na podlagi pravnomočnega sklepa sodišča o zaključenem stečajnem postopku ali o uspešno zaključenem postopku prisilne poravnave ni bil poplačan oziroma ni bil poplačan v celoti. Na enak način lahko ravna tudi davčni zavezanec, ki pridobi pravnomočni sklep sodišča o ustavitvi izvršilnega postopka oziroma drugo listino, iz katere je razvidno, da v zaključenem izvršilnem postopku ni bil poplačan oziroma ni bil poplačan v celoti, ter davčni zavezanec, ki ni bil poplačan oziroma ni bil poplačan v celoti, ker je bil dolžnik izbrisan iz sodnega registra oziroma drugih ustreznih registrov ali predpisanih evidenc.*

- Če davčni zavezanec naknadno prejme plačilo ali delno plačilo za opravljeno dobavo blaga oziroma storitev, v zvezi s katero je uveljavil popravek davčne osnove v skladu s tem odstavkom, mora od prejetega zneska obračunati DDV.

Če so terjatve priznane v postopkih prisilne poravnave in stečajnih postopkih, za katere je bil sklep o začetku postopka izdan po 1. 1. 2011, pa velja:

- Davčni zavezanec lahko popravi (zmanjša) znesek obračunanega in neplačanega DDV od vseh priznanih terjatev, ki jih je prijavil v postopku prisilne poravnave oziroma stečajnem postopku.
- Če davčni zavezanec naknadno prejme plačilo ali delno plačilo za opravljeno dobavo blaga ali storitev, v zvezi s katero je uveljavil popravek davčne osnove v skladu s prejšnjim odstavkom, mora od prejetega zneska, ki presega znesek nepopravljenega obračunanega DDV iz prejšnjega odstavka tega člena, obračunati DDV.

Po mojem mnenju vse naknadne spremembe davčne osnove lahko obračuna in v davčnih evidencah v razmerju do davčnega organa pripozna le odstopnik terjatev, ki je opravil obdavčeno dobavo blaga in storitev, na temelju katerih so terjatve izvorno nastale, in je DDV na tej podlagi obračunan. Opisano stališče potrjuje tako pojasnilo MF, št. 49189/03 z dne 12. 5. 2003, kakor tudi sodna praksa Sodišča evropske skupnosti (npr. sodba v zadevi C-489/09 *Vandoorne NV*), še posebno izrek in obrazložitev v 36. do 46. točki, iz katerih izhaja, da se pravica do vračila DDV-ja ne priznava tistemu davčnemu zavezancu, ki istega DDV-ja ni bil dolžan obračunati in plačati.

Pravica do naknadnega znižanja davčne osnove in DDV-ja po 39. členu ZDDV-1 (90. členu Direktive Sveta 112/2006) je povezana s temeljnim načelom, da se DDV obračunava od zneska nadomestila za dobavo blaga in storitev, nujni element obdavčljive dobave blaga in storitev pa je plačilo (3. in 36. člen ZDDV-1 ter 2(1)(a),(c). in 73. člen Direktive Sveta 2006/112/ES).

Z naknadno spremenjenimi okoliščinami, po katerih pride do delnega ali celotnega neplačila za dobavo blaga ali storitev, se spremeni eden od bistvenih elementov obdavčljive transakcije po ZDDV-1, to je opustitev delnega ali celotnega plačila. Zato z nastankom takih naknadnih okoliščin prvotna obdavčljiva transakcija, ki jo je opravil davčni zavezanec v obliki dobave blaga ali storitev, postane deloma ali v celoti neobdavčljiva oziroma se naknadno spremeni (zmanjša) osnova, od katere je davčni zavezanec obračunal DDV. Ne glede na to, da davčni zavezanec, ki je dobavil blago ali storitev, terjatev prenese na novega upnika, ostane v razmerju do države (torej v davčnem postopku) on tisti, ki v davčnem postopku nosi celotno odgovornost, ima obveznosti in hkrati uveljavlja morebitne pravice (in s tem povezana morebitna naknadna vračila DDV-ja) v zvezi s svojimi prvotnimi dobavami.

Zaključek temelji na nesporni ugotovitvi, da je davčni zavezanec, ki je dobavil blago ali storitev, tisti, ki je obračunal DDV, zato ima tudi le on pravico do naknadnega znižanja DDV-ja. Utemeljitev v sodbi Sodišča evropskih skupnosti (C-489/09 *Vandoorne NV*) lahko povežemo tudi z določbami 2. in 12. člena ZDavP-2, po katerih davčni organ ravna po ZDavP-2, kadar odloča o obveznostih in pravicah posameznikov, pravnih oseb in drugih strank v postopku pobiranja davkov, pri čemer je zavezanec za davek po ZDavP-2 **davčni zavezanec** (torej oseba, ki je opravila dobavo), lahko pa tudi pravni naslednik davčnega zavezanca. Pri tem je sicer treba nedvoumno ugotoviti, da je na podlagi prodaje in cesije terjatve faktor (prevzemnik) pravni naslednik terjatve po 417. členu OZ, ni pa pravni naslednik davčnega zavezanca, ki je prenesel (prodal) terjatev.

Na podlagi 97. člena ZDavP-2 davčni organ tudi vračilo davka izvede davčnemu zavezancu, izjemoma pa se vračilo lahko izvede na podlagi izjave zavezanca za davek, ki je upravičen do vračila davka, tudi tretji osebi, ki jo v izjavi navede zavezanec za davek, če ni možnosti za oškodovanje morebitnih upnikov zavezanca za davek. Tudi če bi davčni organ vračilo izvedel tretji osebi, ki bi jo davčni zavezanec navedel v izjavi, gre za način izpolnitve, v razmerju do davčnega organa pa bi davčni organ obveznost za vračilo davka obračunal z davčnim zavezancem. Tudi sicer je v davčnih predpisih položaj, ko se davčni organi upravičenja ali davčne obveznosti prenašajo z davčnega zavezanca na drugo osebo, v zakonu izrecno določen (tak primer s področja DDV-ja so npr. davčne obveznosti v primeru stvarnih vložkov). Skupaj s cesijo terjatev na novega upnika preidejo tudi stranske pravice iz terjatve. Po 418. členu OZ namreč s terjatvijo preidejo na prevzemnika tudi stranske pravice, kot so pravica do prednostnega poplačila, hipoteka, zastava, pravica iz pogodbe s porokom, pravica do obresti, do pogodbene kazni.

Ne da bi se v odgovoru izrekli do pravnega vprašanja, ali pravica do naknadnega znižanja DDV-ja zaradi nezmožnosti plačila tudi sodi ali ne med stranske pravice, ki se s cesijo (prodajo) terjatve prenašajo na prevzemnika, menim, da v vsakem primeru zaradi davčnega razmerja med davčnim organom ter davčnim zavezancem to pravico uveljavlja davčni zavezanec, ki je opravil dobavo blaga ali storitev. Z uveljavitvijo naknadnega znižanja davčne osnove in zneska DDV-ja v razmerju do davčnega organa pa se ta znesek nadalje v obligacijskem razmerju med odstopnikom in prevzemnikom presoja v smislu stranske pravice iz 418. člena OZ. Če bi upoštevali stališče, da lahko prevzemnik terjatve ravna neposredno po določbah ZDDV-1 o naknadnem znižanju davčne osnove, bi tako stališče lahko vključevalo tudi tiste prevzemnike terjatev, ki niso davčni zavezanci ali so npr. fizične in pravne osebe iz tujine. Na sistemski ravni bi bila v takih okoliščinah pravica do naknadnega znižanja DDV-ja onemogočena, oziroma bi jo

zakon moral izrecno urediti v posebnem postopku za vračilo DDV-ja. Pri povečanem številu insolventnih postopkov je obligacijsko urejanje učinkov iz naknadnih znižanj davčne osnove in zneska DDV-ja med odstopnikom terjatev in prevzemniki zahtevno in administrativno naporno, kar potencirajo tudi večkratne nadaljnje prodaje iste terjatve. Treba je poudariti, da se je z novelo ZDDV-1E v oktobru 2011 ta problematika še okrepila v smislu izvajanja novega 5. odstavka 39. člena ZDDV-1. Le-ta namreč določa, da če davčni zavezanec naknadno prejme plačilo ali delno plačilo za opravljeno dobavo blaga ali storitev, v zvezi s katero je predhodno uveljavil popravek (znižanje) davčne osnove zaradi nezmožnosti plačila, mora od prejetega zneska obračunati DDV. Ta ureditev pa zlasti davčne zavezance, ki imajo po eni strani pravico do naknadnega znižanja DDV-ja, po drugi strani pa obveznost do naknadnega povečanja in plačila DDV-ja, postavlja v pravno popolnoma negotov položaj, saj niso subjekti, ki v insolventnih postopkih neposredno uveljavljajo upravičenja. Težko si je namreč zamisliti izvajanje 5. odstavka 39. člena ZDDV-1, po katerem je davčni zavezanec dolžan naknadno obračunati DDV, če nima neposrednega nadzora in podatkov o tem, ali in v kolikšnem znesku je upnik v stečajnem postopku, ki je imetnik terjatve, naknadno prejel plačila, od katerega je treba obračunati DDV.

5. LITERATURA

1. Jerman, Boris. 2003. Pogodba o faktoringu. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik, št. 3.
2. Obligacijski zakonik s komentarjem – 2. knjiga. GV Založba, Ljubljana, 2003.
3. Vrenčur, Renato. 2001. Pravna narava factoringa. Podjetje in delo, Gospodarski vestnik, št. 1.
4. Vrenčur, Renato, Ašič, Duši. 2011. Pravni in ekonomski vidiki faktoringa. Revizor, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, št. 6.
5. Jerman, Saša. 2012. Prenos slabih terjatev z vidika DDV. Revizor, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, št. 6.
6. Obligacijski zakonik (OZ). Uradni list RS, št. 97/2007-UPB1, 30/2010 Odl.US: U-I-207/08-10, Up-2168/08-12.
7. Zakon o bančništvu (ZBan-1). Uradni list RS, št. 131/2006, 1/2008, 109/2008, 19/2009, 98/2009, 79/2010, 99/2010-UPB5 (52/2011 popr.), 9/2011-ZPlaSS-B, 35/2011, 59/2011, 85/2011, 48/2012, 105/2012.
8. Zakon o davku na dodano vrednost. Uradni list RS, št. 13/2011-UPB3, 18/2011, 78/2011, 38/2012, 40/2012-ZUJF, 83/2012.
9. Pravilnik o izvajanju Zakona o davku na dodano vrednost. Uradni list RS, št. 141/2006, 52/2007, 120/2007, 21/2008, 123/2008, 105/2009, 27/2010, 104/2010, 110/2010, 82/2011, 106/2011, 108/2011 in 102/2012.
10. Direktiva Sveta 2006/112/ES z dne 28. novembra 2006 o skupnem sistemu davka na dodano vrednost (UL L št. 347 z dne 11. 12. 2006, str. 1), zadnjič spremenjena z Direktivo Sveta 2010/88/EU z dne 7. decembra 2010.

11. Šesta direktiva Sveta 77/388/EGS z dne 17. maja 1977 o usklajevanju zakonodaje držav članic o prometnih davkih – Skupni sistem davka na dodano vrednost: enotna osnova za odmero, UL L št. 145 z dne 13. julija 1977, s kasnejšimi dopolnitvami in spremembami.
12. Case C-60/90. Sodba Sodišča evropskih skupnosti z dne 20. junija 2001- Polysar Investments Netherlands BV.
13. Case C-18/92. Sodba Sodišča evropskih skupnosti z dne 25. maja 1993 – Bally SA.
14. Case C-16/93 – Tolsma. Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 3 March 1994.
15. Case C-246/08 – Commission of the European Communities against Republic of Finland. Judgment of the court (Third Chamber) of 29 October 2009.
16. Sklepni govor pravobranilca v zadevi C-305/01 MKG GmbH z dne 6. marca 2003.
17. Case-305/01 – MKG. Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 26 June 2003.
18. Case C-93/10 – GFKL. Judgment of the court (Third Chamber) of 27 October 2011.
19. Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, VSL I Cpg 803/2006 z dne 18. 10. 2007.

Darija Šinkovec*

Učinkovito obvladovanje davčnih tveganj v gospodarskih družbah

Effective Tax Risk Management in Companies

POVZETEK ● Zaradi nenehnih sprememb pri poslovanju, številnih omejitev ter različnih pritiskov postaja v velikih gospodarskih družbah upravljanje tveganj vse pomembnejše. Gospodarska kriza in finančni zlomi nekaterih podjetij so še bolj zaostriili zahteve po preglednosti poslovanja, zlasti v tistih družbah, katerih vrednostni papirji so sprejeti na organiziranem trgu. Upravljanje tveganj je tesno povezano s cilji in vzpostavljenimi sistemi notranjega kontroliranja, čemur dajejo velike gospodarske družbe vse večji pomen. V prispevku so opredeljena davčna tveganja in notranje kontrole, tako računovodske kot davčne. Predstavljeno je obvladovanje davčnih tveganj v velikih gospodarskih družbah na Nizozemskem in v Sloveniji. Na Nizozemskem je vzpostavljeno ogrodje davčnega nadzora (Tax Control Framework) eden od pogojev za vključitev v posebno obliko nadzora – horizontalni monitoring. Ocena vzpostavitve okvira notranjih kontrol temelji na Simonsovem modelu vzvodi nadzora, preko katerega se uporabi model COSO ERM, ki sta opisana v prispevku. Ker se zakonodaja in kodeksi upravljanja družb pogosto sklicujejo na ta model, je COSO postal standard, med drugim tudi pri vzpostavljanju notranjih davčnih kontrol. Priporočajo ga tudi publikacije največjih davčnosvetovalnih družb. V prispevku je prikazan primer vzpostavitve notranjih davčnih kontrol v nizozemski družbi, opisano je tudi obvladovanje davčnih tveganj v velikih gospodarskih družbah v Sloveniji ter primerjava z nizozemskim davčnim okoljem na podlagi izkušenj, pridobljenih ob uvedbi pilotskega projekta horizontalnega monitoringa. Za učinkovito obvladovanje davčnih tveganj so ključne notranje davčne kontrole, ki se v velikih gospodarskih družbah izvajajo s pomočjo notranjih oziroma zunanjih davčnih svetovalcev, pomembno pa je tudi sodelovanje z davčno upravo.

Ključne besede ● Upravljanje davčnih tveganj, okvir notranjih davčnih kontrol, COSO, Simonsov model vzvodi nadzora, horizontalni monitoring

SUMMARY ● Due to constant changes in conducting business, due to numerous limitations and various pressures, tax risk management in large enterprises is becoming more and more important. The economic crisis and

* Univ. dipl. ekon., višja davčna inšpektorica, DURS, Generalni davčni urad. Stališča, izražena v prispevku, odražajo avtoričina osebna stališča in niso nujno enaka stališčem institucije, v kateri je zaposlena.

financial collapses of some companies gave rise to a greater need for transparency in business operations, especially of those enterprises whose securities are admitted to trading on a regulated market. Risk management is closely connected to the objectives and established systems of internal control, which increasingly gain significance for large enterprises. This article defines tax risks and internal controls, i.e. accounting as well as tax controls. It presents the managing of tax risks of large enterprises in the Netherlands and in Slovenia. In the Netherlands, an established tax control framework is one of the conditions to be included into a special form of supervision – horizontal monitoring. The evaluation of an established tax control framework is based on the Simons model “Levers of Control”, through which the COSO ERM model is applied, which are both described in this article. Since the legislation and corporate governance codes often refer to the COSO model, it has become a standard, among others also for establishing internal tax controls. It is often recommended also by the publications of the largest tax advisory companies. This article presents an example of establishing internal tax controls in a Dutch enterprise and it also describes the tax risk management at large enterprises in Slovenia, which is then compared to the Dutch tax environment, based on the experience gained during our pilot project of horizontal monitoring. Internal tax controls are essential for an effective tax risk management and in large enterprises they can be implemented with the help of internal or external tax advisors. Enhanced cooperation with the tax administration is of great importance as well.

Key words ● Tax Risk Management, Tax Control Framework, COSO, Simons’ model Levers of Control, Horizontal Monitoring

1. UVOD

Urejeni kontrolni sistemi postajajo danes predvsem v velikih gospodarskih družbah vedno pomembnejši. Po odkritju velikih finančnih škandalov v znanih korporacijah (Enron, Worldcom, Ahold, Parmalat ...) so številne države sprejele zakone, kodekse ali druge predpise, da bi zaščitile interese investitorjev in javnosti pred napakami v računovodskih izkazih. Z razvojem kodeksov korporativnega upravljanja, uvedbo Sarbanes-Oxleyjevega zakon¹ (v nadaljevanju SOx) in Mednarodnih standardov računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP) so bili veliki davčni zavezanci prisiljeni izboljšati svoje notranje kontrole, s tem pa so postali tudi bolj pregledni. Leta 2002 uveden SOx med drugim zahteva, da mora vsako poslovno poročilo vsebovati prilogo z oceno notranjih kontrol. V poročilu morata biti navedba o odgovornosti vodstva za vzpostavitev in vzdrževanje notranjih kontrol, ki jo potrdi poslovodstvo, ter ocena

¹ Sarbanes-Oxleyjev zakon z dne 30. julija 2002 (Pub. L. No. 107-204, 116 Stat 745), znan tudi kot Zakon o reformi računovodstva javnih družb in zaščite investitorjev, 2002.

učinkovitosti delovanja notranjih kontrol za računovodsko poročanje, ki jo potrdi revizijska družba. Tudi nizozemski kodeks o upravljanju družb (Tabaksblat Code) iz leta 2004 določa, da mora vodstvo podjetja dati izjavo o notranjem nadzoru.

V Italiji so leta 2005 sprejeli različico Sarbanes-Oxleyjevega zakona – zakon št. 262 o varčevanju², ki je podjetja spodbudil k vzpostavitvi naprednega okolja notranjega nadzora. V Veliki Britaniji je bil decembra leta 2009 formalno predstavljen kodeks ravnanja za banke (A Code of Practice on Taxation for Banks³), ki je bil pripravljen zaradi zaskrbljenosti vlade, da banke sodelujejo pri agresivnem davčnem načrtovanju. Kodeks med drugim vključuje tudi izjavo, da bo banka uvedla primerno upravljanje in nadzor vseh vrst transakcij, v katere vstopa, da ne bo izvajala davčnega načrtovanja, s katerim bi dosegla davčni rezultat v nasprotju z namero parlamenta, da bo v celoti izpolnjevala vse svoje davčne obveznosti in vzdrževala pregleden odnos z davčnimi oblastmi.

Vsi ti dogodki so bili pomembni tudi za razvoj novih oblik sodelovanja davčne in carinske uprave z velikimi podjetji v raznih davčnih okoljih in tudi pri nas. Davčni zavezanci, ki poslujejo pregledno in imajo urejene notranje kontrole, predstavljajo za davčno upravo nižjo stopnjo tveganja za neizpolnjevanje davčnih obveznosti in lahko upravičeno pričakujejo kooperativno sodelovanje z davčnimi organi, nižje stroške izpolnjevanja obveznosti ter večjo davčno gotovost. Davčno tveganje lahko opredelimo kot vsak dogodek, ukrepanje ali neukrepanje v davčni strategiji, poslovanju, finančnem poročanju ali delovanju skladno z zakonodajo, ki bi lahko imelo negativne učinke na davčno ali poslovno stanje v družbi z nesprijemljivo stopnjo kaznovanja, oceno davčne osnove, dodatnim plačilom davčnih obveznosti, negativnimi poročili, izgubljenima ugledom ali poslovnimi priložnostmi⁴. Delovanje notranjih kontrol pomeni v delovanje podjetja načrtno in sistematično vgrajene postopke in metode, ki zagotavljajo točnost, zanesljivost in popolnost evidenc ter izdelovanje pravih in resničnih računovodskih izkazov, omogočajo varovanje premoženja, preprečujejo in odkrivajo napake in prevare v delovanju podjetja ter zagotavljajo spoštovanje in izvajanje zakonov in načel, sprejetih v splošnih aktih podjetja v okviru njegove dogovorjene poslovne usmeritve, ki jo posredno in neposredno določajo lastniki kapitala⁵. Notranje kontroliranje opredeljujejo tudi Mednarodni standardi revidiranja⁶ kot postopek,

² Legge 28 dicembre 2005, n. 262: Disposizioni per la tutela del risparmio e la disciplina dei mercati finanziari, Gazzetta Ufficiale n. 301 del 28-12-2005-Suppl. Ordinario n.208.

³ HM Revenue & Customs, 2009, str. 20.

⁴ Povzeto po definiciji Ernst&Young, R. King, 2008, str. 30.

⁵ Menard idr., 1994, str. 11.

⁶ Mednarodni standardi revidiranja in obvladovanja kakovosti, Razlagalni slovar, 2009, str. 13.

ki ga vzpostavijo, uveljavijo in vzdržujejo pristojni za upravljanje, poslovodstvo in drugo osebje, da poskrbijo za sprejemljivo zagotovilo o uresničevanju ciljev organizacije glede zanesljivosti računovodskega poročanja, uspešnosti in učinkovitosti delovanja ter usklajenosti z ustreznimi zakoni in drugimi predpisi.

Po svetu je danes razširjena uporaba mednarodnega standarda za integriran okvir notranjih kontrol COSO, ki ga je leta 1992 razvila organizacija The Committee of Sponsoring Organizations of the Tradeway Comission⁷. Gre za navodila za zasnovo in uvedbo uspešnih notranjih kontrol, s pomočjo katerih naj bi se izboljšala nadzor in doseganje ciljev organizacije. Okvir COSO opredeljuje notranje kontrole kot proces, ki ga v podjetju uresničujejo upravljavci, poslovodstvo in zaposleni. Zasnovan je tako, da daje razumno zagotovilo za doseganje ciljev na področjih uspešnosti in učinkovitosti poslovanja, zanesljivosti računovodskega poročanja in spoštovanja zakonov in predpisov. Odar⁸ notranje računovodske kontrole opredeljuje kot del ureditve notranjega kontroliranja, ki posledično lahko neposredno vplivajo na točnost, zanesljivost in popolnost računovodskih evidenc in s tem tudi na resnično in pošteno predstavitev podatkov v računovodskih izkazih in davčnih obračunih. Notranje računovodske kontrole (kontrolni postopki) so tisti postopki in usmeritve kot dopolnilo kontrolnega okolja, ki jih je vzpostavilo poslovodstvo, da bi lahko zagotovilo sprejemljivo jamstvo za uresničevanje ciljev družbe in seveda tudi plačevanje predpisanih dajatev.

Ker slovenski pravni red v zvezi z obračunom davkov in dajatev temelji na podatkih oziroma izhaja iz podatkov in informacij, ki jih podjetje pripravlja za poslovne potrebe, je popolno, točno in zanesljivo delovanje notranjih računovodskih kontrol tudi osnova za pravilnost, točnost in pravočasnost obračunavanja in plačevanja davkov in drugih dajatev. Seveda pa bi bilo treba pri nekaterih vzpostavitvah in tudi nadzor nad delovanjem notranjih računovodskih kontrol za poslovne potrebe nadgraditi še s posebnostmi in vgraditvijo ter vzpostavitev dodatnih kontrol, ki bi zagotavljale, da so davki in druge dajatve obračunane in plačane v skladu s predpisi⁹.

Notranje davčne kontrole pa so namenjene obvladovanju tveganj na davčnem področju, zato je še zlasti za velike gospodarske družbe zelo pomembno, da pravočasno, pregledno in učinkovito vzpostavijo okvir notranjih davčnih kontrol. Za učinkovito obvladovanje davčnih tveganj morajo prepoznati ključna davčna tveganja, vzpostaviti register davčnih tveganj ter postopek upravljanja tveganj

⁷ Več na <http://www.coso.org/>.

⁸ Odar, 2011, str. 116.

⁹ Odar, 2011, str. 128.

nenehno obnavljati. Učinkovito upravljanje davčnih tveganj se zagotovi z vzpostavitvijo ustreznega davčnega kontrolnega okvirja, za kar obstaja več različnih modelov. Hauptmanova¹⁰ opisuje štiri modele obvladovanja davčnih tveganj v davčnem menedžmentu: kontrolni okvir za upravljanje davčnih tveganj COSO, COSO ERM (Enterprise Risk Management), COCO in Simonsov model (Harvard Business School). Jermanova poudarja, da je vzpostavitev notranjih kontrol na davčnem področju tudi odraz davčnih interesov in davčne morale zavezanca oz. njegovega hotenja in prizadevanja delovati znotraj davčnih pravnih okvirov. Nedvomno bosta vzpostavitev in obvladovanje učinkovitih notranjih kontrol posameznega zavezanca tudi ključna dejavnika pri vzpostavljanju napovedanih drugačnih razmerij med davčnim zavezancem in davčno upravo, ki so v strokovni javnosti poznana pod izrazom horizontalni monitoring¹¹.

2. OBVLADOVANJE DAVČNIH TVEGANJ V VELIKIH GOSPODARSKIH DRUŽBAH NA NIZOZEMSKEM

2.1. Horizontalni monitoring kot izhodišče za vzpostavitev notranjih davčnih kontrol

Leta 2005 je Nizozemska davčna in carinska uprava (v nadaljevanju NTCA) uvedla pilotni projekt horizontalnega monitoringa in z 20 podjetji¹² sklenila sporazume, ki temeljijo na medsebojnem zaupanju, razumevanju in preglednosti. Ena izmed bistvenih sestavin sporazuma o izpolnjevanju obveznosti zavezancev v horizontalnem monitoringu na Nizozemskem je obstoj oziroma vzpostavitev notranjih davčnih kontrol. Okvir notranjih davčnih kontrol služi kot oris procesov in internih kontrol, s katerimi zavezanec izkazuje, da je prepoznal davčna tveganja in jih učinkovito upravlja, hkrati pa mu omogoča, da lažje prepozna področja, ki jih je mogoče davčno optimizirati¹³.

¹⁰ Hauptman, 2011, str. 75–80.

¹¹ Jerman, 2011, str. 131.

¹² Naknadno je bilo v projekt sprejetih še 20 zelo velikih podjetij. V letu 2007 so začeli horizontalni monitoring izvajati tudi v srednje velikih do velikih podjetjih, v letu 2008 pa še v majhnih do srednje velikih podjetjih, preko davčnih posrednikov (finančnih in davčnih svetovalcev, računovodij, revizorjev ipd.) ter različnih organizacij in združenj za trgovino in industrijo. Do 31. marca 2012 je sporazum podpisalo že 177 zelo velikih davčnih zavezancev ter 954 srednje velikih. NTCA je podpisala sporazume tudi s 183 posredniki in združenji ter s tem posredno vključila še 33.462 davčnih zavezancev (Committee Horizontal Monitoring Tax and Customs Administration, 2012, str. 33 in 42).

¹³ Grah Whatmough, 2010, str. 7.

Izraz okvir davčnega nadzora (Tax Control Framework) je v nizozemski davčni žargon uvedel državni sekretar za finance v pismu predsedniku senata nizozemskega parlamenta junija 2006 v izjavi, da je osnovno izhodišče za sklenitev sporazuma med davčno in carinsko upravo in podjetjem dobro vzpostavljen okvir davčnega nadzora, oblikovan na podlagi MSRP in Sarbanes-Oxleyjevega zakona¹⁴. Okvir davčnega nadzora je del ogrodja notranjega nadzora (ICF – Internal Control Framework). Osredotoča se na davčne procese v podjetju, ki niso omejeni samo na postopke v davčnem oddeleku. V vzpostavitvev, načrtovanje, kontroliranje in spremljanje davčne strategije so vključeni zunanji in notranji deležniki: vodstvo, davčni oddelek, oddelek notranjega nadzora, zunanji revizor in zunanji davčni svetovalac, ki morajo poskrbeti, da je ogrodje notranjega davčnega nadzora postavljeno v procese podjetja. V okvir davčnega nadzora na Nizozemskem mora biti vključen celoten niz davčnih procesov, povezan z izpolnjevanjem davčnih obveznosti na področju davka od dohodkov pravnih oseb, uvoznih dajatev in trošarin, davka na plače in prispevkov nacionalnega zavarovanja, urejevalnega energetskega davka, DDV-ja, davka od iger na srečo, okoljskih dajatev, davka na letalske prevoze, davka na embalažo ter davka na motorna vozila.

Vzpostavitev okvira notranjega nadzora in s tem tudi okvira davčnega nadzora se razlikuje med podjetji in je odvisna od številnih dejavnikov, kot so npr. velikost, kompleksnost in struktura podjetja. Za tiste zavezanca, ki so pripravljene sodelovati z davčno upravo, mora biti pri izbiri strategije osnovni cilj vzpostavitev notranjih kontrol. Če se zavežejo k odpravljanju svojih napak, jih je treba pri tem vzpodbujati in jim pomagati. Naslednja stopnja vključevanja bi se lahko imenovala izvajanje samoregulacije. Davčni zavezanci so dolžni skrbeti za odpravljanje lastnih napak, zagotoviti pa je treba mehanizem, da lahko to opravljajo, in omogočiti povratne informacije, ki pokažejo, ali je izpolnjevanje davčnih obveznosti zavezanca primerno¹⁵.

2.2. Simonsov model vzvodi nadzora

V pilotskem projektu NTCA so pri oceni zasnove ogrodja davčnega nadzora sledili smernicam konceptualnega modela vzvodi nadzora (Levers of Control). Ta model zagotavlja hitro razumevanje različnih vidikov ogrodja davčnega nadzora in omogoča dobro strukturirano razpravo. Njegova uporabnost je bila prikazana v razgovorih z vodstvenimi delavci in predstavniki davčnih oddelkov, ki so bili

¹⁴ The Netherlands Tax and Customs Administration, 2008, str. 4.

¹⁵ Braithwaite, 2002, str. 4.

vkjučeni v pilotski projekt. Upravljanje davčnih tveganj po Simonsu¹⁶ vključuje naslednje štiri sisteme: sistemi prepričanj, mejni sistemi, diagnostični nadzorni sistemi in interaktivni nadzorni sistemi.

Sistemi prepričanj so vrednote podjetja, npr. izpolnjevanje zakonskih zahtev, integriteta, etika itd. Vodstvo mora aktivno načrtovati te vrednote in pokazati zgledno ravnanje. Temu pravimo "ton z vrha". Pomembni vidiki so aktivnosti, komuniciranje in ravnanje vodstva, še posebej pa ravnanje vodstva za zagotavljanje ustreznega ravnanja zaposlenih.

Mejni sistemi oblikujejo davčne norme, ki temeljijo na davčnih vrednotah iz sistema prepričanj. Vprašanja, na katera je treba odgovoriti, so: katere konkretne norme so določene na temelju vrednot podjetja in strateških ciljev? Ali se uprava, nadzorni svet, revizijski odbor, davčni oddelek in oddelek za notranjo revizijo zavedajo teh norm? Ali se nižje vodstvene ravni in drugi zaposleni zavedajo teh norm? Kako so te norme sporočene? Norme lahko vključujejo zakone in predpise, interne smernice in celo kazalnike uspešnosti.

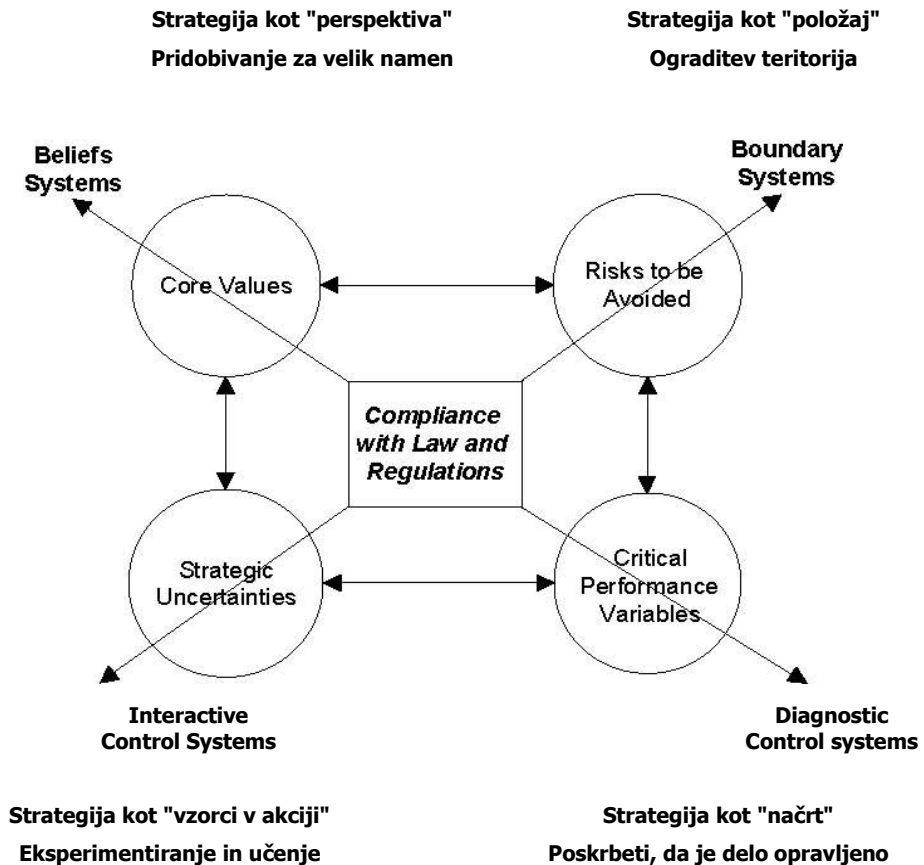
Diagnostični nadzorni sistemi določajo napotke in kontrolne mehanizme za izvajanje procesov glede na opredeljene davčne norme. Pomembna vprašanja so: kateri ukrepi notranjega nadzora so bili sprejeti, da bi se zagotovilo spoštovanje norm, tako da davčni procesi gladko potekajo in so pod nadzorom? Katere vrste nadzora se oblikujejo, kako se ohranjajo? Kateri ukrepi notranjega nadzora so potrebni za nadzor davčnega oddelka?

Interaktivni nadzorni sistemi predstavljajo prostor za preizkušanje in učenje. Vključen je nadzor neobičajnih postopkov in poti za predvidene spremembe. Vprašanja so: kako vzpostavljeno ogrodje notranjih davčnih kontrol zagotavlja, da so spremembe zakonov in predpisov uvedene in da se spoštujejo? Ali so transakcije zunaj primarnih procesov, ki se zelo redko pojavijo in niso stvar postopka, evidentirane pravilno in v celoti in so tako pod nadzorom? Kako so davčne posledice izkoriščenih priložnosti in preprečenih nevarnosti nadzorovane?

Sistemi prepričanj in interaktivni nadzorni sistemi predstavljajo pozitivno orodje za motiviranje in spodbujajo ustvarjalnost. Druga dva sistema preverjata uspešnost poslovanja in upoštevanje dovoljenega vedenja. Model teži k usposabljanju ljudi v organizaciji, hkrati pa spodbuja odgovornost. Vse štiri ravni skupaj nam nakažejo obseg, v katerem se podjetje nadzoruje. Sistemi prepričanj in mejni sistemi skupaj oblikujejo t. i. "mehke kontrole". Diagnostični in interaktivni nadzorni sistemi pa oblikujejo t. i. "trde kontrole".

¹⁶ Povzeto po: The Netherlands Tax and Customs Administration, Tax Control Framework- From a focus on risks to being in control: a different approach, marec 2008, str. 17.

Slika 1 : Simonsov model vzvodi nadzora

Vir: *The Netherlands Tax and Customs Administration, Tax Control Framework - From a focus on risks to being in control: a different approach, marec 2008, str. 16.*

Posamezni izrazi v zgornji sliki pomenijo: Beliefs systems = sistemi prepričanj; Boundary systems = mejni sistemi; Core values = bistvene vrednote; Risks to be avoided = tveganja, ki se jim je treba izogniti; Compliance with law and regulations = spoštovanje zakonov in predpisov; Strategic uncertainties = strateške negotovosti; Critical Performance Variables = spremenljivke kritičnega delovnega učinka; Interactive Control Systems = interaktivni nadzorni sistemi; Diagnostic Control systems = diagnostični nadzorni sistemi.

Ravni so povezane med sabo z osrednjim ciljem izpolnjevanja obveznosti. Po Simonsovi opredelitvi so ravni nadzora oblikovane z mejnimi sistemi in

diagnostičnimi nadzornimi sistemi. Mejni sistemi vzpostavijo norme (na podlagi vrednot iz sistemov prepričanj). Diagnostični nadzorni sistemi zagotovijo mehanizem za ukazovanje in nadzor za izvrševanje poslovnih procesov v skladu z vzpostavljeno normo. Interaktivni nadzorni sistemi zagotovijo prostor za eksperimentiranje in učenje. Osredotočajo se tudi na spremembe, ki lahko vplivajo na doseganje strateških ciljev. Za doseganje ciljev se morajo vzvodi nadzora uporabljati v medsebojni soodvisnosti. V okviru koncepta horizontalnega monitoringa imata oba – podjetje ter davčna in carinska uprava, načeloma skupni cilj, tj. izpolnjevanje davčnih obveznosti.

2.3. Model COSO kot okvir za upravljanje davčnih tveganj

Za opis mejnih in diagnostičnih nadzornih sistemov se lahko uporabi model COSO, ki je najbolj razširjen mednarodni standard za vzpostavitev ogrodja notranjega nadzora. Leta 2004 je bil model nadgrajen z ogrođjem Upravljanje tveganj podjetja¹⁷ (Enterprise Risk Management – Integrated Framework). Kot odgovor na številne računovodske prevare, ki jih revizorji niso odkrili ali pa so pri njih celo sodelovali, je SOx vpeljal nove standarde delovanja, med drugim tudi ustanovitev Odbora za nadzorovanje revizorjev javnih podjetij (PCAOB). V skladu s SOx-om je PCAOB odgovoren za nadzor kakovosti revizije in za izdajo smernic za njeno izvedbo. Na Nizozemskem ima to odgovornost Urad za finančne trge (AFM – Autoriteit Financiële Markten). Smernice so objavljene v obliki standardov, ki jih je treba upoštevati pri revidiranju računovodskih izkazov podjetij, ki so v režimu SOx. Pomembna revizijska standarda (Auditing Standards) sta AS2 (2004): revizija notranjega nadzora nad finančnim poročanjem, izvedenim skupaj z revizijo finančnih izkazov, in AS5 (2007): revizija notranjega nadzora nad finančnim poročanjem, ki je združeno z revizijo finančnih izkazov. Oba omenjata COSO kot ustrezno ogrodje za vzpostavitev notranjih kontrol v podjetju.

Pomemben je tudi nizozemski Kodeks upravljanja družb (Tabaksblat Code), uveden leta 2004, v katerem je v II.1.4. poglavju referenca, ki na Nizozemskem tudi družbam, ki ne sodijo pod režim SOx-a, priporoča, da uporabijo COSO kot ogrodje za vzpostavitev njihovega ogrodja nadzora poslovanja. Medtem ko SOx določa zelo natančna pravila ravnanja in tudi sankcije, kodeks upravljanja družb poudarja pomen samokontrole¹⁸. Pomembna določba obeh (tako SOx-a kot Kodeksa upravljanja družb) je, da mora vodstvo podjetja dati izjavo o delovanju

¹⁷ Več o tem glej: Enterprise Risk Management – Integrated framework, Executive summary, Committee of Sponsoring Organizations of the Tradeway Commission, 2004, dostopno na: http://www.coso.org/documents/coso_erm_executivesummary.pdf.

¹⁸ Alink & Kommer, 2009, str. 113.

notranjih kontrol podjetja v letnem poročilu. Da pa bi lahko izdalo izjavo o kontroli, mora imeti vzpostavljen sistem notranjih kontrol¹⁹.

COSO opredeljuje sistem notranjih kontrol kot proces, ki ga uveljavljajo nadzorni svet, poslovodstvo in drugi zaposleni zaradi utemeljenih zagotovil v povezavi z doseganjem ciljev na naslednjih področjih: učinkovitost in uspešnost poslovanja, zanesljivost finančnega poročanja ter skladnost z zakoni in predpisi. Te tri kategorije (poslovni cilji) so prva razsežnost kocke COSO. Postopek notranjega nadzora vsebuje 5 medsebojno odvisnih sestavin notranjih kontrol, ki oblikujejo drugo razsežnost kocke COSO. Te sestavine so²⁰:

- kontrolno okolje je temelj sistema notranjih kontrol in vključuje neoporečnost in etične vrednote, filozofijo in način delovanja uprave, organizacijsko strukturo, sistem zadolžitev in odgovornosti, politiko in prakso zaposlovanja, znanje in sposobnosti zaposlenih;
- ocenjevanje tveganja se nanaša na določitev pomembnih tveganj, ki vplivajo na doseganje ciljev podjetja in njihovo upravljanje;
- kontrolne aktivnosti so zasnova, izvedba in izpolnitev (vzpostavitev, obstoj in delovanje) ključnih kontrol zaradi nadzorovanja neločljivo povezanih tveganj v procesu; so usmeritve in postopki, ki pomagajo poslovodstvu doseči zastavljene cilje;
- informiranje in komuniciranje zahteva zagotavljanje informacij, na podlagi katerih zaposleni pravočasno prejmejo ustrezne informacije, potrebne za svoje delovanje, za delovanje družbe ter za oceno doseženih ciljev;
- nadziranje delovanja notranjih kontrol je spremljanje kakovosti delovanja sistema notranjih kontrol.

Tretjo razsežnost kocke COSO sestavljajo organizacijske enote oziroma dejavnosti v organizaciji. To pomeni, da naj bi notranje kontrole z enakimi merili navzkrižno delovale med posameznimi enotami organizacije ali njenimi dejavnostmi. Vsaka sestavina se mora nanašati na vsak posamezen cilj in obratno. V primerjavi z osnovnim okvirjem se je COSO ERM razširil za kategorijo "strateški cilji" na prvi razsežnosti ter še za tri sestavine, usmerjene k upravljanju tveganj, v procesu notranjega nadzora. Iz ocenjevanja tveganja je izvel še tri sestavine: postavitve ciljev, identifikacijo dogodkov in odzivanje na tveganja. Vsaka od osmih sestavin je povezana s štirimi navpičnimi sestavinami na vseh ravneh. Odnos med cilji notranjega nadzora in sestavinami je v spodnji kocki.

¹⁹ Povzeto po: The Netherlands Tax and Customs Administration, Tax Control Framework- From a focus on risks to being in control: a different approach, marec 2008, str. 18–21.

²⁰ The NTC, 2008, str. 19.

Slika 2: Model COSO ERM

Vir: The Netherlands Tax and Customs Administration, Tax Control Framework - From a focus on risks to being in control: a different approach, marec 2008, str. 21.

Posamezni izrazi v zgornji sliki pomenijo: Strategic = strateški cilji; Operations = poslovanje; Reporting = poročanje; Compliance = skladnost z zakoni in predpisi; internal environment = notranje okolje; Objective setting = postavitve ciljev; Event identification = identifikacija dogodkov; Risk assesment = ocenjevanje tveganja; Risk response = odzivanje na tveganja; Control activities = kontrolne aktivnosti; Information and Communication = informacije in komunikacija; Monitoring = spremljanje, nadziranje; Subsidiary = podružnica; Business Unit = poslovna enota; Division = področje; Entity level = raven podjetja.

V svetovalni družbi PricewaterhouseCoopers so model COSO nadgradili z notranjimi davčnimi kontrolami in ga objavili v priročniku Upravljanje davčnih tveganj (Tax Risk Management, 2004). Pri nas ga je po Elgoodu in soavtorjih povzela Hauptmanova, ki je proučevala primernost obstoječih modelov za oblikovanje kontrolnega okvirja za upravljanje davčnih tveganj²¹. Model COSO je

²¹ Več o tem glej: Hauptman Lidija, Davčni management in upravljanje z davčnimi tveganji, Zbornik referatov XXVI. Posvetovanja Društva računovodij, finančnikov in revizorjev Maribor, september 2011, str. 62–81.

za upravljanje davčnih tveganj nadgrajen tako, da se združijo trije cilji upravljanja davčnih tveganj s petimi sestavinami modela COSO. Model vključuje posebna davčna tveganja, kot sta transakcijsko, poslovno tveganje, tveganje v zvezi s spoštovanjem predpisov in tveganje pri finančnem računovodstvu, kajti slednja korelirajo s cilji upravljanja tveganj (uspešnost in učinkovitost operacij – transakcijsko in poslovno tveganje; zanesljivost računovodskega poročanja – tveganje pri finančnem računovodstvu; skladnost z veljavnimi zakoni in predpisi – tveganje v zvezi s spoštovanjem predpisov). Desna stran kocke zajema različne vrste davkov, ki jih je pri močni geografski razvejanosti organizacije v modelu smiselno nadomestiti z notranjimi kontrolami po različnih lokacijah in enotah²².

2.4. Primer vzpostavitve notranjih davčnih kontrol v veliki gospodarski družbi na Nizozemskem

V nadaljevanju je opisan primer vzpostavitve notranjih davčnih kontrol velike nizozemske družbe, ki je bila v horizontalni monitoring vključena že od vsega začetka – od septembra leta 2006, ko so na Nizozemskem podpisali prvih 20 sporazumov v pilotskem projektu²³. Družba je začela vzpostavljati interne kontrole leta 2003, v letu 2006 je bila opravljena še nadgradnja v povezavi s SOx-om (404. člen, revizija notranjega nadzora nad finančnim poročanjem, ki je povezano z revizijo finančnih izkazov), v letu 2007 pa v povezavi s standardom Odbora za finančno-računovodske standarde (FASB – Financial Accounting Standards Board), in sicer leta 2006 izdanega FIN 48, ki vsebuje posebna pravila glede negotovega davčnega položaja (Accounting for Uncertainty in Income Taxes). Njihove notranje davčne kontrole (TCF) so zgrajene na modelu COSO ERM kot del notranjih kontrol, razdeljenih na 6 poglavij. Posamezne sestavine okvira COSO vsebujejo naslednje²⁴:

1. Davčna strategija/organiziranost davčne funkcije/globalna davčna pozicija: najpomembnejši element ogrodja notranjih davčnih kontrol je letni poslovni načrt davčnega oddelka. Vsebuje poslanstvo oddelka, glavne cilje, davčno strategijo, organizacijsko strukturo in matriko razporeditve odgovornosti, najpomembnejše aktivnosti oddelka, koledar teh aktivnosti ter navodila za delo oddelka.

²² Hauptman, 2011, str. 70.

²³ Predstavitev sodelovanja nizozemske družbe (multinacionalke s sedežem v Amsterdamu) v horizontalnem monitoringu je bila izvedena na srečanju skupine G27 v Haagu septembra 2011. Družba ima poseben oddelek za davke, ki je neposredno podrejen finančnemu direktorju družbe. V tem oddelku, ki je odgovoren za davke družbe po celem svetu, je zaposlenih 138 uslužbencev, od tega 31 na Nizozemskem, 107 pa zunaj te države.

²⁴ Interno gradivo s srečanja skupine G27, Haag, Nizozemska, september 2011, str. 11.

2. Analiza davčnih tveganj: v letu 2006 je bila narejena analiza davčne izpostavljenosti glede na določila SOx-a, določena so bila naslednja najpomembnejša davčna tveganja: transferne cene, razdelitev stroškov skupine, stalne poslovne enote, negotov davčni položaj (uncertain tax position). Na področju DDV-ja, plač in carine ni bilo zaznanih večjih davčnih tveganj. V letu 2007 so analizo ponovili in prišli do enakih rezultatov.
3. Davčno računovodstvo in konsolidacija: ključni elementi so kalkulacija davčnih bremen, izračunavanje odloženih davkov in obveznosti za pripravo letnega poročila. Izdana so navodila, finančne smernice, ključne kontrole SOx-a, izvaja se nadzor davčnega oddelka in notranje revizije, izpolnjujejo vprašalniki in organizirajo izobraževanja.
4. Upravljanje davčnih procesov: davčni oddelek je odgovoren za davčno računovodstvo in konsolidacijo, skladnost z zakonodajo na področju izpolnjevanja davčnih obveznosti, nadzor nad davčnim računovodstvom, razdelitvijo stroškov skupine in nad transfernimi cenami. Posamezni oddelki pa so odgovorni za transferne cene, DDV in davek na plače. Ta področja spadajo pod režim SOx-a, medtem ko carine in ostali davki niso vključeni. Notranja revizija pokriva tudi naslednje davčne procese: davek od dohodkov pravnih oseb, transferne cene, DDV, carine in davek na plače.
5. Izpolnjevanje davčnih obveznosti: vsako četrletje se ažurirajo naslednji dokumenti: seznam davčnih tveganj in davčnih določb (glede na določbe FIN 48 v zvezi z negotovim davčnim položajem), stanje davčnih olajšav, stanje davčnega denarnega toka, davčno načrtovanje – pregled kalkulacij, pregled zadev, ki se nanašajo na davčne napovedi, prilagoditve, davčni nadzor.
6. Davčni nadzor: pripravi se letna shema davčnega nadzora davčnega oddelka, ki je v letu 2010 vsebovala 15 pregledov v zvezi z davkom od dohodkov pravnih oseb, 2 pregleda glede razdelitve stroškov skupine, 10 pregledov, povezanih s transfernimi cenami, 5 pregledov v povezavi s plačami, 3 preglede na področju DDV-ja, 17 pregledov na področju carinskih dajatev (tudi zunaj Nizozemske) ter 3 nadzore glede upoštevanja določil SOx-a.

Spremembe, ki so jih v tej veliki gospodarski družbi izpostavili po uvedbi horizontalnega monitoringa v primerjavi z načinom dela v preteklosti, so bile zlasti naslednje:

- zavezanec sam vrši popoln nadzor nad davčnimi zadevami glede na višino plačanih dajatev po posameznih vrstah davka oziroma glede na višino davčne izpostavljenosti, podobno kot v razmerju z zunanjimi revizorji;
- zagotovljena je popolna preglednost glede vzpostavitve notranjih davčnih kontrol (TCF), ki vključujejo tudi poročila notranjih in zunanjih nadzornikov;

- zagotovljena je tudi popolna preglednost glede davčne izpostavljenosti: vsako četrletje se pripravi pregled vseh davčnih tveganj in se predloži davčni upravi, na podoben način, kot se pripravi poročilo zunanjim revizorjem. Razprave o aktualnih davčnih temah se opravijo v dveh mesecih po poteku vsakega četrletja;
- možnost hitrejšega reševanja starih (odprtih) zadev;
- obravnavanje tekoče davčne problematike namesto pretekle;
- izvajanje horizontalnega monitoringa v kombinaciji z ogrođjem notranjih davčnih kontrol (TCF).

Od davčne uprave zavezanec pričakuje odprtost glede načrta nadzora v okviru horizontalnega monitoringa, torej nobenih skritih načrtov. Potrebna sta tudi vnaprejšnja davčna gotovost ter iskanje skupnih rešitev. Pri tem je pomembno, da obe strani upoštevata dogovorjene roke in sta pripravljene sodelovati. V okviru horizontalnega monitoringa je NTCA opravila naslednje naloge²⁵:

- uvodni razgovor z davčnim oddelkom – splošna seznanitev, predstavitev notranjih davčnih kontrol, predložitev kopije celotne dokumentacije v zvezi z vzpostavitvijo notranjih davčnih kontrol, nekaj nadaljnjih sestankov in komentar davčne uprave glede vzpostavitve notranjih davčnih kontrol;
- intervju z notranjo revizijsko službo: kakšne so naloge notranje revizije v povezavi z davki;
- intervju z zunanjim revizorjem: katere naloge opravijo v zvezi z davki;
- intervju z revizijsko komisijo o njihovem nadzoru, povezanem z davki;
- načrt nadzora davčne uprave v okviru horizontalnega monitoringa: naključne inšpekcije davčnega organa – opravljeni sta bili dve naključni inšpekciji za vse vrste davkov v dveh poslovnih enotah.

V naslednji preglednici je primer vzpostavitve ogrođja notranjih davčnih kontrol na področju osebnih prejemkov mednarodnega podjetja s sedežem na Nizozemskem.

²⁵ Interno gradivo s srečanja skupine G27, Haag, Nizozemska, september 2011, str. 8.

Tabela 1: Primer vzpostavitve ogradja notranjih davčnih kontrol na področju osebnih prejemkov mednarodnega podjetja s sedežem na Nizozemskem (2011)

	Področje/tveganje	Predmet	Stopnja tveganja	Vrste notranjih kontrol (1)	Pogostost nadzora (2)
1.	Uprava družbe	splošno	srednja	a, b, c, d	vsaki 2 leti
2.	Detaširani zaposleni ter	splošno	srednja	a, b, c, d, e, f, g	vsaka 3 leta
	zaposleni s 30-% davčno olajšavo	možnost koriščenja 30-% olajšave	srednja	b, g	vsaki 2 leti
		delniške opcije, delnice z omejitvami	srednja do visoka	b, c	vsaka 3 leta
		prispevki za socialno varnost	srednja	c, d, e	vsaka 3 leta
		druga nadomestila, bonitete	nizka do srednja	b, c, d, g	vsaka 3 leta
3.	Kadrovska služba	kolektivna pogodba za zaposlene	nizka	b, c, d, e, f	vsaka 4 leta
	nagrade skupine	delniške opcije, delnice z omejitvami	nizka do srednja	b, c, d, e, f	vsaka 4 leta
4.	Storitve izven skupine	davčni odtegljaj od plače (povračila)	nizka	b, c, d	posredno, letno
	(zunanje storitve – obračun plač)	subvencije	nizka	b, c, f	posredno, letno
5.	Pokojninski sklad	splošno	nizka do srednja	c, d	vsaka 4 leta
6.	Upravljanje človeških virov	različne vrste ugodnosti	nizka do srednja	b, c, f, g	vsaka 4 leta
		posebne obveznosti	nizka do srednja	b, g	vsaka 4 leta
7.	Potni stroški uprave	potni stroški – prijave	nizka do srednja	b, c, f	vsaka 4 leta

(1) Vrste notranjih kontrol: **a.** usmeritve (davčna politika); **b.** smernice; **c.** druga navodila; **d.** posvetovanja med davčno in kadrovsko službo; **e.** posebni projekti davčnega oddelka; **f.** spletna stran; **g.** izobraževanje; **h.** vprašalniki notranje revizije.

(2) Nadzor davčne uprave.

Vir: Interno gradivo s srečanja skupine G27, Haag, Nizozemska, september 2011, str. 11.

V prvem in drugem stolpcu so prikazana posamezna tvegana področja, v tretjem stolpcu pa je za vsak predmet opredeljena stopnja tveganja. Četrty stolpec opredeli vrste notranjih kontrol, ki jih izvaja zavezanec sam: usmeritve (davčna politika), smernice, druga navodila, posvetovanja med davčno in kadrovsko službo, posebni projekti davčnega oddelka, spletna stran, izobraževanje in vprašalniki notranje revizije. V zadnjem stolpcu pa je navedena pogostost nadzorov davčne in carinske uprave, ki so lahko vsako leto ali pa vsaki dve leti, vsaka tri ali štiri leta.

3. OBVLADOVANJE DAVČNIH TVEGANJ VELIKIH GOSPODARSKIH DRUŽB V SLOVENIJI V POVEZAVI S HORIZONTALNIM MONITORINGOM

DURS je v letu 2010 uvedel pilotski projekt horizontalnega monitoringa in z 18 velikimi gospodarskimi družbami sklenil dogovore o sodelovanju, ki temeljijo na preglednosti, razumevanju in zaupanju²⁶. Že v javnem povabilu k sodelovanju je bilo poudarjeno, da so za sodelovanje v pilotskem projektu zlasti primerne družbe, ki imajo urejene notranje kontrole. Zavezanci so v prijavi k sodelovanju med drugim navedli, kako obvladujejo davčna tveganja, večinoma so omenjali redno spremljanje davčne zakonodaje in stališča DURS-a ter Ministrstva za finance, sodelovanje z davčnimi svetovalci, banke tudi sodelovanje v Skupini za davke pri Združenju bank Slovenije, izdajanje internih delovnih navodil, pravilnikov in sklepov.

Na kakšen način družbe posvečajo pozornost davčnim tveganjem, se je v okviru pilotskega projekta horizontalnega monitoringa ugotavljalo tudi na uvodnih razgovorih z vodstvi vseh prijavljenih zavezancev, kasneje pa tudi pri analizi sistemov notranjih davčnih kontrol po posameznih vrstah dajatev, pa tudi na ostalih področjih, povezanih z izpolnjevanjem davčnih obveznosti. Člani delovne skupine so proučevali že vzpostavljene sisteme notranjih kontrol, opredelili možna davčna tveganja, preverjali popolnost, točnost, pravočasnost in poročanje ter testirali delovanje notranjih davčnih kontrol. Do konca leta 2012 so bile pri zavezancih, vključenih v pilotski projekt, izvedene naslednje aktivnosti²⁷:

²⁶ Več o tem glej: Šinkovec, 2012, str. 199–213.

²⁷ DURS, 2012, str. 9.

- pri šestih zavezancih za davek so člani delovnih skupin opravili analizo sistema notranjih davčnih kontrol na področju davka na dodano vrednost;
- pri štirih zavezancih so člani delovnih skupin opravili analizo sistema notranjih davčnih kontrol na področju davka od dohodkov pravnih oseb, pri dveh tudi na področju transfernih cen;
- pri štirih zavezancih so bile opravljene analize sistema notranjih davčnih kontrol na področju obračunavanja in plačevanja dajatev (dohodnine in prispevkov) od osebnih prejemkov;
- pri dveh zavezancih (bankah) je bila opravljena analiza sistema notranjih kontrol na področju poročanja podatkov o dohodkih od prihrankov v obliki plačil obresti, ki jih dosegajo v Sloveniji rezidenti držav članic EU in OAPO, pri enem zavezancu (banki) pa s področja izplačila dohodkov, ki se nanašajo na dohodek iz kapitala in davčnega odtegljaja od dohodkov iz nematerializiranih finančnih instrumentov, prejetih za tuj račun.

Nekateri davčni zavezanci so notranje kontrole že imeli formalizirane in so jih le dopolnili z davčnimi. Drugi davčni zavezanci pa so notranje kontrole vzpostavili šele zaradi projekta. S testiranjem delovanja notranjih kontrol je bilo v nekaterih primerih tudi ugotovljeno, da z izvajanjem obstoječih kontrolnih postopkov za obvladovanje davčnih tveganj niso bile odkrite in preprečene nepravilnosti v davčnih obračunih. V vseh primerih so zavezanci za davek odpravili davčne posledice ugotovljenih nepravilnosti. V nadaljevanju horizontalnega monitoringa so člani delovnih skupin spremljali tudi upoštevanje danih priporočil za obvladovanje davčnih tveganj. Za učinkovito obvladovanje davčnih tveganj je zelo pomembno tudi zagotavljanje vnaprejšnje davčne gotovosti.

Zavezanci, ki so z davčno upravo podpisali dogovor o sodelovanju v okviru pilotskega projekta horizontalnega monitoringa, so dolžni davčno upravo obveščati o okoliščinah svojega poslovanja, iz katerih izhaja oziroma bi lahko izhajalo davčno tveganje, aktivnosti davčnega organa pa se osredotočijo na zavzemanje stališč glede uporabe veljavnih predpisov in preverjanje notranjih kontrol zavezanca, s katerimi ta zagotavlja izpolnjevanje zakonsko določenih davčnih obveznosti. Davčna uprava se je v dogovoru o sodelovanju zavezala tudi, da bo zavezancem redno posredovala informacije, ki se nanašajo na ugotovljena relevantna davčna tveganja v okviru pilotskega projekta, kolikor to dopuščajo določila o davčni tajnosti in zaveza po varovanju poslovne skrivnosti. Aktualna vprašanja so bila obravnavana na delovnih sestankih s člani delovnih skupin, v sodelovanju z drugimi oddelki ali službami DURS-a, po telefonu in elektronski pošti preko koordinatorjev, po potrebi pa so se izdajala tudi pisna pojasnila. Glede na aktualno vsebino vprašanj in pojasnil tudi za druge davčne zavezance so bila le-ta objavljena na spletnih straneh DURS-a.

Glede na to, da sodelovanje v pilotskem projektu ne vpliva na pravice in obveznosti davčnih zavezancev in DURS-a, ki izhajajo iz veljavnih predpisov, se tudi glede zagotavljanja davčne gotovosti upoštevajo določila Zakona o davčnem postopku, ki v 13. členu določa, da imajo davčni zavezanci pravico, da so pravočasno in na primeren način obveščeni o spremembah v zakonih o obdavčenju in drugih predpisih v zvezi z obdavčenjem ter da mu davčni organ pravočasno posreduje pojasnila o načinu izvajanja posameznih določb predpisov o obdavčenju. Na tej podlagi imajo zavezanci za davek pravico do sprotnega informiranja in pomoči pri izpolnjevanju obveznosti in uveljavljanju pravic, ki izhajajo iz davčnih predpisov. Če so izpolnjeni pogoji, se lahko posamezen posel (nameravana aktivnost) davčno obravnava z zavezujočo informacijo, ki je opredeljena v 14. členu ZDavP-2. Namen instituta zavezujoče informacije je, da se zavezancem za davek omogoči pridobitev informacije o davčni obravnavi nameravanih transakcij oziroma poslovnih dogodkov. Vendar pa v skladu s četrtem odstavkom 14. člena ZDavP-2 Generalni davčni urad ne izda zavezujoče informacije, kadar gre za vprašanje, povezano z oblikovanjem transfernih cen.

Tako OECD kot Evropska unija priporočata, da davčne oblasti ponudijo podjetjem možnost zagotovitve davčne gotovosti s sklenitvijo vnaprejšnjih cenovnih sporazumov²⁸, vendar je Slovenija ena redkih držav v okviru EU, ki tega še ne omogoča. Pri zagotavljanju davčne gotovosti je treba poudariti, da se v pojasnilih zavezancem naj ne bi ugotavljalo posameznih dejstev in okoliščin konkretnega primera. To bi namreč lahko že pomenilo ugotavljanje dejanskega stanja, ki ga pooblaščenke uradne osebe izvajajo v posebnem ugotovitvenem postopku, še zlasti z davčnimi inšpekcijskimi nadzori. Z uvedbo horizontalnega monitoringa kot posebne oblike nadzora zavezancev, ki so pripravljene prostovoljno izpolnjevati davčne obveznosti, bi bilo smiselno razmisliti tudi o spremembi zakonodaje, ki bi zavezancem omogočila vnaprejšnjo davčno gotovost tudi v navedenih primerih.

²⁸ Vnaprejšnji cenovni sporazum je dogovor, s katerim se še pred izvajanjem povezanih transakcij določijo primerna merila (na primer metoda, primerljivke in primerne prilagoditve, pomembne predpostavke za prihodnje dogodke itd.) za določanje transfernih cen za transakcije v določenem obdobju. Cilj vnaprejšnjih cenovnih sporazumov je zagotoviti spoštovanje neodvisnega tržnega načela v transakcijah med povezanimi podjetji, zagotoviti pravno varnost davčnim zavezancem ter se s tem izogniti dragim in dolgotrajnim postopkom inšpekcijskega nadzora.

4. VLOGA DAVČNIH SVETOVALCEV PRI VZPOSTAVITVI NOTRANJIH DAVČNIH KONTROL

Vzpostavitev davčnega kontrolnega okolja predstavlja izziv in tržno nišo tudi davčnim svetovalcem v Sloveniji, čeprav velikih poslovnih sistemov, ki bi imeli tako razvito davčno funkcijo kot v obravnavanem primeru mednarodne družbe s sedežem na Nizozemskem, pri nas nimamo. Medtem ko na eni strani NTCA preko davčnih posrednikov sklepa sporazume s srednjimi in malimi zavezanci, na drugi strani davčne svetovalne družbe v velikih gospodarskih družbah sodelujejo pri vzpostavljanju notranjih davčnih kontrol, o čemer je bilo objavljenih že več prispevkov²⁹. Tudi v slovenskem davčnem prostoru se že kaže zanimanje za tovrstno sodelovanje davčnih svetovalcev z zavezanci za davek, ki bi želeli vzpostavljene notranje računovodske kontrole nadgraditi še z davčnimi. Vzpostavitev ogrodja notranjih davčnih kontrol je poseben projekt, prilagojen posamezni družbi glede na njeno velikost, zahtevnost in specifičnost poslovanja. Enotne sheme za izgradnjo ni, možno pa je najti nekaj skupnih dejavnikov pri vzpostavitvi vsakega posameznega ogrodja notranjih davčnih kontrol³⁰:

- Na začetku je treba natančno določiti cilje njegove vzpostavitve. Razmisliti je treba, kateri davki bi lahko imeli pomembne materialne posledice za družbo, pri tem pa je treba upoštevati poleg neposrednih finančnih učinkov tudi morebiten vpliv zaradi izgube ugleda. Običajno so najpomembnejši davek od dohodkov pravnih oseb, davek na dodano vrednost ter davek na plače.
- Naslednja naloga je določiti tiste procese, ki so povezani z davki. Pri tem so mišljeni tudi poslovni procesi in ne le davčni procesi kot taki (npr. obračun DDV-ja je še posebej vezan na poslovne procese).

Davčna funkcija bi morala biti v vsaki organizaciji sestavljena iz spodnjih sklopov, pri tem bi morali odgovoriti na naslednja vprašanja³¹:

- davčna strategija (smotrnost) – ali delamo prave stvari,
- davčno poslovanje in analiza tveganj (učinkovitost) – ali delamo stvari prav,
- davčno računovodstvo in poročanje (preglednost) – ali imamo ustrezen nadzor in zanesljive informacije,
- skladnost z davčnimi predpisi: ali izvajamo postopke skladno z davčno zakonodajo?

²⁹ Glej npr. Elgood, Paroissien, Quimby (PriceWaterhouseCoopers), 2004, str. 30–47; Enden, Laan (PricewaterhouseCoopers), 2008; Ernst&Young, 2011, str. 33-51; Hoyng, Kloosterhof, MacPherson (Deloitte Netherlands and Deloitte UK), 2010, str. 19–71.

³⁰ Hoyng, Kloosterhof, MacPherson., 2010, str. 24.

³¹ Hoyng, Kloosterhof, MacPherson., 2010, str. 31.

Ena od pomembnih faz pri vzpostavitvi davčnega kontrolnega okolja je najti vzroke za potencialna davčna tveganja. Glavna davčna tveganja pri vseh vrstah davkov so nezadosten vpogled, neopravljene analize (tako tehnične kot tudi analize dejstev) in pomanjkljivo spremljanje (nadzor). Pomemben dejavnik pri tem predstavlja število zaposlenih specialistov za davke znotraj davčnih oddelkov. Medtem ko so rezultati raziskave KPMG-ju v letu 2006³² zmanjševanje števila zaposlenih v davčnih oddelkih prikazovali kot tretji največji problem (tako je menilo 39 % anketirancev), je raziskava, opravljena v letu 2009, ta problem uvrstila že na drugo mesto (50 %). Samo 11 % anketirancev je odgovorilo, da njihove družbe načrtujejo zaposliti nove ljudi v naslednjih letih. Eden od anketirancev je menil, da stalni pritisk na zmanjševanje zaposlenih pomeni večje obremenitve in zahteve do preostalih zaposlenih, z zmanjševanjem števila usposobljenih kadrov in povečanjem pritiska pa se povečuje tudi možnost napak³³. Tudi Enden in Laan³⁴ opozarjata, da je največji problem v družbah zagotoviti primerno število zaposlenih z zadostnim davčnim znanjem in izkušnjami pri upravljanju davkov. Ni namreč dovolj, da se z davki ukvarja samo davčni oddelek, vključiti je treba tudi druge zaposlene, ki pa običajno na davčnem področju nimajo dovolj znanja. Pogosto je prisoten tudi odpor zaposlenih do nameranih sprememb, ki jih prinaša vzpostavitev notranjih davčnih kontrol.

Elgood in soavtorji³⁵ so ugotavljali, da je bilo v podjetjih veliko obravnavanih sestavin vključenih v sistem notranjih davčnih kontrol, vendar pa je bilo po njihovih izkušnjah to narejeno na hitro, naključno in nestrukturirano. Sistematičen in dobro načrtovan pristop k oblikovanju in formaliziranju notranjih davčnih kontrol je bil relativno redek pojav. Davčni oddelki se niso veliko ukvarjali z obravnavanjem davčnih tveganj. Izziv za vzpostavitev ustreznih kontrolnih sistemov so podjetjem povzročila tveganja v poslovnem okolju in zahteve SOx-a glede izjave poslovodstva o delovanju notranjih kontrol. Poslovodstvo bi moralo aktivnosti usmeriti še v premoščanje vrzeli med vzpostavljenimi internimi kontrolami in davki. V pomoč pri ugotavljanju, na kateri ravni se določeno podjetje nahaja glede upravljanja davčnih tveganj, je bil pripravljen tudi vprašalnik na podlagi dobrih praks.

³² KPMG Global Survey, 2009, str. 9.

³³ KPMG Global Survey, 2009, str. 10.

³⁴ Enden in Laan, 2008, str. 18.

³⁵ Elgood in soavtorji, 2004, str. 29.

Tabela 2: Zgled vprašalnika – Upravljanje davčnih tveganj

Sestavine notranjih kontrol	Vprašanja	DA/NE
Kontrolno okolje	Ali obstaja formalno sprejet dokument "politika upravljanja davčnih tveganj"?	
	Ali so opredeljeni posebni cilji upravljanja davčnih tveganj?	
	Ali imajo vsi pomembni deležniki možnost sodelovanja pri pripravi usmeritev?	
	Ali so vključena vsa davčno tvegana področja?	
	Ali se o davčni politiki in ciljih razpravlja in odloča na ravni uprave?	
	Ali so z davčno politiko in cilji seznanjeni vsi deležniki?	
	Ali obstaja v podjetju potreba po implementiranju davčne politike?	
	Ali uprava vsaj enkrat na leto pregleda stanje?	
	Ali je politika upravljanja davčnih tveganj usklajena s širšimi cilji poslovanja?	
	Ocenjevanje tveganja	Ali so v podjetju sprejeti postopki, po katerih se ocenjujejo davčna tveganja?
Ali ti pokrivajo vsa davčno tvegana področja?		
Ali pokrivajo vse vrste davkov?		
Ali pokrivajo vse države, ki so pomembne za skupino, v kateri je podjetje?		
Ali je znano, katere so ključne osebe v podjetju, ki vplivajo na nastanek davčnih tveganj?		
Ali so sprejeti postopki ravnanja s temi zaposlenimi?		
Ali je v podjetju opredeljenih pet najpomembnejših davčnih tveganj?		
Ali je uporabljen model scenarija pri ocenjevanju tveganj?		
Ali so davčna tveganja obravnavana po skupinah, da je omogočen portfolijski pregled vseh davčnih tveganj?		
Ali je ocena davčnega tveganja dokumentirana?		
Kontrolne aktivnosti	Ali so urejeni postopki kontrolnih aktivnosti?	
	Ali se v podjetju pravilno ravna s petimi ključnimi davčnimi tveganji?	
	Ali je v podjetju jasno določeno, kdaj se posvetuje z davčnim oddelkom?	
	Ali je v podjetju jasno določeno, kdaj se davčni oddelek posvetuje z upravo?	
	Ali so kontrolne aktivnosti predstavljene in vpete v poslovanje podjetja?	

	Ali je jasno določeno, kdo je v podjetju zadolžen za posamezne kontrolne aktivnosti?	
	Ali dejansko delovanje nadzornih dejavnosti dokumentira in sprejme uprava?	
	Ali imajo osebe, ki vplivajo na zmanjšanje davčnih tveganj, ustrezno podporo?	
Informiranje in komuniciranje	Ali se uprava zaveda ključnih davčnih tveganj v podjetju?	
	Ali je uprava seznanjena z najpomembnejšimi davčnimi zadevami?	
	Ali obstaja osrednje mesto, kjer se lahko zaposleni seznanijo s politiko upravljanja davčnih tveganj?	
	Ali obstaja seznam zaposlenih (ali delovnih mest), ki imajo določeno vlogo pri upravljanju davčnih tveganj?	
	Ali so sprejeti postopki, ki zagotavljajo, da se novi zaposleni seznanijo s svojo vlogo pri upravljanju davčnih tveganj?	
	Ali so organizirana izobraževanja, ki ključnim posameznikom omogočajo razumevanje vloge pri upravljanju davčnih tveganj?	
	Ali so zagotovljeni postopki, s katerimi je davčni oddelek seznanjen s pomembnimi operativnimi spremembami pri poslovanju?	
Nadziranje delovanja notranjih kontrol	Ali obstajajo postopki, ki zagotavljajo, da nadzor delovanja notranjih kontrol pri upravljanju davčnih tveganj učinkovito deluje?	
	Ali je vključena tudi notranja revizija?	
	Ali se ugotovitve nadzora poročajo nadrejenim?	
	Ali obstaja dokumentiran postopek nadzora delovanja notranjih kontrol?	
	Ali so sprejeti ukrepi, če se ugotovi, da ocenjevanje tveganj in izvajanje kontrolnih aktivnosti ni učinkovito?	

Vir: Tax Risk Management – Best Practice Checklist, Elgood in soavtorji, 2004, str. 54.

V zvezi z upravljanjem davčnih tveganj je zanimiva tudi raziskava družbe Ernst & Young³⁶, v kateri je ugotovljeno, da modeli, ki so bili za upravljanje davčnih tveganj še pred petimi leti učinkoviti, danes ne zagotavljajo več ustrezne davčne gotovosti. Družbe se morajo vse hitreje prilagajati spremembam zaradi globalizacije, novim poslovnim modelom, negotovemu globalnemu gospodarstvu, spremembam trendov v obdavčitvi in lokalni davčni zakonodaji, kar prinaša edinstvene izzive tudi za davčne oddelke. Zaskrbljujoče so ugotovitve raziskave,

³⁶ Ernst&Young, Tax risk and controversy survey, 2011, str. 9.

da davčne uprave pri pobiranju davkov postajajo vse agresivnejše³⁷. Za upravljanje davčnih tveganj v spremenjenih razmerah priporočajo naslednjih pet korakov³⁸:

- uvedbo celovitega pristopa k upravljanju davčnih tveganj in odpravljanju sporov,
- oceno svetovnih virov, procesov in sistemov za upravljanje davčnih tveganj,
- obravnavanje davčnih tveganj in sporov na strateški in izvršilni ravni,
- močno korporativno upravljanje, davke kot prednost in vzpostavljeno sodelovanje z davčnimi organi,
- spremljanje globalnih zakonodajnih in regulativnih novosti ter zaznavanje sprememb davčnih administracij.

5. PRIMERJAVA UPRAVLJANJA DAVČNIH TVEGANJ V GOSPODARSKIH DRUŽBAH NA NIZOZEMSKEM IN V SLOVENIJI

Čeprav je v Sloveniji vzpostavitev notranjih davčnih kontrol še novost, se pomena učinkovitega upravljanja davčnih tveganj vedno bolj zavedajo tudi v naših velikih gospodarskih družbah. Da bi zagotovili pravilno in pravočasno obračunavanje in plačevanje dajatev, zavezanci spremljajo davčno zakonodajo, zagotavljajo različno davčno obravnavo poslovnih dogodkov, pripravljajo popise transakcij in postopkov notranjih kontrol ter izvajajo notranje kontrole. Zlasti pri tistih zavezancih, ki poslujejo v mednarodnem okolju in/ali so del skupine velikih mednarodnih podjetij, se v okviru pilotskega projekta horizontalnega monitoringa ugotavlja, da imajo v notranje kontrolno okolje vključeno tudi upravljanje davčnih tveganj. Nekatero matične družbe slovenskih družb so v svojih državah sprejele kodeks ravnanja (Code of Conduct), zahteve po vzpostavitvi določenih standardov in modelov (COSO, Sarbanes–Oxley Act, the Savings Law ...) pa so prenesle tudi na svoje hčerinske družbe v Sloveniji. Tudi pri ostalih zavezancih, vključenih v pilotski projekt, se že oblikuje zavedanje o pomembnosti notranjih davčnih kontrol.

Podobno kot morajo na Nizozemskem v skladu s SOx-om in Kodeksom upravljanja družb dati izjavo "In control statement", tudi Zakon o gospodarskih družbah predpisuje Izjavo o upravljanju družbe kot del poslovnega poročila. Uprave in nadzorni sveti družb pa dajo izjavo o skladnosti s Kodeksom upravljanja javnih

³⁷ 75 % družb je v raziskavi navedlo, da občutijo povečano agresivnost davčnih uprav v davčnih inšpekcijskih nadzorih, 97 % davčnih uprav pa je navedlo, da bodo v naslednjih treh letih dali večji poudarek mednarodnim strukturam in čezmejnimi transakcijam (Ernst&Young, 2011, str. 13).

³⁸ Ernst&Young, Tax risk and controversy survey, 2011, str. 11.

delniških družb³⁹. Pri zavezancih, ki so v Sloveniji vključeni v pilotski projekt horizontalnega monitoringa, pa z upravljanjem davčnih tveganj uprave družbe še niso dovolj seznanjene. Večinoma se davčne zadeve obravnavajo na ravni finančnega direktorja, računovodske službe in davčnega oddelka. Na Nizozemskem sta davčna strategija in davčna politika na prvem mestu, v razgovore o davkih pa je vključeno najvišje vodstvo družbe. Tudi pri naših zavezancih se tem vprašanju posveča v zadnjem času več pozornosti. Ugotavlja se, da imajo le redki zavezanci tudi formalno sprejeto davčno politiko kot poseben pravni akt družbe, ki opredeljuje aktivnosti na davčnem področju, da bi se v okviru zakonskih omejitev davčna obremenitev zmanjšala v največji možni meri. Sprejeta davčna politika družbe je po mnenju Elgooda in soavtorjev⁴⁰ začetna točka za učinkovito upravljanje davčnih tveganj. Prav tako se v Sloveniji pomena samokontrole na davčnem področju družbe še ne zavedajo dovolj. V vsakem podjetju je vsaj nekaj zaposlenih, ki imajo zadostno znanje in izkušnje na davčnem področju, običajno v davčnem ali računovodskem oddelku. Vendar pa se z davčnimi zadevami v podjetju pogosto srečujejo tudi zaposleni, ki davkov ne poznajo, pa vseeno sprejemajo odločitve, ki imajo lahko tudi davčne posledice. Zato so dobro vzpostavljene notranje davčne kontrole, ki vključujejo tudi "interno davčno inšpekcijo", zelo pomembne.

Po nizozemskem modelu vzpostavljanje notranjih davčnih kontrol zavezancev v horizontalnem monitoringu ni naloga davčne uprave, temveč dolžnost vsakega posameznega zavezanca. Cilj vzpostavitve ogrodja davčnega nadzora je dobiti vpogled v nadzor vseh davčnih zadev, ki se nanašajo tudi na pravilno in pravočasno plačilo vseh vrst dajatev. NTCA poudarja, da ne namerava oblikovati splošnih minimalnih zahtev ali vzorcev za vzpostavitev notranjih davčnih kontrol. Prav tako ne namerava prevzeti naloge certificiranja. Notranje davčne kontrole tudi niso predmet revizije, temveč sredstvo za oceno sprejemljivosti davčne napovedi⁴¹. Na podoben način kot na Nizozemskem horizontalni monitoring v pilotskem projektu izvajamo tudi v Sloveniji, vendar bi želeli v nadaljevanju projekta oblikovati tudi minimalne standarde, ki so potrebni za vključitev v to posebno obliko nadzora. Ustrezno ogrodje notranjega davčnega nadzora (Tax Control Framework) je eden od pogojev NTCA za podpis sporazuma z davčnim

³⁹ Peti odstavek 70. člena ZGD-1 določa, da družbe, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu, vključijo v svoje poslovno poročilo izjavo o upravljanju družbe. Izjavo o upravljanju lahko družba objavi kot ločeno poročilo, skupaj z letnim poročilom. Ljubljanska borza je v sodelovanju z Združenjem Manager ter Združenjem članov nadzornih svetov oblikovala usklajeno besedilo Kodeksa upravljanja javnih delniških družb z dne 8. 12. 2009, ki se je začel uporabljati 1. januarja 2010.

⁴⁰ Elgood in soavtorji, 2004, str. 11.

⁴¹ Committee Horizontal Monitoring Tax and Customs Administration, 2012, str. 43.

zavezancem. Podobno kot v Sloveniji pa so v obdobju pilotskega projekta analizo sistema notranjih kontrol izvajali šele po sklenitvi sporazuma o sodelovanju.

V poročilu, ki ga je NTCA izdala leta 2008⁴² po zaključku pilotskega projekta, so med drugim opisani razgovori s šestimi podjetji glede priprave ogrodja notranjega davčnega nadzora. Kot ogrodje za pripravo razgovorov je bil uporabljen Simonsov model vzvodi nadzora. Vseh šest vključenih podjetij je šele začelo vzpostavljati ogrodje notranjega davčnega nadzora. Razlike med podjetji so bile precejšnje. V nekaterih primerih je bilo to ogrodje omejeno na davek od dohodkov pravnih oseb in postopke znotraj davčnega oddelka podjetja. Pri enem podjetju je bila predstavljena vzpostavitev celotnega ogrodja notranjega davčnega nadzora, ki je obsegala vse vrste davkov ter vse poslovne in davčne procese. Pobudo za uvedbo ogrodja notranjega davčnega nadzora je po navadi dal davčni oddelek, najvišje vodstvo podjetja pa je aktivno podprlo takšno pobudo. Slednje je bilo zelo pomembno za uspešno vzpostavitev ogrodja notranjega davčnega nadzora. Izvedba pri podjetjih, ki spadajo pod režim SOx-a, je bila na naprednejši stopnji.

Poslovni sistem Mercator, ki je eden od podpisnikov dogovora o sodelovanju v pilotskem projektu horizontalnega monitoringa, je v poslovno poročilo za leto 2011 zapisal tudi naslednje⁴³:

"Družba Mercator, d. d., je dne 5. 10. 2010 z Davčno upravo Republike Slovenije podpisala dogovor o sodelovanju v okviru pilotskega projekta Horizontalni monitoring. Sodelovanje v pilotskem projektu Horizontalni monitoring je družba začela 1. 1. 2011, trajalo pa bo predvidoma dve leti. Od sodelovanja v projektu družba pričakuje predvsem večjo davčno gotovost. V letu 2011 je bilo preverjeno delovanje notranjih kontrol na področju obračuna davka na dodano vrednost, prav tako pa se je davčna uprava izjemno hitro in profesionalno odzivala na zastavljena vprašanja in tako zmanjšala davčna tveganja družbe v zvezi s pomembnimi poslovnimi odločitvami. Za leto 2012 je načrtovana preveritev notranjih kontrol na področju osebnih davkov in davka od dohodkov družbe."

Tudi Skupina Gorenje, ki v pilotski projekt sicer ni vključena, davčnim tveganjem pripisuje velik pomen. V poslovnem poročilu za leto 2011 je v poglavju Upravljanje tveganj delovanja – divizija AD med tveganji delovanja, ki se nanašajo na zmanjšanja gospodarskih koristi Skupine, ki izvirajo iz možnosti neustreznega

⁴² The Netherlands Tax and Customs Administration, Tax Control Framework- From a focus on risks to being in control: a different approach, marec 2008, str. 25 in 26.

⁴³ Glej: <http://www.mercator.si/file/7591571/letno-poroilo-skupine-mercator-in-drube-poslovni-sistem-mercator-d-d-za-leto-2011.pdf>, str. 24.

načrtovanja, izvajanja in nadziranja poslovnih procesov in aktivnosti navedla tudi davčna tveganja:⁴⁴

"Davčna tveganja so povezana s pravilno razlago davčne zakonodaje ter s tem povezanim pravilnim in pravočasnim obračunavanjem ter plačevanjem dajatev, s potencialnimi spremembami davčne zakonodaje, njeno uvedbo v vsakodnevne poslovne procese, zagotavljanjem ustrezne dokumentacije idr. Temeljni ukrep za obvladovanje davčnih tveganj je dosledno spoštovanje določil davčne zakonodaje. Ukrep se izvaja s spremljanjem davčne zakonodaje in davčne sodne prakse, vzpostavitev ustreznih notranjih kontrolnih mehanizmov, rednim sodelovanjem med posameznimi službami in družbami, sodelovanjem v vseh fazah poslovnih aktivnosti, pripravo ustrezne dokumentacije za podporo sprejetih rešitev idr. Z reorganizacijo načina prodaje med podjetji v Skupini Gorenje (medpodjetno poslovanje) se je povečala zahtevnost obvladovanja tveganj na področju davka na dodano vrednost, ki jih obvladujemo s povečano standardizacijo davčne obravnave transakcij. Pri poslovanju z odvisnimi družbami se obvladujejo tveganja z vodenjem koordinirane politike transfernih cen in pripravo ustrezne dokumentacije. Vodstvo Skupine Gorenje meni, da je izpostavljenost davčnim tveganjem zaradi kompleksnosti poslovanja, velikega obsega mednarodnih transakcij, kompleksnosti davčne zakonodaje in potencialnih sprememb velika, medtem ko je verjetnost nastanka tveganih dogodkov majhna."

Za davčni organ je ključno, da od zavezancev pridobi točne, pravilne in resnične podatke in informacije o poslih družbe in njihovi davčni obravnavi, davčni zavezanci pa pričakujejo od davčne uprave hitro sprejemanje odločitev. To pa pripomore k učinkovitemu obvladovanju davčnih tveganj zavezancev. Slovenski davčni zavezanci, vključeni v pilotski projekt horizontalnega monitoringa, dajejo temu vse večji pomen in davčni upravi posredujejo vprašanja še pred izvedbo posameznih poslov. Kadar menijo, da bi lahko nastala pomembna razlika v tolmačenju med njimi in davčnim organom, ki bi lahko privedla do bistveno drugačnega davčnega rezultata, so pripravljene pojasniti svoja stališča (pisno ali na delovnih sestankih), tako da lahko davčni organ razume pomen zadev in pride do pravih davčnih zaključkov. Pri tem mora davčni organ paziti na enako obravnavo vseh zavezancev ter poskuša zagotavljati davčno gotovost vsem zavezanecem v sprejemljivih rokih.

Bistvene razlike med nizozemskim in slovenskim modelom so tudi v razkrivanju podatkov – davčnih shem oziroma negotovih davčnih položajev zavezancev v horizontalnem monitoringu. V Sloveniji se zavezanci še ne zavedajo dovolj

⁴⁴ Gorenje poslovno poročilo 2011, <http://lp2011.gorenjegroup.com/poslovno-porocilo/tveganja/upravljanje-tveganj-delovanja-divizija-ad/>.

pomena vnaprejšnjega razkritja davčnih shem, medtem ko je na Nizozemskem to najpogostejša tema v razgovorih v okviru horizontalnega monitoringa. Omejitev pri zagotavljanju davčne gotovosti predstavlja tudi obstoječa davčna zakonodaja. Iz opisanega lahko sklepamo, da se tudi v Sloveniji velike gospodarske družbe vse bolj zavedajo pomembnosti upravljanja davčnih tveganj.

6. ZAKLJUČEK

Temeljna naloga davčnih uprav je pobiranje dajatev in nadziranje pravilnosti in pravočasnosti izpolnjevanja davčnih obveznosti. Tako kot za gospodarske družbe upravljanje tveganj predstavlja temeljno orodje tudi za davčne organe, saj omogoča učinkovito razporejanje sredstev za doseganje temeljnih ciljev. Preglednost davčnih zavezancev lahko omogoči bolj kooperativen pristop in s tem nižje stroške izpolnjevanja davčnih obveznosti⁴⁵. Davčne uprave želijo, da bi z vzpostavitvijo notranjih davčnih kontrol družbe same nadzorovale celoten niz davčnih postopkov po vseh procesih v organizaciji in po vseh vrstah davkov. S tem bi bil izpolnjen temeljni pogoj za učinkovito obvladovanje davčnih tveganj.

Osnovna ideja horizontalnega monitoringa je, da se davčni organi lahko čim bolj zanesejo na notranje kontrole, ki so jih za izpolnjevanje davčnih obveznosti vzpostavili davčni zavezanci. Pri tem je bilo v okviru pilotskega projekta ugotovljeno, da je praksa zavezancev zelo različna in da so njihove notranje davčne kontrole zasnovane na različnih kontrolnih okvirih. Nekateri davčni zavezanci so notranje kontrole že imeli in so jih le dopolnili z davčnimi. Drugi davčni zavezanci pa so notranje kontrole vzpostavili šele zaradi sodelovanja v projektu. Skupni cilj nadaljnjega sodelovanja bi lahko bil spremeniti davčno zakonodajo tako, da bi postavili minimalne standarde, ki bi jih morali dosegati zavezanci, da bi se lahko vključili v tovrsten sistem nadzora. Zagotovljena bi morala biti ustrezna zakonska podlaga, ki bi zavezancem, ki so pripravljene prostovoljno izpolnjevati obveznosti, nudila določene ugodnosti.

Zavezanci bi morali zagotoviti tako "mehke" kot tudi "trde" kontrole. Z mehкими kontrolami razumemo predvsem etične standarde, zaupanje, skupne vrednote. Vodstvo mora aktivno načrtovati te vrednote in pokazati zgledno ravnanje. Temu pravimo "ton z vrha". Vodstvo mora poudarjati pripravljenost pravilnega plačevanja davkov ter zagotoviti ustrezno ravnanje zaposlenih. Na drugi strani morajo imeti zavezanci tudi ustrezne kontrolne mehanizme za izvajanje postopkov glede na opredeljene davčne norme, t. i. "trde kontrole". Za učinkovito obvladovanje davčnih tveganj v velikih gospodarskih družbah je bistveno dobro

⁴⁵ OECD, 2008, str. 23.

vzpostavljeno ogrodje davčnega nadzora, ki omogoča zavezancem nenehen in ažuriran vpogled v davčni položaj. Davčne uprave dobijo tako zanesljive informacije, kar izkazuje preglednost zavezancev do davčne uprave. Davčna uprava v sodobnih oblikah sodelovanja preverja sistem delovanja notranjih kontrol in daje ustrezna priporočila. Zagotavlja tudi vnaprejšnjo davčno gotovost s posredovanjem pisnih odgovorov na delovnih sestankih in v telefonskih razgovorih. Tudi davčni svetovalci igrajo pomembno vlogo pri učinkovitem obvladovanju davčnih tveganj, saj pomagajo svojim strankam razumeti in izpolnjevati davčne obveznosti, sodelujejo pa tudi pri vzpostavitvi notranjih davčnih kontrol. Dobro vzpostavljeno sodelovanje med vsemi deležniki je za učinkovito obvladovanje davčnih tveganj ključnega pomena.

7. LITERATURA

1. Alink, Matthijs, Van Kommer, Victor. 2009. The Dutch Approach, Description of the Dutch Tax and Customs Administration, IBFD.
2. Braithwaite, Valerie. 2002. Taxing Democracy: Understanding Tax Avoidance and Evasion, Aldershot, UK: Ashgate. Dostopno na: <http://vab.anu.edu.au/pubs/taxdemoc.pdf>.
3. Committee Horizontal Monitoring Tax and Customs Administration: Tax supervision – Made to measure. 2012. The Hague.
4. DURS, Poročilo o poteku pilotskega projekta horizontalnega monitoringa na DURS. 2012.
5. Elgood, Tony, Paroissien, Ian, Quimby, Larry. 2004. Tax Risk Management, PriceWaterhouseCoopers.
6. Enden, Laan. 2008. Gaining control, International Tax review, Tax management in companies, Pricewaterhouse Coopers.
7. Ernst&Young. 2011. Ernst&Young's 2011-12 Tax risk and controversy survey.
8. Grah Whatmough, Andrej. 2010. Horizontalni monitoring – od represije k medsebojnemu zaupanju. Denar.
9. Hauptman, Lidija. 2011. Davčni management in upravljanje z davčnimi tveganji. Zbornik referatov XXVI. posvetovanja Društva računovodij, finančnikov in revizorjev Maribor, str. 62–81.
10. HM Revenue & Customs. 2009. A Code of Practice in taxation for Banks, Consultation response Document.
11. Hoyng, Kloosterhof, MacPherson. 2010. Tax Risk Management, From risk to opportunity. IBFD.
12. Interno gradivo s srečanja generalnih direktorjev davčnih uprav EU – skupine G27. 2011. Haag.
13. Jerman, Saša. Vzpostavitev in obvladovanje notranjih kontrol na zgledu DDV od storitev v razmerjih s tujimi davčnimi zavezanci. 2011. Zbornik referatov, 11. davčna konferenca Slovenskega inštituta za revizijo, str. 131–169.
14. King, Robert. Tax Risk Management, Zbornik referatov, 8. davčna konferenca Slovenskega inštituta za revizijo, 2008, str. 29–50.

15. KPMG Global Survey. 2009. Good-Better-Best – the race to set global standards in tax management, KPMG. Dostopno na: <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/Good-Better-Best.pdf>.
16. Letno poročilo Poslovnega sistema Mercator za leto 2010. Dostopno na: http://lp2010.mercator.si/jart/MEAR10/html/sl/index.jart?content_id=1297839346504.
17. Letno poročilo Gorenje. 2011. Dostopno na: <http://lp2011.gorenjegroup.com/poslovno-porocilo/tveganja/upravljanje-tveganj-delovanja-divizija-ad/>.
18. Menard, Vera, Mahnič, Marjan, Dobnik, Darinka, Nemec, Anica. 1994. Revidiranje notranjih kontrol podjetja. Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Ljubljana.
19. Odar, Marjan. 2011. Vzpostavitev notranjih kontrol za obvladovanje davčnih tveganj. Zbornik referatov, 11. davčna konferenca Slovenskega inštituta za revizijo, str. 115–129.
20. OECD. 2008. Study into the Role of Tax Intermediaries. Dostopno na: <http://www.oecd.org/dataoecd/28/34/39882938.pdf>.
21. Šinkovec, Darija. 2012. Izkušnje pri uvajanju horizontalnega monitoringa v praksi. Zbornik referatov, 12. davčna konferenca Slovenskega inštituta za revizijo, str. 199–213.
22. The Netherlands Tax and Customs Administration, Tax Control Framework- From a focus on risks to being in control: a different approach. 2008 Dostopno na: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/vat_conferences/tax_control_framework_en.pdf.
23. Zakon o davčnem postopku (ZDavP-2), Uradni list RS, 117/2006, 24/2008-ZDDKIS, 125/2008, 20/2009-ZDoh-2D, 47/2009 Odl. US: U-I-54/06-32 (48/2009 popr.), 110/2009 (1/2010 popr.) in 43/2010, 13/2011-UPB4, 32/2012 in 94/2012.
24. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1), Uradni list RS, 42/2006 (60/2006 popr.), 26/2007-ZSDU-B, 33/2007-ZSReg-B, 67/2007-ZTFI (100/2007 popr.), 10/2008, 68/2008, 23/2009 Odl.US: U-I-268/06-35, 42/2009, 65/2009-UPB3, 83/2009 Odl. US: U-I-165/08-10, Up-1772/08-14, Up-379/09-8, 33/2011, 91/2011, 100/2011 Skl.US: U-I-311/11-5, 32/2012 in 57/2012.

Dr. Clemens Nowotny

Determination of the Tax Basis of a PE

The New OECD-Approach

SUMMARY ● *In 2008, the OECD Committee on Fiscal Affairs approved the "Report on the Attribution of Profits to Permanent Establishments" as the Authorized OECD Approach (AOA) on how to attribute profits to permanent establishments. Under the AOA, the following two steps have to be taken: first, a functional and factual analysis must be performed in order to hypothesise the PE as a separate and independent enterprise undertaking functions, owning and/or using assets, assuming risks and entering into dealings with other parts of the enterprise; second, any recognised dealings have to be remunerated at arm's length by applying the OECD Transfer Pricing Guidelines by analogy.*

Since important conclusions of the AOA are inconsistent with the 2008 version of Art 7 OECD-MC and its interpretation provided in the Commentary, the introduction of a treaty provision corresponding to the 2010 version of Art 7 OECD-MC is required in order to fully implement the AOA. For those tax treaties which have not yet incorporated the 2010 version of Art 7 OECD-MC, the fiction that the PE is a separate and independent enterprise is still restricted.

Key words ● *Arm's length principle, assets, Authorised OECD Approach (AOA), comparability analysis, dealing, dependent agent, economic ownership, free capital, "functionally separate entity" approach, functional and factual analysis, permanent establishment, "relevant business activity" approach, risk, Report on the Attribution of Profits to Permanent Establishments, significant people function, Working Hypothesis.*

POVZETEK ● *Odbor OECD za fiskalne zadeve je leta 2008 odobril "Poročilo o pripisu dobičkov stalnim poslovnim enotam" kot potrjeni pristop OECD k načinu pripisovanja dobičkov stalnim poslovnim enotam. Potrjeni pristop OECD narekuje postopek v dveh korakih: najprej je treba opraviti funkcijsko analizo in analizo dejstev kot podlago za hipotezo, da je stalna poslovna enota ločeno in neodvisno podjetje, ki opravlja funkcije, ima v lasti in/ali uporablja sredstva, prevzema tveganja in sklepa posle z drugimi deli podjetja; nato pa je treba vse pripoznane posle poplačati po tržnih cenah in pri tem smiselno upoštevati Smernice OECD za določanje transfernih cen.*

Ker pomembni predlogi potrjenega pristopa OECD niso skladni z različico 7. člena vzorčne konvencije OECD iz leta 2008 in njegovo razlago v komentarju, je za popolno izvedbo potrjenega pristopa OECD v sporazume o izogibanju dvojnemu obdavčenju potrebno vključiti določbo, ki ustreza različici 7. člena

vzorčne konvencije OECD iz leta 2010. Za sporazume o izogibanju dvojnemu obdavčenju, ki še nimajo vključene različice 7. člena vzorčne konvencije OECD iz leta 2010, je domneva, da je stalna poslovna enota ločeno in neodvisno podjetje, še vedno omejena.

Ključne besede ● *Neodvisno tržno načelo, sredstva, potrjeni pristop OECD, analiza primerljivosti, posel, odvisni zastopnik, ekonomsko lastništvo, prosti kapital, pristop "funkcijsko ločene enote", funkcijska analiza in analiza dejstev, stalna poslovna enota, pristop "ustrezne poslovne dejavnosti", tveganje, Poročilo o pripisu dobičkov stalnim poslovnim enotam, funkcija bistvenih ljudi, delovna hipoteza.*

1. INTRODUCTION

Although the wording of Art 7 OECD-MC has remained materially unchanged since its inclusion in the first version of the OECD-MC in 1963,¹ the attribution of profits to permanent establishments (PEs) has always been the subject of controversial discussions. Apart from considerable variations in the domestic laws of the OECD member countries regarding the taxation of PEs, there has been no international consensus regarding the interpretation of Art 7 OECD-MC. In particular, there are disparate views with regard to the extent to which a PE has to be treated as a separate and independent enterprise. The one extreme is to consider that there is only ever one enterprise; accordingly, taxable income cannot be generated from dealings between the PE and other parts of the enterprise. The other extreme is the approach that treats a PE as a fully separate and independent enterprise, with the consequence that internal dealings have to be recognised and priced at arm's length. Between these two extremes there is a broad spectrum of views as regards the degree of independency and the consequences connected therewith.²

Since the lack of a common interpretation of Art 7 OECD-MC may result in double taxation or double non-taxation, the OECD's Committee on Fiscal Affairs (CFA) decided to address the issue and formulated a Working Hypothesis. Considering that the OECD Transfer Pricing Guidelines (Guidelines) were approved in 1995, the basis of the Working Hypothesis was to examine how the guidance in the Guidelines could be applied, by analogy, to attribute profits to a PE in accordance with the arm's length principle. Following the release of several discussion drafts

¹ Minor changes to the wording of Art 7 were made in the course of the 1977 update.

² For further reference see Baker/Collier, General Report, in IFA (ed) CDFI 91b – The attribution of profits to permanent establishments (2006) pp 25 et seq.

in 2001, 2003, 2004, 2005 and 2007, the CFA finally approved the Report on the Attribution of Profits to Permanent Establishments (Report) on 24 June 2008 (approved by the OECD Council on 17 July 2008 for publication), which is the Authorized OECD Approach (AOA) on how to attribute profits to PEs (Report 2008).

The AOA is constrained neither by the original intent nor by the historical practice and interpretation of Art 7 OECD-MC. Rather, the focus is to establish the most preferable approach for the attribution of profits to PEs. However, since important conclusions of the AOA are in conflict with the wording of the 2008 version of Art 7 OECD-MC, the OECD recognised that a full implementation of the AOA requires an amendment of the wording of Art 7 OECD-MC itself. Therefore, the CFA decided to adopt a two-track implementation strategy, aimed at both existing and future tax treaties following the OECD-MC.³ The first step was to amend the OECD Commentary to Art 7 OECD-MC – but not Art 7 OECD-MC itself – in the course of the update 2008, in order to take into account those conclusions of the AOA that do not conflict with the old Art 7 OECD-MC and its Commentary. The second step was the inclusion of a new version of Art 7 OECD-MC in the course of the 2010 update, supplemented by a new Commentary. At the same time, a modified version of the Report was published. On 22 July 2010 the OECD Council approved an updated Report (2010 Report) on the Attribution of Profits to Permanent Establishments for publication which, however, does not change the conclusions of the 2008 Report but instead simply deletes obsolete references to the text of the old Art 7 OECD-MC and aligns the Report's wording with the wording of the new Art 7 OECD-MC.

The following part of this article gives an overview of the most important principles underlying the AOA. Reference will be taken to Part I (General Considerations) of the Report, whereas Parts II (Banks), III (Global Trading) and IV (Insurance Enterprises) will not be covered. Except for the double tax treaty with Switzerland revised as of 7 September 2012, Slovenia has, however, not yet introduced the 2010 version of Art 7 OECD-MC in its existing tax treaty network. Therefore, part three of this article deals with the question of the extent to which the AOA is relevant for the interpretation and application of double tax treaties following the old 2008 version of Art 7 OECD-MC. Part four highlights the practical implications for Slovenia, taking into account the domestic rules relating to the determination of the profits of a PE.

³ Bennett, *The Attribution of Profits to Permanent Establishments: The 2008 Commentary on Art. 7 of the OECD Model Convention*, *European Taxation* 2008, 467 (469).

2. THE AUTHORIZED OECD APPROACH (AOA)

2.1. General remarks

The basic premise of the AOA is that the profits to be attributed to a PE are the profits that the PE would have earned at arm's length if it were a legally distinct and separate enterprise performing the same or similar functions under the same or similar conditions and dealing wholly independently with other parts of the enterprise of which it is a part. In other words, the AOA is to apply, by analogy, the arm's length principle stipulated in Art 9 OECD-MC, as articulated by the Guidelines, to the attribution of profits to a PE.

The AOA follows the "functionally separate entity" approach, which permits profits to be attributed to a PE even though no profit has yet been realised by the enterprise as a whole. This implies that the amount of profits attributable to the PE is not limited to the amount of total profits generated by the enterprise as a whole. The "relevant business activity" approach, under which the profits attributable to a PE cannot exceed the profits earned by the whole enterprise, is, however, explicitly rejected by the OECD since it is not regarded as being consistent with the arm's length principle.

The AOA requires two steps in order to attribute profits to a PE. The first step is to hypothesise the PE as a separate and independent enterprise undertaking functions, owning and/or using assets, assuming risks and entering into dealings with other parts of the enterprise as well as entering into transactions with other related and unrelated parties. The second step is to remunerate dealings within the enterprise at arm's length by applying the Guidelines by analogy.

2.2. Two-step approach

2.2.1. STEP ONE: HYPOTHESISING THE PE AS A SEPARATE AND INDEPENDENT ENTERPRISE

The starting point for hypothesising the PE as a separate and independent enterprise based on the AOA is to accomplish a functional and factual analysis. In principle, the **functional and factual analysis** performs the same role in the comparability analysis in a PE context under Art 7 OECD-MC as it does in situations involving associated enterprises under Art 9 OECD-MC according to the Guidelines. The functional and factual analysis must therefore identify the economically significant activities and responsibilities undertaken by the PE.

However, the functional and factual analysis also has further applications under step one of the AOA due to the fact that – as opposed to associated enterprises – a PE is not in fact legally separate from the rest of the enterprise of which it is a

part. Since a PE is part of one legal entity, a PE cannot enter into binding contracts or other legal arrangements with its head office or other PEs of the enterprise. Unlike the case of associated enterprises, it is therefore not possible to rely on a legal analysis in order to determine which part of the enterprise owns certain assets, assumes risks, and possesses capital or contracts with third parties. In the PE context, the OECD therefore rather refers to functions performed by the people working for the enterprise. The so-called "people functions" identified in the course of the functional and factual analysis can range from mere support or ancillary functions to the so-called "significant people functions". The latter are decisive for attributing risks and assets to the PE. Accordingly, the AOA attributes to the PE those risks for which the significant functions relevant to the assumption and/or management (subsequent to the transfer) of risks are performed by people in the PE and also attributes to the PE economic ownership of assets for which the significant functions relevant to the economic ownership of assets are performed by people in the PE.

On the basis of the attribution of risks as well as the economic ownership of assets the AOA requires a sufficient amount of "free" capital to be allocated to the PE in order to support the functions performed, the assets attributed and the risks assumed. Finally, in step 1 the AOA also sets forth criteria for the recognition and characterisation of internal dealings between the PE and other parts of the enterprise to which it belongs.

In the following, the respective conclusions which shall be drawn from accomplishing the functional and factual analysis within step 1 of the AOA shall be described in more detail.

(i) Attribution of assets

Assets are attributed to the PE based on "economic ownership" since legal agreements cannot be relied upon. The attribution of assets may depend upon the type of asset and the type of business in which the asset is used.

For tangible assets, the OECD takes a pragmatic approach and considers the place of use to be decisive unless circumstances in a particular case require a different view.⁴ In other words, tangible assets are generally to be attributed based on where they are physically located. If a PE is treated as the economic owner of a tangible asset, it will typically be entitled to tax-deductible depreciations and, if the asset is debt-financed, interest payments. If, however, a PE is treated as the

⁴ Para 104 of Report 2008.

lessee of a tangible asset, it will typically be entitled to deduct rental expenses for tax purposes.

In the case of intangible assets, the attribution to a certain part of the enterprise is also based on the respective significant people functions. With regard to internally developed trade intangibles, the significant people functions relevant to the determination of economic ownership are those which require active decision making with regard to the taking on and management of individual risks and portfolios of risks associated with the development of the intangible property.⁵ The same is true with regard to trade intangibles acquired from other parties, in which case the relevant significant people functions might include the evaluation of the acquired intangible, the performance of any follow-on development activity required, and the evaluation and management of risks associated with deploying the intangible.⁶ Also in the case of marketing intangibles (e.g. name and logo of the company or brand), the decisive significant people functions are likely to be those associated with the initial assumption and subsequent management of risks related to the marketing intangibles. These may include e.g. functions related to the creation of and control over branding strategies, trademark and trade name protection, and maintenance of established marketing intangibles.⁷

(ii) Attribution of risks

Also with regard to the attribution of risks (e.g. inventory risk, credit risk, currency risk, interest rate risk, market risks, product liability and warranty risk, etc.) to a particular part of the enterprise, the AOA stipulates that the performance of the significant people functions related thereto shall be decisive. Accordingly, the significant people functions relevant to the assumption of risks are those which require active decision-making with regard to the initial acceptance and/or subsequent management of risks⁸. E.g., the excess inventory risk will be attributed to the PE if the significant people function related to inventory levels is performed by the PE (by people of the PE respectively); credit risk may be attributed to the PE if the active decision making to conclude a sale to a particular customer after having reviewed the creditworthiness of this

⁵ Para 116 of Report 2008.

⁶ Para 125 of Report 2008.

⁷ Para 128 of Report 2008.

⁸ Para 25 of Report 2008.

customer is performed by the PE.⁹ If risks are found to have been assumed by the enterprise as a result of a significant people function performed by the PE, the assumption of those risks should be taken into account for the purposes of attributing profits to the PE. The amount and nature of the risks assumed by the PE will, *inter alia*, affect the amount of "free" capital necessary to support these risks.

Whereas it might be possible to use the services of another part of the enterprise to "manage" a risk initially assumed by the PE without necessarily transferring the risk to that other part of the enterprise, it is, however, not possible according to the AOA to subsequently transfer a risk (initially assumed by the PE) to a different part of the enterprise without also transferring the significant people function of managing this risk ("risk follows function")¹⁰. This constitutes a significant deviation from the arm's length principle under Art 9 OECD-MC, where risk can be assigned on a contractual basis and, therefore, a separation of risks and the performance of the (significant people) functions related thereto is possible. E.g. among associated enterprises it is generally possible that – on the basis of contractual arrangements – an enterprise may either act as a fully-fledged distributor, a limited risk distributor or a commissionaire. Similarly, among associated enterprises it is possible to enter into full-fledged manufacturing arrangements, contract-manufacturing or toll-manufacturing arrangements. Unlike in the case of Art 9 OECD-MC, where the attribution of risk is in principal based on contractual arrangements, the allocation of risk in context of Art 7 OECD-MC is solely based on where the significant people functions relating thereto are performed.¹¹

(iii) Attribution of "free" capital

Any PE requires a certain amount of funding, made up of (i) "free" capital, i.e. funding that does not give rise to a tax-deductible return in the nature of interest, and (ii) interest-bearing debt. The "free" capital attributed to a PE limits the amount of the PE's debt and, as a consequence, the amount of tax-deductible interest. As a starting point, a PE should be attributed sufficient capital in order to support the functions it undertakes, the assets it economically owns and the risks

⁹ Para 27 of Report 2008.

¹⁰ Para 99 of Report 2008.

¹¹ See Kroppen, Der "Authorized OECD Approach" zur Gewinnaufteilung zwischen Stammhaus und Betriebsstätte, 1086.

it assumes.¹² Furthermore, it is an important principle underlying the AOA that all parts of the enterprise have the same creditworthiness. As a result of this principle, there is – unlike in the case of associated enterprises covered by Art 9 OECD-M – no scope for guarantees between head office and PE.¹³

For non-bank enterprises, the AOA sets forth two acceptable approaches for attributing "free" capital, recognising that it is not an exact science, and that any particular facts and circumstances are likely to give rise to a range of arm's length results and not only to one single figure. Under the "capital allocation approach", "free" capital is allocated on the basis of the proportion of assets and risks attributed to the PE in the course of the functional analysis.¹⁴ If, e.g., the PE has 10% of the enterprise's assets and/or risks, it will have to be attributed 10% of the enterprises "free" capital accordingly. On the other hand, the "thin capitalisation approach" determines the amount of "free" capital on the basis of a comparability analysis of capital structures of independent enterprises carrying on the same or similar activities under the same or similar conditions in the host country of the PE.¹⁵ Apart from these two acknowledged approaches capable of producing an arm's length result, the AOA also mentions the "economic capital allocation approach"¹⁶, which however may only be used as a first starting point for non-financial institutions, as well as the "regulatory minimum capital approach"¹⁷, which is not regarded as an authorised OECD approach except for bank and insurance companies since it ignores important principles underlying the AOA.

(iv) Recognition of dealings

The last part of the first step constitutes the recognition of dealings between the head office and a PE. A "dealing" is the equivalent to a "transaction" between associated enterprises in the context of Art 9 OECD-MC. As opposed to transactions, dealings between the head office and a PE have no legal consequences for the enterprise as a whole. This implies the need for greater scrutiny of whether a dealing has actually taken place. In the absence of legally

¹² Para 31 of Report 2008.

¹³ Paras 130 et seq of Report 2008.

¹⁴ Para 155 of Report 2008.

¹⁵ Para 163 of Report 2008.

¹⁶ Para 162 of Report 2008.

¹⁷ Paras 169 et seq of Report 2008.

binding contracts, this also implies a greater scrutiny of the underlying documentation. The accounting records and internal documentation of the PE might though be used as a starting point for the evaluation of a potential dealing. However, at the end of the day the functional and factual analysis must determine whether a dealing in the sense of a real and identifiable event has effectively occurred.¹⁸

2.2.2. STEP TWO: DETERMINATION OF PROFITS OF THE PE BASED UPON A COMPARABILITY ANALYSIS

After hypothesising the PE as a distinct and separate enterprise in step one, dealings that have been recognised in the course of the functional and factual analysis must be priced on an arm's length basis. This is accomplished through applying, by analogy, the guidance given on the transfer pricing methods contained in the Guidelines. Accordingly, a comparison of dealings between the PE and its head office with uncontrolled transactions between separate enterprises has to be undertaken. The determination of the comparability between dealings and uncontrolled transactions entails the application of the Guidelines' comparability factors directly (characteristics of property or services, economic circumstances and business strategies) or by analogy (functional analysis and contractual terms).¹⁹ In accordance with the Guidelines, comparability in the PE context means either that none of the differences (if any) between the dealing and the transaction between independent enterprises materially affects the measure used to attribute profit to the PE, or that reasonable accurate adjustments can be made to eliminate the material effects of such differences. Based on the comparability analysis, the most appropriate transfer pricing method is selected and applied. This might be either one of the traditional transaction methods (comparable uncontrolled price method, resale price method, cost plus method) or one of the transactional profit methods (transactional net margin method, profit split method).

As already mentioned above, in the absence of circumstances in a particular case that warrant a different view, the place of use of a tangible asset indicates which part of the enterprise economically owns that asset. Accordingly, a change in the place of use of a tangible asset may trigger a change in the economic ownership of that asset. The consequence of a transfer of economic ownership from the head office to the PE or *vice versa* will be that the fair market value of the asset at the time of transfer has to be charged. If, however, the economic ownership of

¹⁸ Para 212 of Report 2008.

¹⁹ Para 225 of Report 2008.

the asset is not attributable to the part of the enterprise actually using the asset, the situation might be similar to a lease agreement between independent parties which requires the lessor to charge an arm's length rental fee.

Similarly, the functional and factual analysis might show that a PE makes use of a trade intangible developed in the past by activities performed in the head office and exploited by the head office in the past. In such case, the AOA requires to charge an internal arm's length royalty between the head office and the PE.

Similarly, in case of internal services (e.g. strategic management, centralised payroll or accounting functions, etc.) provided from the head office to the PE or *vice versa*, the arm's length principle has to be applied in order to determine the reward for the performance of such services. Applying this principle will take account not only of the price applied to the service but also, following the guidance in Chapter VII of the Guidelines, whether, at arm's length, both parties would have contracted for the provision of the respective service. Since many of the services provided by the head office are little different from those provided by a group parent, the respective principles of the Guidelines for associated enterprises may therefore be used in the PE context by analogy. In particular the "willing to pay" or "perform for itself" test provided in paragraph 7.6 of the Guidelines may prove helpful in resolving such issues.²⁰ If comparable uncontrolled prices are not available, the cost plus methods may be applied.²¹

2.3 Excursus: dependent agent PEs

The issue of whether a dependent agent PE exists is dealt with in Art 5(5) of the OECD-MC. If, under Art 5(5) OECD-MC, a PE is found to exist, Art 7 OECD-MC is applied to determine how much profit (or loss) is to be attributed to that dependent agent PE. In doing so, the same principles have to be followed as in the case of a PE according to Art 5(1) OECD-MC. It has to be noted that in cases where a PE arises due to the activities of a dependent agent, the host country will usually have taxing rights over two different legal entities: (i) the dependent agent who often will be subject to unlimited tax liability, and (ii) the principal being subject to limited tax liability with its dependent agent PE.

As regards transactions between the principal and the dependent agent, Art 9 OECD-MC is decisive for determining the arm's length price. Paying the agent an arm's length fee for providing his services, however, does not necessarily mean that there is no further room for taxation of the dependent agent PE, which is a

²⁰ Para 254 of Report 2008.

²¹ Para 255 of Report 2008.

question addressed by Art 7 OECD-MC. This outcome is due to the fact that the principles for the allocation of risk underlying the AOA substantially deviate from those applicable in the context of Art 9 OECD-MC (no separation of functions and risks).²² Accordingly, the "single taxpayer" approach, which implies that in all circumstances the payment of an arm's length reward to the agent fully extinguishes the profits being attributable to the dependent agent PE, is explicitly refused by the OECD.

3. THE AOA'S RELEVANCE FOR TAX TREATIES CONCLUDED PRIOR TO 2010

3.1. Full implementation of the AOA only under double tax treaties following the 2010 version of Art 7 OECD-MC

As mentioned in the introduction to this article, the Report articulates the preferable approach for attributing profits to a PE and is not constrained either by the original intent or by the historical practice and interpretation of Art 7 OECD-MC. The CFA acknowledged that some conclusions of the AOA are inconsistent with the 2008 version of Art 7 OECD-MC and its interpretation given in the Commentary.²³ This might be especially true with regard to the "robustness" of the AOA's recognition of dealings between a PE and other parts of the enterprise.²⁴ In order to achieve full implementation of the AOA and to avoid any uncertainty that could arise from different interpretations based on previous practices and pre-2008 versions of the Commentary, the wording of Art 7 OECD-MC was therefore changed in 2010.

Art 7, para 1, of the OECD-MC has been changed insofar as the 2010 version explicitly states that the amount of profits attributable to the PE is exclusively determined in accordance with the provisions of para 2 leg cit.²⁵ This makes clear that Art 7, para 1, of the OECD-MC does not limit the amount of profits or losses

²² See in detail Loidl/Rosenberger, *Vertreterbetriebsstätte: Begründung und steuerliche Ergebnisabgrenzung*, in Bernegger/Rosar/Rosenberger (eds) *Handbuch Verrechnungspreise* (2012) p 635 (656 et seq).

²³ Para 6 of the 2010 Commentary on Art 7 OECD-MC.

²⁴ Bennett, *The Attribution of Profits to Permanent Establishments: The 2008 Commentary on Art. 7 of the OECD Model Convention*, *European Taxation* 2008, 469.

²⁵ Art 7(1) OECD-MC 2010 reads as follows: "*Profits of an enterprise of a Contracting State shall be taxable only in that State unless the enterprise carries on business in the other Contracting State through a permanent establishment situated therein. If the enterprise carries on business as aforesaid, the profits that are attributable to the permanent establishment in accordance with the provisions of paragraph 2 may be taxed in that other State.*" [Emphasis added by the author to highlight the most important changes].

attributable to the PE to the amount of the overall profits or losses of the enterprise as a whole.²⁶

The wording of the new Art 7, para 2, of the OECD-MC shows fundamental changes reflecting the full implementation of the AOA.²⁷ *Inter alia*, the new para 2 leg cit refers specifically to dealings between the PE and other parts of the enterprise in order to emphasise that the separate and independent enterprise fiction requires treating these dealings the same way as similar transactions between independent enterprises.²⁸ The explicit reference to "functions performed, assets used and risks assumed" clearly reflects the approach developed in the Report (functional and factual analysis) and ensures that the determination of the profits attributable to a PE follows that approach.²⁹

Paras 3 to 6 of Art 7 OECD-MC 2008 have been cancelled in the 2010 version of Art 7 OECD-MC. The old para 3 leg cit, which allows the deduction of expenses which are incurred for the purposes of the PE, was deleted to prevent it from being misconstrued as limiting the deduction to the amount of the expenses themselves.³⁰ The old paras 4 and 6 of Art 7 OECD-MC were deleted since an indirect profit allocation generally does not produce an arm's length result and, therefore, is in conflict with the AOA.³¹ Similarly, the old para 5 leg cit according to which no profits should be attributed to a permanent establishment by reason of the mere purchase of goods or merchandise for the enterprise is viewed as being inconsistent with the arm's length principle and, therefore, not included in the 2010 version of Art 7 OECD-MC.

Apart from these changes which were necessary in order to fully implement the AOA, para 3 of Art 7 OECD-MC 2010 for the first time introduces an explicit rule on profit adjustments and corresponding adjustments similar to Art 9(2) OECD-

²⁶ Cf paras 13 and 17 of the 2010 Commentary on Art 7 OECD-MC.

²⁷ Art 7(2) OECD-MC 2010 reads as follows: "**For the purposes of this Article and Article [23 A] [23B], the profits that are attributable in each Contracting State to the permanent establishment referred to in paragraph 1 are the profits it might be expected to make, in particular in its dealings with other parts of the enterprise, if it were a separate and independent enterprise engaged in the same or similar activities under the same or similar conditions, taking into account the functions performed, assets used and risks assumed by the enterprise through the permanent establishment and through the other parts of the enterprise.**" [emphases added by the author in order to highlight the most important changes].

²⁸ Cf para 24 of the 2010 Commentary on Art 7 OECD-MC.

²⁹ Cf para 19 of the 2010 Commentary on Art 7 OECD-MC.

³⁰ Cf para 40 of the 2010 Commentary on Art 7 OECD-MC.

³¹ Cf paras 40 and 41 of the 2010 Commentary on Art 7 OECD-MC.

MC.³² The rule shall avoid double taxation resulting from profit adjustments in one State which lack corresponding adjustments in the other State.

The following chart highlights the most important changes of Art 7 OECD-MC in the course of the update 2010:

Art 7 OECD-MC (2008)	Art 7 OECD-MC (2010)
Para 1: PE-principle	Para 1: no material changes
Para 2: arm's length principle	Para 2: reference to functional and factual analysis; reference to dealings; obligation for both States;
Para 3: charging of costs	Para 3: charging of costs ; profit adjustment, corresponding adjustment
Para 4: indirect profit attribution	Para 4: deleted
Para 5: no profit attribution because of mere purchasing activity	Para 5: deleted
Para 6: Prohibition of unjustified adjustments of profit attribution method	Para 6: deleted
Para 7: subsidiary clause	Para 7: included in para 4

3.2. Limited relevance of the AOA under double tax treaties following the pre-2010 version of Art 7 OECD-MC

If, as outlined above, a full implementation of the AOA requires the conclusion of a double tax treaty provision following the 2010 version of Art 7 OECD-MC, the question arises to what extent the AOA might be used for the interpretation of double tax treaties including the old version of Art 7 OECD-MC. In the course of the 2008 update, the CFA published a revised version of the Commentary on Art 7 OECD-MC in order to provide an improved certainty also for those double tax treaties which have not yet incorporated the 2010 version of Art 7 OECD-MC. The 2008 Commentary on Art 7 OECD-MC takes reference to the Report which, according to the CFA, represents a better approach of attributing profits to PEs than has previously been available.³³ Accordingly, the Report is understood as an improvement on the existing situation and, therefore, should be used when

³² Art 7(3) OECD-MC 2010 reads as follows: "Where, in accordance with paragraph 2, a Contracting State adjusts the profits that are attributable to a permanent establishment of an enterprise of one of the Contracting States and taxes accordingly profits of the enterprise that have been charged to tax in the other State, the other State shall, to the extent necessary to eliminate double taxation on these profits, make an appropriate adjustment to the amount of the tax charged on those profits. In determining such adjustment, the competent authorities of the Contracting States shall if necessary consult each other."

³³ Para 7 of the 2008 Commentary on Art 7 OECD-MC.

applying Art 7 OECD-MC.³⁴ The CFA, however, recognises areas where there is a conflict between the conclusions of the Report and the interpretation previously given in the Commentary. For this reason, a "conflict rule" has been inserted in para 7 of the 2008 Commentary, which states that in such event the Commentary always prevails over the Report.

Against this background, the 2008 version of the Commentary takes into account only those conclusions of the AOA which do not conflict with the old version of Art 7 OECD-MC and the guidance given in previous versions of the Commentary.³⁵ It is, therefore, regarded as a mere clarification of the correct interpretation of the old Art 7 OECD-MC.³⁶ Subject to this condition, the 2008 Commentary on Art 7 OECD-MC can be used as supplementary means for the interpretation and application of treaty provisions following the wording of the old Art 7 OECD-MC irrespective of the date of conclusion of the respective double tax treaty.

In the following, a brief overview – without claiming completeness – of those amendments made in the course of the 2008 update of the Commentary on Art 7 OECD-MC is given, which might be regarded as mere clarifications with respect to the interpretation previously given and, therefore, will generally have to be followed when applying a double tax treaty provision corresponding to the 2008 version of Art 7 OECD-MC:

- Para 10 confirms that the "force of attraction principle" is rejected by the OECD.
- A new para 11 states that a PE may be attributed profits in specific circumstances even when the enterprise as a whole does not generate profits, or – as the case may be – may not be attributed profits even when the enterprise as a whole has generated profits.
- A new para 15 makes clear that Art 7(2) OECD-MC is to be applied in each Contracting State. This, however, does not mean that the amount on which the enterprise is taxed in the PE state will be exactly the same as the amount of income with respect to which the residence state will have to provide relief pursuant to Art 23 OECD-MC. Variations between the domestic laws of the two states will often result in a different amount of taxable income in each state. In other words, the principles of determining income under domestic laws might deviate from the principles underlying Art 7 OECD-MC, the latter

³⁴ Para 8 of Report 2008.

³⁵ Para 8 of Report 2008.

³⁶ Bennett, *The Attribution of Profits to Permanent Establishments: The 2008 Commentary on Art. 7 of the OECD Model Convention*, European Taxation 2008, 469.

providing for a maximum amount of profits that the PE state may tax and on which the residence state must grant relief.³⁷

- New paras 17 and 18 state that Art 7(2) OECD-MC requires to determine the profits that would have been realized if the PE had been a separate and independent enterprise engaged in the same or similar activities under the same or similar conditions and dealing wholly independently with the rest of the enterprise. Reference is taken to the 2008 Report and the two-step approach of the AOA for the attribution of profits to PEs.
- Para 16 and new para 20 elaborate on the requirement to prepare accounting records and contemporaneous documentation which may constitute a useful starting point for the purposes of attributing profits to PEs.
- New paras 23-25 contain clarifications regarding the attribution of profits to construction PEs under Art 5(3) OECD-MC. Construction PEs can give rise to special problems, especially where goods are provided, or services performed, by the other parts of the enterprise or a related party in connection with the building site or construction or installation project. By way of an example, the Commentary states that where goods are supplied by the other parts of the enterprise, the profits arising from that supply do not result from the activities carried on through the PE and are not attributable to it. Similarly, profits resulting from the provision of services (e.g. planning, designing, drawing blueprints, rendering technical advice, etc) by the parts of the enterprise operating outside the PE state do not result from the activities carried on through the PE and are not attributable to it.
- A new para 26 has been added which states that in the case of attributing profits to dependent agent PEs (Art 5(5) OECD-MC) the same principles used to attribute profits to other types of PEs are to be applied. Therefore, as a first step, a functional and factual analysis determines the functions undertaken by the dependent agent both on its own account and on behalf of the non-resident principal. In a second step, profits will be attributed to the dependent agent PE on the basis of functions performed, assets used, risks assumed and capital attributed.
- A new para 30 has been inserted to clarify that para 3 of Art 7 OECD-MC only deals with the attribution of expenses to a PE for treaty purposes but does not deal with the deductibility of expenses under domestic tax law.

Taking a closer look at the 2008 Commentary on Art 7 OECD-MC, it is apparent that material parts of the Commentary remained unchanged in course of the

³⁷ Bennett, *The Attribution of Profits to Permanent Establishments: The 2008 Commentary on Art. 7 of the OECD Model Convention*, *European Taxation* 2008, 470.

update 2008. In particular with regard to the recognition and pricing of dealings, the CFA to a large extent had to maintain the interpretation given in the previous 2005 version of the Commentary.

The following examples show that the separate and independent enterprise fiction is still restricted under double tax treaties following the old version of Art 7 OECD-MC and is by far not as extensive as provided under the AOA:

- Concerning supplies of goods within the enterprise, the allocation of a profit to the supplying part of the enterprise due to the application of the arm's length principle is restricted to situations where such goods, whether in a finished state or as raw materials or semi-finished goods, are supplied for resale. If, however, goods are not supplied for resale but rather for temporary use in the trade, it is still appropriate under the old version of Art 7 OECD-MC just to share costs among the parts of the enterprise sharing the use of the respective material.³⁸
- Moreover, also with regard to internal services, the arm's length principle is applied only to a very restricted scope of dealings. Market prices shall be charged only if (i) the services involved are such as the enterprise also offers to third parties in the market or (ii) if the permanent establishment is a specialist service organisation providing a real advantage to the enterprise and the costs of services represent a significant part of the enterprise's expenses.³⁹ Other internal services generally have to be charged merely at cost. In this context the 2008 Commentary – like its previous version – refers to the provision of services being part of the general management activity of the company taken as a whole (e.g. the enterprise conducts a common system of training and employees of each part of the enterprise benefit from it), in which respect it is still considered appropriate to treat costs incurred as general administrative expenses which should be allocated on an actual cost basis without any mark-up to the various parts of the enterprise.⁴⁰
- As for intangible rights, the 2008 Commentary does not implement the concept of economic ownership stipulated in the AOA and sticks to the view that the guidance of the Guidelines on intangibles cannot be applied in respect of the relations between parts of the same enterprise. Accordingly, the 2008

³⁸ Para 33 of the 2008 Commentary on Art 7 OECD-MC (identical with para 17.3 of the 2005 Commentary on Art 7 OECD-MC).

³⁹ Paras 35 and 36 of the 2008 Commentary on Art 7 OECD-MC (identical with paras 17.5 and 17.6 of the 2005 Commentary on Art 7 OECD-MC).

⁴⁰ Para 37 of the 2008 Commentary on Art 7 OECD-MC (identical with para 17.7 of the 2005 Commentary on Art 7 OECD-MC).

Commentary explicitly rejects the payment of royalties within the enterprise and prefers allocating costs – without mark-up – of creation or acquisition of an intangible including subsequent costs to all parts of the enterprise which make use of it.⁴¹

- Furthermore, the general ban on deductions for internal debts and receivables (together with the exception for financial enterprises) is explicitly maintained under the 2008 Commentary. A new para 41 states that it is generally agreed that internal interest need not be recognised. This is due to the following two reasons: first, from the legal standpoint, granting a loan is considered a formal act being incompatible with the true legal nature of a PE; second, arbitrary distortions of partial results by deducting notional interest payments shall be avoided.⁴²

In view of the foregoing, it is apparent that the old pre-2010 version of Art 7 OECD-MC – and, therefore, all double tax treaty provisions following its wording – is still based on the premise that charging arm's length prices depends on the nature of the property or service involved, e.g. by presuming that the supply of goods for resale creates a provision, whereas a supply of intangible assets would not. Under the old version of Art 7 OECD-MC charging arm's length prices is restricted to situations where the relevant function contributes directly to the realisation of a profit derived from transactions with external entities.⁴³ In a large number of dealings, however, a mere allocation of costs to the different parts of the enterprise will have to be undertaken. Against this background, the new para 11 of the Commentary 2008 which states that applying the arm's length principle laid down in Art 7(2) OECD-MC may result in profits (no profits) being attributed to a PE even though the enterprise as a whole has never made profits (has made profits) is, therefore, relevant only to the internal supply of goods for resale as well as to certain internal services.⁴⁴ Accordingly, the relevance of the guidance given in the Guidelines in course of interpreting the pre-2010 version of Art 7 OECD-MC is merely restricted to the application of the functional analysis while the application of arm's length prices in course of internal dealings is still limited to only a few cases where the relevant functions contribute directly to the realisation of profit from transactions with external entities.

⁴¹ Para 34 of the 2008 Commentary on Art 7 OECD-MC.

⁴² Para 41 of the 2008 Commentary on Art 7 OECD-MC.

⁴³ Cf para 224 of the Report 2008.

⁴⁴ Cf Plansky, Die Gewinnzurechnung zu Betriebsstätten im Recht der Doppelbesteuerungsabkommen (2010) p 221.

Therefore, it is still required to determine which functions contribute directly, as opposed to indirectly, to the earning of the respective profit. The OECD, however, recognises that it is extremely difficult to identify objective criteria for making such determination and therefore concluded that the AOA shall reject this approach in favour of applying the comparability approach by analogy, based on the guidance in the Guidelines.⁴⁵

4. THE AOA AND IMPLICATIONS FOR SLOVENIA

4.1. Domestic tax law

Attribution of profits to PEs at the double tax treaty level has to be distinguished from the determination of PE profits at the domestic level. Domestic rules may deviate from the rules under double tax treaty law. Since double tax treaties do not create but only limit taxing rights, a right to tax PE profits granted by Art 7 OECD-MC of a bilateral double tax treaty can only be executed if the domestic law of the PE state provides for taxation of such profits. If, e.g., the provision of a certain service by a domestic PE to its foreign head office cannot result in the realisation of a profit under domestic law, the obligation under a double tax treaty to recognise and remunerate such internal dealing at arm's length will not trigger any tax consequences in the PE state. As a result, there might be a risk of double non-taxation if the State in which the head office is situated allows for a deduction of an arm's length remuneration for the service received.

Due to the recent OECD developments, regarding the attribution of profits to PEs, Germany is currently amending its "Außensteuergesetz (AStG)" in order to fully implement the AOA at the domestic level. In Austria, no further legislative changes are required, according to the opinion of representatives of the Ministry of Finance, to fully implement the AOA domestically.⁴⁶

In Slovenia, the determination of the tax basis of a Slovenian PE is stipulated in Art 12, para 4, of the Corporate Income Tax Act (CITA):

"The profit of a non-resident's PE in Slovenia shall be the profit that can be attributed to that PE. The profit which can be attributed to the PE shall be the profit that can be expected to be earned by that PE as if it were an independent taxpayer performing the same or similar activity and/or business. Income earned by performing an activity and/or business in a non-resident's PE or through a non-

⁴⁵ Para 224 of the Report 2008.

⁴⁶ Loukota/Jirousek, § 6 Z 6 EStG und der "AOA", ÖStZ 2007, 137 (141 et seq).

resident's PE in Slovenia, and the actual expenses which are incurred for the purposes of that PE, including executive and general administrative expenses, shall be attributed to that PE whether incurred in Slovenia or elsewhere."

The Slovenian CITA does not prescribe more detailed methods for the determination of the tax basis of a PE and lacks any other further guidelines in this respect. Therefore, the tax basis of a PE shall be determined in line with the very general rule stated above. Accordingly, for determining the profits of a PE the whole income earned by performing an activity or business in a PE or through a PE situated in Slovenia shall be considered. When determining the expenses, the whole expenses required in order to generate the taxable income of the PE shall be considered. Notwithstanding the actual expenses, the following expenses might be attributed to a PE according to the principle of causality: expenses for administrative services (management services, planning, accountancy, audit, legal services, marketing services, etc), financial services (e.g. cash flow control), technical and commercial services in the fields of production, supply, distribution and marketing and human resource services connected with employment, trainings, etc. Expenses related with the legal structure (e.g. costs of registration of a PE, appointment of legal representatives of a PE) as well as expenses related with internal reporting cannot be attributed to the PE.

A PE is treated as an "economically and legally" independent person subject to the application of the arm's length principle. The amount of profit to be attributed to a PE is independent from the total amount of profit realized by the enterprise as a whole. Moreover, the moment of realization of profit by the enterprise has no relevance for the attribution of profit to the PE. However, in accordance with the 2008 Commentary on Art 7 OECD-MC, the payment of royalties between the head office and a PE as well as the payment of interest between the head office and a PE is not accepted under Slovenian domestic law.

However, according to the prevailing opinion in Slovenia, Art 12, para 4, of the Slovenian CITA is broad enough in order to fully incorporate the principles underlying the AOA. Unlike in Germany, legislative changes may therefore not be required in order to fully implement the AOA at the domestic level.

4.2. Double tax treaties

Slovenia has an extensive double tax treaty network with currently almost 50 applicable treaties. Since Slovenia is a member of the OECD, it generally follows the OECD-MC when concluding a bilateral tax treaty. Slovenian tax authorities apply, although not directly obligatory according to Slovenian domestic tax law as such, the OECD Commentary to the OECD-MC and the reports published by the OECD. It therefore cannot be expected that the Slovenian tax authorities

contravene the general rules and guidelines adopted by the OECD which are applicable in most of the Member States of the OECD but also in non-member States.

Slovenia's efforts to implement the AOA in its bilateral tax treaties are illustrated by the current revision of the double tax treaty with Switzerland. On 7 September 2012, Slovenia and Switzerland signed an amending protocol to the Slovenia-Switzerland Income and Capital Tax Treaty (1996). The protocol, *inter alia*, provides for a replacement of the current wording of Art 7 OECD-MC by a provision following the 2010 version of Art 7 OECD-MC. The new Art 7 OECD-MC of the double tax treaty with Switzerland will, after becoming effective, fully incorporate the principles underlying the AOA and expressed in the 2010 version of the OECD Commentary.

As for those Slovenian double tax treaties which follow the old, pre-2010 version of Art 7 OECD-MC, the Report is applicable only to the extent it does not conflict with the 2008 version of the Commentary.⁴⁷ Since the former goes much further with regard to the recognition of dealings and in the analogy with the Guidelines than the latter, the separate and independent enterprise fiction is – although not limited under Slovenian domestic tax law – still restricted under those Slovenian double tax treaties which have not yet introduced the 2010 version of Art 7 OECD-MC. An unrestricted application of the AOA in attributing profits to a PE situated in states with which Slovenia has concluded double tax treaties which still provide for the old version of Art 7 OECD-MC is therefore not possible.

5. LIST OF LITERATURE

1. Baker/Collier, General Report, in IFA (ed) CDFI 91b – The attribution of profits to permanent establishments (2006).
2. Bennett, The Attribution of Profits to Permanent Establishments: The 2008 Commentary on Art. 7 of the OECD Model Convention, *European Taxation* 2008, 467.
3. Kroppen, Der "Authorized OECD Approach" zur Gewinnaufteilung zwischen Stammhaus und Betriebsstätte, p 1071.
4. Loidl/Rosenberger, Vertreterbetriebsstätte: Begründung und steuerliche Ergebnisabgrenzung, in Bernegger/Rosar/Rosenberger (eds) *Handbuch Verrechnungspreise* (2012) p 635.
5. Loukota/Jirousek, § 6 Z 6 EStG und der "AOA", *ÖStZ* 2007, 137.
6. OECD, Model Tax Convention on Income and on Capital.
7. OECD, Report on the Attribution of Profits to Permanent Establishments, 24 June 2008.
8. OECD, Report on the Attribution of Profits to Permanent Establishments, 22 July 2010.
9. Plansky, Die Gewinnzurechnung zu Betriebsstätten im Recht der Doppelbesteuerungsabkommen (2010).

⁴⁷ See above, Part 3.2.

Revizija v invalidskih podjetjih

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Problematiko revidiranja invalidskih podjetij je obravnaval revizijski svet na treh sejah (24. 5. 2012, 6. 11. 2012 in 14. 12. 2012).

IZHODIŠČE

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 87/2011 z dne 2. 11. 2011; ZZRZI-C) v 36. členu zavezuje Inštitut kot pravno osebo zasebnega prava z javnimi pooblastili, da najkasneje v šestih mesecih po uveljavitvi tega zakona predpiše dogovorjene postopke za revidiranje javnih sredstev, prejetih za zaposlene invalide. Kljub temu da je zakonsko predpisani rok potekel, Inštitut teh postopkov še ni predpisal, ker niti od pristojnega Ministrstva za delo družino in socialne zadeve niti od drugih zaprosenih institucij ni dobil odgovora na vprašanje, ali so navedene rešitve v ZZRZI, po katerih so plačila prispevkov oproščeni vsi zaposleni delavci v invalidskih podjetjih in ne le invalidi, v nasprotju z določili Uredbe Komisije (ES) št. 800/2008 z dne 6. avgusta 2008 o razglasitvi nekaterih vrst pomoči za združljive s skupnim trgom z uporabo členov 87 in 88 Pogodbe¹(Uredba), zaradi česar je po hierarhiji pravnih predpisov treba upoštevati določila Uredbe in ne slovenskega zakona². Inštitut brez odgovora sicer ne more pripraviti predvidenega podzakonskega predpisa, pripravil pa je predlog Stališča 17 – *Obravnavanje posebnih zakonskih zahtev pri reviziji invalidskih podjetij*, ki naj bi revizorjem olajšal sprejemanje odločitev pri revidiranju računovodskih izkazov in opravljanju dogovorjenih postopkov v invalidskih podjetjih. Agencija na predlog Stališča 17 še ni izdala soglasja.

¹ Uredba je začela veljati 29. avgusta 2008.

² Dopolnilni predlog Inštituta najdete na spletnih straneh Inštituta v rubriki Aktualno: <http://www.si-revizija.si/aktualno/index.php>.

Na podlagi predstavljenega problema in sprejetih sklepov Revizijskega sveta izdajamo naslednjo

STROKOVNO RAZLAGO

1. Revizorjevo poročanje o računovodskih izkazih invalidskih podjetij

Pri revidiranju računovodskih izkazov je revizor dolžan spoštovati vse Mednarodne standarde revidiranja (MSR), vključno z MSR 250 – Upoštevanje zakonov in drugih predpisov pri reviziji računovodskih izkazov.

Zaradi domnevne neskladnosti nekaterih določil Uredbe Komisije (ES) št. 800/2008 z dne 6. avgusta 2008 o razglasitvi nekaterih vrst pomoči za združljive s skupnim trgom z uporabo 87. in 88. člena Pogodbe³ (Uredba) s primerljivimi določili Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI), ki je podrobneje razvidna s spletnih strani Inštituta (<http://www.si-revizija.si/aktualno/index.php>) (aktualno) pod datum 17. 4. 2012 z dopisi v priponkah), se revizor, ki poroča o računovodskih izkazih invalidskega podjetja, sooča z negotovostjo, ali so zneski in razkritja v računovodskih izkazih, ki so posledica spoštovanja zakonskih rešitev v delu, ki pri določanju pravice invalidskih podjetij kot pravnih oseb izhaja iz celotnega števila zaposlenih in ne le zaposlenih invalidov, kot predvideva Uredba, po svoji velikosti in vsebini skladni z določili Uredbe.

Glede na to, da v opisanem primeru ne gre za omejevanje revizorjevega dela s strani posloводства, temveč za neustrezno zakonsko rešitev, revizor zaradi navedenega neskladja ob predpostavki, da pri revidiranju ni ugotovil drugih nepravilnosti, za odstavek z mnenjem doda odstavek o drugi zadevi, ki se glasi na primer takole:

Opozarjamo na dejstvo, da zaradi domnevne neskladnosti Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 63/2004, 72/2005, 114/2006 in 87/2011, ZZRZI) v delu, ki določa pravice invalidskih podjetij do oprostitve plačila prispevkov na osnovi celotnega števila zaposlenih, z določili Uredbe Komisije (ES) št. 800/2008 z dne 6. avgusta 2008 o razglasitvi nekaterih vrst pomoči za združljive s skupnim trgom z uporabo 87. in 88. člena (Uredba), ki določa pravice invalidskih podjetij do državne pomoči na osnovi zaposlenih invalidov, z opravljenimi revizijskimi postopki nismo mogli ugotoviti pravilnosti velikosti in vira sredstev, namenjenih pomoči za nadomestilo dodatnih stroškov zaradi zaposlovanja invalidov iz 42. člena Uredbe.

³ Uredba je začela veljati 29. avgusta 2008.

2. Opravljanje dogovorjenih postopkov v invalidskih podjetjih

V skladu s 36. členom Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 87/2011) opravi revizor dogovorjene postopke, s katerimi preveri le to, ali je poraba sredstev skladna z določili 41. in 42. člena Uredbe, ter se že v pogodbi z naročnikom dogovorjenih postopkov izrecno dogovori, da pri opravljanju dogovorjenih postopkov ne bo preverjal ustreznosti višine in vira javnih sredstev, prejetih za zaposlene invalide.

Revizor opravi dogovorjene postopke v skladu z Mednarodnim standardom sorodnih storitev 4400 – Posli opravljanja dogovorjenih postopkov, pri čemer je posebej pozoren na določilo Uredbe⁴, ki zahteva, da se upravičeni stroški podprejo z dokumentarnimi dokazili, ki morajo biti razumljiva in razčlenjena.

⁴ 4. člen.

Revidiranje konsolidiranih računovodskih izkazov

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Problematiko revidiranja konsolidiranih računovodskih izkazov je obravnaval revizijski svet na svoji seji 6. 11. 2012.

IZHODIŠČE

Že novi Zakon o revidiranju (Uradni list, št. 65/2008) je na podlagi uskladitve z Direktivo 2006/43/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. maja 2006 o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze, spremembi direktiv Sveta 78/660/EGS in 83/349/EGS ter razveljavitvi Direktive Sveta 84/253/EGS (Direktiva) na področju revizije konsolidiranih računovodskih izkazov postavil pomembne dodatne zahteve, ki so se naknadno še razširile in okrepile z uveljavitvijo Mednarodnega standarda revidiranja 600 – *Posebne presoje – Revizije računovodskih izkazov skupin (vključno z delom revizorjev sestavnih delov)*, ki je začel veljati za revizije računovodskih izkazov skupin za obdobja, ki so se začela 15. decembra 2009 ali kasneje. Ker pri reviziji skupine, zlasti kadar so odvisna podjetja v tujini in imajo težave pri poslovanju, revizor prevzema zelo veliko odgovornost, je Revizijski svet sklenil, da na pomen ustreznosti preveritev pri reviziji konsolidiranih računovodskih izkazov posebej opozori vse pooblaščen revizorje in revizijske družbe.

Na podlagi predstavljenega izhodišča in sprejetega sklepa Revizijskega sveta izdajamo naslednjo

STROKOVNO RAZLAGO

Revidiranje konsolidiranih računovodskih izkazov

Pri revidiranju konsolidiranih računovodskih izkazov morajo biti revizorji, še posebej, kadar imajo odvisne družbe sedež v tujini, pozorni na dosledno spoštovanje Mednarodnega standarda revidiranja (MSR) 600 ter dokumentiranje vseh opravljenih preveritev, vključno z razlogi, zakaj so se odločili, da bodo pri preverjanju odvisnih družb opravljeni samo analitični postopki in ne revidiranje ali

preiskovanje. Prav tako morajo biti pozorni na morebitne neenotne računovodske usmeritve in kontne okvire v skupini družb, kar zahteva ustrezno revizijsko presojo o vplivu na revizorjevo poročilo o konsolidiranih računovodskih izkazih.

Vloga pooblaščenih ocenjevalcev v postopkih revidiranja

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

IZHODIŠČE

Uporaba ocenjenih vrednosti posameznih premoženjskih oblik v izkazih poslovanja podjetij je pooblaščenim ocenjevalcem vrednosti postavila v vlogo svetovalcev, ki lahko sodelujejo pri ocenah vrednosti posameznih premoženjskih oblik za potrebe računovodskega poročanja. Pri tem so pooblaščenim ocenjevalcem vrednosti lahko svetovalci uprav podjetij ali pa svetovalci, ki jih najamejo pooblaščenim revizorji. Ustrezno sodelovanje med pooblaščenim ocenjevalcem vrednosti in pooblaščenim revizorjem ter obojestransko razumevanje postopka ocenjevanja vrednosti in postopka revidiranja je ključnega pomena, da postopek revidiranja poteka nemoteno in v zastavljenih časovnih okvirih. Zaradi težav, ki so se na tem področju pojavile po izbruhu finančne krize v letu 2008, je Odbor za Mednarodne standarde ocenjevanja vrednosti (IVSC – International Valuation Standard Council) v letu 2012 sprejel smernice o vlogi pooblaščenih ocenjevalcev vrednosti v postopkih revidiranja.

STROKOVNA RAZLAGA

Po izbruhu finančne krize v letu 2008 sta področji ocenjevanja vrednosti in revidiranja postali še bolj kompleksni kot v preteklosti. Nepopolno delovanje finančnih trgov je povečalo tveganje, povezano z izkazovanjem ustreznih vrednosti premoženjskih oblik v finančnih izkazih podjetij. Revizorji so pri opravljanju svojih storitev zavezani pravilom stroke revidiranja, za področje ocenjevanja vrednosti pa so leta 2012 v Sloveniji začeli veljati Mednarodni standardi ocenjevanja vrednosti 2011 (v nadaljevanju MSOV 2011). Ocenjevalci vrednosti so vse pogosteje vključeni v proces priprave finančnih izkazov podjetij za potrebe računovodskega poročanja, kar od njih zahteva, da poleg pravil stroke ocenjevanja vrednosti razumejo tudi pravila stroke računovodenja, računovodskega poročanja ter pravila stroke revidiranja finančnih izkazov podjetij. Vse to od pooblaščenih ocenjevalcev vrednosti zahteva, da:

- *razumejo, katere informacije revizor od ocenjevalca vrednosti potrebuje in pričakuje,*
- *razumejo ključne dejavnike, ki vplivajo na to, da bo delo ocenjevalca vrednosti skladno z zahtevami revizorja,*
- *razumejo vrste presoj, ki jih je revizor dolžan izvajati v povezavi z ocenami vrednosti, vključenimi v finančne izkaze poslovanja podjetij.*

V okviru MSOV 300 (MSOV – Mednarodni standard ocenjevanja vrednosti) so opredeljeni in opisani nameni, za katere je predvideno ocenjevanje vrednosti premoženjskih oblik v okviru Mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP), hkrati pa so opisane tudi zahteve in predpostavke, ki jih morajo ocene vrednosti v okviru posameznega namena ocenjevanja vrednosti izpolniti. Narava in zanesljivost informacij, na katerih temeljijo ocene vrednosti za namen računovodskega poročanja, se lahko od primera do primera močno razlikujeta. Še posebej to velja za premoženjske oblike, katerih cen ni možno pridobiti z delujočega trga. V tovrstnih primerih bo revizor v postopku revidiranja od podjetja in od pooblaščenega ocenjevalca vrednosti zahteval dodatna pojasnila in strokovne argumente, ki bodo dokazovali, da je ocena vrednosti podprta z ustreznimi vhodnimi podatki, strokovnimi argumenti in predpostavkami. V postopkih revidiranja lahko pooblaščen ocenjevalec vrednosti nastopa v dveh vlogah:

- *kot strokovnjak, ki ga je za potrebe preverjanja izkazanih vrednosti premoženjskih oblik v finančnih izkazih podjetja najel revizor, ali pa*
- *kot strokovnjak, ki ga je za potrebe ocene vrednosti posamezne premoženjske oblike najelo podjetje.*

Ne glede na vlogo, ki jo v postopku revidiranja prevzame pooblaščen ocenjevalec vrednosti, pa je njegova ključna obveza, da razume in pozna ključna pravila stroke s področij računovodenja, računovodskega poročanja, ocenjevanja vrednosti in revidiranja ter da s svojim delom in načinom poročanja izpolni zahteve pravil stroke vseh omenjenih področij. Še posebej pomembno je, da je njegov način komuniciranja z vsemi deležniki v postopku revidiranja jasen in učinkovit, saj je to ena izmed ključnih predpostavk, da bo njegovo delo pravilno razumljeno ter ustrezno vključeno v izkaze poslovanja podjetja.

Vloga pooblaščenega revizorja je, da izrazi neodvisno mnenje o tem, ali finančni izkazi podjetja izkazujejo pošteno in ustrezno sliko o finančnem stanju in uspešnosti poslovanja podjetja. To od pooblaščenega revizorja med drugim zahteva tudi, da v postopku revidiranja presodi, da v izkazih poslovanja podjetja ni neustrezno izkazanih vrednosti posameznih postavk premoženja, ki bi bile lahko posledica goljufivega namena ali pa napake pri njihovem sestavljanju. Revizor mora tovrstno presojo utemeljiti na ustrezno pridobljenih listinah. Zaradi velikega

števila poslovnih dogodkov in listinske dokumentacije, ki jih pooblaščen revizor uporablja v postopku revidiranja, je končno mnenje vedno podano z visoko stopnjo verjetnosti in temelji na načelu materialnosti. Da bi bila presoja čim bolj strokovno utemeljena, mednarodni standardi revidiranja pooblaščenim revizorjem omogočajo, da pri presoji določenih področij, ki presegajo njegovo strokovno usposobljenost, najame strokovnjaka specialista za to področje. Med ta področja sodi tudi ocenjevanje vrednosti. Ne glede na morebitno vključevanje pooblaščenih ocenjevalcev vrednosti ali ostalih strokovnjakov v proces presoje finančnih izkazov, pa pooblaščen revizor ohranja in nosi popolno odgovornost za svoje podano revizorjevo mnenje. To od pooblaščenega revizorja zahteva, da so mnenja in ocene vrednosti, ki jih pridobi od pooblaščenega ocenjevalca vrednosti, v celoti usklajene z Mednarodnimi standardi ocenjevanja vrednosti za potrebe računovodskega poročanja in hkrati z zahtevami pravil stroke revidiranja. Da bi bile te zahteve izpolnjene, Mednarodni standardi revidiranja (ISA 620) določajo:

- smernice, kdaj in v kakšnih primerih pooblaščen revizor v svoje delo vključuje pooblaščenega ocenjevalca vrednosti,
- smernice, kako v sodelovanju s pooblaščenim ocenjevalcem vrednosti določi cilj in naravo dela, ki ga zanj opravi pooblaščen ocenjevalec vrednosti, ter
- smernice, kako pooblaščen revizor presoja ustreznost dela pooblaščenega ocenjevalca vrednosti za potrebe izvajanja postopka revidiranja.

Pooblaščen ocenjevalec vrednosti, ki ga pooblaščen revizor vključuje v svoje delo, je lahko strokovnjak, ki je zaposlen v instituciji, ki izvaja postopek revidiranja, lahko pa v svoje delo vključi tudi zunanega pooblaščenega ocenjevalca vrednosti. Obveza pooblaščenega revizorja je, da se predhodno prepriča, da ima vključeni pooblaščen ocenjevalec vrednosti ustrezno znanje in izkušnje, ki so potrebne za izvajanje zaupane naloge, da je pooblaščen ocenjevalec vrednosti v preteklosti s svojim delom izkazal etičen in moralno neoporečen način delovanja ter da ni v navzkrižju interesov, povezanih s predmetom ocenjevanja vrednosti ali podjetjem, nad katerim se izvaja postopek revidiranja. Pooblaščen revizor mora preveriti, ali so metode, tehnike in modeli, ki jih pri svojem delu uporablja pooblaščen ocenjevalec vrednosti, v skladu s prevladujočimi in najpogosteje uporabljenimi metodami in pristopi, ki veljajo na področju ocenjevanja vrednosti, za katero je bil pooblaščen ocenjevalec vrednosti vključen v delo. Hkrati mora pooblaščen revizor preveriti ali je bilo delo pooblaščenega ocenjevalca vrednosti izvedeno na podlagi ustreznega mednarodnega standarda ocenjevanja vrednosti. Pooblaščen ocenjevalec vrednosti in pooblaščen revizor lahko v postopku revidiranja skupaj prepoznata področja ali premoženjske oblike, katerih izkazano vrednost bi bilo skozi postopek ocenjevanja vrednosti smotrno dodatno preveriti. Pri prenosu dela postopka pri presoji vrednosti določene premoženjske oblike na pooblaščenega

ocenjevalca vrednosti mora biti pooblaščen revizor še posebej pozoren na naslednje:

- *Namen, narava in cilji sodelovanja pooblaščenega ocenjevalca vrednosti in pooblaščenega revizorja morajo biti jasno določeni, preden pooblaščen ocenjevalec vrednosti začne postopek ocenjevanja vrednosti.*
- *Natančno morata biti ločeni vloga in odgovornost med pooblaščenim ocenjevalcem vrednosti in pooblaščenim revizorjem.*
- *Natančno morajo biti opredeljeni časovnica sodelovanja ter način in obseg poročanja, ki jih bo pooblaščenemu revizorju zagotovil pooblaščen ocenjevalec vrednosti.*
- *Zagotovljena mora biti visoka stopnja zaupnosti podatkov in informacij, s katerimi pri svojem delu pride v stik pooblaščen ocenjevalec vrednosti, ki ga je pooblaščen revizor najel.*

Pooblaščen ocenjevalec vrednosti, ki ga najame pooblaščen revizor, pa v postopku revidiranja lahko nastopa še v eni vlogi. Revizor lahko ocenjevalca vrednosti najame, da poda mnenje o ocenjeni vrednosti določene premoženjske oblike, ki jo je za potrebe računovodskega poročanja izdelalo podjetje samo ali pooblaščen ocenjevalec vrednosti, ki ga je za to nalogo podjetje najelo. Seveda je za tovrstno vključevanje pooblaščenega ocenjevalca vrednosti predhodno treba pridobiti soglasje uprave podjetja ter pooblaščenemu ocenjevalcu zagotoviti dostop do vseh potrebnih podatkov za izvedbo naloge. Kadar pooblaščen ocenjevalec vrednosti presoja oceno vrednosti drugega ocenjevalca vrednosti, mora pri svojem delu dosledno upoštevati določila Kodeksa etičnih načel ocenjevalcev vrednosti. Velja, da je mnenje o vrednosti napačno, če ni prepričljivo in ne vsebuje primernih dejstev. Dajanje hitrih, nepremišljenih in improviziranih mnenj, ki podcenjujejo pomembnost pregledovanja, poizvedovanja in analiziranja pri ocenjevanju ter zmanjšujejo zaupanje v izide kakovostnega ocenjevanja, je neetično in nestrokovno. Ocenjevalec mora pri podajanju mnenja o oceni vrednosti spoštovati dostojanstvo in strokovnost vseh strokovnjakov, ki so bili predhodno vključeni v postopek ocenjevanja vrednosti.

Pooblaščen ocenjevalec vrednosti in pooblaščen revizor se morata pred začetkom ocenjevanja vrednosti dogovoriti za način poročanja. Poročanje mora biti v skladu z veljavnimi standardi (MSOV 103), hkrati pa mora pooblaščenemu revizorju zagotoviti, da bo razumel vsebino in problematiko ocenjevalčevega dela. Poročanje in komunikacija ne smeta biti omejena zgolj na izdelavo zaključnega poročila o oceni vrednosti, temveč morata biti po potrebi zagotovljena tudi po izdelavi zaključnega poročila.

Kadar pooblaščenega ocenjevalca vrednosti najame podjetje, je odgovornost za izkazane vrednosti posameznih premoženjskih oblik in ustrezna razkritja na strani

uprave podjetja. Kljub temu je pomembno, da se tudi v tovrstnih primerih pooblaščen ocenjevalec vrednosti zaveda svoje vloge, ki jo bo imel v postopkih revidiranja. Njegovo delo in način poročanja morata biti podobna, kot da ga je najel revizor. Poročanje o oceni vrednosti in razkritja v poročilu o oceni vrednosti morajo revizorju omogočiti, da razume vsebino in problematiko ocenjevanja vrednosti. Tudi v tem primeru je zaželeno, da uprava podjetja, ki je pooblaščenega ocenjevalca vrednosti najela, predhodno zagotovi, da bo ocenjevalec vrednosti sodeloval z revizorjem in mu po potrebi zagotovil dodatna pojasnila in razkritja, če se bo v postopkih revidiranja to pokazalo za potrebno. Tovrstna komunikacija lahko pomembno skrajša in olajša postopke revidiranja. Pooblaščen revizor lahko svojo presojo finančnih izkazov deloma utemelji tudi na ugotovitvah pooblaščenih ocenjevalcev vrednosti, ki jih je najelo podjetje. Vendar pravila stroke revidiranja od njega zahtevajo, da izvede določene postopke, na osnovi katerih se prepriča, da delo, ki ga je opravil pooblaščen ocenjevalec vrednosti, najet s strani podjetja, izkazuje zadostno stopnjo zanesljivosti, kakovosti in usklajenosti z zahtevanimi standardi ter tako predstavlja ustrezno zanesljivo strokovno osnovo, na kateri lahko revizor utemelji svojo presojo. Revizor mora presoditi, ali je ocenjevalec vrednosti dovolj izkušen, moralno in etično neoporečen in ima ustrezne kvalifikacije za izvedbo naloge, ki mu jo je zaupalo podjetje. Hkrati mora oceniti, ali je način poročanja ocenjevalca vrednosti ustrezen in razumljiv ter ali zaključno poročilo pooblaščenega ocenjevalca vrednosti vključuje vse potrebne elemente, ki jim morajo izpolnjevati listine, da jih pooblaščen revizor lahko vključi med svoje revizorske podlage.

Razmere v slovenskem gospodarstvu in omejeno delujoč slovenski kapitalski trg pred revizorje in ocenjevalce vrednosti postavlja težko nalogo, ki od nas zahteva, da še poglobimo medsebojno sodelovanje. Pred podobnim izzivom je tudi mednarodna skupnost ocenjevalcev vrednosti in revizorjev, saj se razmere na finančnih trgih zaostrojujejo, informacije o vrednosti posameznih oblik premoženja, ki jih ti finančni trgi ponujajo, pa so vse manj zanesljive. Potrebo po bolj poglobljenem in tesnem sodelovanju med stroko ocenjevanja in revidiranja je prepoznal tudi IVSC, ki je v te namene objavil smernice, ki obravnavajo temelje, na katerih naj bi omenjeno sodelovanje temeljilo v obdobju, ki prihaja.

Negotovosti, povezane z ocenjevanjem vrednosti

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

IZHODIŠČE

Metode ocenjevanja vrednosti in z njimi povezani postopki so povezani z določeno mero negotovosti. Za uporabnike ocenjenih vrednosti je pomembno, da od ocenjevalca vrednosti pridobijo informacijo o tem, kakšna je stopnja negotovosti, povezana z ocenjeno vrednostjo premoženjske oblike, saj jim to omogoča sprejemanje optimalnejših poslovnih odločitev in minimiziranje tveganja, povezanega z njimi. Zaradi neenotne prakse na tem področju je Odbor za Mednarodne standarde ocenjevanja vrednosti (IVSC – International Valuation Standard Council) v letu 2012 pripravil smernice, ki se nanašajo na negotovosti, povezane z ocenjevanjem vrednosti, pri čemer so temeljna podlaga teh smernic Mednarodni standardi ocenjevanja vrednosti (MSOV 2011) ter določila Mednarodnih standardov za računovodsko poročanje (MSRP).

STROKOVNA RAZLAGA

Ocene vrednosti različnih premoženjskih oblik so povezane z različno stopnjo negotovosti, pri čemer pa ne mislimo na negotovosti, povezane z omejitvami, ki so nastale v povezavi z obsegom razpoložljivih podatkov in osnovnih parametrov ocenjevanja vrednosti. Gre za objektivno negotovost, ki se ji v postopkih ocenjevanja vrednosti ne moremo izogniti. Ocenjena vrednost premoženjske oblike ni nikoli gotovo dejstvo, saj naročnikom ocene vrednosti vedno sporočamo ocenjeno vrednost, ki jo ocenjujemo kot najbolj verjetno med vsemi možnimi končnimi izidi ocenjevanja vrednosti. Ocenjena vrednost namreč vedno temelji na določenih predpostavkah, ki jih je pooblaščen ocenjevalec vključil v svoj postopek ocenjevanja. Izraz "negotovost ocenjene vrednosti" lahko torej opredelimo kot možnost, da bo ocenjena vrednost odstopala od dejanske cene, ki je lahko dosežena pri prenosu enake premoženjske oblike v istem času ter ob enakih pogodbenih določilih in tržnih razmerah, kot smo jih predpostavili v okviru postopka ocenjevanja vrednosti. V nekaterih primerih ocenjevanja vrednosti je tovrstna negotovost sorazmerno nizka, zato ni treba, da ocenjevalci vrednosti

dodatno komunicirajo z uporabniki. Obstajajo pa primeri, ko je ta negotovost dokaj visoka. V takem primeru je treba negotovost dodatno razkriti v poročilu o ocenjeni vrednosti. Vzrokov za pojav negotovosti, povezanih z oceno vrednosti, je lahko več. Med njimi so trije ključni:

- *negotovost na trgu,*
- *negotovost, povezana z modelom ocenjevanja vrednosti,*
- *negotovost, povezana z vhodnimi podatki za potrebe ocenjevanja vrednosti.*

Negotovosti na trgu ne smemo enačiti s tržnim tveganjem. Tržno tveganje predstavlja tveganje, da bo sredstvo zaradi spremenjenih tržnih okoliščin izgubilo svojo vrednost po datumu ocenjevanja vrednosti, medtem ko se negotovost na trgu pojavi v primerih, ko je delovanje trga moteno zaradi nepričakovanega pojava nekega nestandardnega ekonomskega ali političnega dogodka. Primer takšnega dogodka je bil bankrot ameriške investicijske banke Lehman Brothers v letu 2008, ki je povzročil destabilizacijo svetovnega finančnega sistema. Takšni nepredvideni dogodki se odražajo v povišani negotovosti, povezani z ocenjevanjem vrednosti. Večina vhodnih podatkov v okviru ocenjevanja namreč temelji na tržnih podatkih, ki izvirajo iz obdobja pred tem dogodkom. Njihovo dejansko izrazno vrednost v novonastalih okoliščinah pa bo mogoče testirati šele potem, ko se bo trg ponovno stabiliziral. Tržno tveganje in negotovost na trgu sta torej neodvisna drug od drugega. V nasprotju s tržnim tveganjem negotovosti trga ni mogoče meriti, saj je zanj značilna nezmožnost opazovanja posledic, ki bi jih nepredviden dogodek lahko imel na vrednost premoženjske oblike.

Negotovost, povezana z modelom ocenjevanja vrednosti, izhaja iz samega modela ocenjevanja ali pa je povezana z metodo ocenjevanja. Pri določenih premoženjskih oblikah so pooblaščenemu ocenjevalcu vrednosti na razpolago različni možni modeli in metode ocenjevanja vrednosti, ki lahko dajejo različne ocenjene vrednosti. Zaradi tega MSOV 102 od ocenjevalcev vrednosti zahteva, da morajo, kadar uporabljajo več kot eno metodo ocenjevanja vrednosti, indicirane ocenjene vrednosti analizirati z vidika razlik, ki so nastale zaradi metodoloških razlogov ter na koncu oblikovati celovit sklep o ocenjeni vrednosti premoženjske oblike. Negotovost, povezano z modelom in metodami ocenjevanja, je možno meriti s pomočjo opazovanja učinkov, ki jih bo na ocenjeno vrednost imela uporaba različnih modelov in metod ocenjevanja. Tovrstna analiza je še posebej pomembna, kadar vhodni podatki za različne modele in metode prihajajo z različnih trgov, ki se različno odzivajo na povečano stopnjo negotovosti v ekonomskem okolju.

Negotovost, povezana z vhodnimi podatki, za potrebe ocenjevanja vrednosti se pojavi v razmerah, ko ima ocenjevalec vrednosti na razpolago več različnih in strokovno podobno verodostojnih in utemeljenih parametrov, katerih uporaba bi

se odrazila v različnih ocenah vrednosti. Tovrstno negotovost je možno meriti na osnovi razponov vrednosti, ki jih povzroči uporaba različnih vhodnih podatkov, obvladovati pa jo je mogoče z raznovrstnimi statističnimi metodami vzorčenja ali analizami občutljivosti. Negotovost, povezana z vhodnimi podatki, je lahko tudi posledica tako močno znižanega števila tržnih transakcij, da ni mogoče zagotoviti ustrezne količine potrebnih vhodnih podatkov.

Opisani viri negotovosti ocenjevanja vrednosti se medsebojno ne izključujejo. Pride lahko celo do razmer, v katerih bo imel ocenjevalec vrednosti opravka z vsemi tremi dejavniki hkrati. V teh primerih se lahko negotovost multiplikativno poviša. Ker negotovost lahko pomembno vpliva na končno uporabno vrednost ocenjenih vrednosti, MSOV 103 od pooblaščenih ocenjevalcev vrednosti zahteva, da morajo v poročilih o oceni vrednosti dosledno, skrbno in za uporabnike ocene vrednosti na razumljiv način razkriti vse pomembne negotovosti, ki neposredno vplivajo na ocenjeno vrednost. Pod pojmom "pomembnejše negotovosti" razumemo tiste negotovosti, ki pomembno vplivajo na končno ocenjeno vrednost, ter negotovosti, ki so za uporabnika pomembne z vidika samega namena ocenjevanja vrednosti. Tolerančna meja pomembnosti negotovosti ocenjevanja je tako razumljivo višja v primerih, ko je ocena vrednosti narejena za uporabnike zunaj družbe. Podobno velja za ocene vrednosti posameznih premoženjskih oblik. Če ocenjujemo skupino (portfelj) premoženjskih oblik, katerih vrednosti medsebojno niso v popolni korelaciji, se za uporabnike ocenjevanja vrednosti pojavi ugoden učinek diverzifikacije, ki ga pri ocenjevanju posamezne premoženjske oblike ni.

Če je ocena vrednosti izvedena za namene računovodskega poročanja, so že v računovodskih standardih postavljene dodatne zahteve po razkrivanju obstoja negotovosti. Tako npr. MSRP od družb zahteva, da merjenje pošteno vrednosti premoženjskih oblik kategorizirajo v tristopenjsko hierarhijo. Hierarhija je izvedena iz razpoložljivosti in obsega podatkov, ki so ocenjevalcu na razpolago. Na prvi ravni so ocene vrednosti, ki so v celoti izvedene iz tržnih podatkov, medtem ko so na tretji ravni ocene, ki temeljijo na netržnih ali posrednih vhodnih podatkih. Za razmere negotovosti ocenjevanja je še posebej pomembna tretja raven hierarhije, saj je verjetnost, da se negotovost, povezana z vhodnimi podatki, pojavi na prvi in drugi ravni hierarhije, bistveno nižja. Določila tretje ravni hierarhije so družbe dolžne upoštevati, kadar ocena vrednosti temelji na neopazovanih vhodnih podatkih, katerih morebitna sprememba lahko povzroči močna nihanja v končni ocenjeni vrednosti premoženjske oblike. V tovrstnih primerih so družbe dolžne razkriti občutljivost končne ocenjene vrednosti na spremembe neopazovanih vhodnih podatkov ter vpliv spremembe teh vrednosti na izkazano uspešnost poslovanja in kapital družbe. Razkrivanje tovrstne občutljivosti se izvaja samo v

primerih, če obstaja verjetnost, da se alternativni vhodni podatki dejansko uresničijo. Ta verjetnost je opredeljena kot "razumna stopnja verjetnosti", ki pa mora biti seveda nižja od stopnje verjetnosti pojava dejansko uporabljenih vhodnih podatkov. Ocena "razumne stopnje verjetnosti" se lahko razlikuje od primera do primera in zahteva ocenjevalčevo skrbno kvalitativno ali kvantitativno presojo. Med najpogostejše metode kvantitativne analize spada analiza občutljivosti ocene vrednosti glede na spremembe v ključnih gonilnih vrednosti, ki so izpostavljena najvišji stopnji negotovosti. Določila, kdaj in na kakšen način razkrivati občutljivost končne ocenjene vrednosti premoženjske oblike, so zapisana tudi v MSOV 3. Ta od pooblaščenih ocenjevalcev v vsakem primeru zahteva, da so dolžni izvesti kvalitativno analizo vpliva negotovosti na končno oceno vrednosti, ko zaznajo prisotnost dejavnikov negotovosti v opravljenih ocenah vrednosti. V tem delu so torej zahteve MSRP in MSOV 3 usklajene. Kvalitativen opis dejavnikov negotovosti mora zajemati identifikacijo teh dejavnikov in oceno njihovega vpliva na končno ocenjeno vrednost. Kadar obstajajo ustrezni podatki, je zaželena tudi kvantitativna analiza negotovosti. Pri tem morajo biti ocenjevalci pozorni, da z uporabo kvantitativnih metod pri uporabnikih ocene vrednosti ne ustvarijo "privida natančnosti" rezultatov analize, saj jih na ta način lahko zavedejo v poslovne odločitve, s katerimi bi sprejemali previsoka poslovna tveganja. Končni rezultat kvalitativne in/ali kvantitativne analize negotovosti ocene vrednosti je končna (najverjetnejša) ocenjena vrednost premoženjske oblike in predstavitev razpona ocene vrednosti. Razpon ocene vrednosti predstavlja območje ocen vrednosti, v okviru katerega z visoko stopnjo verjetnosti pričakujemo, da se bo gibala vrednost ocenjevane premoženjske oblike. Ker se širina razpona ocene vrednosti lahko razlikuje med različnimi primeri, ne zadostuje samo ocena razpona vrednosti. Pooblaščen ocenjevalec mora dati tudi končno ocenjeno vrednost. Na ta način se opredeli, katera vrednost v opredeljenem razponu vrednosti je povezana z najvišjo stopnjo verjetnosti uresnitve. Opozoriti velja, da določanje širine razpona ocenjene vrednosti ni enako izvajanju "stresnega testa". V okviru stresnega testa se določi, kakšna bo ocenjena vrednost, če se uresniči najslabši možni scenarij. V okviru določanja razpona ocene vrednosti se tovrstnim ekstremnim scenarijem izogibamo. Iz analize torej izločamo možne scenarije, ki se nahajajo v repih verjetnostne distribucije možnega razvoja dogodkov. Prav tako določanje razpona ocenjene vrednosti ni namenjeno napovedovanju možnega gibanja ocenjene vrednosti v prihodnosti. Ključni cilj je prikaz variabilnosti ocenjene vrednosti na točno določen datum, ki je bil izbran za datum ocenjevanja vrednosti. Dejavniki negotovosti se namreč skozi čas spreminjajo. Obstaja torej zelo nizka verjetnost, da bodo v prihodnosti ti dejavniki enaki, kot so bili na datum ocenjevanja vrednosti.

Negotovost ocenjevanja vrednosti je torej pojav, ki je v zadnjih letih vse pomembnejši. Računovodska in ocenjevalska stroka je s prenovo Mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP) in Mednarodnih standardov ocenjevanja vrednosti (MSOV 2011) poskušala zagotoviti okvire, ki bodo uporabnikom ocenjenih vrednosti zagotovili zadostna razkritja za sprejemanje optimalnih poslovnih odločitev in obvladovanje tveganj. Pooblaščenim ocenjevalcem vrednosti pa morajo uporabnikom dejansko omogočiti vpogled v potrebne dodatne informacije in analize, ki jih predvidevajo navedeni standardi. Povišana negotovost ocenjevanja vrednosti pa ni povezana le z razkritji, predvsem zahteva tesnejše sodelovanje med uporabniki ocenjenih vrednosti in pooblaščenimi ocenjevalci vrednosti. Komunikacija strokovnih vsebin, povezanih z ocenjenimi vrednostmi različnih premoženjskih oblik, mora biti jasna in prijazna za uporabnike.

Vloga notranjega revizorja pri vzpostavitvi in zagotavljanju procesa upravljanja, tveganj in usklajenosti v družbi

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Problematiko procesa upravljanja, tveganj in usklajenosti v družbi je obravnaval odbor sekcije notranje revizije in v zvezi z njo pripravil koristen napotek za izvedbo svetovalnih storitev notranjega revizorja pri vzpostavitvi in zagotavljanju samega procesa.

IZHODIŠČE

Obvladovanje poslovanja družbe se v poslovnem svetu ves bolj ocenjuje na podlagi tega, ali je v družbi prisoten ustrezen proces upravljanja, tveganj in usklajenosti.

Mednarodni standard strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju (v nadaljevanju Standard) 1000 podaja namen, pristojnost, odgovornost in nalogo notranjega revizorja. Svetovalni napotek 1000-1, ki obravnava notranjerevizijsko temeljno listino, v okviru omenjenega standarda predstavi usmeritve za izvedbo standarda. Na temelju obeh pravil lahko zaključimo, da so svetovalne storitve notranjega revizorja za izpostavljeno področje pričakovane aktivnosti notranjega revidiranja.

Standard 1100 izpostavlja zahtevo po neodvisnosti in nepristranskosti pri delovanju notranjega revizorja, kar lahko prinaša določene omejitve pri njegovih svetovalnih storitvah.

Standard 2110 napotuje notranjega revizorja k presoji in podajanju priporočil za izboljšanje upravljanja in ravnanja s tveganji. Svetovalni napotki 2110-1, 2110-2 in 2110-3 podrobneje predstavljajo revidiranje upravljanja. Svetovalna navodila GTAG 15 pa podrobneje opredeljujejo problematiko usklajenega delovanja in sporočanja informacij. Notranji revizor je dolžan ravnanje s tveganji, ki so prisotna v organizaciji, ovrednotiti, kot to navaja Standard 2120, in podrobneje opredeljujejo Svetovalni napotek 2120-1 in 2120-2 ter Stališče: Vloga notranjega revizorja pri celovitem obvladovanju tveganj.

Standard 2130 razširi delo notranjega revizorja na področju tveganj še na kontroliranje, ki je namenjeno obvladovanju tveganj glede na doseganje strateških ciljev organizacije, zanesljivost in neoporečnost računovodskih in izvedbenih informacij, uspešnost in učinkovitost poslovanja in programov, varovanje sredstev, usklajenost z zakoni, drugimi predpisi, usmeritvami, postopki in pogodbami. Svetovalni napotek 2130-1 daje napotke za presojanje primernosti obvladovanja tveganj.

Nujnost sodelovanja notranjega revizorja pri vzpostavitvi in zagotavljanju procesa upravljanja, tveganj in usklajenosti predstavlja Standard 2600, ki notranjemu revizorju nalaga pogovor s poslovodstvom, če ugotovi, da je vodstvo sprejelo raven tveganj, ki utegne biti za organizacijo nesprejemljiva. Če ugotovi, da zadeva ni rešena, mora zadevo sporočiti organu nadzora.

Na osnovi predstavljenih strokovnih izhodišč smo pripravili naslednjo

STROKOVNO RAZLAGO

Odgovornost za postavitev procesa upravljanja, tveganj in usklajenosti je v pristojnosti nadzornega sveta in uprave družbe. Izvedbo lahko odgovorni nosilci zaupajo različnim izvajalcem, kjer ima notranji revizor glede na svojo strokovnost in notranji vpogled v delovanje organizacije največ prednosti. Glede na kompleksnost zadanega procesa upravljanja, tveganj in usklajenosti je vključevanje specializiranih storitev zunanjih izvajalcev nujna, saj je le na ta način možno uspešno in učinkovito postaviti sam proces in tudi zagotoviti njegovo nenehno delovanje. Ko notranji revizor načrtuje izvedbo zadevne projektne naloge, mora zajeti vsaj naslednje temeljne sestavine procesa upravljanja, tveganj in usklajenosti:

- 1. učinkovit pristop poslovodstva k postavitvi procesa,*
- 2. uporabo ustreznih standardov in metod upravljanja, obvladovanja tveganj in realizacije usklajenosti,*
- 3. učinkovit model obvladovanja upravljanja, tveganj in usklajenosti,*
- 4. zagotavljanje uspešnega izvajanja in obvladovanja delovanja procesa ter*
- 5. izdelavo posameznih komponent, ki jih lastniki procesov lahko uporabijo pri vzpostavitvi in obvladovanju procesa.*

K 1. tč. Glede na velikost organizacije in kompleksnosti postopkov delovanja, ki so v organizaciji, v kateri deluje notranji revizor, poslovodstvu najprej predlaga samostojno svetovalno storitev ali oblikovanje projektne skupine ali celo stalne centralne enote pri sestavljeni organizaciji. Nato predlaga vrsto pristopa za

reševanje projektne naloge, ki lahko temelji na centralizaciji izvedbe, decentralizaciji izvedbe ali na temelju združevalnega pristopa. Prvi pristop temelji na centralizaciji strategije, virov in obvladovanja upravljanja, tveganj in usklajenosti. Njegove prednosti so uporaba centralnih virov in možnost neposrednega prenosa obvladovanja navzdol po vseh organizacijskih enotah organizacije. Slabosti, ki so pri tem pristopu prisotne, pa so: neizkoriščanje aktivnega sodelovanja lastnikov procesa in notranjih kontrol v posameznih organizacijskih enotah, nezadostno razumevanje posameznih procesov, počasna odzivnost in nezadostno razumevanje procesnih tveganj. Z decentralizacijo v pristopu obvladovanja upravljanja, tveganj in usklajenosti bo prišlo do decentralizacije strategij, virov in obvladovanj. Dosežene bodo določene prednosti, kot so aktivno vključevanje lastnikov procesov in notranjih kontrol, podrobno razumevanje procesa in sposobnost takojšnjega reagiranja na spremembe v organizaciji in okolju. Prisotna pa bosta slabo usklajevanje in nepoenotena terminologija, podvajanje naporov, pomanjkanje korporacijske preglednosti in neprepoznavanje sistematičnega tveganja, ki mu je izpostavljena organizacija. Navedene omejitve lahko notranji revizor zmanjša z uvedbo združevalnega pristopa, ki bo omogočal kombiniran izbor centralizirane ali decentralizirane ureditve obvladovanja upravljanja, tveganj in usklajenosti glede na posamezne primere. Vodje organizacijskih enot bodo lahko pri notranjem revizorju, projektni skupini ali centralni enoti pridobili vso potrebno pomoč za izgradnjo svojega lastnega sistema obvladovanja upravljanja, tveganj in usklajenosti.

K 2. tč. Odgovornost notranjega revizorja je izbira in uporaba primernih standardov in metod, kot so na primer metodologija vrednotenja notranjih kontrol COSO, standardi vrednotenja tveganj IRM in metodologija obvladovanja upravljanj OCEG, s pomočjo katerih bo možno obvladovanje upravljanja, tveganj in usklajenosti. Notranji revizor mora razkriti uporabljene standarde, metode ali postopke in poskrbeti, da bodo usklajeni s Standardi oziroma obrazložiti razloge, zakaj niso usklajeni. S tem bo zagotovil strokovnost in potrebno poklicno skrbnost, potek procesa bo temeljil na zadostnih in pristojnih osnovah.

K 3. tč. Izbira modela obvladovanja upravljanja, tveganj in usklajenosti je specifična in se razlikuje med organizacijami. Ne glede na konkretno izbiro mora model zagotavljati izvajanje procesa na ravni organizacije in na ravni posameznega procesa oziroma poslovne enote. Na ravni organizacije predstavlja skupni imenovalec vseh možnih modelov register tveganj. Ne glede na predlagano obliko registra mora notranji revizor vanj vgraditi minimalen obseg sestavin, ki bodo omogočile uspešno in učinkovito obvladovanje upravljanja, tveganj in usklajenosti na ravni organizacije. Register mora zajemati prepoznana tveganja, ključne kazalnike, področja, ki so prizadeta, vrednotenje tveganj, izbiro vrste

kontrol, izvajalce kontrol in opis kontrol, vse ločeno za strateške, operativne, računovodske in cilje usklajenosti. Na ravni procesa oziroma organizacijske enote je skupni imenovalec možnih modelov funkcionalni diagram, ki mora opredeliti poslovni model, aktivnosti, izvajalce, cilje tveganja in notranje kontrole. Oba modela se morata nenehno dopolnjevati, tveganja, ki se obvladujejo zunaj procesa oziroma poslovne enote, se predstavljajo na raven organizacije in obratno, tveganja, ki se obvladujejo znotraj procesa oziroma poslovne enote, se premeščajo iz registra tveganj v funkcionalni diagram.

K 4. tč. Projektna naloga izdelave procesa upravljanja, tveganj in usklajenosti ni zaključena s predstavitvijo procesa. Notranji revizor je dolžan izvesti tudi tiste dejavnosti, ki bodo zagotavljale uspešno izvajanje in obvladovanja delovanja procesa. V ta namen mora opredeliti kasnejše svetovalne postopke lastnikom procesov in notranjih kontrol. V okviru projekta morajo biti izdelane tudi usmeritve za delovanje procesa, usposabljanje zaposlencev, delovanje vročih linij, nadziranje ključnih kontrol in izvajanje preiskav. Izdelani morajo biti tudi napotki za lastnike procesov predvsem za nenehno ocenjevanje tveganj in dnevno nadziranje delovanja notranjih kontrol.

K 5. tč. V vse navedene temeljne sestavine procesa upravljanja, tveganj in usklajenosti se v okviru svetovalne naloge notranjega revizorja, projektne skupine oziroma centralne enote nenehno vključujejo že v naprej pripravljene rešitve za uspešno in učinkovito delovanje procesa. Takšni pripomočki lahko predstavljajo posamezne metodološke pripomočke, ki se neposredno vgrajujejo v proces, lahko pa so le referenčni primeri, ki jih lastnik procesa ustrezno dogradi. S tem bo dosežena gospodarnost projekta, zagotovljeni pa bosta tudi potrebna strokovnost in poklicna skrbnost.

Doslednost izvedbe projekta bo prinesla odziven, uspešen in učinkovit proces upravljanja, tveganj in usklajenosti.

Revizijske sledi v aplikativni programski opremi

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

IZHODIŠČE

Za začetek navajamo nekaj primerov neposrednih in posrednih zahtev za revizijsko sled v aplikativni programski opremi.

ZJF-UPB4 (Uradni list RS, št. 11/2011) v svojem 100. členu zahteva:

"Predstojnik neposrednega in posrednega uporabnika je odgovoren za vzpostavitev in delovanje ustreznega sistema finančnega poslovanja in kontrol ter notranjega revidiranja."

Revizijsko sled podrobneje določajo "Usmeritve za notranje kontrole", ki jih je izdal Urad RS za nadzor proračuna (2004), kjer je med drugim zapisano:

"Delo proračunskega uporabnika mora biti tako dokumentirano, da lahko predstojnik oz. poslovodni organ, notranji in zunanji revizorji ter drugi nadzorni organi sledijo celotnemu poteku poslovanja in transakcij."

ZVOP-1 UPB1 (Uradni list RS, št. 94/2007) od upravljalcev zbirk osebnih podatkov zahteva ustrezno zavarovanje osebnih podatkov, ki jih obdelujejo. Obdelava osebnih podatkov je podrobneje opredeljena v 3. točki 6. člena ZVOP-1, zahteva po evidentiranju vseh dogodkov pa je podrobneje opredeljena v:

3. točki 22. člena:

"Upravljavca osebnih podatkov mora za vsako posredovanje osebnih podatkov zagotoviti, da je mogoče pozneje ugotoviti, kateri osebni podatki so bili posredovani, komu, kdaj in na kakšni podlagi, in sicer za obdobje, ko je mogoče zakonsko varstvo pravice posameznika zaradi nedopustnega posredovanja osebnih podatkov."

5. točki 24. člena:

"Zavarovanje osebnih podatkov obsega organizacijske, tehnične in logično-tehnične postopke in ukrepe, s katerimi se varujejo osebni podatki, preprečuje slučajno ali namerno nepooblaščen uničevanje podatkov, njihova sprememba ali izguba ter nepooblaščen obdelava teh podatkov tako, da se: (5) omogoča poznejše ugotavljanje, kdaj so bili posamezni osebni podatki vneseni v zbirko osebnih podatkov, uporabljeni ali drugače obdelani in kdo je to storil, in sicer za

obdobje, ko je mogoče zakonsko varstvo pravice posameznika zaradi nedopustnega posredovanja ali obdelave osebnih podatkov."

Standard MSR 500 – Revizijski dokazi v 7. točki zahteva:

"Pri načrtovanju in izvajanju revizijskih postopkov upošteva revizor primernost in zanesljivost informacij, ki bodo uporabljene kot revizijski dokazi."

Pri tem je treba upoštevati še A12 in A13, ki govorita o obliki in obstoju informacij, kjer je prav revizijska sled ključna za izpolnitev zahteve o zanesljivosti informacije.

Standard "ISO/IEC 27001 Information technology - Security techniques - Information security management systems" v točki "A.10.10 Monitoring" zahteva beleženje revizijske sledi kot tudi povezanih dogodkov v informacijskem sistemu. "ISO/IEC 27002 Information technology - Security techniques Code of practice for information security management" prav tako v točki 10.10 podrobneje opredeli podatke, ki naj bi jih beležili v revizijski sledi in drugih dnevnikih.

Standard PCI-DSS pod točko 10.2 med drugim zahteva:

"Implement automated audit trails for all system components to reconstruct the following events: (10.2.1) All individual user accesses to cardholder data. (10.2.2) All actions taken by any individual with root or administrative privileges. (10.2.3) Access to all audit trails."

Iz navedenih primerov lahko zaključimo, da obstaja revizijska sled poslovnih dogodkov in revizijska sled dogodkov v informacijskih sistemih, ki se z uvedbo informacijskih rešitev vse bolj prepletata. V nadaljevanju se bomo omejili na revizijsko sled v aplikativni programski opreми kot podmnožico revizijske sledi v informacijskem sistemu. Revizijska sled, ki jo beleži aplikativna programska oprema, je pomemben dokaz o dogodkih v informacijskem sistemu poslovnega subjekta. Iz primerov, ki smo jih dali v uvodu, je razvidno, da se v praksi vse pogosteje srečujemo z zahtevami po beleženju revizijske sledi, pri reviziji pa s preverjanjem ustreznosti izvedbe le-te v programski opreми, ki jo uporablja revidirana enota. Praksa kaže na številne probleme, povezane z zasnovo revizijske sledi, zagotavljanjem beleženja poslovnih in sistemskih dogodkov ob uporabi informacijskega sistema, katerega del je tudi aplikativna programska oprema z lastno funkcijo zapisa revizijske sledi ter vzdrževanjem tovrstnega zapisa, kar vključuje varno hrambo, zagotavljanje nespremenljivosti ob upoštevanju zahtev ZVOP-1, redne preglede in uničenje ob zastaranju. **Standardi, smernice ter orodja in tehnike za strokovnjake revidiranja, kontrol in dajanja zagotovil na področju IT v smernici G22 Pregled e-poslovanja s strankami (B2C)** izpostavijo pomembnost revizijske sledi pri programski opreми za elektronsko poslovanje s strankami:

7.6.2 Revizor IS mora preveriti, ali so ohranjene in pregledane ustrezne revizijske sledi v zvezi s ključnimi vsebinami (tj. roki, pogoji in cenami), tako da lahko potrdi neokrnjenost in točnost podatkov.

podajajo pa tudi zahteve glede pregleda v sklopu revizije informacijskih rešitev za elektronsko poslovanje:

Revizijske sledi in njihov pregled

7.13.1 Kot je bilo že navedeno, je pri odsotnosti papirnih sledi za aplikacije e-poslovanja B2C kritična vloga avtomatskih revizijskih sledi. Revizor IS naj pregleda ustreznost revizijskih sledi v zvezi s posli in plačili, spremembami ključnih matičnih podatkov (kot so tarife, cene in dejanja) in vsemi spremembami, ki jih je izvedlo osebje s posebnimi pooblastili upravljanja sistema.

7.13.2 Toda samo razpoložljivost revizijskih sledi še ne zadošča. Vpeljani morajo biti tudi postopki za pregledovanje revizijskih sledi, tako da je mogoče dati sprejemljiva zagotovila, da so dejanja, ki se kažejo v revizijskih sledeh, veljavna in pravilno potrjena. V zvezi s tem naj revizor IS poišče revizijske dokaze, da se revizijske sledi pregledujejo in da se po njih ukrepa.

V aplikativnih rešitvah po meri so priprava, zapis in vzdrževanje revizijske sledi pogosto neustrezno izvedeni, kar praktično pomeni, da revizijska sled v aplikativni programski opremi ne obstaja, čeprav dokumentacija produkta takšno funkcionalnost navaja.

Na podlagi predstavljenih izhodišč o pomenu revizijske sledi izdajamo naslednjo

STROKOVNO RAZLAGO

1. Zasnova revizijske sledi

Revizijska sled je nespremenljiv podroben dokumentiran zapis, ki nedvoumno, neizpodbitno in celovito dokumentira zapisovanje in spreminjanje zapisov v njihovi celotni življenjski dobi od izvirnega zapisa do trenutno veljavnega zapisa in iz katere je razvidno vsaj kdo, kdaj, s katerimi podatki in kakšno operacijo je izvedel nad posameznim zapisom ter s tem omogoča naknadno prepoznavanje časovne

točke, vršilca, načina in vsebine naknadne obdelave podatkov, na katere se revizijska sled nanaša¹.

Revizijska sled naj bo torej ločen zapis dogodka, ki se je zgodil v informacijskem sistemu z navedbo vseh ključnih podatkov za enolično prepoznavo okoliščin nastanka dogodka kot tudi njegovih posledic. Revizijska sled naj bo nespremenljiva in trajna, morebitne spremembe zaradi zastaranja ali zahtev zakonodaje (npr. ZVOP) se morajo beležiti ločeno, prav tako vsi vpogledi v revizijsko sled z navedbo razloga za vpogled. Dostop do revizijske sledi naj bo omejen na notranje/zunanje revizorje oziroma uporabo v posebnih primerih (npr. incidenti, uradne pritožbe, izvajanje pooblaščenega nadzora ipd.).

Za konec navajamo še nekaj primerov neustreznih rešitev zagotavljanja revizijske sledi v aplikativni programski opremi:

- beleženje datuma dogodka in enoličnega baznega identifikatorja transakcije v ločeno tabelo iste podatkovne baze,
- beleženje podatkov v ločeno tabelo iste podatkovne baze,
- zapis datuma in podatka, ki se je spremenil v datoteko,
- zapis revizijske sledi kot systemske datoteke log, ki se uporablja za diagnostiko nepravilnega delovanja programske opreme,
- zapis delnih podatkov o dogodku, npr. samo stara ali samo nova vrednost podatka.

¹ Definicija je nastala v okviru delovne skupine, ki je bila sestavljena iz predstavnikov Ministrstva za finance, Davčne uprave RS, GZS – Združenje za informatiko in telekomunikacije in GZS – Združenje računovodskih servisov ter Slovenskega inštituta za revizijo.

Davčna obravnava vlaganj v opredmetena osnovna sredstva v tuji lasti

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Problematiko davčnega obravnavanja vlaganj v opredmetena osnovna sredstva v tuji lasti je obravnaval Odbor sekcije preizkušenih davčnikov in v tej zvezi pripravil naslednjo strokovno razlago:

IZHODIŠČE

Vlaganja v opredmetena osnovna sredstva v tuji lasti

Z vlaganji v opredmetena osnovna sredstva v tuji lasti razumemo vlaganja podjetja v opredmetena sredstva, ki niso v lasti vlagatelja, npr. vlaganje v objekt, ki je v pravni lasti najemodajalca, ali druge osebe, vlaganje v opremo, ki ni v lasti vlagatelja, itd.

Skladno s SRS 1.1. je opredmeteno osnovno sredstvo sredstvo, ki ga ima podjetje v lasti ali finančnem najemu ali ga na drug način obvladuje ter ga uporablja pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev oziroma dajanju v najem ali za pisarniške namene in ga bo po pričakovanjih uporabljalo v te namene v več kot enem obračunskem obdobju.

Vlaganja v opredmetena osnovna sredstva v tuji lasti pa se po SRS 1.14 v poslovnih knjigah vlagatelja izkazujejo kot samostojno razpoznavna opredmetena osnovna sredstva ali kot deli opredmetenih osnovnih sredstev.

Skladno s sprejeto strokovno razlago odbora preizkušenih računovodij vlagatelj v položaju, **ko obvladuje sredstva v pravni lasti drugih oseb**, le-ta izkaže v svojih poslovnih knjigah med opredmetenimi sredstvi vlagatelja kot samostojno razpoznavna opredmetena osnovna sredstva ali kot dele opredmetenih osnovnih sredstev, kar tudi pomeni njegovo računovodenje v skladu s SRS 1, z vsemi posledicami glede obračunavanja amortizacije. Stopnja amortizacije se določi glede na vrsto in dobo koristnosti takega sredstva.

Obvladovanje sredstev je opredeljeno kot zmožnost odločanja o finančnih in poslovnih zadevah v zvezi z zadevnim sredstvom zaradi pridobivanja gospodarskih koristi od njega, v Pojasnilu OPMSRP4 pa je konkretnije opredeljeno z naslednjim:

- "(a) Kupec ima možnost ali pravico ravnati s sredstvom ali drugim odrediti, da ravnajo s sredstvom na način, ki ga določi, ko pridobiva ali obvladuje več kot nepomembno količino učinka ali druge koristnosti sredstva.*
- (b) Kupec ima možnost ali pravico kontrolirati fizični dostop do temeljnega sredstva, ko pridobiva ali obvladuje več kot nepomembno količino učinka ali druge koristnosti sredstva.*
- (c) Dejstva in okoliščine kažejo, da je malo verjetno, da ena ali več strank, razen kupca, vzamejo več kot nepomembno količino učinka ali druge koristi sredstva, ki jo proizvede ali ustvari sredstvo v času trajanja dogovora, in da cena, ki jo kupec plača za učinek, ni niti pogodbeno določena na enoto proizvoda, niti ni enaka tržni ceni na enoto proizvoda v času dostave proizvodov."*

Skladno s sprejeto strokovno razlago odbora preizkušenih računovodij vlagatelj v položaju, **ko ne obvladuje sredstva v pravni lasti drugih oseb**, vendar taka sredstva uporablja za svojo dejavnost in od njih prejema gospodarske koristi več let, vlaganja v ta tuja sredstva računovodsko pripozna kot dolgoročne aktivne časovne razmejitve po SRS 2.4. Dolgoročne aktivne časovne razmejitve se prenašajo med stroške posameznega leta (se ne amortizirajo) v dobi koristnosti pravice do uporabe sredstev v tuji lasti.

Davek od dohodkov pravnih oseb

Skladno z določbo 3. odstavka 12. člena ZDDPO-2 se za ugotavljanje dobička (davčne osnove) priznajo prihodki in odhodki, ugotovljeni v izkazu poslovnega izida oziroma letnem poročilu, ki ustreza izkazu poslovnega izida in prikazuje prihodke, odhodke in poslovni izid, na podlagi zakona in v skladu z njim uvedenimi računovodskimi standardi, če zakon ne določa drugače.

Za davčno priznavanje odhodkov se po 29. členu ZDDPO-2 zahteva še, da so potrebni za pridobitev prihodkov, ki so obdavčeni po tem zakonu, da so neposreden pogoj za opravljanje dejavnosti in so posledica opravljanja dejavnosti, da nimajo značaja zasebnosti in so skladni z običajno poslovno prakso.

Kar zadeva davčno priznavanje stroškov amortizacije, pa ZDDPO-2 v 33. členu med drugim določa, da se kot odhodek prizna amortizacija:

- v obračunanem znesku,
- z uporabo metode enakomernega časovnega amortiziranja ter
- uporabo najvišjih amortizacijskih stopenj iz ZDDPO-2.

Sredstva, ki se amortizirajo, ter začetek obračunavanja amortizacije določajo predpisi in računovodski standardi.

Davek na dodano vrednost

Predmet obdavčitve po ZDDV-1 so med drugim dobave blaga in opravljanje storitev, ki jih davčni zavezanec opravi v okviru opravljanja svoje ekonomske dejavnosti na ozemlju Slovenije za plačilo (1. in 3. točka prvega odstavka 3. člena ZDDV-1). Za dobavo blaga, opravljenega za plačilo, se šteje tudi uporaba blaga, ki je del poslovnih sredstev davčnega zavezanca, za zasebne namene ali za zasebne namene njegovih zaposlenih, brezplačna odtujitev tega blaga ali kakršnakoli uporaba blaga za druge namene, kot za namene opravljanja njegove dejavnosti, če je za to blago ali sestavine tega blaga izkoristil pravico do celotnega ali delnega odbitka DDV-ja ter opravljanje storitev, ki jih davčni zavezanec opravi brezplačno za svoje zasebne namene ali za zasebne namene svojih zaposlenih ali za druge namene kot za namene opravljanja svoje dejavnosti (prvi odstavek 7. člena ter 15. člen ZDDV-1).

Davčni zavezanec ima pravico, da od DDV, ki ga je dolžan plačati, odbije DDV, ki ga je dolžan plačati ali ga je plačal pri nabavah blaga oziroma storitev, če je to blago oziroma storitve uporabil oziroma jih bo uporabil za namene svojih obdavčenih transakcij (prvi odstavek 63. člena ZDDV-1).

Davčni zavezanec, ki nepremičnino, ki je del poslovnih sredstev davčnega zavezanca, uporablja za opravljanje svoje dejavnosti in tudi za svoje zasebne namene ali za zasebne namene svojih zaposlenih ali za druge namene kot za namene opravljanja svoje dejavnosti, ima pravico da od DDV, ki ga je dolžan plačati za izdatke v zvezi s to nepremičnino, odbije DDV v skladu z 62. členom, prvim in drugim odstavkom 63. člena in prvim in sedmim odstavkom 65. člena ZDDV-1, samo za del nepremičnine, ki se uporablja za opravljanje njegove dejavnosti (63. a člen ZDDV-1).

Za blago in storitve, ki jih davčni zavezanec potrebuje tako za transakcije, pri katerih DDV lahko odbije v skladu s 63. členom ZDDV-1, kot za transakcije, pri katerih DDV ne sme odbiti, se lahko odbije samo tak delež DDV, ki se pripiše prvim transakcijam. Natančnejši pogoji odbijanja DDV za tako imenovane "kombinirane nabave" so določeni v 105. členu Pravilnika o izvajanju ZDDV-1.

Davčni zavezanec mora prvotni odbitek popraviti, če je odbitek višji ali nižji od odbitka, do katerega je bil davčni zavezanec upravičen, če se po opravljenem odbitku spremenijo dejavniki, ki so bili uporabljeni pri določitvi zneska za odbitek. Za osnovna sredstva se popravek odbitka DDV razporedi na obdobje 5 let, razen za nepremičnine, ki so bile pridobljene kot osnovna sredstva, za katere se popravek razporedi na obdobje 20 let. Letni popravek znaša 1/5 oziroma 1/20 zneska DDV-ja, ki je bil zaračunan na osnovna sredstva. Popravek se izvede na podlagi sprememb v upravičenosti do odbitka v naslednjih letih glede na upravičenost v letu, v katerem je bilo blago prvič uporabljeno (68. in 67. člen ZDDV-1).

Na podlagi predstavljenih pravnih in strokovnih podlag izdajamo naslednjo

STROKOVNO RAZLAGO

1. Vlaganje v tuja opredmetena sredstva – DDPO

A) *Če vlagatelj vlaga v opredmetena sredstva, ki so v pravni lasti tujih oseb, in pod pogojem, da ta sredstva obvladuje, jih izkaže med samostojno razpoznavnimi opredmetenimi sredstvi ali kot dele opredmetenih sredstev, ne glede na to, da ni njihov pravni lastnik. Nabavna vrednost se določi skladno z določbami SRS 1 oziroma MRS 16.*

Samostojno pripoznana opredmetena osnovna sredstva ali deli opredmetenih osnovnih sredstev se izkazujejo glede na vrsto sredstev (zemljišča, zgradbe, oprema itd.) in se amortizirajo glede na njihovo dobo koristnosti. Npr. vlaganja v tuja opredmetena sredstva, ki so v naravi zgradbe, vlagatelj izkaže kot samostojno razpoznavno zgradbo ali kot dele zgradb.

Za davčne namene vrsto sredstev, vključno z vrsto vlaganj v tuja opredmetena osnovna sredstva, določajo računovodski standardi, zato se za davčne namene upošteva amortizacijska stopnja, ki je glede na predhodno razvrstitev sredstva določena za posamezno vrsto sredstva (zemljišča, zgradbe, oprema itd.), in ne amortizacijska stopnja za druga vlaganja.

Vse zapisano velja zgolj za situacije, v katerih vlagatelj, ki vlaga v tuja opredmetena sredstva, le-ta obvladuje.

B) *Če vlagatelj vlaga v opredmetena sredstva, ki so v pravni lasti tujih oseb, in pod pogojem, da opredmetenih sredstev NE obvladuje, vlagatelj sredstva izkaže med dolgoročnimi aktivnimi časovnimi razmejitvami in jih prenaša med stroške v dobi koristnosti pravice do uporabe sredstev v tuji lasti.*

ZDDPO-2 ne določa specialnega pravila glede davčnega priznavanja stroškov, ki jih podjetje pripozna ob postopnem prenašanju dolgoročnih aktivnih časovnih razmejitev med stroške, upoštevajoč medsebojno povezanost prihodkov in stroškov, potrebnih za doseg teh prihodkov (matching principle), zato se v zvezi z začetnim pripoznavanjem dolgoročnih aktivnih časovnih razmejitev in v zvezi s prenašanjem le-teh med stroške posameznega poslovnega leta za potrebe davčno priznanih odhodkov neposredno uporabljajo pravila računovodskih standardov.

Stroški, ki se prenašajo iz dolgoročnih aktivnih časovnih razmejitev, so v posameznem letu davčno priznani v celoti, če so obračunani po računovodskih standardih, omejitve iz 33. člena ZDDPO-2, ki so določene za stroške

amortizacije, pa se ne uporabljajo. Vlaganja v tuja opredmetena sredstva, ki so v naravi zgradbe, ali oprema, in jih vlagatelj ne obvladuje, se npr. prenašajo med stroške posameznega leta v obdobju pravice do uporabe ali koristi iz teh vlaganj.

C) Za davčno priznavanje stroškov iz vlaganj v tuja opredmetena osnovna sredstva se zahteva tudi izpolnjevanje pogojev iz 29. člena ZDDPO-2. Zato so davčno priznani zgolj tisti stroški amortizacije in stroški, ki se prenašajo iz dolgoročnih aktivnih časovnih razmejitev, ki so posledica vlaganj, namenjenih dejavnosti zavezanca in nimajo značaja zasebnosti.

2. Vlaganje v tuja opredmetena sredstva – DDV

Ne glede na izkazovanje vlaganj v tuja opredmetena sredstva v poslovnih knjigah vlagatelja, ima le-ta pravico do celotnega odbitka vstopnega DDV-ja pod pogojem, da sredstva uporablja za namene z DDV obdavčene dejavnosti, ali pravico do odbitka sorazmernega dela vstopnega DDV, ki ga je mogoče pripisati z DDV obdavčeni dejavnosti, pod pogoji, kot jih določata 65. člen ZDDV-1 in Pravilnik.

Če gre za vlaganja v tuja opredmetena sredstva, ki so v naravi nepremičnine, in imajo vlaganja v celoti ali deloma značaj zasebnosti, se v delu vlaganj, ki imajo značaj zasebnosti, vstopni DDV ne prizna.

Vlagatelj za vlaganja v tuja opredmetena sredstva, ki jih izkazuje kot opredmetena osnovna sredstva, opravi tudi naknadni popravek prvotnega odbitka vstopnega DDV v obdobju 20 let pri nepremičninah ali v obdobju 5 let pri opremi, če se po opravljenem odbitku spremenijo dejavniki, ki so bili uporabljeni pri določitvi zneska za odbitek vstopnega DDV.

Popravek odbitka vstopnega DDV se ne izvede za tista vlaganja, ki se ne izkazujejo med opredmetenimi osnovnimi sredstvi, temveč med aktivnimi časovnimi razmejitvami.

Če in ko vlagatelj preneha obvladovati opredmetena osnovna sredstva, obračuna DDV po določbah ZDDV-1, ki se uporabljajo za obračun DDV od dobav blaga za neposlovne namene, če je v času vlaganj uveljavil pravico do odbitka vstopnega DDV-ja.

Pripoznavanje sredstev v poslovnih knjigah samostojnega podjetnika posameznika

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Problematiko računovodskega pripoznavanja in obravnavanja sredstev v poslovnih knjigah samostojnega podjetnika posameznika je obravnaval Odbor sekcije preizkušenih računovodij in računovodij.

IZHODIŠČE

V Uvodu v SRS je določeno, da imajo sredstva, ki jih podjetje pridobi s kapitalom ali dolgovi, obliko stvari, pravic ali denarja; podjetje jih obvladuje in iz njih pričakuje gospodarske koristi.

Te pritekajo na več načinov: podjetje

- uporablja sredstvo sólo zase ali v povezavi z drugimi sredstvi pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev, ki jih prodaja;
- zamenja sredstvo za druga sredstva;
- uporabi sredstvo za poravnavo svojega dolga ali
- razdeli sredstvo med svoje lastnike.

Številna sredstva so povezana s pravnimi pravicami, tudi z lastninsko pravico. Pri ugotavljanju, ali se sredstvo pripozna v računovodskih razvidih in tudi med sredstvi v bilanci stanja, pa lastninska pravica ni bistvena. Pomembno je, da podjetje sredstvo obvladuje in da bo podjetje od sredstva pridobilo gospodarske koristi. Izhajajoč iz temeljne opredelitve sredstev, je zato treba zaključiti, da podjetje med sredstvi pripozna vsa tista sredstva, ki jih obvladuje bodisi na temelju lastninske pravice bodisi na drug način. Ključna je torej sposobnost obvladovanja sredstev in sposobnost pridobivanja z njimi povezanih gospodarskih koristi.

Smiselno na enak način so opredeljena opredmetena osnovna sredstva v SRS 1. Opredmetena osnovna sredstva so sredstva, ki jih ima podjetje v lasti ali finančnem najemu ali jih obvladuje drugače ter jih uporablja pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev oziroma dajanju v najem ali za pisarniške namene in jih bo po pričakovanjih uporabljalo v te namene v več kot enem

obračunskem obdobju. Opredmeteno osnovno sredstvo se po SRS 1 v knjigovodskih razvidih pripozna takrat, ko se začnejo obvladovati z njim povezane gospodarske koristi, kar je običajno sicer posledica pravno zavarovane pravice (stvarnopravnega lastništva), vendar je treba posvetiti pozornost zlasti gospodarski stvarnosti, ne zgolj pravni obliki.

Pogoja za pripoznanje opredmetenih osnovnih sredstev v knjigovodskih razvidih sta:

- verjetnost, da bodo v podjetje pritekale z njimi povezane gospodarske koristi (denarna sredstva ali denarni ustrezniki);
- možnost, da se njihova nabavna vrednost zanesljivo izmeri (na podlagi knjigovodske listine).

Podobno je določeno tudi v MRS. MRS 16.6 tako določa: "*Opredmetena osnovna sredstva so opredmetena sredstva, ki:*

- a) jih ima podjetje, da jih uporablja pri proizvodjanju ali dobavljanju proizvodov ali opravljanju storitev, daje v najem drugim ali uporablja za pisarniške namene, ter*
- b) jih bo po pričakovanju uporabljajo v več kot enem obračunskem obdobju."*

Obvladovanje sredstev

Glede obvladovanja sredstev moramo izhajati iz Uvoda v SRS in Uvoda (*Framework*) v MRS. Obvladovanje lahko opredelimo kot zmožnost odločanja o finančnih in poslovnih zadevah v zvezi z zadevnim sredstvom z namenom pridobivanja gospodarskih koristi od njega. Podrobnejše določila glede obvladovanja pa določajo posamezni standardi.

V zvezi s pravili, povezanimi z obvladovanjem sredstev oziroma najemom sredstev, pa je treba upoštevati tudi Pojasnilo OPMSRP 4 – Določanje, ali dogovor vsebuje namen. Ta v 9. členu določa:

"Dogovor prenaša pravico do uporabe sredstva, če dogovor prenese na kupca (najemnika) pravico do obvladovanja uporabe temeljnega sredstva. Pravica do obvladovanja uporabe temeljnega sredstva se prenese, če je izpolnjen katerikoli od naslednjih pogojev:

- (a) Kupec ima možnost ali pravico ravnati s sredstvom ali drugim odrediti, da ravnajo s sredstvom na način, ki ga določi, ko pridobiva ali obvladuje več kot nepomembno količino učinka ali druge koristnosti sredstva.*
- (b) Kupec ima možnost ali pravico kontrolirati fizični dostop do temeljnega sredstva, ko pridobiva ali obvladuje več kot nepomembno količino učinka ali druge koristnosti sredstva.*

(c) *Dejstva in okoliščine kažejo, da je malo verjetno, da ena ali več strank, razen kupca, vzamejo več kot nepomembno količino učinka ali druge koristi sredstva, ki jo proizvede ali ustvari sredstvo v času trajanja dogovora, in da cena, ki jo kupec plača za učinek, ni niti pogodbeno določena na enoto proizvoda niti ni enaka tržni ceni na enoto proizvoda v času dostave proizvodov."*

Posebnosti v SRS 39

Posebnosti računovodenja samostojnih podjetnikov posameznikov določa SRS 39 – Računovodske rešitve pri malih samostojnih podjetnikih posameznikih.

SRS 39.49 določa: *"Gospodarske kategorije, obravnavane v tem standardu, so pojasnjene v splošnih slovenskih računovodskih standardih, razen če so v tem standardu opredeljene drugače. Podjetnik ne izračunava in ne izkazuje odloženih terjatev in obveznosti za davek."*

Ena izmed posebnosti SRS 39 je člen SRS 39.22, ki določa: *"Knjigovodsko listino za knjiženje stroškov lahko sestavi podjetnik ali kdo drug. Vsebovati mora najmanj podatke iz SRS 39.21."*

Knjigovodske listine se sestavljajo tudi za knjiženje:

- *stroškov posebej za podjetje in posebej za gospodinjstvo (stroškov kurjave, elektrike, vode, telefona, sprotnega in investicijskega vzdrževanja ter podobnih),*
- *pretokov v gospodinjstvo in iz njega, če ni ustreznih listin, ter*
- *stroškov nabave kmetijskih pridelkov, če prodajalec ni dolžan izdati ustrezne listine."*

Na podlagi predstavljenih pravil računovodenja izdajamo naslednjo

STROKOVNO RAZLAGO

1. Obravnavanje sredstev v lasti fizične osebe, ki se uporabljajo za zasebne in poslovne namene

Menimo, da bi se moral samostojni podjetnik posameznik, ki je istočasno tudi zasebni lastnik sredstev v svojstvu fizične osebe, v zvezi z računovodsko in posledično davčno obravnavo sredstev (opredmetenih osnovnih sredstev), ki jih uporablja za zasebne namene kot fizična oseba in v poslovne namene kot samostojni podjetnik posameznik, odločiti, v katerem svojstvu (samostojni

podjetnik posameznik ali fizična oseba) zadevna sredstva, ki prinašajo gospodarske koristi samostojnemu podjetniku posamezniku, obvladuje. V ta namen bi moral sprejeti ustrezen (pisni) sklep in ga dosledno izvajati. Sklep glede obvladovanja oziroma neobvladovanja sredstev, ki so lahko v zasebni lasti fizične osebe, mora odražati dejansko stanje, pri čemer mora samostojni podjetnik posameznik tako obvladovanje izkazati z dejstvi, ki to dokazujejo, da bi sklep lahko izpolnjeval pogoje za verodostojno knjigovodsko listino.

Če bi se samostojni podjetnik posameznik odločil, da zadevno sredstvo, ki prinaša gospodarske koristi za podjetje samostojnega podjetnika, obvladuje kot samostojni podjetnik posameznik v okviru samostojne dejavnosti, bi tako sredstvo pripoznal med sredstvi podjetja samostojnega podjetnika posameznika, kar tudi pomeni posledično njegovo računovodenje v skladu s SRS 1, z vsemi posledicami glede obračunavanja amortizacije. Stopnja amortizacije se določi glede na vrsto in dobo koristnosti takega sredstva.

2. Obravnavanje stroškov oziroma izdatkov, ki se nanašajo na sredstva, ki jih samostojni podjetnik posameznik ne obvladuje

Samostojni podjetnik posameznik med svojimi sredstvi v poslovnih knjigah ne izkazuje opredmetenih osnovnih sredstev, ki so v lasti njega kot fizične osebe (gospodinjstva) in se uporabljajo tako za zasebne kot poslovne namene, če jih ne obvladuje kot samostojni podjetnik (če jih obvladuje kot fizična oseba za zasebne namene). Kljub temu pa ostaja dejstvo, da taka sredstva uporablja tudi za svojo samostojno podjetniško dejavnost, vendar jih ne obvladuje.

V takem primeru samostojni podjetnik posameznik v skladu s SRS 39.22 sestavi pisni obračun stroškov, ki se nanašajo na uporabo zadevnega opredmetenega osnovnega sredstva (na primer ustrezni del stroškov kurjave, elektrike, vode, telefona, sprotnega in investicijskega vzdrževanja ipd.). Ker zadevni prostor uporablja za svojo dejavnost, pripozna v poslovnih knjigah vse navedene stroške, ki so povezani z doseganjem prihodkov, in tako upošteva računovodsko načelo vzročne povezanosti prihodkov z odhodki (matching principle). Obračun stroškov mora imeti naravo verodostojne knjigovodske listine in je podlaga za pripoznanje sorazmernih stroškov v poslovnih knjigah samostojnega podjetnika. Tako je tudi določeno v SRS 14.10, namreč, da se stroški materiala in storitev pripoznavajo na podlagi listin, ki dokazujejo, da so praviloma povezani z nastalimi gospodarskimi koristmi.

Izdatki vlaganj samostojnega podjetnika posameznika v opredmetena osnovna sredstva, ki jih obvladuje kot zasebna fizična oseba, vendar jih bo samostojni podjetnik posameznik kot podjetnik uporabljal tudi pri svoji dejavnosti in od njih prejemal gospodarske koristi v več letih (ter jih ne izkazuje kot opredmetena

osnovna sredstva v poslovnih knjigah, ker zaradi neobvladovanja ne izpolnjujejo pogojev za izkazovanje med sredstvi), se računovodsko obravnavajo kot dolgoročne aktivne časovne razmejitve po SRS 2.4. Če samostojni podjetnik na podlagi vlaganj v zasebna sredstva fizične osebe pridobi pravico do uporabe teh sredstev za obdobje, daljše od enega leta, so tako izpolnjeni pogoji za pripoznanje dolgoročnih aktivnih časovnih razmejitev. Dolgoročne aktivne časovne razmejitve se prenašajo med stroške posameznega leta (se ne amortizirajo) v dobi koristnosti pravice do uporabe sredstev v tuji lasti.

Vrednotenje finančnih naložb pri sestavitvi letnega poročila za 2012

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Problematiko vrednotenja finančnih naložb pri sestavitvi letnega poročila za 2012 je po predhodnem usklajevanju in obravnavi z Banko Slovenije obravnaval Strokovni svet Slovenskega inštituta za revizijo in v tej zvezi pripravil naslednjo strokovno razlago:

IZHODIŠČE

Temeljna pravila računovodenja v zvezi z oslavitvijo finančnih naložb so določena s SRS 3 – Finančne naložbe, MRS 39 – Finančni instrumenti: pripoznavanje in merjenje. V zvezi s slabitvijo finančnih naložb je Inštitut izdal tudi Pojasnilo 1 k SRS 3 (2006) – Slabitev finančnih naložb (Uradni list RS, št. 126/08, 31. 12. 2008).

Na vsak dan bilance stanja mora družba po SRS 3 oziroma MRS 39 oceniti, ali obstaja kakšen nepristranski dokaz o morebitni oslabiljenosti finančnega sredstva ali skupine finančnih sredstev. Če takšni dokazi obstajajo, mora za

- finančna sredstva, izkazana po odplačni vrednosti,
- finančna sredstva, izkazana po nabavni vrednosti, in
- finančna sredstva, ki so na razpolago za prodajo,

ugotoviti vrednost izgube zaradi oslavitve.

Finančno sredstvo (ali skupina finančnih sredstev) je oslabiljeno (oslabiljena) in to povzroči izgube, samo če obstajajo objektivni dokazi o oslavitvi zaradi dogodka ali dogodkov po začetnem pripoznanju sredstva ("škodni dogodek") in ta dogodek (ali dogodki) vpliva(jo) na ocenjene prihodnje denarne tokove finančnega sredstva (ali skupine finančnih sredstev), ki ga (jih) je mogoče zanesljivo oceniti. Tak enkrat, ločen dogodek, ki je povzročil oslabilitev, je včasih težko prepoznati. Bolj verjetno je, da bo izgubo povzročilo več dogodkov skupaj. Nepristranski dokazi o oslavitvi finančnega sredstva ali skupine sredstev so pomembne informacije, ki vzbujajo pozornost imetnika sredstva, o

- pomembnih finančnih težavah izdajatelja ali zavezanca;

- kršenju pogodbe, kot je neizpolnitev obveznosti ali kršitev pri plačevanju obresti ali glavnice;
- posojilodajalčevi koncesiji posojilojemalcu iz gospodarskih ali pravnih razlogov v povezavi s posojilodajalčevimi finančnimi težavami, ki je posojilodajalec sicer ne bi obravnaval;
- verjetnosti stečaja ali finančne reorganizacije pri posojilojemalcu;
- izginotju delujočega trga za takšno finančno sredstvo zaradi finančnih težav ali
- pomembnih podatkih, ki kažejo, da obstaja izmerljivo zmanjšanje ocenjenih prihodnjih denarnih tokov iz skupine finančnih sredstev vse od začetnega pripoznanja sredstev, tudi o
 - neugodnih spremembah v plačilnem statusu posojilojemalcev v skupini (na primer povečanem številu zamujenih plačil ali povečanem številu posojilojemalcev s kreditnimi karticami, ki so dosegli svojo zgornjo mejo in plačujejo le majhne mesečne zneske) ali
 - gospodarskih razmerah v državi ali krajevnem okolju, povezanih z neplačili po sredstvih v skupini (na primer povečanju stopnje brezposelnosti na zemljepisnem območju posojilojemalcev, zmanjšanju cen nepremičnin pri hipotekah na zadevnem območju, zmanjšanju cen nafte v povezavi s sredstvi za posojila proizvajalcem nafte ali neugodnih spremembah razmer v dejavnosti, ki vplivajo na posojilojemalce v skupini).

Poleg naštetih vrst dogodkov vsebujejo nepristranski dokazi o oslabitvi finančne naložbe v kapitalski instrument tudi informacije o pomembnih spremembah z neugodnim učinkom, do katerih je prišlo v tehnološkem, tržnem, gospodarskem ali pravnem okolju, v katerem posluje izdajatelj, in nakazujejo, da vrednosti finančne naložbe v kapitalski instrument morda ne bo mogoče nadomestiti.

Razvrščanje vrednostnih papirjev glede na opredelitev delujočega trga

Družba si pri razvrščanju delnic, ki kotirajo na Ljubljanski borzi, na vrednostne papirje z delujočim trgom in vrednostne papirje brez delujočega trga pomaga s kriteriji likvidnosti Ljubljanske borze (dostopni na spletni strani: <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=8188>):

- *povprečno dnevno število sklenjenih poslov* z vrednostnimi papirji posameznega razreda (brez upoštevanja svežnjev) mora biti večje ali enako 1;
- *povprečni dnevni vrednostni obseg sklenjenih poslov* z vrednostnimi papirji posameznega razreda (brez upoštevanja svežnjev) mora biti večji ali enak 2.000 EUR;

- *globina trga, merjena po celotni globini trga (CGT)*, mora znašati manj ali enako 1.000 (velikost naročila je enaka 7.500 EUR)¹.

Delnice, ki ustrezajo kriteriju globine trga in še vsaj enemu izmed ostalih dveh kriterijev, so razvrščene v neprekinjeno trgovanje. Ostale delnice so razvrščene v avkcijsko trgovanje.

Družbe na tej podlagi delnice, ki niso razvrščene v neprekinjeno trgovanje, torej so razvrščene v avkcijsko trgovanje, lahko štejejo kot delnice, za katere trg ni dejaven. Če pa trg za neki finančni instrument ni dejaven, ugotovi družba pošteno vrednost zanj z uporabo tehnike ocenjevanja vrednosti.

Naj le dodamo, da SRS 3.21. določajo, da je poštena vrednost dokazana, če jo je mogoče zanesljivo izmeriti. Pogoj za to je, da

- a) je objavljena cena na delujočem trgu vrednostnih papirjev ali
- b) obstaja model vrednotenja, pri katerem so vložki podatkov vanj dokazani, ker prihajajo z delujočega trga.

Na podlagi navedenih pravil računovodenja, v strokovnem sodelovanju z Banko Slovenije, Strokovni svet izdaja naslednja

STROKOVNO RAZLAGO

Pri izdelavi letnega poročila in izdelavi posamičnih računovodskih izkazov za 2012 naj družbe upoštevajo naslednja pravila:

1. Finančne naložbe v kapitalske instrumente, merjene po pošteni vrednosti

- a) *Finančne naložbe v delnice, s katerimi se trguje na delujočem trgu in je zanje poznana tržna cena, je treba po SRS 3 oziroma MRS 39 vrednotiti po pošteni vrednosti na bilančni presečni dan. Objavljene cene na delujočem trgu (borzi) najbolje pričajo o sprotni pošteni vrednosti.*
- b) *Finančne naložbe v delnice, s katerimi se sicer občasno še trguje, vendar trg za te delnice ni dejaven (glejte zgoraj), se praviloma vrednotijo po tržnih cenah (poštenih vrednostih), saj objavljene cene najbolje pričajo o njihovi sprotni*

¹ *Metoda CGT meri, za koliko se spremeni cena vrednostnega papirja ob vnosu tržnega naročila v vrednosti 7.500 EUR. Vrednost CGT se meri in prikazuje v baznih točkah (100 b.t. = 1 %).*

Predstavlja seštevek spremembe na strani ponudbe in na strani povpraševanja. Pomeni skupen skriti strošek vlagatelja pri nakupu in prodaji delnic v višini 7.500 EUR zaradi spremembe tržne cene. Vrednost kriterija 1.000 (b.t.) pomeni, da se tečaj vrednostnega papirja pri vnosu tržnega naročila v višini 7.500 EUR skupno (na strani ponudbe in na strani povpraševanja) spremeni za 10 odstotkov.

poštene vrednosti. Le v primeru, kadar družba oceni, da zaradi nedejavnosti trga tržna vrednost take delnice ne odraža prave poštene vrednosti, se družba lahko odloči, da v skladu s SRS 3 oziroma MRS 39 meri pošteno vrednost take delnice z uporabo tehnike ocenjevanja vrednosti.

Tehnika ocenjevanja poštene vrednosti finančnega instrumenta mora biti v skladu s SRS 3 oziroma MRS 39 taka, da vhodni podatki zanjo izhajajo iz:

- vrednotenja delnic po zadnjem poslu med obveščenima in voljnima strankama (tržna vrednost), če so na voljo,
- primerjave s trenutno pošteno vrednostjo drugega instrumenta, ki ima podobne bistvene značilnosti, ter
- iz proučitve diskontiranih denarnih tokov in modelov za določanje cen opcij.

Če obstaja metoda (model) vrednotenja, ki jo udeleženci na trgu običajno uporabljajo za določanje cen instrumentov, in je ta metoda dokazala svojo zanesljivost pri ocenjevanju cen, dobljenih pri tržnih poslih, je tako metodo (model) treba uporabiti (glejte še Prilogo).

Cilj tehnike ocenjevanja poštene vrednosti oziroma uporabe modela vrednotenja je ugotoviti, kakšna bi bila tržna cena (poštena vrednost) na dan merjenja ob preišljeni menjavi v običajnih poslovnih okoliščinah. Poštena vrednost se z uporabo modela vrednotenja oceni z največjo možno uporabo tržnih vhodnih podatkov in s čim manjšim opiranjem na nepreverljive vhodne podatke. Uporabljena naj bi bila taka metoda vrednotenja, pri kateri so parametri vrednotenja dokazani z informacijami delujočega trga.

Z uporabo sprejetega modela vrednotenja pa naj bi tako ocenjena vrednost finančne naložbe v delnice ne presegala revidirane knjigovodske vrednosti teh delnic družbe izdajateljice na isti dan (knjigovodska vrednost delnice = celotni kapital družbe/(število delnic – število lastnih delnic)).

2. Finančne naložbe v kapitalske instrumente, merjene po modelu nabavne vrednosti

Če poštene vrednosti naložb v delnice in deleže ni mogoče zanesljivo izmeriti, se po SRS 3 in MRS 39 vrednotijo po modelu nabavne vrednosti, kar pomeni, da je treba na vsak dan bilance stanja presoditi, ali obstaja kak nepristranski dokaz o morebitni oslabilnosti take finančne naložbe. Finančna naložba (ali skupina finančnih naložb) je oslabiljena (dolgoročno) in to povzroči izgube, če obstajajo objektivni dokazi o oslabilvi zaradi dogodka ali dogodkov po začetnem pripoznanju naložbe. Znesek izgube zaradi oslabilve se izmeri kot razlika med vrednostjo finančne naložbe v poslovnih knjigah na dan bilance stanja in sedanjo vrednostjo pričakovanih prihodnjih denarnih tokov od te naložbe, diskontiranih po

trenutni tržni donosnosti (nadomestljiva vrednost) za podobne finančne naložbe. Tako ugotovljena razlika se pripozna kot finančni odhodek. Takšnih izgub zaradi oslabitve po SRS 3 in MRS 39 ni dovoljeno razveljaviti.

Navedeno pravilo tudi pomeni, da mora družba finančne naložbe v delnice in deleže testirati glede oslabitve. MRS 36 zahteva, da se nadomestljiva vrednost izmeri po pošteni vrednosti, zmanjšani za stroške prodaje, ali vrednosti pri uporabi, odvisno od tega, katera je večja:

- a) poštena vrednost, zmanjšana za stroške prodaje, to je znesek, ki ga je mogoče dobiti s prodajo sredstva v premišljenem poslu med dobro obveščenima in voljnima strankama po zmanjšanju za neposredne dodatne stroške odtujitve;
- b) vrednost pri uporabi, to je sedanja vrednost ocenjenih prihodnjih denarnih tokov, za katere se pričakuje, da se bodo pojavili zaradi stalne uporabe sredstva in ob njegovi odtujitvi na koncu njegove dobe koristnosti.

Pri ugotavljanju nadomestljive vrednosti izhajajo družbe iz temeljnega izhodišča, da je nadomestljiva vrednost naložbe v delnice oz. delež opredeljena kot tista, ki praviloma ne presega revidirane knjigovodske vrednosti kapitala družbe, v kateri ima družba finančno naložbo. Pri testiranju finančnih naložb v delnice oziroma deleže je v zvezi s presojo, ali gre za oslabitev ali ne, treba upoštevati tudi pomembno oziroma dolgotrajnejše zmanjšanje vrednosti teh finančnih naložb pod njihovo nabavno vrednost v obdobju, daljšem od 12 mesecev.

3. Finančne naložbe v posojila, izkazana po odplačni vrednosti

V vseh primerih, ko obstajajo nepristranski dokazi, da je pri finančnih naložbah v posesti do zapadlosti v plačilo, izkazanih po odplačni vrednosti, nastala izguba zaradi oslabitve, je treba njen znesek izmeriti kot razliko med knjigovodsko vrednostjo dolgoročne finančne naložbe in sedanjo vrednostjo pričakovanih prihodnjih denarnih tokov, ki so diskontirani po izvorni učinkoviti obrestni meri. Knjigovodsko vrednost sredstva je treba zmanjšati bodisi neposredno bodisi s preračunom na konto popravka vrednosti. Izguba zaradi oslabitve se mora pripoznati v poslovnem izidu kot finančni odhodek.

PRILOGA

MRS v členih 39.48 in 39.49 osnovno opredelitev poštene vrednosti še nadgrajuje:

"Obravnavanje merjenja po pošteni vrednosti

- 48 *Pri ugotavljanju poštene vrednosti finančnega sredstva ali finančne obveznosti za namen uporabe tega standarda, MRS 32 ali MSRP 7 mora podjetje uporabiti AG69.–AG82. člen iz Priloge A.*
- 48A *Najboljši dokaz poštene vrednosti so kotirane cene na delujočem trgu. Če trg za nek finančni instrument ni dejaven, ugotovi podjetje pošteno vrednost z uporabo tehnike ocenjevanja vrednosti. Cilj uporabe tehnike ocenjevanja vrednosti je ugotoviti, kakšna bi bila transakcijska cena na dan merjenja v preišljenem poslu menjave v normalnih poslovnih okoliščinah. Tehnike ocenjevanja vrednosti obsegajo uporabo zadnjega preišljenega tržnega posla med obveščenicima in voljnima strankama, če so na voljo; primerjavo s trenutno pošteno vrednostjo drugega instrumenta, ki ima podobne bistvene značilnosti, analiza diskontiranih denarnih tokov in modele za določanje cen opcij. Če obstaja tehnika ocenjevanja vrednosti, ki jo udeleženci na trgu običajno uporabljajo za določanje cene instrumenta, in je ta metoda dokazala zanesljivost pri oceni cen, dobljenih pri dejanskih tržnih poslih, uporabi podjetje to metodo. Izbrana tehnika ocenjevanja vrednosti v največji možni meri uporablja tržne vhodne podatke in se kar najmanj naslanja na možne vhodne podatke, ki so specifični za dano podjetje. Vključuje vse dejavnike, ki bi jih upoštevali udeleženci na trgu pri oblikovanju cene, in je skladna s splošno sprejetimi metodikami vrednotenja cen finančnih instrumentov. Občasno podjetje preverja tehniko ocenjevanja vrednosti in preizkuša njeno veljavnost na cenah katerega koli pomembnega trenutnega tržnega posla z istim instrumentom (to je, brez spreminjanja ali ponovnega opredeljevanja instrumenta) ali na podlagi drugih pomembnih tržnih podatkov.*
- 49 *Poštena vrednost finančne obveznosti pri možnosti vpogleda (npr. vloge na vpogled) ni manjša od zneska, plačljivega na poziv, diskontirana od prvega dne veljavnosti zahteve izplačila zneska."*

Priloga A k MRS 39: Obravnavanje merjenja po pošteni vrednosti po 48. in 49. členu

- "AG69 Podlaga za opredelitev poštene vrednosti je predpostavka, da je podjetje delujoče podjetje, ki nima niti namena niti potrebe, da bi likvidiralo ali bistveno skrčilo svoje delovanje ali se lotilo posamezne transakcije s takimi nameni. Poštena vrednost torej ni znesek, ki bi ga podjetje prejelo ali plačalo v prisiljeni transakciji, pri nepravilnem prenehanju obstoja in prisilni prodaji. Vendar pa poštena vrednost odraža boniteto instrumenta.*
- AG70 V tem standardu so uporabljeni izrazi "ponudena nakupna cena" in "ponudbena cena" (včasih označena kot "sprotna cena ponudbe") v kontekstu kotiranih tržnih cen, in izraz ponudbeno-zahtevalni cenovni razpon, ki vključuje samo transakcijske stroške. Druge prilagoditve za doseganje poštene vrednosti (npr. za kreditno tveganje nasprotne stranke) niso vključene v cenovni razpon med povpraševanjem in ponudbo.*

Delujoči trg: kotirana cena

- AG71 Finančni instrument se obravnava kot kotiran na delujočem trgu, če so kotirane cene takoj in redno na voljo na borzi, pri trgovcu, borznem posredniku, gospodarski panogi, službi za cene ali državni agenciji in te cene predstavljajo dejanske transakcije, ki se redno pojavljajo na trgu na čisto poslovni podlagi. Poštena vrednost je opredeljena kot cena, dogovorjena med voljnim kupcem in voljnim prodajalcem v transakciji med nepovezanima in neodvisnima strankama. Cilj opredelitve poštene vrednosti za finančni instrument, s katerim se trguje na delujočem trgu, je dobiti ceno, po kateri bi se transakcija opravila na konec poročevalskega obdobja s tem instrumentom (to je, ne da bi spreminjali ali ponovno opredeljevali instrument) na najugodnejšem delujočem trgu, do katerega ima podjetje neposreden dostop. Vendar pa podjetje usklajuje ceno na bolj ugodnem trgu, da ugotovi morebitne razlike v kreditnem tveganju nasprotne stranke med instrumenti, s katerimi se trguje na tem trgu, in s tistim, ki ga vrednoti. Objavljene cene na delujočem trgu najbolje pričajo o sprotni pošteni vrednosti, in kadar obstajajo, se uporabijo za izmero finančnega sredstva ali finančne obveznosti.*
- AG72 Ustrezna objavljena tržna cena sredstva, ki je v posesti, ali obveznosti, ki bo nastala, je navadno ponudena nakupna cena, za sredstvo, ki naj bi se pridobilo, ali obveznost v posesti pa ponudbena cena. Če ima podjetje sredstva in obveznosti, kjer se tržna tveganja pobotajo, lahko uporabi srednje tržne cene za določitev poštenih vrednosti za pobotanje stanj tveganja in uporabi ponudbeno nakupno ceno ali ponudbeno ceno za čisto*

odprto stanje. Če nista na razpolago sprotni ponudbeni in ponujeni ceni, dokazuje zadnja transakcija sprotno pošteno vrednost, kolikor se gospodarske okoliščine niso pomembno spremenile od datuma transakcije. Če so se okoliščine spremenile od časa transakcije (na primer sprememba obrestne mere brez tveganja po zadnji ceni posla z obveznicami delniških družb), odraža poštena vrednost spremembo v okoliščinah glede na sprotno ceno ali obrestno mero za podobne finančne instrumente kot približno. Podobno je, če podjetje lahko dokaže, da zadnja transakcijska cena ni poštena vrednost (npr. ker odraža znesek, ki bi ga podjetje prejelo ali plačalo v prisiljeni transakciji, pri neprostoovoljnem prenehanju obstoja ali prisilni prodaji), in se ta cena popravi. Poštena vrednost portfelja finančnih instrumentov je zmnožek števila enot instrumenta in njegove kotirane tržne cene. Če objavljena kotacija tržne cene na delujočem trgu ne obstaja za celotni finančni instrument, vendar obstajajo trgi za njegove sestavine, se poštena vrednost ugotovi na podlagi ustreznih tržnih cen teh sestavin.

AG73 *Če kotira obrestna mera (in ne cena) na delujočem trgu, uporabi podjetje to tržno mero kot vhodni podatek v tehniko ocenjevanja vrednosti za ugotovitev poštene vrednosti. Če ta kotirana tržna mera ne vsebuje kreditnega tveganja ali drugih dejavnikov, ki bi jih udeleženci na trgu vključili v vrednotenje instrumenta, opravi podjetje popravke za te dejavnike.*

Ni delujočega trga: tehnika ocenjevanja vrednosti

AG74 *Če trg za nek finančni instrument ni dejaven, ugotovi podjetje pošteno vrednost z uporabo tehnike ocenjevanja vrednosti. Tehnike ocenjevanja vrednosti obsegajo uporabo zadnjega premišljenega tržnega posla med obveščenicima in voljnima strankama, če so na voljo; primerjavo s trenutno pošteno vrednostjo drugega instrumenta, ki ima podobne bistvene značilnosti, analiza diskontiranih denarnih tokov in modele za določanje cen opcij. Če obstaja tehnika ocenjevanja vrednosti, ki jo udeleženci na trgu običajno uporabljajo za določanje cene instrumenta, in je ta metoda dokazala zanesljivost pri oceni cen, dobljenih pri dejanskem tržnih poslih, uporabi podjetje to metodo.*

AG75 *Cilj uporabe tehnike ocenjevanja vrednosti je ugotoviti, kakšna bi bila transakcijska cena na dan merjenja v premišljenem poslu menjave v normalnih poslovnih okoliščinah. Poštena vrednost je ocenjena na podlagi rezultatov tehnike ocenjevanja vrednosti, ki v največji možni meri uporablja tržne vhodne podatke in se kar najmanj naslanja na možne vhodne podatke, ki so specifični za dano podjetje. Pričakuje se, da bo*

tehnika ocenjevanja vrednosti dala realno oceno poštene vrednosti, če (a) zanesljivo pokaže, kakšna bi bila tržna cena za instrument, in (b) vhodni podatki za tehniko ocenjevanja vrednosti predstavljajo pričakovanja trga in merijo dejavnike tveganja, ki so povezani s tem finančnim instrumentom.

- AG76 Zato tehnika ocenjevanja vrednosti (a) vključuje vse dejavnike, ki bi jih upoštevali udeleženci na trgu pri oblikovanju cene, in (b) je skladna s splošno sprejetimi metodikami vrednotenja cen finančnih instrumentov. Občasno podjetje preverja tehniko ocenjevanja vrednosti in preizkuša njeno veljavnost na cenah katerega koli pomembnega trenutnega tržnega posla z istim instrumentom (to je, brez spreminjanja ali ponovnega opredeljevanja instrumenta) ali na podlagi drugih pomembnih tržnih podatkov. Podjetje dobiva podatke o trgu dosledno na istem trgu, kjer je bil instrument izdan ali kupljen. Najboljši dokaz poštene vrednosti finančnega instrumenta pri začetnem pripoznanju je transakcijska cena (to je poštena vrednost danega ali prejetega nadomestila), razen če pošteno vrednost tega instrumenta dokazuje primerjava z drugimi pomembnimi tržnimi transakcijami z istim instrumentom (brez njegovega spreminjanja ali ponovnega opredeljevanja) ali temelji na tehniki ocenjevanja vrednosti, pri kateri spremenljivke vključujejo le podatke z upoštevanih trgov.*
- AG76A Naknadno merjenje finančnega sredstva ali finančne obveznosti ter naknadno pripoznanje dobičkov in izgub mora biti skladno z zahtevami tega standarda. Uporaba AG76. člena lahko povzroči, da se pri začetnem pripoznanju finančnega sredstva ali finančne obveznosti dobiček ali izguba ne pripozna. V takšnem primeru MRS 39 zahteva, da se dobiček ali izguba pripozna po začetnem pripoznanju le, kolikor izhaja iz spremembe dejavnika (vključno s časom), ki bi ga udeleženci na trgu upoštevali pri oblikovanju cene.*
- AG77 Začetna pridobitev ali izdaja finančnega sredstva ali nastanek finančne obveznosti, je transakcija na trgu, ki predstavlja podlago za oceno poštene vrednosti finančnega instrumenta. Zlasti če je finančni instrument dolžniški instrument (npr. posojilo), lahko njegovo pošteno vrednost ugotovimo s sklicevanjem na tržne okoliščine, ki so obstajali na dan njegove pridobitve ali nastanka, in sedanjimi tržnimi okoliščinami ali obrestnimi merami, ki jih podjetje ali drugi trenutno zaračunavajo za podobne dolžniške instrumente (to je podobna preostala doba zapadlosti, vzorec denarnih tokov, valuta, kreditno tveganje, varščina in obrestna podlaga). Če pa ni nobenih sprememb v kreditnem tveganju dolžnika in ustreznih razponih kredita po nastanku dolžniškega instrumenta, je možno izpeljati oceno trenutne tržne obrestne mere z uporabo normne obrestne*

mere, ki odraža boljšo boniteto kot pa temeljni dolžniški instrument, ohranjanjem nesprejemljivega razpona kredita in prilagajanjem spremembam normne obrestne mere od datuma nastanka. Če so se okoliščine spremenile od časa zadnje transakcije na trgu, se ustrezna sprememba poštene vrednosti finančnega instrumenta, ki ga vrednotimo, določi s sklicevanjem na trenutno veljavne cene ali obrestne mere za podobne finančne instrumente, ustrezno popravljene oz. usklajene za morebitne razlike od instrumenta, ki ga vrednotimo.

AG78 Za vsak datum merjenja pa morda niso na voljo iste vrste informacij. Na primer, na dan ko podjetje da posojilo ali pridobi dolžniški instrument, s katerim se ne trguje dejavno, ima transakcijsko ceno, ki je tudi tržna cena. Ob naslednjem dnevu merjenja pa morda ni na voljo nobenih novih informacij o transakciji, čeprav podjetje lahko določi splošno raven tržnih obrestnih mer, ne pozna pa ravni kreditnega drugih tveganj, ki bi jih udeleženci na trgu upoštevali pri določanju cene tega instrumenta na ta dan. Podjetje morda nima informacij o zadnjih transakcijah, da bi opredelilo ustrezni razpon kredita nad osnovno obrestno mero, da bi ugotovilo diskontno mero za izračun sedanje vrednosti. Razumno bi bilo predpostavljati, če ni dokazov o nasprotnem, da ni bilo nobenih sprememb v razponu, ki je obstajal na dan, ko je bilo posojilo dano. Vendar pa se pričakuje, da se bo podjetje potrudilo ugotoviti, ali obstajajo dokazi o morebitnih spremembah teh dejavnikov. Če obstajajo dokazi o spremembi, bi podjetje upoštevalo učinke spremembe pri določanju poštene vrednosti finančnega instrumenta.

AG79 Pri analizi diskontiranega denarnega toka podjetje uporablja eno ali več diskontnih mer, ki so enake prevladujoči(m) donosnosti(m) finančnih instrumentov s skoraj enakimi roki in drugimi značilnostmi, tudi dolžnikovo kreditno ustreznost, določeno preostalo dobo pogodbene obrestne mere, preostalo dobo vračila glavnice in valuto, v kateri je treba plačati. Kratkoročne terjatve in plačila brez postavljene obrestne mere se lahko izmerijo po znesku v izvirnem računu, če vpliv diskontiranja ni pomemben.

Ni delujočega trga: kapitalski instrumenti

AG80 Pošteno vrednost naložb v kapitalске instrumente, za katere ni kotirane tržne cene na delujočem trgu, in izpeljanih finančnih instrumentov, ki so povezani s takšnim nekotiranim kapitalskim instrumentom in se morajo poravnati z izročitvijo le-tega (glejte 46.(c) in 47. člen), je mogoče zanesljivo izmeriti, če (a) spremenljivost razpona ocen utemeljene poštene vrednosti ni pomembna za takšen instrument ali (b) če je verjetnosti

različnih ocen znotraj razpona mogoče utemeljeno oceniti in uporabiti pri ocenjevanju poštene vrednosti.

- AG81 Veliko je takšnih situacij, v katerih spremenljivost v razponu ocen sprejemljive poštene vrednosti finančnih naložb v kapitalske instrumente, ki nimajo kotizirane tržne cene, ter izpeljanih finančnih instrumentov, povezanih z dostavo takšnih nekotiziranih kapitalskih instrumentov, ki jih je treba poravnati z njo (glejte 46.(c) in 47. člen), verjetno ni pomembna. Praviloma je mogoče oceniti pošteno vrednost finančnega sredstva, ki ga je podjetje pridobilo od zunanje stranke. Če pa je razpon ocen utemeljene poštene vrednosti pomemben in je verjetnost različnih ocen težko presoditi, podjetju ni treba meriti instrumenta po poštenu vrednosti.

Vhodni podatki za tehnike ocenjevanja vrednosti

- AG82 Ustrezna metoda za ocenjevanje poštene vrednosti posameznega finančnega instrumenta bi vključevala upoštevane tržne podatke o tržnih okoliščinah in drugih dejavnikih, ki verjetno vplivajo na pošteno vrednost tega instrumenta. Poštena vrednost finančnega instrumenta mora temeljiti na enem ali več spodaj naštetih dejavnikov (in morda še drugih).

(a) Časovna vrednost denarja (to je, obresti po osnovni tržni obrestni meri brez tveganja). Osnovne obrestne mere se običajno izpeljejo iz cen pomembnih državnih obveznic in so pogosto objavljene v finančnih publikacijah. Te mere se značilno spreminjajo s pričakovanimi datumi projiciranih denarnih tokov vzdolž krivulje donosa obrestnih mer za različne čase ocenjevanja. Iz praktičnih razlogov lahko podjetje uporabi dobro sprejeto in takoj dostopno splošno mero, kot je LIBOR ali obrestno mero zamenjavo kot primerjalno mero. (Ker takšna mera kot LIBOR ni obrestna mera brez tveganja, se določi prilagoditev kreditnega tveganja, ustreznega za ta konkreten finančni instrument, na podlagi njegovega kreditnega tveganja v primerjavi s kreditnim tveganjem te primerjalne obrestne mere). V nekaterih državah pa utegnejo imeti državne obveznice pomembno kreditno tveganje in ne dajejo primerjalne normne mere za instrumente v tej valuti. Nekatera podjetja v teh državah imajo morda boljše kreditno izhodišče in nižjo obrestno mero za sposojanje kot državna vlada. V takem primeru se osnovna obrestna mera lahko ustrežneje določi z upoštevanjem obrestnih mer obveznic najboljših delniških družb, ki so izdane v valuti ustrezne države (pristojnosti).

(b) Kreditno tveganje. Učinek poštene vrednosti na kreditno tveganje (to je, premija nad osnovno obrestno mero za kreditno tveganje) je možno izpeljati iz upoštevanih tržnih cen za instrumente z različno boniteto, s

katerimi se trguje na trgu, ali iz normnih obrestnih mer, ki jih zaračunajo posojilodajalci za posojila za različne stopnje kreditne kakovosti ocene.

(c) Menjalni tečaji tujih valut. Dejavní trgi za menjavo valut obstajajo za večino najpomembnejših valut in cene so dnevno objavljene v finančnih publikacijah.

(d) Cene blaga. Za mnoge vrste blaga obstajajo upoštevane tržne cene.

(e) Cene lastniškega kapitala. Cene (in indeksi cen) kapitalskih instrumentov, s katerimi se trguje, so takoj na voljo na nekaterih trgih. Metode, ki temeljijo na sedanji vrednosti, se lahko uporabijo za oceno sprotne tržne cene kapitalskih instrumentov, za katere ni pomembnih cen.

(f) Nestanovitnost (to je obseg prihodnjih sprememb cen finančnega instrumenta ali druge postavke). Meritve nestanovitnosti postavk, s katerimi se dejavno trguje, je praviloma mogoče utemeljeno oceniti na podlagi preteklih tržnih podatkov ali pa z uporabo stopnje nestanovitnosti pri trenutnih tržnih cenah.

(g) Tveganje predčasnega plačila in tveganje odpovedi. Pričakovani vzorci predčasnih plačil za finančna sredstva in pričakovani vzorci vrednosti ob odpovedi za finančne obveznosti se lahko ocenijo na podlagi podatkov iz preteklosti. (Poštena vrednost finančne obveznosti, ki jo lahko vrne nasprotna stranka, ne more biti manj kot je sedanja vrednost vrnjenega zneska – glejte 49. člen.)

(h) Stroški servisiranja finančnega sredstva ali finančne obveznosti. Stroške servisiranja lahko ocenimo s primerjavo s sedanjimi opravninami, ki jih zaračunajo drugi udeleženci na trgu. Če so stroški servisiranja finančnega sredstva ali finančne obveznosti pomembni in bi drugi udeleženci na trgu imeli primerljive stroške, jih bo izdajatelj upošteval pri ugotavljanju poštene vrednosti tega finančnega sredstva ali finančne obveznosti. Verjetno je, da je poštena vrednost ob nastanku pogodbene pravice za prihodnje opravnine enaka plačanim izvirnim stroškom, razen če prihodnje opravnine in povezani stroški niso v skladu s primerljivo tržno situacijo."

Dr. Meta Duhovnik*

Kaj je novega pri IFAC?

1. UVOD

Mednarodna zveza računovodskih strokovnjakov (*International Federation of Accountants*, IFAC) združuje 173 strokovnih organizacij računovodskih strokovnjakov iz 129 držav; našo državo zastopa Slovenski inštitut za revizijo. IFAC je ena od najpomembnejših svetovnih organizacij za standardizacijo in vodilna na področjih revizije, etike in izobraževanja računovodskih strokovnjakov ter računovodenja v javnem sektorju. Poleg tega izpolnjuje svoje poslanstvo z združevanjem in povezovanjem nacionalnih strokovnih organizacij in s podporo pri njihovem razvoju ter s promocijo pobud in odgovornosti za mednarodno regulativno ureditev, finančne sisteme, gospodarsko okolje in trajnostni razvoj. Vlogo računovodskih strokovnjakov uveljavlja predvsem s skrbjo za kakovost in neoporečnost standardov in oseb, ki jih uporabljajo.

Spletišče IFAC, ki je delno odprto za vse, delno pa za registrirane uporabnike, nudi bogat izbor informacij, virov in povezav za vsak okus. Možno se je naročiti na prejemanje elektronskih biltenov, na primer za področje malih in srednjih podjetij (SME) in praks (SMP), za računovodske strokovnjake v gospodarstvu, etiko, prevajanje itn. ali za splošen pregled mesečnih dogodkov v IFAC. Za branje, kopiranje in tiskanje za lastno uporabo in ob upoštevanju avtorskih pravic so vsi dokumenti IFAC skoraj brez izjeme brezplačno na voljo na spletnem naslovu ifac.org pod zavihkom *Publications & Resources* in na posebnih spletnih straneh posameznih organov IFAC.

Novice IFAC so v tem prispevku urejene po interesnih področjih računovodskih strokovnjakov, ki so razvidna iz naslovov posameznih točk. Predstavljene novice se nanašajo na dogodke iz dejavnosti IFAC v približno zadnjih dveh mesecih. Sklici v besedilu prispevka so zbrani v zadnji točki prispevka, kjer so navedeni podrobni naslovi virov, ti pa so s temi podatki lahko dosegljivi na spletišču IFAC.

* Meta Duhovnik, dr. ekonomskih znanosti; poobl. rev.; preizk. posl. fin.; preizk. računov.; docentka na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani.

2. RAČUNOVODENJE V JAVNEM SEKTORJU

Neodvisni Odbor IFAC za mednarodne računovodske standarde za javni sektor (*International Public Sector Accounting Standards Board, IPSASB*) je pozdravil objavo analize Mednarodnega denarnega sklada (IMF) z naslovom *Preglednost, odgovornost in tveganje na področju javnih financ*, v katerem je izražena močna podpora uporabi Mednarodnih računovodskih standardov za javni sektor (IPSAS)¹. IPSAS je sprejelo že veliko držav in mednarodnih organizacij, mnoge druge pa se pripravljajo na njihovo uvajanje. IPSAS je zbirka več standardov za računovodenje v javnem sektorju po načelu nastanka poslovnega dogodka ter enega standarda za računovodenje po načelu denarnega toka, namenjena državam, ki se pripravljajo na računovodenje po načelu nastanka poslovnega dogodka v javnem sektorju.

Članek² poudarja resnost in obseg trenutnih pomanjkljivosti v računovodenju in računovodskem poročanju javnega sektorja ter opozarja na velikanska tveganja v zvezi s temi slabostmi. Analiza vodi do zaključkov o potrebnih dodatnih ukrepih, ki so v skladu s politiko in cilji IPSASB, med drugim:

- posodobitev standardov za preglednost na področju javnih financ, da bi zmanjšali praznino in neskladnosti v standardih in med standardi v posameznih pravnih ureditvah;
- vključitev vseh organizacij, ki so za vlado pomembne z davčnega vidika (tudi centralnih bank, organizacij javnega sektorja in gospodarskih družb pod vplivom države) v davčno načrtovanje, proračun in računovodsko poročanje;
- ovrednotenje ravnanja držav v skladu s standardi za preglednost na področju javnih financ z uporabo revizije in drugih poslov dajanja zagotovil;
- okrepitev pobud za izboljšanje prakse glede preglednosti na področju javnih financ;
- uskladitev metodologij in standardov za proračunsko napovedovanje, pripravo proračunov in računovodsko poročanje, da bi okrepili povezavo med preglednostjo na področju javnih financ in dolgoročno zdržljivostjo;
- okrepitev preglednosti javnih financ in finančnega upravljanja v javnem sektorju, zlasti v hitro rastočih in razvijajočih se državah.

IPSASB podpira IMF tudi pri težnji za harmonizacijo zahtev računovodskih standardov ter okvirov statističnih obdelav, kolikor pač dopuščajo različni nameni obeh ureditev. Nejasnosti in nedoslednosti pri finančnem upravljanju v javnem sektorju so že privedle do sedanje krize javnih financ, pretiranih javnih dolgov in zadušitve zdrave gospodarske rasti, povzročijo pa lahko še resno slabitev demokratične družbene ureditve, javne nemire in nezmožnost poravnavanja obveznosti javnega sektorja.

3. RAČUNOVODSKI STROKOVNJAKI V GOSPODARSTVU

Odbor IFAC za računovodske strokovnjake v gospodarstvu (*Professional Accountants in Business Committee*, PAIB) je dal v javno razpravo osnutek Mednarodnih navodil za dobro prakso (*International Good Practice Guidance*, IGPG) na témo vrednotenja projektov in naložb z namenom ustvarjanja trajne vrednosti.³ S pomočjo usmeritev iz teh navodil, zasnovanih na trajnostnih načelih, bodo lahko računovodski strokovnjaki v gospodarstvu z upoštevanjem gospodarskih, okoljskih in socialnih vidikov dvignili kakovost ocen pri vrednotenju projektov in pri svetovanju za naložbene odločitve.

Osnutek mednarodnih navodil⁴ je posodobitev podobnih navodil iz leta 2008. Poudarek je na dolgoročnem vidiku odločanja in zdržnosti ocen. Prikazana je kritična vloga svetovanja računovodskih strokovnjakov v organizacijah zasebnega sektorja, v javnem sektorju in v neprofitnih organizacijah. Ključen je sistemski in analitični pristop k vrednotenju projektov in naložb, zlasti z upoštevanjem zunanjih vplivov in vključevanjem z njimi povezanih stroškov in koristi v osnove za sprejemanje odločitev. Pri tem je treba upoštevati tudi okoljske in socialne stroške in koristi na podlagi etike in družbene zavesti. Uporabniki navodil za dobro prakso naj proučijo tudi njihov načelni okvir, ki je v predgovoru k IGPG.⁵ Osnutek za javno razpravo je dosegljiv na spletni strani publikacij in virov IFAC s pomočjo gesel *PAIB Committee* in *Exposure Drafts and Consultation Papers*. IFAC in Odbor PAIB pozivata k prispevanju komentarjev in dopolnitev gradiva do konca februarja 2013.

IFAC je izdal stališče o politiki (*Policy position paper*) št. 7 z naslovom *Učinkovito upravljanje, obvladovanje tveganj in notranje kontroliranje*, v katerem poudarja dobro prakso in vlogo računovodskih strokovnjakov v gospodarstvu.⁶ Računovodski strokovnjaki v gospodarstvu so po definiciji IFAC vsi strokovnjaki računovodske stroke v profitnih in neprofitnih organizacijah zasebnega in javnega sektorja, razen tistih, ki delajo v specializiranih večjih ali manjših podjetjih za računovodske storitve, dajanje zagotovil in svetovanje.

Stališče o politiki št. 7⁷ predstavlja stališča IFAC glede bistvenih vidikov dobrega upravljanja organizacij in vloge računovodskih strokovnjakov pri tem. Medsebojno povezani in učinkoviti upravljanje, obvladovanje tveganj in notranje kontroliranje ob predpostavki ustreznega etičnega okolja v organizaciji ključno prispevajo k doseganju trajne uspešnosti organizacije. V nasprotnem primeru organizacije propadejo ali pa dosegajo mnogo skromnejše cilje. V sedanji finančni in dolžniški krizi je kakovost upravljanja v vseh zasebnih in javnih organizacijah v središču pozornosti. IFAC s svojimi gradivi in stališči pomaga pri boljšem spoznavanju in razumevanju dobrih praks upravljanja ter spodbuja poenotenje načel in

usmeritev za njihovo uporabo. Več kot milijon računovodskih strokovnjakov po svetu dela na takih položajih, kjer je njihova osnovna dejavnost del procesov upravljanja, obvladovanja tveganj in notranjega kontroliranja. S tem imajo odgovornost in možnost tvorno sodelovati pri načrtovanju, zasnovi in izvedbi ter izboljšanju teh procesov. Namen stališča o politiki je ustvariti okolje, v katerem se bodo organizacije lahko zanesle, da so računovodski strokovnjaki usposobljeni in zmožni dati svoj tvorni prispevek k učinkovitemu integriranemu upravljanju.

4. IZOBRAŽEVANJE RAČUNOVODSKIH STROKOVNJAKOV

Neodvisni Odbor za mednarodne standarde izobraževanja računovodskih strokovnjakov (*International Accounting Education Standards Board*, IAESB) je izdal Prenovljeni mednarodni izobraževalni standard (IES) 6 – *Začetni poklicni razvoj – Ocenjevanje strokovne usposobljenosti*.⁸ Namen prenovljenega standarda je pomagati članskim organizacijam IFAC in drugim strokovnim računovodskim organizacijam bolje razumeti zahteve za izobraževanje in izpopolnjevanje v postopkih za ocenjevanje usposobljenosti računovodskih strokovnjakov in obveznosti za uveljavljanje teh standardov.

Prenovljeni IES 6⁹ obravnava bistvene sestavine za ocenjevanje strokovne usposobljenosti kandidatov za računovodskega strokovnjaka. Zato predpisuje:

- načelni pristop, ki opredeljuje zahteve za ocenjevanje usposobljenosti, pridobljene do konca obdobja začetnega poklicnega razvoja (*initial professional development*, IPD) kandidata za računovodskega strokovnjaka;
- načela za posamezne dejavnosti ocenjevanja, ki morajo biti zanesljiva, pregledna, utemeljena, pravična in zadostna;
- zahtevo, da članske organizacije IFAC uradno ocenjujejo doseganje ravni usposobljenosti kandidatov pred licenciranjem za poklic.

Tako ocenjevanje je nujno za pridobitev in ohranjanje javnega zaupanja v strokovnost in etičnost računovodskih strokovnjakov. Prenovljeni standard bo začel veljati 1. julija leta 2015 in je korak naprej pri uporabi načelnega pristopa k ocenjevanju usposobljenosti računovodskih strokovnjakov in bo koristen za zainteresirane stranke, kot so poklicne organizacije, izobraževalne organizacije in regulatorji.

IAESB izvaja projekt preoblikovanja IES v skladu z načeli "za večjo jasnost", kot je opisano v strategiji in delovnem načrtu za obdobje 2010–2013 (Revizor 3/2010). Nedavno je Odbor izdal preoblikovani IES 7 – *Neprekinjeni strokovni razvoj* (Revizor 5/2012), prenova IES 8 – *Zahteve za usposobljenost strokovnjakov za revizijo* pa naj bi bila končana konec leta 2012. Do konca leta 2013 bo preoblikovanih ali prenovljenih vseh osem IES.

5. MAJHNE IN SREDNJE VELIKE PRAKSE

Odbor IFAC za majhne in srednje velike prakse (SMP Committee) je objavil tretjo izdajo svojega Vodnika za upravljanje majhnih in srednje velikih praks (*Guide to Practice Management for Small- and Medium-Sized Practices*).¹⁰ Tako imenovani *PM Guide*¹¹ je precej obsežen in vsebuje osem samostojnih modulov, ki obravnavajo širok razpon vprašanj, ki pomagajo računovodskim strokovnjakom v javni praksi pri uspešnem trženju, upravljanju in razvoju njihove dejavnosti.

Prenovljena vsebina vodnika odraža nestabilno stanje svetovnega gospodarstva in hitro spreminjajoče se tehnologije ter iz tega izvirajoče spremenjene poslovne potrebe. Povečana konkurenca vodi tudi v internacionalizacijo poslovanja teh praks, kar je bila nekoč lastnost le velikih podjetij. To pa zahteva spremembe v načinih poslovanja, odnosih z naročniki, uporabi zunanjih veščakov in podobno. Nova izdaja vodnika je izboljšana tako po vsebini kot po funkcionalnosti gradiv. Nove teme obsegajo določanje cen, mreže znanja, trženje družbenih medijev, vzpostavljanje prakse za poslovno svetovanje in računalništvo v oblaku. Praktičnost vodnika je izboljšana z medsebojno povezavo preglednic z vsebinami ter z razširitvijo in posodobitvijo seznamov virov in dodatnih gradiv.

PM Guide je zasnovan tako, da ni odvisen od kulturnega okolja uporabnikov. Uporablja lahko razumljiv jezik, kar olajšuje razumevanje izvirnika in prevajanje v domače jezike uporabnikov. Uporabniki izvirnika si lahko brezplačno naložijo ali natisnejo vodnik s spletišča IFAC pod zavihkom *Publications & Resources* z uporabo filtrirnih gesel *Guidance & Support Tools, SMP Committee*, "jezik" (zaradi iskanja prevodov te in starejših izdaj) in *Practice Management* (zaradi povezav z dodatnim gradivom za posamezna vprašanja v vodniku). Odbor za SMP je pripravil še poseben priročnik¹², ki pomaga strokovnim organizacijam, ki želijo svojemu članstvu olajšati uporabo vodnika, pri prevajanju, prilagajanju in razlagi nacionalne različice vodnika.

6. OSTALA PODROČJA IN SPLOŠNO

IFAC je izdal prenovljeno inačico Izjav o članskih obveznostih (*Statements of Membership Obligations, SMO*).¹³ Ta dokument predstavlja mednarodno priznan okvir za poklicne organizacije računovodskih strokovnjakov ter podlago za program ugotavljanja usklajenosti delovanja članskih organizacij z usmeritvami IFAC (*Member Body Compliance Program*). SMO so pomembni tudi za regulatorje, izobraževalne institucije, donatorje in druge, ki se čutijo odgovorne za razvoj računovodske stroke in ki podpirajo vlogo računovodskih strokovnjakov v organizacijah po vsem svetu.

Prenovljeni SMO št. 1–7¹⁴ natančneje določajo obveznosti članskih organizacij IFAC, zlasti v primerih različnih ravni odgovornosti za sprejem in izvajanje mednarodnih standardov, ter povečujejo zahteve za zagotavljanje kakovosti. Članice IFAC morajo po proučitvi SMO pripraviti ustrezne strateške načrte za krepitev stroke v svoji državi na način, ki pomaga računovodskim strokovnjakom pri premagovanju vedno novih problemov in izzivov v družbi. Poklicne organizacije računovodskih strokovnjakov imajo pomembno vlogo za kakovost pripravljanih računovodskih informacij, za razvoj stroke v zasebnem in javnem sektorju ter posredno za gospodarsko rast. Imajo možnost omogočiti hitrejše prilagajanje na čedalje pogostejše spremembe v okolju in družbi, opozarjati na kritična vprašanja ter dajati pobude za dopolnitve in popravke v zakonodaji.

Za lažjo proučitev in razumevanje sprememb izjav o članskih obveznostih je strokovna služba IFAC pripravila primerjalni vodnik¹⁵, opremljen s primerjavami starega in novega besedila posameznih točk, komentarji in obrazložitvami. Prenovljeni SMO so začeli veljati 1. januarja 2013, razen SMO št. 1, ki bo veljal od 1. januarja 2014, da se bodo članice IFAC in druge poklicne organizacije lahko ustrezno pripravile na izvajanje spremenjenih zahtev. V tem času naj bi poklicne organizacije ustrezno posodobile svoje načrte dejavnosti v zvezi s članskimi obveznostmi.

7. VIRI

1. IPSASB Welcomes IMF Paper Supporting International Public Sector Accounting Standards. Press Release. New York: International Federation of Accountants, 5. december 2012, 2 str.
2. Fiscal Transparency, Accountability, and Risk. Washington: International Monetary Fund, 7. avgust 2012, 54 str. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2012/080712.pdf>.
3. IFAC Releases Proposed Guidance on Project and Investment Appraisal for Sustainable Value Creation. Press Release. New York: International Federation of Accountants, 29. november 2012, 2 str.
4. IFAC Releases Proposed Guidance on Project and Investment Appraisal for Sustainable Value Creation. Press Release. New York: International Federation of Accountants, 29. november 2012, 2 str.
5. Preface to IFAC's International Good Practice Guidance. PAIB Committee Guidance. New York: International Federation of Accountants, 1. junij 2008, 10 str.
6. IFAC Issues Policy Position Paper on Effective Governance, Risk Management, and Internal Control. Press Release. New York: International Federation of Accountants, 13. december 2012, 2 str.
7. Effective Governance, Risk Management, and Internal Control. Policy Position Paper # 7. New York: International Federation of Accountants, 13. december 2012, 7 str.
8. IAESB Releases Revised Standard on Assessment of Professional Competence. Press Release. New York: International Federation of Accountants, 16. november 2012, 2 str.

-
9. International Education Standard (IES) 6, Initial Professional Development – Assessment of Professional Competence (Revised). New York: International Federation of Accountants, 16. november 2012, 11 str.
 10. IFAC Releases Updated Practice Management Guide for SMPs. Press Release. New York: International Federation of Accountants, 13. december 2012, 1 str.
 11. Guide to Practice Management for Small- and Medium-Sized Practices. Third Edition. New York: International Federation of Accountants, 13. december 2012, 507 str.
 12. IPSASB Welcomes IMF Paper Supporting International Public Sector Accounting Standards. Press Release. New York: International Federation of Accountants, 5. december 2012, 2 str.
 13. IFAC Releases Revised Statements of Membership Obligations. Press Release. New York: International Federation of Accountants, 3. december 2012, 1 str.
 14. Statements of Membership Obligations (SMOs) 1-7 (Revised). New York: International Federation of Accountants, 20. november 2012, 49 str.
 15. A Comparison Guide to the 2012 Statements of Membership Obligations (SMOs) Revisions. New York: International Federation of Accountants, 20. november 2012, 190 str.

KANDIDATI, KI SO USPEŠNO ZAKLJUČILI IZOBRAŽEVANJE PRI INŠTITUTU

V okviru izobraževanja je Slovenski inštitut za revizijo organiziral zaključne izpite za kandidate, vpisane v izobraževanje za pridobitev strokovnih znanj za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja, pooblaščenega ocenjevalca vrednosti nepremičnin in pooblaščenega ocenjevalca vrednosti podjetij ter pridobitev strokovnih nazivov preizkušeni davčnik in preizkušeni računovodja.

Po uspešni izdelavi zaključnega dela je Slovenski inštitut za revizijo izdal potrdilo o strokovnem znanju za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja kandidatom

- **Alešu Grmu,**
- **Urški Kiš,**
- **Anji Papič,**
- **Vidu Plohlu in**
- **Ireni Rutnik.**

Po uspešni izdelavi zaključnega dela je Slovenski inštitut za revizijo izdal potrdilo o strokovnem znanju za opravljanje nalog pooblaščenega ocenjevalca vrednosti nepremičnin kandidatu

- **Ediju Batagelju,**
- **Mihi Juvanu in**
- **Marku Logonderju.**

Po uspešni izdelavi zaključnega dela je Slovenski inštitut za revizijo izdal potrdilo (certifikat) za strokovni naziv pooblaščen ocenjevalec vrednosti podjetij kandidatu

- **Gregorju Karlovšku.**

Po uspešni izdelavi in zagovoru zaključnega dela je Slovenski inštitut za revizijo izdal potrdilo (certifikat) za strokovni naziv preizkušeni davčnik kandidatki

– **Špeli Primc.**

Po uspešni izdelavi in zagovoru zaključnega dela je Slovenski inštitut za revizijo izdal potrdilo (certifikat) o pridobitvi strokovnega naziva preizkušeni računovodja kandidatom

– **Branku Kolencu,**

– **Kseniji Obid Kržišnik,**

– **Greti Polak,**

– **Vesni Rudel,**

– **Marku Simšiču,**

– **Stanislavu Sotlarju in**

– **Martini Zajc.**

Čestitkam se v imenu vseh imetnikov nazivov, vpisanih v registre pri Inštitutu, pridružuje tudi Slovenski inštitut za revizijo.